

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE
CENTRUL DE CERCETĂRI FINANCIARE
ȘI MONETARE "VICTOR SLĂVESCU"

Studii
FINANCIARE

FINANCIAL
Studies

Anul XVI - Serie Noua - Vol. 2(56) 2012

**CENTRUL DE CERCETĂRI FINANCIARE ȘI MONETARE
„VICTOR SLĂVESCU”**

STUDII FINANCIARE

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI
ECONOMICE „COSTIN C. KIRIȚESCU”
CENTRUL DE CERCETĂRI FINANCIARE
ȘI MONETARE „VICTOR SLĂVESCU”

STUDII FINANCIARE

Anul XVI – Serie nouă – Vol. 2 (56)/2012

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE „COSTIN C. KIRIȚESCU”
CENTRUL DE CERCETĂRI FINANCIARE ȘI MONETARE „VICTOR SLĂVESCU”
Revistă trimestrială de studii financiare și monetare

Colegiul editorial

- Valeriu IOAN-FRANC (*Director*)
- Adina CRISTE (*Redactor-șef*)
- Dorina Amalia BARAC (*Secretar de redacție*)
- Alina Georgeta AILINCĂ, Centrul de Cercetări Financiare și Monetare „Victor Slăvescu”, Academia Română
- Camelia BĂLTĂREȚU, Centrul de Cercetări Financiare și Monetare „Victor Slăvescu”, Academia Română
- Tudor CIUMARA, Centrul de Cercetări Financiare și Monetare „Victor Slăvescu”, Academia Română
- Mihail DIMITRIU, Centrul de Cercetări Financiare și Monetare „Victor Slăvescu”, Academia Română
- Barry HARRISON, Nottingham Business School, Marea Britanie
- Emmanuel HAVEN, University of Essex, Marea Britanie
- Mugur Constantin ISĂRESCU, academician, Academia Română
- Iulia LUPU, Centrul de Cercetări Financiare și Monetare „Victor Slăvescu”, Academia Română
- Constantin MARIN, Centrul de Cercetări Financiare și Monetare „Victor Slăvescu”, Academia Română
- George Daniel MATEESCU, Institutul de Prognoză Economică, Academia Română
- Nicoleta MIHĂILĂ, Centrul de Cercetări Financiare și Monetare „Victor Slăvescu”, Academia Română
- Camelia MILEA, Centrul de Cercetări Financiare și Monetare „Victor Slăvescu”, Academia Română
- Elena PĂDUREAN, Centrul de Cercetări Financiare și Monetare „Victor Slăvescu”, Academia Română
- Gabriela Cornelia PICIU, Centrul de Cercetări Financiare și Monetare „Victor Slăvescu”, Academia Română
- Napoleon POP, Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu”, Academia Română
- Corina SÂMAN, Institutul de Prognoză Economică, Academia Română
- Iulian VĂCĂREL, academician, Academia Română
- Katharina WICK, University of Natural Resources and Applied Life Sciences, Viena, Austria

Versiunea în limba engleză: Mihai Ioan ROMAN

Vol. 2/2012 (56, Anul XVI)

ISSN 1582-8654

ROMANIAN ACADEMY
NATIONAL INSTITUTE OF ECONOMIC RESEARCH "COSTIN C. KIRIȚESCU"
CENTRE OF FINANCIAL AND MONETARY RESEARCH "VICTOR SLĂVESCU"
Quarterly journal of financial and monetary studies

Editorial Board

- Valeriu IOAN-FRANC (*Director*)
- Adina CRISTE (*Editor-in-Chief*)
- Dorina Amalia BARAC (*Editorial Secretary*)
- Alina Georgeta AILINCĂ, Centre of Financial and Monetary Research "Victor Slăvescu", Romanian Academy
- Camelia BĂLTĂREȚU, Centre of Financial and Monetary Research "Victor Slăvescu", Romanian Academy
- Tudor CIUMARA, Centre of Financial and Monetary Research "Victor Slăvescu", Romanian Academy
- Mihail DIMITRIU, Centre of Financial and Monetary Research "Victor Slăvescu", Romanian Academy
- Barry HARRISON, Nottingham Business School, United Kingdom
- Emmanuel HAVEN, University of Essex, United Kingdom
- Mugur Constantin ISĂRESCU, Academician, Romanian Academy
- Iulia LUPU, Centre of Financial and Monetary Research "Victor Slăvescu", Romanian Academy
- Constantin MARIN, Centre of Financial and Monetary Research "Victor Slăvescu", Romanian Academy
- George Daniel MATEESCU, Institute for Economic Forecasting, Romanian Academy
- Nicoleta MIHĂILĂ, Centre of Financial and Monetary Research "Victor Slăvescu", Romanian Academy
- Camelia MILEA, Centre of Financial and Monetary Research "Victor Slăvescu", Romanian Academy
- Elena PĂDUREAN, Centre of Financial and Monetary Research "Victor Slăvescu", Romanian Academy
- Gabriela Cornelia PICIU, Centre of Financial and Monetary Research "Victor Slăvescu", Romanian Academy
- Napoleon POP, National Institute of Economic Research "Costin C. Kirițescu", Romanian Academy
- Corina SÂMAN, Institute for Economic Forecasting, Romanian Academy
- Iulian VĂCĂREL, Academician, Romanian Academy
- Katharina WICK, University of Natural Resources and Applied Life Sciences, Vienna, Austria

English version: Mihai Ioan ROMAN

Vol. 2/2012 (56, Anul XVI)

ISSN 1582-8654

CUPRINS

Editorial

CRIZA FINANCIARĂ, O PROBLEMĂ DE ETICĂ ȘI MORALITATE ECONOMICĂ?.....	7
--	---

Studii financiare

BALCANII: DE LA CRIZA ECONOMICĂ LA INTEGRAREA EUROPEANĂ.....	19
dr. Andrei RĂDULESCU	

REFORMELE ACTUALE DIN DOMENIUL PIEȚEI MUNCII ȘI AL POLITICILOR SOCIALE CONEXE LA NIVELUL UNIUNII EUROPENE – CELE MAI BUNE SOLUȚII PENTRU REZOLVAREA UNOR PROBLEME APĂRUTE ÎN PERIOADA DE CRIZĂ?.....	37
Drd. Alina Georgeta AILINCĂ	
Dr. Floarea IORDACHE	

ASPECTE PRIVIND RENTABILITATEA PERMISELOR DE POLUARE NEGOCIABILE (II).....	57
dr. Gabriela Cornelia PICIU	

Studii monetare

EVALUARE PRIVIND OBIECTIVUL ADOPTĂRII EURO ÎN CONDIȚIILE MACROECONOMICE ACTUALE.....	67
dr. Silviu-Marius ȘEITAN	

Microeconomie

INFLUENȚE ALE CONTRIBUȚIILOR SOCIALE ASUPRA COMPORTAMENTULUI AGENTULUI ECONOMIC.....	83
drd. Nicoleta MIHĂILĂ	

ECONOMIA REALĂ A ROMÂNIEI ÎN PERIOADA 2005 – 2010.....	97
dr. Mihail DIMITRIU	

CONTENTS

EDITORIAL

THE FINANCIAL CRISIS, A PROBLEM OF ECONOMIC ETHICS AND OF MORALITY?.....	122
PhD. Napoleon POP	

FINANCIAL STUDIES

THE BALKANS: BETWEEN ECONOMIC CRISIS AND EUROPEAN INTEGRATION.....	134
Ph.D. Andrei RADULESCU	
THE CURRENT REFORMS OF THE LABOUR MARKETS AND OF THE RELATED SOCIAL POLICIES AT EUROPEAN UNION LEVEL – ARE THEY THE BEST SOLUTIONS TO SOLVE THE PROBLEMS WHICH APPEARED DURING THE CRISIS?.....	158
PhD. Candidate Alina Georgeta Ailincă	
PhD. Floarea Iordache	
ASPECTS REGARDING THE PROFITABILITY OF THE NEGOTIABLE POLLUTION PERMITS (II).....	176
PhD. Gabriela Cornelia PICIU	

MONETARY STUDIES

EVALUATION OF THE OBJECTIVE TO ADOPT THE EURO WITHIN THE PRESENT MACROECONOMIC CONDITIONS.....	187
PhD. Silviu-Marius ȘEITAN	

MICROECONOMICS

INFLUENCE OF THE SOCIAL CONTRIBUTIONS ON ENTERPRISE BEHAVIOUR.....	204
PhD student Nicoleta MIHĂILĂ	
THE REAL ECONOMY OF ROMANIA IN 2005 – 2010.....	222
PhD. Mihail DIMITRIU	

CRIZA FINANCIARĂ, O PROBLEMĂ DE ETICĂ ȘI MORALITATE ECONOMICĂ?

dr. Napoleon POP*

*„Eram obișnuit să cred că lumea este modelată cu iubire”
Hilmar Kopper, bancher, fost președinte al Deutsche Bank.*

Rezumat

Mulți experți interesați în explicarea și înțelegerea profunzimii ultimei crize financiare, care este încă departe de a fi rezolvată, au mers dincolo de aparențele surprinse de știința economică. Este mai mult decât sigur că bula de pe piața imobiliară americană a fost numai detonatorul unui mecanism mult mai complex construit în timp în spatele scenei sistemului financiar. Două lucruri sunt mai ușor de perceput, lipsa de reglementări cuprinzătoare dar care să nu supraîncarce, și produsele financiare sofisticate înțelese mai puțin chiar și de managerii instituțiilor financiare care le folosesc. O întrebare rămâne încă: cine a fost efectiv responsabil de explozia și natura schimbătoare a produselor derivate, întrucât nu este totdeauna de vină inovația în fiecare sector de activitate umană? Atunci când criza a erupt, vorbeam de produse financiare toxice cu o capacitate imensă de a contamina întregul glob. Când lucrurile s-au mai calmar puțin, am început să le denumim produse financiare exotice, iar acum există un vag simțământ de uitare a impactului pe care l-au produs, concentrându-ne pe noile reglementări de care este nevoie în sistemul financiar global, lăsând la o parte comportamentul uman. Ceea ce vedem este că lumea financiară a devenit imensă în comparație cu economia reală și, precum spunea un fost bancher cu multă experiență, volume imense de bani caută profituri și mai mari,

* Cercetător științific I, ACADEMIA ROMÂNĂ.

producând și mai mulți bani din nimic. Această reflecție simplă ne aduce la etica economică și la moralitatea din sistemul financiar complet inversate față de situația normală, dacă ne uităm la mișcarea anticiclică între politica bonusurilor și pierderile sau nereușita unor bănci din ultimii ani. Legătura poate fi găsită în managementul hazardat al riscului pe piețele foarte expuse la asimetria informației, hazardului moral și comportamentului de turmă.

Acest articol este doar rădăcina inspiratoare a unui studiu cuprinzător dedicat banilor la nivel global, în căutarea a ceea ce putem numi pregătirea lumii ca să gândească diferit despre integrarea financiară globală.

Abstract

Many experts interested in explaining and understanding the deepness of latest financial crisis, far away yet to be solved, have gone beyond the appearances capture only by the economic science. It is more than sure that bubble on US prime rate real estate market was a only the detonator of much more complex mechanism built in time behind the scene of the financial system. Two things are more perceivable, the lack of comprehensive, but not overburdened, regulations and the sophisticated financial products less understood even by the managers of the financial institutions using them. A question still remains. Who was actually in charge with the explosion and the changing nature of the derivatives products, as innovation in every field of human activity is not always to be blamed? When the crisis burst, we were talking about toxic financial products with a huge capability to contaminate the entire globe. When the things became a little calmer, we started to call them exotic financial products and now it is a vague feeling of forgetting about the bad impact they produced, focusing ourselves on the new and more needed regulation of the global financial system, leaving aside the human behavior. What we see is that financial world became huge as compared with the real economy and, as a long time and well experienced former banker said, huge money are looking for more huge yields, producing more money out of nothing. That simple thought brings us to the ethic in economics and morality in the financial system, completely reversed from the normality, if just have a look to the anti cycle movement between the bonus policy and the losses or failures of some banks in

the latest years. The connection is to be found in the risky management of the risks in very exposed markets to the information asymmetry, moral hazard and herd behavior.

We let you know that this article is an inspiring root for an extensive study dedicated to the global money, in search of what we may call the preparedness of the world to think differently about the global financial integration.

Cuvinte-cheie: sistem financiar, risc, reglementare, conduită morală, agenție de rating

JEL: D81, G01, G18

Trăim vremea unui resentiment în creștere față de industria financiară. El urcă de la individul simplu, cel care economisește, spre clasele de sus, cele care agonisesc pentru investiții noi și eventual avere. Nicio situație de fapt, în condițiile în care lupta pentru transparență, ca trăsătură de fond a democrației economice, și nu numai, devine tot mai acerbă, nu a indus atâta confuzie ca ultima criză financiară.

Răspunsul la confuzia creată a fost că cei care economisesc din educație sau pentru a cheltui în viitor, fără ca banii economisiți să-și piardă valoarea, doresc explicații, deși nu au cunoștințe avansate, iar acest lucru se întâmplă pentru că scade încrederea în sistemul financiar, în ceea ce se așteptau că băncile vor face cu banii lor, unele intrând în falimente răsunătoare. Mânia își are formele sale de manifestare: de la ocuparea pașnică a Wall Street, la scrisoarea-capcană trimisă președintelui Deutsche Bank, Josef Ackermann.

Pe scurt, vorbim de excese în cel mai larg sens al cuvântului, cele mai concrete fiind în natura unor produse financiare și în stimulente înșelătoare promovate de instituțiile financiare, respectiv randamente înalte și rapide. Sensul obligației pentru securizarea economiilor s-a transformat în riscarea fondurilor de cei care în jocul lor de piață au uitat de obligația față de deponenții băncilor care au adus bani din surse „temeinice”: venituri din muncă, pensii, câștiguri de capital etc.

Prețul acestui curs al eticii financiare, contrapuse riscului stimulat de „efectul de turmă” (de ce dacă unii riscă și câștigă, nu putem să

riscăm mai mulți și mai mult), a fost spargerea bulei speculative forțat crescute între dinamica economiei reale și economia financiară, cea din urmă fiind redusă la „a face bani direct din bani”, fără ingredientul muncii care aduce valoare adăugată prin producerea de bunuri și servicii nefinanciare.

Discrepanța de dinamică este explicată de analiști ca un fenomen obiectiv al momentului. Reglementarea nu poate ține pasul cu viteza cu care se desfășoară tranzacțiile financiare și inovația financiară, cu tehnologia informatică care asigură tranzacțiile, cu realitatea că întreg globul a devenit terenul de joc al brokerilor, la care să adăugăm că niciodată în istoria omenirii nu au existat așa de mulți bani (mulți fără valoare) în circulație.

Devin evidente și alte două fapte privind lentoarea reglementării, diferența dintre generațiile cărora le aparțin cei care fac tranzacții financiare, cu relevanță în asumarea riscului, și faptul că cei implicați nu au neapărat cunoștințe economice și nici chiar studii superioare. Este o realitate despre care bancherii cu state vechi și educați într-o altă etapă spun că nu mai poate fi readusă la disciplina tradițională. Lumea nu are decât șansa de a se obișnui cu o asemenea realitate, de care nu sunt responsabili numai bancherii. Din punctul lor de vedere, orice idee de reglementare a sistemului financiar internațional, care nu face decât să continue tradiția, va duce la o și mai mare tensionare a piețelor financiare.

O cauză evocată a crizei actuale, care în fapt a „inspirat” exacerbarea comportamentului lipsit de etică a sistemului financiar, are sorginea chiar într-o decizie etică, de politică de stat, adoptată din dorința a doi președinți americani – Bill Clinton și George W. Bush – ca fiecare cetățean american să aibă o locuință a sa, inclusiv cei care nu-și puteau permite, mai ales după ieftinirea banilor care a urmat atacului terorist din 11 septembrie 2001. „Oare se puteau abține băncile de la o asemenea afacere de anvergură?”, se întreabă pe bună dreptate, ca și noi de altfel, Hilmar Kopper, bancher, fost președinte al Deutsche Bank.

Vom face referire mereu la percepțiile acestei personalități, care au fost expuse într-un interviu acordat publicației „Der Spiegel”, ca urmare a puterii sale de sintetizare a unei **experiențe trăite** de un bancher cu notorietate, care include comportamentul său profesional de 55 de ani în domeniu. Prin ceea ce Kopper punctează în interviul

său, cu simplitatea nelipsită de acuitatea necesară unui mesaj peste generații, ne ajută major la demersul nostru legat de aspectele de etică și moralitate aflate în atenția noastră.

Se afirmă în diferite medii că reglementarea nu este pe placul generației tinere care lucrează în sistemul financiar, întrucât ar pierde ceva din imensul teren financiar global, iar prin stimulentele la propriu pe care le pot dovedi deponenților, mai ales a celor cu responsabilități politice, se influențează comportamentul politicului, se inspiră opțiuni ale legislativului. Este una dintre cauzele care pun sub semnul întrebării finalitatea măsurilor luate de Uniunea Europeană și de G-20 în materie de reglementare financiară uniformă la nivel global, întrucât orice diferențiere spațială a ei va degenera într-o concurență care va antagoniza și mai mult decidenții politici ai statelor.

O problemă de etică economică, care ridică însăși problema mecanismului economic în actuala paradigmă de funcționare a liberalizărilor maxime, mai ales a fluxurilor de capital, este mărimea discrepanței dintre economia reală și cea financiară: la nivelul anului 2011, PIB global reprezenta 70.000 miliarde de dolari, iar economia financiară 1.007.000 miliarde de dolari, ceea ce întărește ideea susținută de Kopper, potrivit căreia, ne place sau nu, scopul industriei financiare a devenit tot mai mult transformarea „*banilor în bani și mai mulți*”. Generalizând, avem de a face cu faptul că lumea virtuală, deși o necesitate a modernității, este decuplată de la realitate. O astfel de discrepanță încă trece neobservabilă din punctul de vedere al consecințelor pe termen lung, atât timp cât credem că de fapt băncile nu fac decât să răspundă la o cerere a economiei reale prin acordarea de credite.

Kopper se referă și la o selectivitate a clientelei băncilor, acordându-se prioritate fondurilor mari - afaceri medii care încep cu plafoane mai mari de 50 de milioane de euro. Acest fapt este reflectarea nu numai a reorientării spre grupuri-țintă mari - entități financiare deținătoare de fonduri importante, care aduc profituri mari de la mai puțini, ci și aroganța față de clienții mici care sunt implicați în economia reală. Nu se susținea mereu că afacerile mici și mijlocii sunt cele care fac ca economia reală să funcționeze sau că în economia SUA, contribuția la formarea PIB a acestui tip de afaceri este de 90%, lucru valabil și în alte economii europene avansate?

Într-adevăr, clientela băncilor sistemice este formată din clienți giganți ca putere financiară, iar derapajul lor are consecințele cunoscute.

De asemenea, tranzacțiile giganților dintr-o singură zi dau dimensiuni de necuprins piețelor financiare, iar acumulările din randamentele realizate, mici ca procent dar aplicate sumelor mari, duc la acumulări imense. Fondurile care operează de această manieră nu mai pot fi numite ca o reprezentare a capitalului în sensul clasic, întrucât ele sunt în căutare numai de randamente. Mai mult, aceste fonduri, în principal fondurile de *hedging*, fondurile suverane, fondurile de pensii etc., sunt administrate de un număr mic de specialiști, care de obicei nu lucrează cu bancheri sau cu bănci. Este un alt tip de distorsiune a sistemului financiar global care face dificilă aplicarea reglementărilor existente și mai greu controlul sau supravegherea, ca să nu mai vorbim de faptul că nu mai au nimic în comun cu susținerea economiei reale, față de momentele deja trecute când asigurau capitalizarea unor investiții pentru producția de bunuri și servicii.

La o asemenea inerție a unei mase monetare virtuale în mișcare, în ceea ce se numește **timpul real al globalizării**, ce măsuri de limitare pot fi aplicate? Desigur că natura acestor limitări nu poate fi decât de ordin etic sau moral, așa cum afirmă capitaliști autentici și analiști financiari raționali. Dar nu trebuie uitat că, atât timp cât piețele permit astfel de tranzacții, ele nu pot fi oprite. Astfel de fonduri au început speculațiile cu produse de bază, fără să investească nimic în producerea lor, pentru că „neliniștea” lor este să facă mai mulți bani. Astfel de speculații pun o umbră pe fundamentele cererii și ofertei de bunuri reale în sensul utilității și al nivelului prețului care înlesnește alocarea corectă a resurselor pentru producerea de bunuri cu valoare adăugată ridicată. În schimb, acestea duc la majorarea artificială a prețurilor în aval, cum a fost cazul combustibililor și al materiilor prime agroalimentare, la inducerea artificială de inflație pe partea ofertei, pentru care nici băncile centrale nu au instrumente de control.

Problematika eticii și a moralității sistemului financiar globalizat este pe cale să suprimă **fenomenul de urgență**. Analiștii economici vorbesc doar de **o scădere a șanselor țărilor emergente de a continua acest proces**. În alte abordări ale noastre am definit urgența nu ca un fenomen intrinsec țărilor astfel categorisite, ci ca un scop bine urmărit și indus nu de dragul exclusiv al dezvoltării

respectivelor țări, ci a randamentelor surplusului de bani în creștere, dar neprovenind din economisirea normală. De asemenea, asistăm la **reluarea unui proces de sărăcire generalizat** generat, culmea, de cu totul alți factori tratați în anii '60 – '80 ai secolului trecut, ci de deciziile unor dealeri din Londra, New York sau Chicago.

Desigur, sunt mulți care se dezic de o corelație directă între speculații și efectele menționate, dar faptul că speculațiile exacerbează astfel de fenomene nu mai sunt negate. Cercetările empirice urmează să confirme sau să infirme ideea că mișcarea unor prețuri – inclusiv din motive de căutare de active de rezervă, altele decât „alte monede” – este influențată de asemenea speculații. Trebuie să acceptăm că piețele au o forță de compensare, dar ele nu garantează că acest mecanism este rezultatul unui comportament uman corect, după cum sunt deja realități care au demonstrat că nici decența umană nu mai poate opri un tăvălug pornit de speculații.

Ce mai poate face reglementarea în astfel de situații? În cadrul G-20 (cu prezența Uniunii Europene), se afirmă cu tărie, și din motive etice, că jucătorilor trebuie să le fie stabilite reguli, iar banii au nevoie de reguli, toate fiind în responsabilitatea statelor. Statele sunt însă reprezentate de oameni deveniți de stat, cu comportamente aflate și sub influența finanței. Ajungem să vorbim, în final, despre valorile care fundamentează o ordine, iar ceea ce se constată este că există o îndepărtare de elementele fundamentale care definesc orice ordine și atunci soluția trebuie căutată începând cu acest nivel.

Și totuși, vorbind despre etica financiară, ceea ce observăm că amendează realitatea este numai sistemul bancar, cel mai bine reglementat. În acest caz, este vorba de expansiunea creditării fără un management corect al riscurilor, creșterea debitorilor insolvabili, mărirea provizioanelor până la solicitarea recapitalizării lor.

„Dar să fie de vină oare faptul că moralitatea este un impediment în industria financiară?”, așa cum se întrebau Georg Masolo și Thomas Tuma, reporteri la *Der Spiegel*.

Ne este clar că și sistemul financiar evoluează sub imperiul competiției profesionale din cele mai diverse domenii, acesta nefiind strict reprezentat de bancheri de meserie, ci de lucrători cu cele mai diverse profesii legate de inovație, matematică, IT etc. și chiar de intuiția riscului. Actualul președinte al Deutsch Bank, Josef Ackerman remarca că ar fi bine ca bancherii să-și reamintească mereu că "a

pune în pericol reputația instituției este mai grav decât pierderea unei afaceri”.

Nu putem totuși ieși din adevărul că sistemul financiar este condus de principiul realizării de profit, lucru incontestabil, chiar din necesitatea criteriului nobil al stabilității acestuia dată de buna adecvare a capitalului în raport cu solvabilitatea și lichiditatea. Dacă avem în vedere și aspectele deja menționate la problematica eticii sistemului financiar, cu precizarea sumelor imense pe care le gestionează, că banii mulți se tranzacționează pentru a produce bani și mai mulți, iar din această perspectivă are loc o îndepărtare a lui de la finanțarea economiei reale, atunci nu putem accepta decât concluzia bancherilor care spun că **moralitatea este un impediment** în funcționarea sistemului financiar când vine vorba despre competiție și succes în domeniu.

Desigur, necesitatea finanțărilor în economia reală are alte resorturi și este condiționată de conjunctura piețelor de bunuri și servicii nefinanciare în sensul unei cereri solvabile. Nimeni nu se creditează numai de dragul creditării, fără perspectiva unui profit suficient de mare pentru returnarea creditului și o economisire cu destinații viitoare. Dar dacă creditarea nu merge, deținătorii de bani nu pot fi obligați să nu le găsească alte plasamente, după cum un exces de creditare duce, prin instrumentele de sterilizare a lichidității de către banca centrală – operațiuni de piață și RMO – la imobilizarea temporară de resurse ale băncilor comerciale tocmai pentru a nu stimula inflația. Mai trebuie să avem în vedere că operațiunea de creditare nu mai este cea tradițională în condițiile în care s-au căutat forme de difuziune a riscurilor băncilor comerciale prin instrumente de securizare, multe devenite produsele derivate toxice.

În aceste evoluții inovative, poate corect pornite de la necesitatea unui management al riscurilor mai performant, trebuie căutat locul moralității în sistemul financiar, chiar dacă ea este considerată un impediment în calea performanței financiare. Granița moralității cu certitudine că s-a deplasat mereu între cultura tradițională a refuzului de către bănci de a intra în afaceri îndoielnice în ceea ce privește efectele lor asupra structurii adecvării capitalului și a imaginii reputaționale și obiectul de face un profit cât mai mare. Ca urmare, în practică, cu referire la granița menționată și apărarea ei, sistemul financiar face apel la cele mai bune case de avocatură.

Interviul lui Kopper este reprezentativ în multe privințe pentru subiectul moralității, întrucât el cumulează o experiență îndelungată în domeniu. El afirmă că moralitatea în sistemul financiar este demonstrabilă, mai ales în prezent, printr-o bună expertiză în scris, pentru fi sigur că sunt acoperite toate aspectele de legalitate. Într-adevăr, este recunoscut că tranzacțiile exclusiv cu bani sunt, de regulă, o afacere riscantă (*precarious*), versatilă. Dar poate am ajuns în situația în care să ne întrebăm dacă moralitatea, apropo de mutarea graniței ei spre zona mai apropiată de ocultarea cunoașterii de către publicul larg al instrumentelor financiare, se poate justifica numai prin legalitatea afacerii cu banii sau ar trebui să cuprindă și altceva nescris dar intrinsec unui comportament uman al celui care gestionează bani mulți.

În lumea financiară își face loc, datorită progresului în tehnicile comunicării, și un limbaj care lasă de dorit nu numai ca efect al „ușurinței de exprimare” conferite de necesitatea de sinteză și viteză, dar și al prăpastiei în cunoaștere dintre părțile prezente la un ghișeu al unei instituții financiare. Vorbim de o altfel de asimetrie de informație, respectiv de cunoaștere inegală a unui instrument financiar utilizat, deși se sugerează că ele nu sunt suficient de cunoscute nici de cei care le gestionează din partea instituției în cauză.

Imoralitatea în acest caz rezidă din laude legate de modul cum au fost păcăliți clienții, din tirade la adresa unor competitori direcționate către prieteni apropiați pentru demonstrarea aptitudinilor. Kopper afirmă că poate astfel de exprimări au existat în tot timpul istoriei bancare, dar cu trei deosebiri esențiale care l-au șocat: ele nu rămâneau depozitate pe servere în proprietatea altora ca să poată deveni capete de acuzare în audieri, nu aveau tonul de acum, malițios, dur și ireverențios și nu deveniseră un fenomen generalizat.

Mai recent ne întâlnim cu suspiciuni de imoralitate la nivel de instituții financiare, ca o reacție negativă crescândă la adresa băncilor din paradisurile fiscale sau la cele cu reputație. Într-un caz este vorba de protejarea clienților cu intenții clare de evaziune fiscală, dar ale căror conturi și nume sunt secrete, iar în celălalt caz (zece bănci printre care RBS, Société Générale, Credit Suisse) se extinde bănuiala manipulării dobânzilor LIBOR (*London Interbank Offered Rate*) și TIBOR (*Tokio Interbank Offered Rate*) pentru scumpirea

creditelor în franci elvețieni și yenii japonezi sau a tranzacțiilor cu instrumente derivate, evident în favoarea profiturilor băncilor. Cazuistica pare că este în extindere, dar deocamdată imoralitatea din sistem este "spălată" prin amenzi numai aparent usturătoare.

Oare reglementarea care stă pe buzele tuturor, clamată de politicieni în cele mai înalte forumuri (Consiliul European, G-20, Forumul de la Davos, reuniunile FMI etc.) să fie ea soluția la readucerea eticii și a moralității în domeniul sistemului financiar? Și, chiar în acest caz, care ar fi proporționalitatea acceptabilă dintre nivelul profitului și moralitatea creării acestuia prin simpla rostogolire de instrumente financiare?

Mulți cred că este vorba de simple declarații politice de a calma lucrurile pentru ca, apoi, să continue același curs, dar cu mici cosmetizări. O soluție mai aproape de un efect așteptat ar trebui să fie legată de ceea ce caracterizează ordinea internațională în planul ordinii financiare. Că sunt scrise, sub forma de tratate sau reglementări asumate, că sunt voluntar respectate prin educație, în general și educația profesională, în special, înțelegerile din toate domeniile trebuie respectate (*pacta sunt servanda*), conform unei morale consensuale care a reușit să schimbe lumea cât de cât în bine, de la Pacea de la Westfalia de acum aproape 400 de ani.

Nu putem încheia subiectul fără să privim puțin "în ochii" celebrelor agenții de rating, care practic au monopolizat "aprecierea" moralității sistemului financiar prin ceea ce se cheamă protecția investitorilor. Cu zile înainte de declanșarea crizei financiare sau a prăbușirii unor instituții financiare sistemice, respectivele agenții dădeau rating-uri de investiții maxime, ca apoi să intrige o lume întreagă. Situația de monopol, poate buna prestație până la un moment dat și chiar și poziția privilegiată de numărul redus al acestora, au determinat ca certificările făcute de Moody's, Fitch sau Standard and Poor's să ofere garanții și liniște investitorilor.

Din 2007, toate aceste agenții de rating trec printr-o criză de credibilitate majoră, pe care din motive mai puțin cunoscute este alimentată chiar de ele. Totul a început cu "ștampilarea unor instrumente financiare toxice cu rating de Investment grade", afirmă T. Iordache, matematician și finanțist cu experiență de 15 ani pe Wall Street ("Agențiile de rating, sfârșitul unei ere", Forbes, 2012). Din păcate, în schimbul unor comisioane care nu pot fi neglijate ca

mărime, ele au protejat emitenți de instrumente financiare dubioase și nu investitori.

Supărările pe agențiile de rating au mers, dar fără efecte, până la desființarea lor, interzicerea de a mai da rating-uri în cazul unor țări confruntate cu datorii suverane, la intenția ca Uniunea Europeană să-și creeze propria agenție de rating etc., toate demonstrând scăderea credibilității lor într-o zonă extrem de sensibilă. Este cert că a fost ceva în neregulă cu profesionalismul lor, din moment ce s-au produs câteva demisii. Dar, activitatea lor a continuat și dă multă bătaie de cap cu degradările în lanț la care sunt supuse toate țările cu probleme financiare și cu relevanță pe piața financiară. Analize mai consistente reclamă că verdictele mai noi ale agențiilor de rating trec printr-o zonă confuză, contradictorie, agită piețele cu criterii neuniform aplicate și interpretări arbitrare etc. Poate un exemplu semnificativ al situației agențiilor de rating „la un capăt de drum” este lipsa de logică care ar sta la baza unui cost al asigurării obligațiilor guvernamentale ale Franței de 4,5 ori mai mare decât cel al obligațiilor SUA, în condițiile în care Franța avea *rating*-ul suprem, iar SUA nu. Revenim, deci, la aceeași întrebare chinuitoare: sunt de vină indicatorii pe care îi măsurăm, au defectuos construiți, sunt irelevanți în anumite condiții etc. sau cei care îi măsoară îi interpretează după bunul lor plac, după competențe deviate etc.?

Criza financiară a scos în evidență o defecțiune majoră, care ține de comportamentul uman, de subiectul mereu uitat al Științei economice, pierdut din vedere din cauza unei preocupări exagerate pentru obiectul economiei, care rămâne oricum complex și nedescifrat până la ultima consecință. Nu credem că iluzia resurselor economice materiale, amorfe, limitate, pot ele singure să aducă valoare adăugată, fără contopirea lor cu calitățile umane. Or, cum munca umană este strâns legată de o conduită determinată de valori comportamentale, înseamnă că practicianul om trebuie readus la valorile de etică și moralitate, iar acest lucru nu credem că este o simplă problemă de reglementare sau de introducere a taxei pe tranzacțiile financiare.

O taxă are primordial o natură fiscală, iar dacă ea este trecută într-o altă percepție de contravenție, atunci merită să afirmăm că amenziile nu s-au dovedit nicicând un factor de educație, ci, mai mult, unul de înfrâncenare, cu efecte de escaladare. Tema taxei pe

tranzacțiile financiare o considerăm, deocamdată, o nouă cutie a Pandorei. Ea s-ar putea dovedi chiar un nou impediment al mult așteptatei creșteri economice, cu precizarea, ca o opinie personală, că nu libera mișcare a resurselor financiare disponibile este cauza răului, ci cel care o face și modul în care o face.

BALCANII: DE LA CRIZA ECONOMICĂ LA INTEGRAREA EUROPEANĂ

dr. Andrei RĂDULESCU*

Rezumat

Regiunea Balcanilor (cunoscută și sub denumirea de „butoiul cu pulbere al Europei”) a constituit dintotdeauna o problemă Europeană, a Europei Occidentale, după cum menționa Arnold Toynbee, în 1922. În prezent, Uniunea Europeană se confruntă cu al cincilea val de extindere, cunoscut și sub denumirea de „extinderea post-conflict” – integrarea statelor Balcanice. Bulgaria a aderat la Uniunea Europeană în 2007. Croația a semnat Tratatul de aderare la finele anului 2011 și va deveni membru în 2013. Celelalte state Balcanice se află în diferite stadii ale integrării europene. Acest proces de integrare europeană a țărilor Balcanice prezintă o serie de provocări și dileme, atât pentru Uniunea Europeană, cât și pentru enclava Balcanică. Principala provocare a acestui val de extindere constă în reconcilierea construcției statelor-națiuni și integrarea europeană.

Din punct de vedere economic, regiunea Balcanilor este subdezvoltată. Printre factorii principali care determină această situație economică se numără: lipsa resurselor naturale, situația politică de-a lungul secolelor (conflictele militare) și factorii culturali. În prezent regiunea resimte consecințele celei mai severe crize economico-financiare mondiale de la finele celui de-al Doilea Război Mondial.

Abstract

** Senior Investment Analyst SSIF Broker.*

The Balkans region (also known as the „Powder keg of Europe”) has always been an European question, a Western question, as underlined by Arnold Toynbee, in 1922. At present, European Union is confronted with the fifth enlargement, also known as the “post-conflict” enlargement – the integration of Balkan states. Bulgaria joined European Union in 2007. Croatia signed the Accession Treaty in 2011 and is expected to become an EU member in 2013. The other countries encounter in different stages of European integration. However, this process presents several challenges and dilemmas, either for European Union, or for the Balkan enclave. The main challenge in the case of this enlargement is to reconcile the nation-state building and the European integration.

From the economic point of view, the Balkans region is underdeveloped. Several factors determined this stance of the region: the poor endowment in terms of natural resources, the political situation over the centuries (the military conflicts) – impeding the economic development, the cultural factors. At present, the region is confronted with the consequences of the worst economic and financial crisis of global economy since the end of World War II.

Cuvinte-cheie: Balcanii, criza economică, integrare europeană

Clasificare JEL: P51, G01, G32, F15

Introducere

Situată în sud-estul Europei, regiunea Balcanilor se întinde pe o suprafață de aproximativ 500.000 km², fiind populată de 50 de milioane de locuitori. Balcanii se află la granița Europei cu Asia, a Europei Centrale cu Orientul Mijlociu. Este o regiune relativ slab înzestrată cu resurse naturale (cu toate acestea, se pot menționa solurile fertile și câmpiile, dar și unele zăcămintele de metale). Din punct de vedere economic, țările din Balcani fac parte din categoria statelor în dezvoltare. Printre factorii care determină gradul redus de dezvoltare a acestor economii se numără: gradul redus de înzestrare cu resurse naturale, situația politică de-a lungul secolelor (conflictele militare), aspecte

culturale. În prezent, regiunea se confruntă cu valurile celei mai severe crize economico-financiare mondiale de la finele celui de-al Doilea Război Mondial, și cu consecințele acestora. Regiunea prezintă o poziție geostrategică importantă, de-a lungul istoriei interesele marilor puteri (Imperiul Otoman, Imperiul Rus, Imperiul Austro-Ungar) intersectându-se în Balcani. Ea se caracterizează și prin diversitatea etnică, lingvistică și religioasă, rezultată din transformările istorice.

Balcanii (regiune cunoscută și sub denumirea de „butoiul cu pulbere al Europei”) au reprezentat întotdeauna o problemă europeană, a Europei Occidentale, după cum remarca și Arnold Toynbee, în 1922. În prezent, Uniunea Europeană este principalul actor internațional în regiune. Croația a semnat Tratatul de aderare la Uniunea Europeană în decembrie 2011, alte state balcanice se află în diverse etape ale acestui proces de integrare europeană.

Restul articolului are următoarea structură: în prima parte se prezintă evoluția economiilor din Balcani înainte de declanșarea celei mai severe crize economico-financiare mondiale de la finele celui de-al Doilea Război Mondial; în partea a doua sunt tratate principalele consecințe ale acestei crize; ultima parte pune în evidență principalele provocări pentru aceste state în ceea ce privește procesul de integrare europeană.

1. Balcanii înainte de criza economico-financiară mondială

Țările din Balcani prezintă o serie de aspecte economice comune: sunt economii mici ca dimensiune, cu un grad ridicat de deschidere (a căror evoluție depinde de climatul macroeconomic global și european și de sentimentul de pe piețele financiare internaționale); sunt economii subdezvoltate, cu o dependență importantă de finanțarea externă; au o funcționare neadecvată a pieței forței de muncă.

Pe de altă parte, se pot menționa și o serie de diferențe importante, în special în ceea ce privește **gradul de deschidere economică** – unele state sunt mai integrate economic cu Uniunea Europeană (spre exemplu: Bulgaria, Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei, Muntenegru) – dar și **regimul de curs de schimb**. Astfel, în Kosovo și Muntenegru este adoptat euro în mod unilateral; în Bulgaria și Bosnia există regimul

consiliului monetar; în Croația și Serbia funcționează un regim de flotare administrată; în Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei este un regim de curs de schimb fix, iar în Albania este un curs valutar flotant.

În prezent, PIB/locuitor (calculat în funcție de paritatea puterii de cumpărare, în dolari) pentru aceste țări se situează la un nivel inferior pragului de 30% din media Uniunii Europene (cu excepția Bulgariei și Croației).

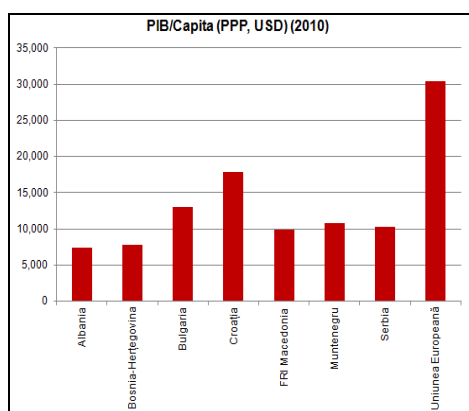

Figura 1. PIB pe locuitor în anul 2010

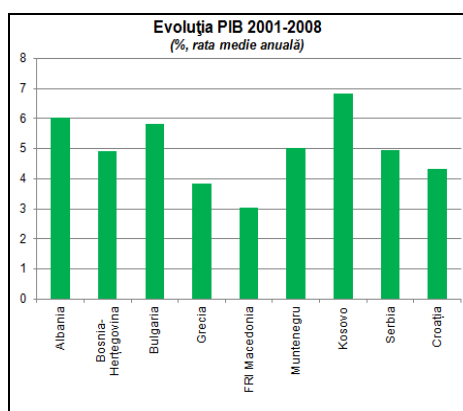

Figura 2. Evoluția PIB în perioada 2001-2008

La sfârșitul anilor 1990, regiunea a inițiat un proces de creștere economică, determinat de factori politici regionali și factori economici internaționali. Se menționează stabilitatea politică după finalul Războiului din Kosovo (1999), moment în care Uniunea Europeană a promovat cooperarea regională în Balcani prin două programe instituționale (Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est și Procesul de Stabilizare și Asociere). Totodată, regiunea a beneficiat de contextul macroeconomic internațional din ultimii ani ai perioadei *Marea Moderație*, dar și de efectele pozitive ale extinderii Uniunii Europene către Europa Centrală și de Est.

Țările din Balcani au crescut cu un ritm mediu anual de 5%, în perioada 2001-2008 (a se vedea figura 2). Modelul regional de creștere

economică în această perioadă a fost susținut de patru factori: exporturile către țările Uniunii Europene; evoluția creditului privat; investițiile străine directe; migrația forței de muncă. Evoluția acestor factori în perioada premergătoare declanșării crizei mondiale a determinat o convergență a regiunii către Uniunea Europeană (de altfel, se poate afirma că din punct de vedere economic, aceste state sunt din ce în ce mai integrate în UE). Spre exemplu, creditul privat a crescut în regiune, cu un ritm accelerat, în perioada 2002-2008, finanțând atât consumul privat, cât și investițiile. Expansiunea generalizată a creditului desfășurată de băncile străine a fost posibilă pe fondul nivelului redus al aversiunii față de risc (pe plan european), dar și de gradul slab de dezvoltare al regiunii la începutul anilor 2000. Creditul a fost oferit de băncile străine, care domină peisajul financiar-bancar în regiune.

De asemenea, investițiile străine directe au susținut creșterea economică din regiune în această perioadă premergătoare crizei mondiale. După cum se poate observa în figura 3, statele din Balcani au consemnat intrări de fluxuri investiționale străine directe de cel puțin 5% din PIB pe an în perioada 2001-2008.

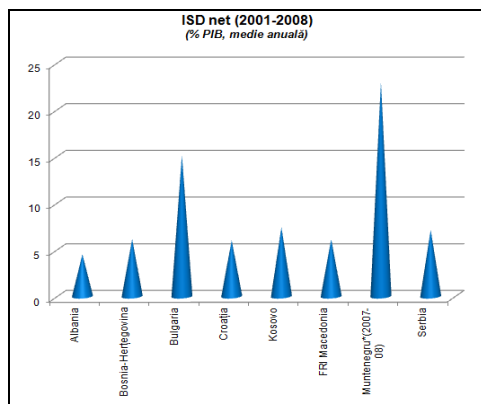

Figura 3. Investiții străine directe nete, 2001-2008

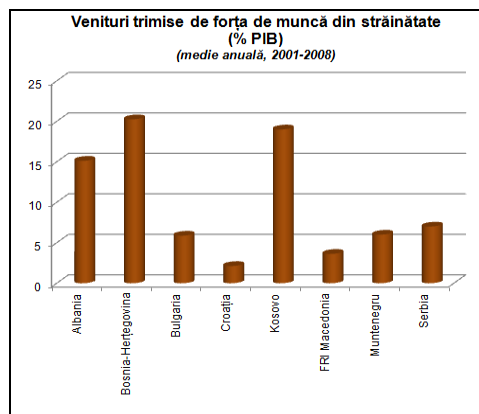

Figura 4. Veniturile emise de forța de muncă din străinătate, 2001-2008

În același timp, o altă sursă importantă de finanțare a acestor economii (îndeosebi în cazurile Bosnia și Herțegovina, Kosovo și

Albania) a constat în veniturile trimise de forța de muncă care lucrează în țările Uniunii Europene (figura 4).

Cu toate acestea, modelul de creștere economică la nivel de regiune din perioada premergătoare declanșării crizei mondiale a determinat acumularea de importante dezechilibre macroeconomice. Menționăm în acest sens nivelul ridicat al deficitului de cont curent. Astfel, în 2008 acesta se situa peste pragul de 10% din PIB, cu o valoare record pentru Muntenegru (a se vedea figura 5).

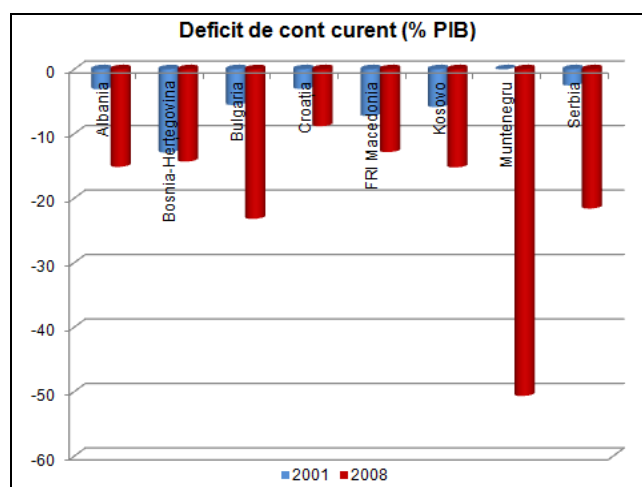

Figura 5 Deficitul de cont curent, în 2001 și în 2008

Cea mai severă criză economico-financiară mondială din ultimele decenii a transformat acest model de creștere economică regională într-un eșec (povestea de succes din perioada anterioară crizei a determinat apariția unor economii vulnerabile pe parcursul crizei). Toate țările din regiune au resimțit în primul rând fenomenul sistării finanțării (*sudden-stop*) externe. Valurile crizei economico-financiare mondiale au afectat puternic populația regiunii: șomajul a crescut; prețurile de import s-au majorat; accesul la creditare a fost restricționat; ponderea populației la limita sărăciei a crescut.

2. Impactul crizei economico-financiare mondiale

Regiunea Balcanilor a resimțit primul val al celei mai severe crize economico-financiare mondiale de la finele celui de-al Doilea Război Mondial. Toate statele din regiune au înregistrat contracție economică în 2009, cu excepția Albaniei și Kosovo. În cazul Albaniei evitarea recesiunii a fost posibilă dat fiind regimul de curs valutar flotant. Pe de altă parte, Kosovo a înregistrat creștere în 2009, ca urmare a unui grad mai redus de integrare în economia mondială, dar și a unui sistem financiar-bancar aflat în fază embrionară.

Contracții severe ale PIB (peste 4% de la un an la altul) au fost înregistrate în Bulgaria, Muntenegru și Croația. Conform figurii 6, economia croată a continuat declinul și în 2010. Așa cum am menționat anterior, criza a afectat regiunea prin intermediul principalelor canale ale modelului de creștere economică din perioada anterioară anului 2008: fluxurile comerciale, fluxurile financiare și veniturile trimise angajații din străinătate.

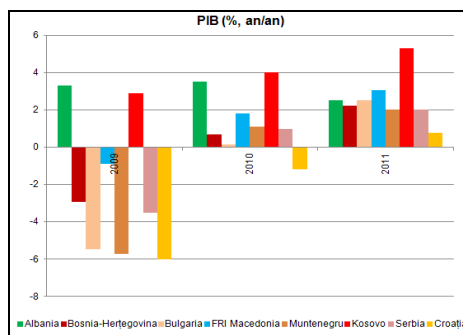

Figura 6. Modificarea anuală a PIB în Balcani

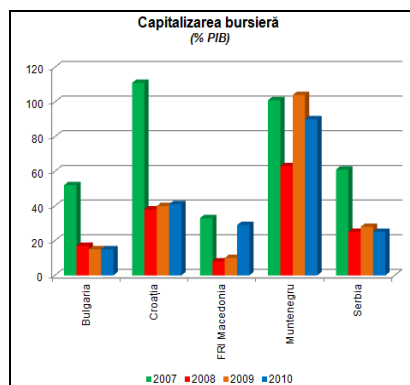

Figura 7. Capitalizarea bursieră

Declanșarea crizei a fost semnalată de evoluția burselor de valori din regiune. Deși în rândul statelor balcanice piețele de capital se înscriu în categoria celor de frontieră, capacitatea de anticipare a evoluției economiei este puternică. Evoluția burselor din regiune este dependentă

în principal de fluxurile străine de capital, a căror direcție este determinată în primul rând de sentimentul din piețele mature. Declinul sever al piețelor de capital din regiune pe parcursul anului 2008 a reprezentat un semnal anticipativ al crizei economice din 2009.

După cum se poate observa în figura 7, toate bursele din regiune au înregistrat scăderi importante în 2008, an în care am asistat la intensificarea crizei financiare internaționale (momentul Lehman Brother din luna septembrie a anului). Această tendință descendentă a burselor din Balcani a reflectat ieșirile de capital străin din regiune, fenomen care a anticipat sistarea finanțării economiei reale în trimestrele următoare.

În ceea ce privește exporturile, cele mai afectate state din regiune de recesiunea din Uniunea Europeană din perioada primului val al crizei au fost Bulgaria și Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei (țări cu o pondere mai ridicată a exporturilor către UE). Pe de altă parte, economiile mai puțin afectate de declinul cererii externe au fost Croația și Serbia (țări cu un grad mai redus de deschidere).

Criza financiară a afectat regiunea prin intermediul fenomenului de sistare a finanțării externe (statele balcanice fiind puternic dependente de fluxurile străine de capital), pe fondul unui context caracterizat prin: nivelul ridicat al datoriei externe (în special în Croația, Bulgaria și Serbia); gradul ridicat al necesarului de finanțare (majoritatea statelor se confruntau cu un deficit de cont curent de peste 10% din PIB); nivelul redus al rezervelor internaționale, necesare pentru a putea face față acestui fenomen de sistare a finanțării externe.

Din sfera economiei financiare, criza s-a transferat către economia reală, pe fondul accesului dificil la finanțare. După cum se poate observa în figura 8, masa monetară în sens larg a scăzut puternic în 2009 sau chiar a consemnat contracție anuală în unele state din Balcani. Evoluția acestui indicator a continuat să fie afectată de criza mondială și în 2010, pe fondul nivelului ridicat al aversiunii față de risc, în contextul declanșării celui de-al doilea val al crizei (problema datoriilor suverane din Europa), dar și al dependenței de finanțarea externă.

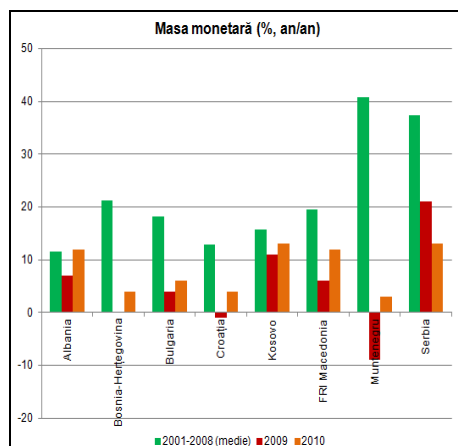

Figura 8. Masa monetară, modificare anuală

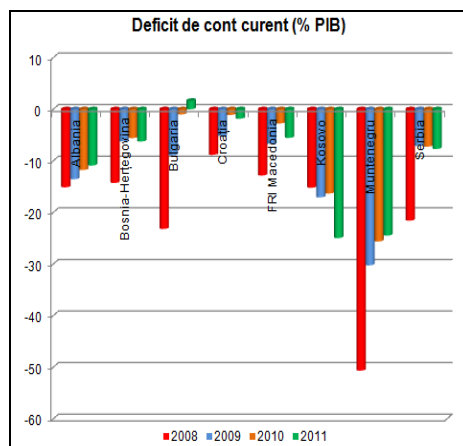

Figura 9 Deficitul de cont curent, în perioada 2008-2010

Un alt factor care a afectat regiunea în perioada crizei mondiale a fost declinul veniturilor trimise de forța de muncă din străinătate. În contextul crizei economice din Uniunea Europeană, condițiile din piața forței de muncă s-au deteriorat (creșterea șomajului, declinul salariilor), afectând populația imigrantă cu origine în Balcani. Prin urmare, veniturile trimise de această forță de muncă în țările de origine au scăzut pe parcursul trimestrelor de criză, cele mai afectate state fiind Albania, Bosnia și Herțegovina și Kosovo.

Printre principalele consecințe ale primului val al crizei economico-financiare mondiale asupra statelor din Balcani se menționează: un nivel mai ridicat al șomajului, ajustarea macroeconomică (reducerea deficitului de cont curent), majorarea nivelului creditelor neperformante și deteriorarea situației finanțelor publice.

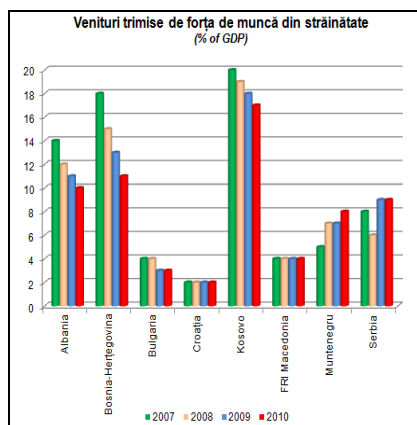

Figura 10. Venituri trimise de forța de muncă din străinătate, în perioada 2007-2010

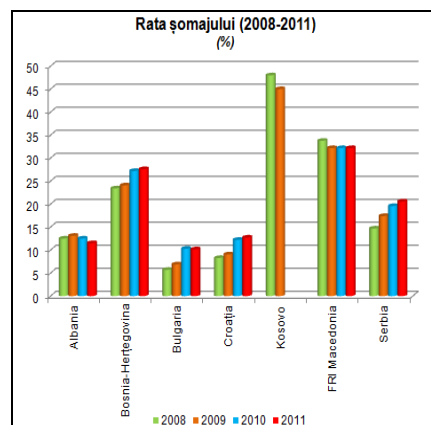

Figura 11. Rata șomajului, în perioada 2008-2011

Deteriorarea climatului macroeconomic în regiune (recesiune sau încetinire) a determinat condiții mai dificile la nivelul pieței forței de muncă. Rata șomajului a crescut în regiune, depășind pragul de 10% în 2009 și 2010. De fapt, rata șomajului aproape s-a dublat în Bulgaria și Croația, a crescut spre 20%, în Serbia și 25%, în Bosnia și Herțegovina, și s-a menținut peste 30%, în Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei.

De îndată ce primul val de criză mondială a fost resimțit la nivel regional am asistat la începerea unui amplu proces de ajustare macroeconomică. Se poate observa în figura 9 atenuarea deficitului de cont curent la nivel de regiune de la nivelul nesustenabil de 10% din PIB în 2008. Spre exemplu, în Bulgaria deficitul de cont curent s-a redus de la peste 20% din PIB în 2008 la doar 1% din PIB în 2010. În același timp, în Muntenegru deficitul de cont curent a scăzut de la peste 50% din PIB în 2008 la 25% din PIB în 2010. Pe de altă parte, deficitul de cont curent s-a adâncit în Kosovo în perioada 2008-2011, de la 15% din PIB la peste 20% din PIB.

Per ansamblu, dezechilibrele macroeconomice externe s-au menținut în regiune, îndeosebi în țări precum Albania și Serbia, dar și Kosovo sau Muntenegru.

Totodată, situația finanțelor publice a statelor din regiune s-a deteriorat după declanșarea crizei mondiale. Această evoluție a fost determinată atât de declinul veniturilor bugetare (pe fondul contracției economice sau a decelerării), dar și de majorarea cheltuielilor bugetare (în contextul implementării unor politici bugetare expansioniste pentru a „acomoda” impactul crizei economice). Spre exemplu, Bulgaria a trecut de la un excedent bugetar de aproximativ 3% din PIB în 2008 la un deficit bugetar de 4% din PIB în 2010. De asemenea, Muntenegru a înregistrat un deficit bugetar de 6% din PIB în 2009, raportat la un excedent bugetar de 1,8% din PIB în 2008.

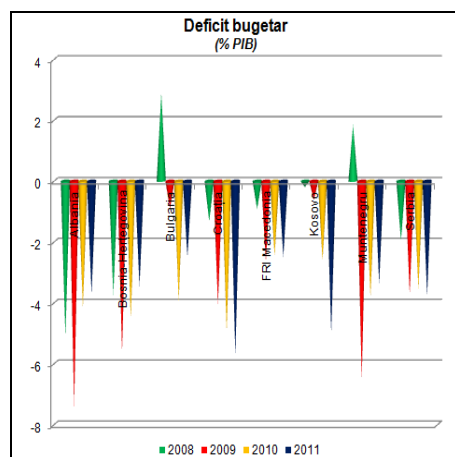

Figura 12. Deficitul bugetar, în perioada 2008-2011

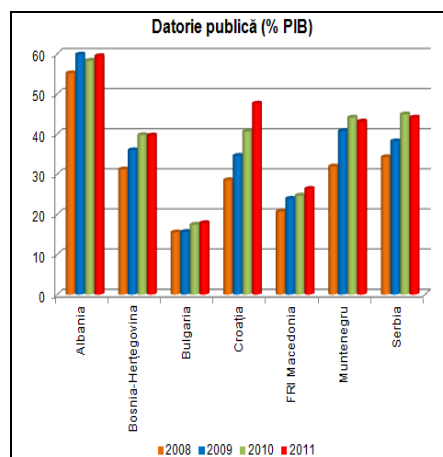

Figura 13. Datoria publică, în perioada 2008-2011

La nivelul anului 2011, conform estimărilor FMI, majoritatea țărilor din regiune înregistrau deficite bugetare (excepție Bulgaria și Muntenegru), în general peste pragul de 3% din PIB, conform estimărilor Fondului Monetar Internațional. Croația, Kosovo, Serbia și Albania consemnau deficite bugetare de 5,7% din PIB, 5% din PIB, 3,8% din PIB, respectiv 3,7% din PIB. Prin urmare, datoria publică (ca pondere în PIB) a crescut semnificativ la nivel de regiune după declanșarea crizei economico-

financiare mondiale. În 2011 raportul datorie publică/PIB se situa la 60% în Albania și aproximativ 40% în Bosnia și Herțegovina, Croația, Muntenegru și Serbia. Bulgaria și Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei consemnau valori mai reduse ale raportului datorie publică/PIB: 18%, respectiv 26,3% (conform figurii 13).

3. Principalele provocări ale procesului de integrare europeană a statelor din Balcani

În prezent, Uniunea Europeană se află în fața celui de-al cincilea proces de extindere, cunoscut și sub denumirea de **post-conflict** – integrarea statelor din Balcani. Bulgaria și România au aderat la Uniunea Europeană în 2007. Croația a semnat Tratatul de aderare în 2011, integrarea fiind prevăzută pentru 2013. Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei are statutul de țară candidată. Serbiei i-a fost refuzat acest statut în 2011, datorită problemelor în relația cu Kosovo. Kosovo nu poate demara negocierile de aderare până nu ajunge la un acord cu Serbia. Iar drumul spre Uniunea Europeană al statelor Albania și Bosnia-Herțegovina este condiționat de soluționarea crizelor politice și sociale cu care se confruntă acestea.

Cu toate acestea, procesul de integrare europeană a statelor din Balcani prezintă o serie de provocări și dileme, atât pentru Uniunea Europeană, cât și pentru regiune. Principala provocare constă în reconcilierea procesului de construcție a statelor naționale cu integrarea europeană. Pe de o parte, se menționează „**oboseala**” **extinderii** și criza economică care afectează Uniunea Europeană. Deși se consideră că Balcanii reprezintă o problemă a Europei, integrarea europeană a acestor state este percepută în prezent ca o sarcină necesară, nedorită (o povară). Pe de altă parte, la nivelul Balcanilor se menționează „**oboseala**” **aderării**, dar și decalajul important de dezvoltare în comparație cu Uniunea Europeană. Țările din regiune trebuie să consolideze statutul de democrație. Un astfel de proces ar presupune rezolvarea unor aspecte importante: nivelul ridicat al corupției, structurile de crimă organizată, deficiența structurilor democratice, birocrăția, problemele politice interne și externe și persistența problemelor etnice.

Cu alte cuvinte, regiunea Balcanilor trebuie să îndeplinească criteriile de bună guvernare: respectul pentru lege, independența sistemului juridic, capacitatea administrativă și strategia eficientă de combatere a corupției.

Nu trebuie însă omis faptul că regiunea prezintă unele elemente importante pentru Uniunea Europeană: comunități musulmane pro-occidentale; melanjul de religii; integrarea populației de etnie rromă; experiența proceselor de tranziție politică și economică.

Din punct de vedere economic, o integrare mai puternică a statelor din Balcani în cadrul Uniunii Europene pare singura alternativă pentru această regiune dintr-o perspectivă pe termen lung. Cu toate acestea, realizarea unei integrări economice cu succes în structurile Uniunii Europene este dependentă de implementarea reformelor structurale, menite să asigure dezvoltarea durabilă.

Printre principalele provocări de natură economică ale procesului de integrare a statelor din Balcani în Uniunea Europeană se menționează: identificarea unui nou model de creștere economică, accelerarea reformelor structurale și tratarea problemelor referitoare la capacitate de inovare. Strategia Europa 2020 poate fi o ancoră pentru reformele din Balcani – accelerarea integrării economice în Uniunea Europeană va influența pozitiv mersul acestor economii, dar și reformele politice și structurale.

În acest context, statele din Balcani trebuie să abordeze problema dezvoltării capitalului uman: creșterea economică durabilă nu poate fi realizată printr-un model caracterizat de costul redus al forței de muncă și de exportul de bunuri. Piața forței de muncă din regiune funcționează aparte (șomajul înregistrând niveluri mai ridicate), din motive culturale (pondere importantă a populației musulmane), dar și pe fondul decalajelor importante dintre exigențele de competențe din partea angajatorilor și ceea ce oferă sistemul de școlarizare.

Bibliografie

1. Balcer, A. (2011) - *The Western Balkans: In search of a New Paradigm. Commentaries and policy papers*, 8 decembrie 2011. demosEUROPA - Centre for European Strategy Foundation. Varşovia.
2. Balfour, R., Basic, D. (2010) - *A bridge over troubled borders: Europeanising the Balkans*, Policy Brief, noiembrie 2010, European Policy Centre. Bruxelles.
3. Balfour, R., Stratulat, C. (2011) - *Enlargement to the Balkans: one step forward, two steps back*, Comentariu, 12 decembrie 2011. European Policy Centre. Bruxelles.
4. Bartlett, W., Monastiritis, V. (editori) (2010) - *South East Europe after the Economic Crisis: a New Dawn or back to Business as Usual?*, LSE Research on South East Europe, Londra, <http://www2.lse.ac.uk/europeanInstitute/research/LSEE/PDF%20Files/Publications/SEE%20Crisis%20Book.pdf>.
5. Rupnik, J. (2011) - *The Balkans as a European Question*. În: Rupnik, J. (ed.), **The Western Balkans and the EU: "The hour of Europe"**, pag. 17-30, Institute for Security Studies - European Union. Paris.
6. *** (2011) - *World Economic Outlook. Slowing Growth. Rising Risks*. September. Fondul Monetar Internațional. Washington D.C.

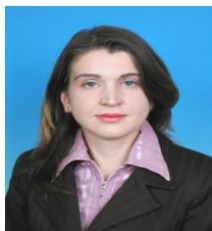
ANEXA

Albania									Bosnia și Herțegovina								
Provocări									Provocări								
1. Nivelul ridicat al șomajului 2. Deficitul de cont curent 3. Dependența de veniturile trimise de forța de muncă din străinătate 4. Procesul de consolidare bugetară 5. Ponderea ridicată a economiei informale 6. Situația critică din Grecia (un important partener economic)									1. Nivelul ridicat al șomajului 2. Sistemul de asigurări sociale 3. Dependența de veniturile trimise de forța de muncă din străinătate 4. Procesul de consolidare bugetară 5. Competitivitatea								
Albania									Bosnia-Herțegovina								
Indicator/an	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012		Indicator/an	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	
PIB (USD, mld.)	9.0	10.7	13.0	12.2	11.9	13.3	14.2		PIB (USD, mld.)	12.4	15.2	18.5	17.0	16.5	18.3	19.4	
PIB (% an/an)	5.4	5.9	7.5	3.3	3.5	2.5	3.5		PIB (% an/an)	6.0	6.2	5.7	-2.9	0.7	2.2	3.0	
Inflație (% an/an)	2.4	2.9	3.4	2.2	3.6	3.9	3.5		Inflație (% an/an)	6.1	1.5	7.4	-0.4	2.1	4.0	2.5	
Rata șomajului (%)	13.8	13.5	12.5	13.1	12.5	11.5	11.0		Rata șomajului (%)	31.1	29.0	23.4	24.1	27.2	27.6	27.0	
Deficit bugetar (% PIB)	-3.3	-3.3	-5.1	-7.4	-4.2	-3.7	-4.5		Deficit bugetar (% PIB)	2.2	0.2	-3.8	-5.6	-4.5	-3.5	-1.9	
Datorie publică (% PIB)	56.7	53.8	55.1	59.8	58.2	59.4	59.2		Datorie publică (% PIB)	21.8	32.9	31.2	35.9	39.7	39.6	38.4	
Cont curent (% PIB)	-5.6	-10.4	-15.1	-13.5	-11.8	-10.9	-9.8		Cont curent (% PIB)	-8.0	-10.7	-14.3	-6.2	-5.6	-6.2	-5.6	
Sursă: Fondul Monetar Internațional, 2011									Sursă: Fondul Monetar Internațional, 2011								

Bulgaria								Croația							
Provocări 1. Nivelul ridicat al șomajului 2. Fenomenul migrația creierelor 3. Rata redusă de absorbție fonduri europene 4. Reformele structurale								Provocări 1. Nivelul ridicat al șomajului pe termen lung (peste 50% din total șomeri) 2. Procesul de consolidare bugetară 3. Reformele instituționale 4. Riscurile din sectorul bancar 5. Nivelul ridicat al datoriei externe							
Bulgaria								Croația							
Indicator/an	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Indicator/an	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
PIB (USD, mld.)	33.2	42.1	51.8	48.6	47.7	54.3	57.7	PIB (USD, mld.)	49.9	59.4	69.9	63.4	60.8	64.2	66.9
PIB (% an/an)	6.5	6.4	6.2	-5.5	0.2	2.5	3.0	PIB (% an/an)	4.9	5.1	2.2	-6.0	-1.2	0.8	1.8
Inflație (% an/an)	7.4	7.6	12.0	2.5	3.0	3.8	2.9	Inflație (% an/an)	3.2	2.9	6.1	2.4	1.0	3.2	2.4
Rata șomajului (%)	9.0	6.9	5.7	6.9	10.3	10.2	9.5	Rata șomajului (%)	11.1	9.4	8.3	9.1	12.2	12.7	12.2
Deficit bugetar (% PIB)	3.3	3.3	2.9	-0.9	-3.9	-2.5	-2.2	Deficit bugetar (% PIB)	-2.6	-2.1	-1.3	-4.1	-5.0	-5.7	-5.1
Datorie publică (% PIB)	23.4	18.6	15.5	15.6	17.4	17.8	20.5	Datorie publică (% PIB)	34.8	32.3	28.5	34.5	40.6	47.5	50.0
Cont curent (% PIB)	-17.6	-30.2	-23.2	-8.9	-1.0	1.6	0.6	Cont curent (% PIB)	-6.6	-7.2	-8.8	-5.2	-1.1	-1.8	-2.7
<i>Sursă: Fondul Monetar Internațional, 2011</i>								<i>Sursă: Fondul Monetar Internațional, 2011</i>							

Kosovo								Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei							
Provocări 1. Deficitul de cont curent 2. Competitivitatea 3. Nivelul ridicat al șomajului pe termen lung (peste 80% din total șomeri) 4. Dependența de veniturile trimise de forța de muncă din străinătate								Provocări 1. Nivelul ridicat al ratei șomajului 2. Situația critică a Greciei (un important partener economic)							
Kosovo Indicator/an PIB (USD, mld.) PIB (% an/an) Inflație (% an/an) Rata șomajului (%) Deficit bugetar (% PIB) Datorie publică (% PIB) Cont curent (% PIB)								Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei Indicator/an PIB (USD, mld.) PIB (% an/an) Inflație (% an/an) Rata șomajului (%) Deficit bugetar (% PIB) Datorie publică (% PIB) Cont curent (% PIB)							
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012		2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
PIB (USD, mld.)	3.9	4.7	5.7	5.4	5.6	6.7	7.3	PIB (USD, mld.)	6.6	8.2	9.9	9.3	9.2	10.3	11.0
PIB (% an/an)	3.4	6.3	6.9	2.9	4.0	5.3	5.0	PIB (% an/an)	5.0	6.2	5.0	-0.9	1.8	3.0	3.7
Inflație (% an/an)	0.6	4.4	9.4	-2.4	3.5	8.3	2.6	Inflație (% an/an)	3.2	2.3	8.4	-0.8	1.5	4.4	2.0
Rata șomajului (%)	45.0	46.0	48.0	45.0	n.d.	n.d.	n.d.	Rata șomajului (%)	36.0	34.9	33.8	32.2	32.2	32.2	32.2
Deficit bugetar (% PIB)	2.5	5.0	-0.2	-0.6	-2.6	-5.0	-3.5	Deficit bugetar (% PIB)	-0.5	0.6	-0.9	-2.7	-2.5	-2.5	-2.2
Datorie publică (% PIB)	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	Datorie publică (% PIB)	32.0	24.0	20.6	23.8	24.6	26.3	28.2
Cont curent (% PIB)	-6.7	-8.3	-15.2	-17.1	-16.3	-25.0	-20.5	Cont curent (% PIB)	-0.9	-7.0	-12.8	-6.7	-2.8	-5.5	-6.6
Sursă: Fondul Monetar Internațional, 2011								Sursă: Fondul Monetar Internațional, 2011							

MunteNegru								Serbia							
Provocări 1. Nivelul ridicat al deficitului de cont curent 2. Problemele din sectorul bancar – nivelul ridicat al ratei creditelor neperformante 3. Procesul de restructurare a economiei 4. Competitivitatea								Provocări 1. Inflația ridicată 2. Nivelul ridicat al șomajului 3. Procesul de consolidare bugetară 4. Reforma sectorului public 5. Nivelul ridicat al datoriei externe							
MunteNegru Indicator/an 2006 2007 2008 2009 2010 2011 2012								Serbia Indicator/an 2006 2007 2008 2009 2010 2011 2012							
PIB (USD, mld.)								PIB (USD, mld.)							
2.7 3.7 4.5 4.2 4.0 4.2 4.4								29.3 39.0 47.7 40.1 38.0 46.4 49.0							
PIB (% an/an)								PIB (% an/an)							
8.6 10.7 6.9 -5.7 1.1 2.0 3.5								3.6 5.4 3.8 -3.5 1.0 2.0 3.0							
Inflație (% an/an)								Inflație (% an/an)							
3.0 4.2 8.5 3.4 0.5 3.1 2.0								12.7 6.5 12.4 8.1 6.2 11.3 4.3							
Rata șomajului (%)								Rata șomajului (%)							
n.d. n.d. n.d. n.d. n.d. n.d. n.d.								21.6 18.8 14.7 17.4 19.6 20.5 20.6							
Deficit bugetar (% PIB)								Deficit bugetar (% PIB)							
3.1 6.3 1.8 -6.5 -3.8 -3.4 -2.5								-1.0 -1.4 -2.0 -3.7 -3.6 -3.8 -3.6							
Datorie publică (% PIB)								Datorie publică (% PIB)							
32.6 27.5 31.9 40.7 44.1 43.1 42.2								43.0 35.6 34.2 38.2 44.9 44.1 44.5							
Cont curent (% PIB)								Cont curent (% PIB)							
-24.1 -39.5 -50.6 -30.3 -25.6 -24.5 -22.1								-10.2 -16.1 -21.6 -7.1 -7.2 -7.7 -8.9							
Sursă: Fondul Monetar Internațional, 2011								Sursă: Fondul Monetar Internațional, 2011							

REFORMELE ACTUALE DIN DOMENIUL PIEȚEI MUNCII ȘI AL POLITICILOR SOCIALE CONEXE LA NIVELUL UNIUNII EUROPENE - CELE MAI BUNE SOLUȚII PENTRU REZOLVAREA UNOR PROBLEME APĂRUTE ÎN PERIOADA DE CRIZĂ?

drd. Alina Georgeta AILINCĂ*
dr. Floarea IORDACHE**

Rezumat

Criza economică și financiară globală pare a avea și în prezent o remanență nefastă materializată în creșterea deficitelor bugetare și a datoriilor publice la nivelul Uniunii Europene, situație remarcată cu precădere în vechile state membre. Printre efectele majore ale crizei se poate remarca o accentuare a problemelor din sfera fiscal-bugetară dar și din cea socială și a pieței muncii, cu un impact considerabil asupra restabilirii echilibrelor macroeconomice prezente și viitoare. De fapt, măsurile menite a repune finanțele publice pe linia de plutire pentru asigurarea sustenabilității fiscal-bugetare au constituit baza de plecare

* Cercetător științific gradul III, Centrul de Cercetări Financiare și Monetare "Victor Slăvescu", ACADEMIA ROMÂNĂ.

** Cercetător științific gradul III, Centrul de Cercetări Financiare și Monetare "Victor Slăvescu", ACADEMIA ROMÂNĂ.

pentru declanșarea reformelor economico-sociale, acestea din urmă având nu de puține ori mai degrabă efecte negative decât pozitive asupra economiilor analizate. Astfel, în acest articol vom prezenta măsurile propuse de guvernele câtorva țări ale UE în privința pieței muncii, a sistemelor de sănătate, educație și protecție socială, cu sublinierea aspectelor criticabile, precum lipsa unor fructificări concrete ale programelor destinate creșterii ocupării și a unor politici sociale destinate ameliorării și compensării efectelor procesului de îmbătrânire a populației.

Abstract

The global economic and financial crisis seems to have unfortunate residual effects materialised in the increase of the budget deficits and of the public debt within the European Union, situation observed mostly in the old member states. Among the major effects of the crisis we can notice more serious fiscal-budgetary problems, as well as social and labour market problems, with a strong impact on the restoration of the present and future macroeconomic balance. Actually, the measures meant to restore the public finances on their floating line, thus ensuring the fiscal-budgetary sustainability, were the starting line for the economic and social reforms, which many times had rather adverse effects than beneficial effects on the analysed economies. In this paper we will present the measures proposed by the governments of some EU (European Union) countries for the labour market, health systems, education and social protection, highlighting the criticisable aspects, such as the lack of concrete results of the employment programs and of the social policies aiming to ameliorate and compensate the effects of population ageing.

Cuvinte cheie: piața muncii, reforme structurale, criză, politici publice

JEL: G01, J08, J26

Introducere

Actuala criză economică și financiară a atins deosebit de puternic statele Uniunii Europene, impactul acestei crize generând la nivel european un șoc de natură financiară și economică, atât în economia reală cât și în cea nominală, cu un efect devastator în special la nivelul bugetelor publice. Această situație a apărut din cauza unei lipse majore de coerență și coordonare a țărilor membre ale Uniunii la nivelul politicilor publice economice și sociale. Efectele economice majore ale actualei crize financiare și economice globale au generat reducerea puternică a creșterii economice și a consumului, concomitent cu creșterea deficitelor publice, a nivelului de îndatorare publică, cât și a șomajului. Astfel, putem remarca o accentuare a problemelor majore ale pieței muncii și a domeniului social.

Un rol major în restabilirea echilibrelor macroeconomice de la nivelul Uniunii Europene, îl reprezintă asigurarea sustenabilității finanțelor publice pe termen scurt, mediu și lung, aceasta constituind baza de pornire pentru declanșarea actualelor reforme din planul economic și social național. De fapt, criza a impus politicilor fiscale necesitatea reconcilierii dintre îndeplinirea într-o manieră sustenabilă a criteriilor fiscale de convergență și măsurile ce pot permite limitarea efectelor crizei economice și financiare globale asupra economiilor europene.

Accentul pus excesiv pe sustenabilitatea criteriilor fiscale, fără o susținere concretă în planul economiei reale, fără a se încerca limitarea *de facto* a efectelor crizei (prin relansarea economică și crearea de locuri de muncă), a condus și conduce la elaborarea și implementarea unor reforme structurale insuficiente și chiar inutile, prin efectele mai degrabă perverse decât pozitive.

În vederea redresării macroeconomice la nivel european s-a avut în vedere: reducerea datoriei publice și a deficitului bugetar, reforma sistemului de protecție socială, a sistemului medical, a sistemului de pensii și creșterea ratei de ocupare a forței de muncă, acestea fiind componente indispensabile pentru majoritatea programelor de convergență și de stabilitate ale țărilor Uniunii Europene. Aceste aspecte

sunt prevăzute într-o manieră mai degrabă formală în actualele reforme structurale și nu implică o simultaneitate și o armonizare corectă și concretă a acestor obiective. Un exemplu semnificativ reprezintă viziunea Uniunii Europene asupra sistemelor de pensii ale statelor membre, care prevede noi sancțiuni asupra acestora în cazul în care reformele „sănătoase” impuse de Uniune sunt amânate de statele membre sau, în cadrul acestora, sunt afectate sistemele private de pensii (ex. Ungaria). Necesitatea realizării unor economii substanțiale în cadrul bugetelor publice, pentru normalizarea deficitelor fiscal-bugetare, a impus restricții majore în sistemul social din țările membre ale Uniunii Europene, sistem care ar fi trebuit să fie cel mai protejat de efectele adverse ale crizei economice și financiare globale. Expunerea populației la noi valuri de restricții în sistemele de sănătate și de protecție socială, precum și lipsa unor fructificări reale ale programelor destinate creșterii ocupării, în condițiile fenomenului de îmbătrânire a populației, vor genera cu siguranță, atât pe termen mediu cât mai ales pe termen lung, noi dezechilibre ale bugetelor publice, care vor trebui stabilizate prin noi intervenții restrictive pe piața muncii și în planul politicilor amintite mai sus. Invocarea fenomenului de îmbătrânire a populației, ca sursă a „relelor”, fără măsuri concrete de stimulare a creșterii natalității și a îmbunătățirii sistemului de educație și formare profesională reprezintă o manieră simplistă și cu siguranță inadecvată pentru sustenabilitatea economică, politică și socială a Uniunii Europene, în contextul necesității creșterii productivității muncii și a competitivității internaționale a produselor și serviciilor Uniunii Europene.

Aspecte privind reformele din domeniul pieței muncii și a politicilor sociale conexe în câteva țări din afara zonei euro

Reducerea deficitului structural (la mai puțin de 2% din PIB până în 2014) și adoptarea în orizontul anului 2015 a monedei euro constituie ancore importante în promovarea reformelor bugetare și structurale necesare creșterii flexibilității economiei **României**.

Ținându-se cont de obiectivelor prevăzute în Strategia Europa 2020, Pactul Euro Plus și Acordul preventiv cu CE și FMI, în România strategia

guvernamentală pe termen mediu și lung are în vedere o serie de obiective: consolidarea sustenabilității finanțelor publice, consolidarea stabilității financiare, promovarea competitivității și promovarea ocupării forței de muncă.

În legătură cu problema ocupării forței de muncă, strategia vizează: promovarea ocupării forței de muncă și a flexicurității, prin implementarea noului Cod al Muncii; modificarea cadrului legal privind stimularea ocupării forței de muncă și a sistemului asigurărilor pentru șomaj; realizarea unui cadru unitar de salarizare în sectorul public prin adoptarea *Legii cadru nr. 284/2010* privind salarizarea unitară a personalului plătit din fonduri publice; consolidarea flexibilizării procesului de negociere și al dialogului social; corelarea sistemului educațional cu necesitățile pieței muncii; reforma cadrului legal privind formarea profesională a adulților; implementarea *Strategiei naționale privind reducerea incidenței muncii nedeclarate pentru perioada 2010-2011*; modificarea *Legii nr. 279/2005 privind ucenicia la locul de muncă*; elaborarea unui cadru simplificat, pe bază de reciprocitate, de recunoaștere a diplomelor în spațiul european; implementarea legii privind exercitarea unor activități cu caracter ocazional desfășurate de zilieri, precum și reforma sistemului de asistență socială în vederea stabilirii unui cadru pentru o mai bună redistribuire a resurselor financiare și umane din sistem, inclusiv la nivelul structurilor descentralizate ale administrației publice locale.

Un impact deosebit asupra pieței muncii și a economiei în general îl constituie de asemenea evoluția sistemului de pensii, a sistemului de educație națională și a sistemului de sănătate publică. În acest sens, Guvernul României, în actualul Program de Convergență, prevede pentru conformarea cu obiectivele Pactului Euro Plus următoarele măsuri implementate și în curs de implementare:

- intrarea în vigoare a legii privind sistemul unitar de pensii publice *Legea 263/2010* prin care: se prevede creșterea graduală a vârstelor standard de pensionare la 65 ani pentru bărbați și la 63 ani pentru femei până în anul 2030, precum și creșterea graduală a stagiului complet de

cotizare la 35 ani pentru femei și bărbați până în anul 2030; înăsprirea condițiilor de acces la pensionarea anticipată parțială prin stabilirea penalizării la 0,75%, pentru fiecare lună de anticipare față de vârsta standard de pensionare. În felul acesta guvernul a considerat că este încurajată prelungirea vieții profesionale active;

- accelerarea procesului de reducere a arieratelor bugetului general consolidat prin restructurarea sectorului de sănătate;

- desfășurarea programului pentru acordarea indemnizației în vederea creșterii copilului;

- asigurarea predictibilității sistemului de învățământ preuniversitar prin: aplicarea principiului „finanțarea urmează elevul”; ameliorarea formulei de finanțare per elev în învățământul preuniversitar, conform Legii educației naționale nr.1/2011;

- definitivarea cadrului legislativ privind domeniul asistenței sociale cuprinzând prestațiile și serviciile sociale.

Totuși, urmărind rezultatele concrete de pe piața muncii și din domeniul politicilor sociale, putem constata că nu a existat coerența acestor politici și nici implementarea măsurilor necesare și adecvate.

Acest lucru se poate remarca prin discrepanța dintre evoluția numărului de salariați din economie și cea a șomerilor înregistrați, ambii indicatori evoluând în aceeași direcție, scăzând în perioada ultimilor trei ani¹. Explicații ale unei asemenea evoluții o pot constitui: efectele marcante ale crizei asupra sectorului privat și public, prin concedierile și reducerile salariale aplicate încă din vara anului 2010, care au condus la o părăsire mai mult sau mai puțin voită a pieței muncii; lipsa sau ineficiența politicilor publice privind piața muncii, acestea neconducând la

¹ Astfel, numărul de salariați din economie a atins 4113 mii persoane în martie 2011, după trei ani de reduceri succesive, pentru a crește modest la 4185 mii persoane în iunie 2011. Simultan, numărul șomerilor înregistrați a scăzut de asemenea gradual în aceeași perioadă la numai 436 mii persoane în iunie 2011. Sursa: INS, Buletin statistic lunar nr.6/2011.

creșterea ocupării, potrivit obiectivelor guvernamentale; plecarea din țară a populației tinere, apte de muncă, cu o bună pregătire profesională, pe fondul inexistenței unor locuri de muncă adecvate pregătirii, dar și a salarizării necorespunzătoare; lipsa de corelație dintre pregătirea profesională dobândită a tinerilor și necesitățile reale ale pieței muncii; scăderea ponderii populației tinere, concretizată într-o îmbătrânire pregnantă a populației, care va face ca ponderea populației ocupate să scadă și în viitor; descurajarea populației fără ocupație de a se înregistra oficial în sistemul de asigurări sociale, precum și lipsa unei motivări a șomerilor înregistrați și neînregistrați de a-și căuta un nou loc de muncă.

În ceea ce privește sistemul de pensii, condiția ca acesta să funcționeze este existența unui echilibru sustenabil între contribuitori și pensionari, adică respectarea mai degrabă a echilibrului fizic (raportul angajați/pensionari) decât a celui financiar. Mai mult, în condiții normale, sistemul de pensii ar fi trebuit să reprezinte o acumulare și chiar o fructificare de capital și nu o repartizare a acestor fonduri către alte destinații bugetare, astfel încât să nu existe nici măcar aceasta problemă a corelației dintre angajați și pensionari. Potrivit datelor Institutului Național de Statistică (INS) numărul mediu al pensionarilor a scăzut pe tot parcursul anilor 2009-2010 și chiar în cursul anului 2011. Astfel, conform INS, numărul mediu al pensionarilor a scăzut treptat de la 5688 mii persoane în trimestrul I al anului 2009 la numai 5628 mii persoane în trimestrul I al anului 2011. O explicație a scăderii numărului de pensionari se datorează pe de o parte mortalității în rândul persoanelor vârstnice, iar pe de altă parte înăsprirea criteriilor de pensionare, pentru toate tipurile de pensii (creșterea graduală a vârstelor standard de pensionare, creșterea graduală a stagiului complet de cotizare, blocării pensionărilor anticipate noi între iunie și decembrie 2010, a suprimării unor drepturi ale beneficiarilor de pensii de invaliditate, ca urmare a reanalizării dosarelor etc.), care a determinat o scădere a numărului de nou-intrați în sistemul public de pensii.

De asemenea, în vederea îmbunătățirii sustenabilității finanțelor publice pe termen lung, Guvernul României urmărește, alături de implementarea începând cu anul 2011 a legii de reformare a sistemului

public de pensii prin promovarea unor măsuri de lărgire a bazei de contribuții sociale, simultan cu reducerea costurilor suplimentare legate de îmbătrânirea populației, măsuri de restricționare a cheltuielilor cu asistența socială și cea medicală. Astfel, în viziunea guvernului, reforma structurală a sistemului sanitar din România propune îmbunătățirii calității și eficienței serviciilor de sănătate și a creșterii accesului populației la îngrijirile medicale prin măsuri ce au drept scop: descentralizarea organizațională și decizională și debirocratizarea sistemului sanitar, dar și raționalizarea sistemului sanitar și a numărului de spitale din România; crearea unui cadru legislativ și instituțional care să permită dezvoltarea sistemului sanitar românesc în interconectare cu sistemul european; îmbunătățirea calității asistenței medicale și creșterea accesului la servicii medicale preventive și curative; creșterea accesului pacientului la tratamente moderne, la prețuri accesibile prin introducerea unei noi politici de stabilire a prețului la medicamente; redefinirea pachetului de servicii medicale de bază; informatizarea sistemului sanitar și operaționalizarea cardului de sănătate; dezvoltarea sistemului asigurărilor private de sănătate; dezvoltarea asistenței medicale primare și ambulatorie prin îmbunătățirea finanțării; scăderea costurilor în asistența medicală spitalicească, prin îmbunătățirea managementului unităților sanitare spitalicești care funcționează pe baza principiului autonomiei financiare; dezvoltarea și planificarea resurselor umane din domeniul sănătății; crearea și consolidarea sistemului național de asistență medicală de urgență și de prim ajutor calificat; creșterea bazei de impozitare prin majorarea numărului de contribuitori; eficientizarea costurilor cu medicamentele prin introducerea sistemului prețului de referință și reducerea adaosului la medicamente; descentralizarea competențelor în domeniul sănătății; suplimentarea surselor de finanțare ale sistemului public de sănătate prin sistemul de tip *clawback* (mai exact producătorii de medicamente contribuie progresiv la contravaloarea medicamentelor achiziționate sau compensate de stat); descentralizarea Fondului Național Unic de Asigurări Sociale de Sănătate (FNUASS) la nivelul Caselor județene de asigurări de sănătate și asigurarea utilizării eficiente a FNUASS prin elaborarea de protocoale de practică ca bază de decontare; demararea procesului de raționalizare a rețelei spitalicești

pentru creșterea calității și a eficienței de furnizare a serviciilor; introducerea și definitivarea conceptului de co-plată.

Ungaria, asemenea României și a altor state din regiune, pentru a micșora cheltuielile bugetare, a impus încă din anul 2010 o serie de măsuri de austeritate precum: creșterea impozitelor, înghețarea salariilor bugetarilor, eliminarea celei de-a 13 pensie, înghețarea ajutoarelor sociale pe o perioadă de doi ani, precum și creșterea vârstei de pensionare la 65 de ani. În *Programul de Convergență al Ungariei 2011-2015*, guvernul maghiar prevede, printre altele, reforme în domeniile: pieței muncii, a sistemului de pensii, a sistemului medical și a sistemului educațional.

Deși piața muncii din Ungaria a fost marcată de evoluția negativă de la sfârșitul anului 2009, începând cu luna august 2010, numărul angajaților a cunoscut o revenire, pe fondul creșterii numărului de angajați cu normă întreagă, dar și a orelor lucrate în sectoarele *tradables*, în timp ce în sectoarele *nontradables* a crescut numărul angajaților cu jumătate de normă. În ciuda faptului că rata șomajului, stabilizată la sfârșitul anului 2010 la 11,2%, a scăzut pe parcursul anului 2011 pentru a atinge în luna iulie 9,7%, rata șomajului pe termen lung și rata șomajului în rândul tinerilor prezintă valori ce depășesc media Uniunii Europene (conform datelor Eurostat), iar rata ocupării este extrem de scăzută, fapt ce subliniază o serie de probleme structurale, dar și conjuncturale, ale pieței muncii din Ungaria. În vederea creșterii ratei de participare pe piața muncii, care este extrem de scăzută comparativ cu nivelul european, potrivit guvernului maghiar, aceasta va fi susținută prin eliminarea barierelor în calea angajării prin reducerea impozitului pe venitul personal, prin modernizarea învățământului vocațional, dar și prin susținerea programelor educaționale științifice și inginerești, care pot conduce la dezvoltarea capitalului uman.

Alături de aceste măsuri, îmbunătățirea ocupării în rândul persoanelor dezavantajate și a celor cu un nivel redus de calificare, precum și crearea de noi locuri de muncă și asistența în integrarea pe piața muncii în sectorul privat constituie obiective ale Programului

Național Public de Ocupare (en. *National Public Employment Programme*). Un element motivațional puternic, fixat în cadrul planului de reformă structurală, este acela că suma beneficiilor sociale pentru un cetățean ar trebui să fie sub veniturile din ocuparea forței de muncă în sectorul public, astfel încât rezultatul beneficiilor sociale asupra ofertei de muncă să nu fie unul contraproductiv. În plus, în cadrul planului de reformă structurală a guvernului maghiar s-au redefinit: plata aferentă concediului medical²; transferurile sociale totale, în baza diverselor motive legale, la un nivel inferior salariului minim; scăderea perioade de acordare a alocației pentru persoanele în căutarea unui loc de muncă de la 270 de zile la 90 de zile și eliminarea beneficiului de șomaj; fixarea unui prag nominal în ceea ce privește alocațiile și beneficiile familiale; scăderea beneficiilor pentru măsurile pasive ale politicilor pieței muncii și reforma sistemului de pensii³.

În privința sistemului de pensii din Ungaria, acesta a fost restructurat (la sfârșitul anului 2010) în sensul că fondurile de pensii private obligatorii au încetat să existe, iar sistemul pensiilor de stat și a fondurilor facultative au înlocuit sistemul constituit anterior pe baza a trei piloni. Măsura a venit din cauza faptului că guvernul a considerat că activele pilonului II al pensiilor private obligatorii poate contribui la diminuarea deficitului bugetar în anii 2011 și 2012, cu aproximativ 2% din PIB, respectiv cu 1% din PIB.

În legătură cu sistemul de sănătate, deși cheltuielile cu sănătatea sunt sub media Uniunii Europene, totuși cheltuielile farmaceutice sunt ridicate în comparație cu nivelul internațional. Astfel, în perioada următoare, subvențiile farmaceutice vor fi reduse substanțial și va fi o creștere minimală a subvențiilor la prețurile de consum în 2011. La începutul anului 2011 a fost definite unele aspecte ale sistemului subvențiilor farmaceutice în vederea realizării de economii prin: încurajarea prescripțiilor pe baza substanțelor active agreate de Fondul

² Fixându-se limita superioară la jumătate din plafonul stabilit anterior.

³ Sursa: *Convergence Programme of Hungary 2011 – 2015 Based On The Széll Kálmán Plan*, Budapest, April 2011.

de Asigurări de Sănătate; revizuirea regulilor prin definirea în avans a domeniilor terapeutice relevante, ținându-se cont de protocoalele de finanțare ale acestor domenii pentru a asigura o mai bună eficiență a costurilor; modificarea formularelor de aplicare în vederea acceptării de noi medicamente pentru a se asigura cel mai mic cost la nivel european. Astfel, în privința domeniului farmaceutic, măsurile cele mai eficiente din punct de vedere al atragerii de venituri sunt: creșterea comisioanelor reprezentanților de vânzări de produse medicale, obținerea unui procent de 12% din plățile producătorilor și revizuirea volumului contractelor.

În domeniul învățământului și a educației, restructurarea sistemului de educație din Ungaria are la bază o nouă lege a educației, care urmărește creșterea competitivității acestui domeniu, prin orientarea cu predilecție spre științele tehnice și îmbunătățirea sistemului de training și asigurarea unor rezultate optime în raport cu costurile acestui sistem. De asemenea, anumite reguli aplicabile sistemului de educație superior au fost modificate încă din 2010, inclusiv în privința procedurilor de admitere, în acest sens au fost adăugate anumite cerințele obligatorii, iar numărul de locuri finanțate de la buget a fost redus la anumite facultăți sau specializări. Per ansamblu, în perioada următoare, numărul de locuri finanțate de la buget va scădea de la 53450 studenți în 2012 la numai 30000 studenți în 2014, guvernul argumentând această măsură bazându-se și pe evoluțiile demografice ale populației țării. Mai mult, structura organizațională și instituțională a sistemului educațional (mai ales a sistemului educațional superior) va fi revizuită în sensul raționalizării și eficientizării cheltuielilor din acest domeniu.

În **Cehia** majoritatea măsurilor ce privesc restructurarea bugetului public au vizat mai degrabă veniturile⁴ decât cheltuielile. Totuși, pe partea de cheltuieli publice s-a intervenit asupra reducerii anumitor beneficii sociale, înghețării pensiilor, tăierii salariilor (cu 10%) în sectorul

⁴ S-au majorat TVA și accizele, s-au dublat taxele aferente proprietății. Sursa: Ministry of Finance Czech Republic, Convergence Program of Czech Republic, April 2011.

bugetar⁵ și menținerii creșterii acestor salarii la un nivel redus pentru orizontul 2012-2014, scăderii salariilor oficialilor și a judecătorilor, dar și reducerii anumitor posturi din sectorul guvernamental. Deși, șomajul nu ridică probleme deosebite Cehiei, rata șomajului înregistrând de la sfârșitul anului 2010 o reducere graduală pentru a ajunge în iulie 2011 la 6,4%⁶, cu toate acestea, guvernul ceh se concentrează pe reducerea șomajului structural și pe creșterea participării pe piața muncii. În acest sens, se urmărește implementarea unei reforme a politicii sociale care pe de o parte să crească motivarea de angajare a persoanelor inactive, iar pe de altă parte să concentreze mai bine beneficiile sociale către zonele cele mai expuse din punct de vedere social. Totodată, reformele puntează nevoia unei legislații mai flexibile privind piața muncii, mai ales în sfera prelungirii perioadei de probă și a perioadei maxime de lucru pe un contract de servicii, introducerii posibilității transferării temporare a unui angajat de la un angajator la altul, dar și modificării condițiilor privind plățile de încetare a contractelor de muncă și a celor compensatorii. De asemenea, pentru creșterea responsabilității persoanelor ce se află în situația încetării unui contract de muncă, accesul la ajutorul de șomaj se va face mult mai restrictiv (în cazul în care angajatul renunță la contractul cu angajatorul, acesta va primi doar 45% din venitul lunar mediu net).

În privința sistemului de pensii, modificările legislative programate de guvernul ceh au în vedere crearea unui sistem mai precis și mai predictibil, mai ales că, în contextul îmbătrânirii populației, dinamica cheltuielilor cu pensiile devine problematică. Astfel, se dorește creșterea vârstei de pensionare cu 2 luni pe an, chiar după atingerea limitei de vârstă de 65 de ani, ritmul de creștere a vârstei de pensionare a femeilor născute în 1956 și după această dată va fi mărit la 6 luni pe an,

⁵ Totuși, în privința sistemului educațional și de sănătate, s-a realizat și se dorește în continuare creșterea salariilor din aceste domenii tocmai pentru stimularea și îmbunătățirea calității acestora. Sursa: Ministry of Finance Czech Republic, Convergence Program of Czech Republic, April 2011.

⁶ Sursa: Eurostat.

urmărindu-se o unificare a vârstei de pensionare între bărbați și femei⁷. Totodată, sistemul de indexare a pensiilor se va face în conformitate cu evoluția indicelui prețului de consum și cu o treime din creșterea salariului real, iar în cazul pensionării anticipate vor crește măsurile de penalizare. În Cehia, introducerea pilonului doi de pensii este prevăzută începând cu anul 2013, pentru acele persoane cu vârsta de până la 35 de ani la data inițierii reformei, iar pentru cele ce depășesc această vârstă acestea vor putea opta pentru acest nou pilon până la jumătatea lui 2012. Finanțarea pilonului doi se va face din fondurile transferate de la primul pilon în proporție de 3% dintr-o contribuție totală de 28% (din care angajatul suportă 6,5%), iar persoanele asigurate trebuie să suporte un procent adițional de 2% din surse proprii⁸. În plus, pentru acele persoane ce optează pentru o asigurare ce conține și protejarea părinților lor, acestea trebuie să plătească adițional încă 1%. Prin urmare, în vederea susținerii reformei sistemului de pensii cu acest nou pilon, contribuția la asigurări sociale va fi ridicată la 30%, din care 25% vor fi transferate către pilonul I (PAYG), iar restul către pilonul II.

În domeniul sanitar, reforma guvernului ceh vizează introducerea unor taxe pentru spitalizare și pentru consultația la un medic specialist fără trimitere de la medicul de familie. De asemenea, sunt în proces de elaborare noi standarde privind sistemul de asigurare medicală publică, pacientul urmând să plătească pentru serviciile medicale ce le depășesc pe cele standard.

În privința educației, măsurile guvernamentale programate urmăresc ajustarea sistemului de educație la cerințele economiei cehe, orientate spre producția industrială și export. Astfel, se impune ca fundamentală

⁷ O unificare completă a vârstei de pensionare la 66 de ani și 8 luni se așteaptă în 2041 pentru acele persoane născute în 1975. Pentru fiecare an ulterior anului 1975, vârsta de pensionare va crește cu încă 2 luni, fără o limitare. Sursa: Ministry of Finance Czech Republic, Convergence Program of Czech Republic, April 2011.

⁸ În consecință, contribuția unei persoane doar la primul pilon va reprezenta 29%, în timp ce contribuția unei persoane și la cel de-al doilea pilon va reprezenta 31%. Sursa: Ministry of Finance Czech Republic, Convergence Program of Czech Republic, April 2011.

reforma sistemului de educație terțiară, care urmărește redefinirea tipologiei instituțiilor de învățământ superior, astfel încât să se asigure o legătură corespunzătoare între stat și instituțiile învățământului superior. În acest sens, printre obiectivele reformei din educație putem menționa diversificarea universităților și îmbunătățirea calității rezultatelor lor, dar și introducerea taxelor de școlarizare care să acopere cheltuielile de studii.

În **Polonia**, piața muncii și politicile sociale au demonstrat în perioada de criză o adevărată flexibilitate în sensul că au permis economiei să stimuleze utilizarea sectorului privat spre investiții necesare creșterii rapide a competitivității pe piețele externe. În 2010, îmbunătățirea activității economice a influențat pozitiv cererea de muncă, aceasta din urmă crescând în special datorită creșterii ocupării în domeniul serviciilor. Deși, în 2010 numărul de angajați și a celor liber profesioniști a crescut, totuși evoluția ratei de ocupare potrivit strategiei Europa2020⁹ a înregistrat o diminuare în perioada 2008-2010 de la 65% la 64,6%. În Polonia, asemenea altor state europene, în perioada de manifestare a crizei economice și financiare, ocuparea a crescut pe baza ocupării temporare și nu pe baza ocupării permanente. Instabilitatea generală manifestată pe piața muncii din UE27 dar și pe piața muncii din această țară a condus la creșterea ratei șomajului la 9,6% în 2010 (de la 7,1% în 2008), pentru ca în primele șapte luni ale anului 2011 să scadă modest la 9,4% (iulie 2011)¹⁰. Șomajul încă ridicat, comparativ cu perioada pre-criză, creșterea temperată a productivității muncii, reducerea planificată a ocupării în sectorul bugetar și înghețarea fondului de salarii în sectorul public au condus și vor conduce în perioada 2011-2012 la o creștere relativ modestă a salariilor, potrivit guvernului polonez¹¹.

⁹ Ținta pentru strategia Europa 2020 în domeniul ocupării este de 75%. Acest indicator se calculează pe baza populației ocupate cu vârste între 20 și 64 de ani și nu pe baza populației între 15 și 64 de ani. Sursa: Eurostat.

¹⁰ Sursa: Eurostat.

¹¹ Sursa: Republic of Poland Convergence Programme 2011 Update, Warsaw, April 2011.

Până în 2011, guvernul polonez s-a orientat spre luarea unor măsuri pe termen scurt pentru creșterea veniturilor la buget decât pe schimbări structurale, care să afecteze substanțial piața muncii și politicile sociale. Totuși, începând cu 2011 necesitatea reducerii deficitului bugetar și a cheltuielilor publice în limita impusă de criteriile de convergență a determinat luarea unor măsuri: - de reducere sau înghețare a cheltuielilor publice cu investițiile, beneficiile sociale, salariile și pensiile; - de limitare a posibilităților de pensionare anticipată și înlocuire a acestora cu o pensie finanțată dintr-un fond separat constituit pe baza contribuției angajatorului (en. *bridging pension*), iar pentru profesori, înlocuirea pensionării anticipate cu o alocație compensatorie, fiind o soluție temporară ca și *bridging pension*; - de menținere a posibilității pensionării anticipate în cazul cadrelor militare și a minerilor; - de reformare a sistemului securității sociale și a celui de pensii; - de creare a unui fond de rezervă demografic (en. *Demographic Reserve Fund*)¹², care să suplimenteze fondul de pensii. Mai mult, anumite cheltuieli cu programele mai puțin eficiente ale pieței muncii au fost diminuate substanțial.

În Polonia spre deosebire de Ungaria, reformele privitoare la sistemul de pensii obligatorii administrate privat au cunoscut o reducere a contribuțiilor la acest sistem. De la 1 mai 2011 contribuțiile transferate de la sistemul de asigurări sociale către fondurile de pensii deschise (en. *Open Pension Funds*) vor fi reduse la 2,3% de la 7,3%, iar din 2017 vor atinge numai 3,5% din baza contribuției de pensie. Această reducere urmărește o îmbunătățire a deficitului bugetar cu aproape 1,1% pentru perioada 2011-2012.¹³

În legătură cu sistemul educațional, în ciuda creșterii numărului de participanți în cadrul palierului învățământului terțiar, acesta este necorelat cu necesitățile reale ale pieței muncii, iar numărul vârstnicilor și

¹² Acesta este estimat la 4 miliarde de zloți polonezi, adică aproximativ 0,47% din PIB. Sursa : Republic of Poland Convergence Programme 2011 Update, Warsaw, April 2011.

¹³ Sursa: Republic of Poland Convergence Programme 2011 Update, Warsaw, April 2011.

a muncitorilor slab calificați interesați și integrați în cadrul învățământului pe tot parcursul vieții și a celui vocațional este foarte mic. De asemenea, sistemul de cercetare și dezvoltare este slab implementat în cadrul industrie, dar și a învățământului superior. Totodată, în vederea creșterii ocupării pe piața muncii, mai ales în rândul femeilor, guvernul polonez urmărește sporirea numărului de unități de îngrijire preșcolară a copiilor (creșe, grădinițe etc.) care să permită tinerelor mame o integrare mai rapidă și o participare mai mare pe piața muncii. Această situație este valabilă și pentru femeile vârstnice, care, în lipsa unor astfel de instituții, sunt nevoite să se retragă anticipat de pe piața muncii pentru a supraveghea și îngriji nepoții sau alte persoane care au nevoie de asistență.

Aspecte privind reformele din domeniul pieței muncii și a politicilor sociale conexe în unele țări din zona euro

Deși aflate în zona euro, **Estonia**, **Slovacia** și **Slovenia** au suferit și ele pierderi economice și sociale considerabile ca urmare a crizei economice și financiare globale. Astfel, în perioada 2008-2010, rata șomajului a crescut spectaculos (în Estonia aproape triplându-se), rata ocupării a scăzut dramatic, salariile au înregistrat temperaturi ca în mai toate țările Uniunii Europene, șomajul pe termen lung și cel în rândul tinerilor a atins cote alarmante, mult peste media europeană (excepție făcând Slovenia), iar situația nu pare a se remedia în anii următori, cel puțin dacă luăm în calcul cum arată acești indicatori la nivelul primelor luni ale anului 2011. În acest sens, reforma pieței muncii și a domeniilor conexe are în vedere scăderea șomajului, creșterea ocupării forței de muncă, printr-un accent mai mare pe politicile active ale pieței muncii, care să facă munca mai atractivă, prin stimulente fiscale și non-fiscale mai atractive pentru ca antreprenorii să angajeze cât mai mulți tineri, dar și o restricționare mai mare a cheltuielilor din domeniul pensiilor, asistenței sociale și medicale, pentru ca deficitele bugetare să reintre în parametrii normali.

Confruntată cu probleme fiscal-bugetare fără precedent, **Grecia** se află în al treilea an de recesiune, fiind salvată în repetate rânduri de la

faliment prin acordurile financiare cu FMI și Uniunea Europeană. Măsurile luate în 2010 de tăiere a salariilor din sistemul bugetar și a pensiilor cu 25% nu au fost suficiente pentru revenirea pe linia de plutire a țării. Șomajul a atins cote ridicate încă din 2010 (12,6%¹⁴), pe fondul înrăutății perspectivelor sociale. Astfel, pentru a reduce deficitul public, guvernul a luat o serie de măsuri de scădere a cheltuielilor în spitale, de reducere a primelor și de înghețare a salariilor funcționarilor publici, de creștere a vârstei de pensionare, de mărire a taxei la carburanți precum și impunerea altor măsuri constrângătoare. Aceste măsuri de austeritate au agravat recesiunea și au condus la desființarea de locuri de muncă, ceea ce a condus la creștere și mai mare a șomajului, fiind într-o anumită măsură comparabil cu cel din Spania și Italia.

În **Spania**, reformele și măsurile de austeritate înfăptuite în 2010 și 2011 precum: majorarea vârstei de pensionare la 67 de ani, înăsprirea regulilor de pensionare anticipată, reducerea salariilor funcționarilor publici cu 5%, înghețarea pensiilor, suspendarea ajutorului pentru nou născuți cu 2500 euro, diminuarea investițiilor și majorarea TVA nu au dat rezultatele scontate. Astfel, rata șomajului a atins 21% (iunie 2011) cel mai ridicat nivel din Uniunea Europeană, iar datoria publică a depășit 65% din PIB.

Italia se confruntă și ea cu o datorie publică de peste 120% din PIB, mai mare decât orice alt stat din Uniunea Europeană. Problemele uriașe cu care se confruntă Italia precum creșterea economică redusă, îmbătrânirea populației, incertitudinile politice și ratele record ale șomajului, pot conduce Italia pe același drum cu Grecia, punând în pericol Uniunea Europeană și moneda euro. Datorită dimensiunilor și problemelor sale mult mai mari decât Grecia, există voci care spun că în această țară este nevoie de măsuri de austeritate și mai drastice, inclusiv în domeniul pieței muncii și al politicilor sociale pentru a evita colapsul.

Referitor la **Germania**, performanța internă extrem de bună are ca susținere în plan social concepția privind păstrarea șomajului la limite

¹⁴ Sursa: Eurostat, date extrase la 5.09.2011.

minime pentru a nu îngreuna creșterea economică, susținută atât de cea internă (2/3 din aceasta), cât și de cea externă. Dacă rata de ocupare a scăzut în Franța, Italia, Spania, Portugalia și Grecia, în Germania aceasta a înregistrat o creștere potrivit strategiei Europa2020, atingând 74,9% puțin sub ținta de 75% impusă ca obiectiv de strategie. Robustețea pieței muncii din Germania s-a dovedit încă o dată în perioada crizei, când firmele au implementat un program de lucru redus, în acest fel nefiind afectată dramatic piața muncii. Astfel, în 2010 numărul șomerilor s-a redus cu 179 mii persoane, iar numărul angajaților a crescut la 40,48 milioane persoane. În privința reformei pieței muncii din Germania, aceasta urmărește în principal creșterea ocupării forței de muncă, astfel și în 2011 se așteaptă o majorare a forței de muncă cu încă 320 mii persoane. Totodată, din cauza evoluției demografice negative, Germania urmărește și ea prelungirea vârstei de pensionare la 67 ani, făcând totodată mult mai restrictive condițiile de pensionare anticipată¹⁵.

Bibliografie

1. Alesina A.; Ardagna S.; Galasso V. (2010), *The Euro and Structural Reforms*, în: Alesina A. și Giavazzi F. (ed.) *Europe and the Euro*. Londra: University of Chicago Press.
2. Baldwin R.; Wyplosz C. (2004), *The Economics of European Integration*. Maidenhead: McGraw-Hill Education.
3. Beres, P. (2011), *Report on the financial, economic and social crisis: recommendations concerning the measures and initiatives to be taken*, Parlamentul European, 15 iunie 2011.
4. Calmfors L. (2001), *Unemployment, Labour Market Reform, and Monetary Union*. Journal of Labour Economics, vol. 19, nr.2, aprilie, pag. 265-289. Chicago: University of Chicago Press.
5. Dăianu, D. (2011), *EU Economic Governance Reform: Are We at a Turning Point?*, *Romanian Journal of European Affairs*, vol.11, no.1.

¹⁵ Sursa: Federal Ministry of Finance, Fiscal and Economic Policy, German Stability Programme 2011 Update.

6. Daly, H., Cobb, J, Cobb, C. (1989), *For the common good: Redirecting the economy toward community, the environment, and a sustainable future*, Beacon Press, 1989.
7. Economides, N., Smith, R. (2011), *Greece must meet its restructuring fate*, Financial Times, 19.04.2011.
8. Irving, S. (2011), *Prepare for a European Union Divided in Two*, Institutului Hudson din Washington.
9. Juncker, J.-D., (2011), *Athens Is Not Broke*, Der Spiegel, 23.05.2011
10. Pop, N. (coordonator) (2011), *Politicile macroeconomice în țările candidate la zona euro. Provocări și reflecții.*, Editura SEDCOM LIBRIS, Iași, ISBN 978-973-670-407-9.
11. Reiermann, C. (2011), *Athens Mulls Plans for New Currency, Greece Considers Exit from Euro Zone*, Der Spiegel, 6.05.2011.
12. Roth F. (2011), *The Eurozone Crisis and its Effects on Citizens' Trust in the National Parliament*. FMA Bulletin nr. 34, martie pag. 29-30.
13. *** (1994), *Employment Outlook*, Paris: Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică.
14. *** (2010), *Council Decision addressed to Greece with a view to reinforcing and deepening fiscal surveillance and giving notice to Greece to take measures for the deficit reduction judged necessary to remedy the situation of excessive deficit*. (2010/320/EU), Comisia Europeană, Bruxelles.
15. *** (2011), *Council Recommendation, on the implementation of the broad guidelines for the economic policies of the Member States whose currency is the euro*, (2011/C 217/05), Comisia Europeană, Bruxelles.
16. *** (2011), *German Stability Programme 2011 Update*, Federal Ministry of Finance, Fiscal and Economic Policy.
17. *** (2011), *Recomandarea Consiliului privind Programul național de reformă din 2011 al României și de emitere a unui aviz al Consiliului privind Programul de convergență actualizat al României pentru perioada 2011-2014*, Bruxelles, 12 iulie, (2011/C 216/03).
18. *** (2011), *Convergence Program of Czech Republic*, Ministry of Finance, April, Praga

19. *** (April 2011), *Convergence Programme Of Hungary 2011 – 2015 Based On The Széll Kálmán Plan*, Budapesta
20. *** (2011), *National Reform Programmes* of Poland, Bulgaria (2011 – 2015), Cyprus (2011 - Planning Bureau), the Slovak Republic (2011-2014), Ireland, Latvia, Spain, Belgium (2011), Finland (Spring 2011 - Ministry of Finance), The Netherlands (2011 - Ministry of Economic Affairs, Agriculture and Innovation), Denmark (Ministry of Finance), Malta (Ministry of Finance, the Economy and Investment), Luxembourg (Le Gouvernement du Grand-Duché de Luxembourg), Lithuania, the Czech Republic (2011), UK (2011 - HM Government), Greece (2011-2014 - Hellenic Republic Ministry of Finance), Hungary (Government of the Republic of Hungary), Estonia (Government of Estonia), Sweden (2011 - Government Offices of Sweden), Slovenia (2011-2012 - Government of the Republic of Slovenia), Germany (2011), France (2011-2014), Austria (2011), Portugal (Council of Ministers).
21. *** (Aprilie 2011), *Programul de Convergență 2011-2014*, Guvernul României.
22. *** (2011), *Programul Național de Reformă (2011 – 2013)*, aprilie, Guvernul României, București.
23. *** (2011), *Republic of Poland Convergence Programme 2011 Update*, Varșovia.
24. *** (Ianuarie 2011), *Global Risks 2011, Sixth Edition, An initiative of the Risk Response Network*, World Economic Forum.
25. *** (mai 2010), *Raport de convergență*, Banca Centrală Europeană.
26. *** (octombrie 2006), *Buletin lunar*, Banca Națională a României.
27. *** Baza de date Eurostat.
28. *** INS, Buletine statistice lunare.
29. *** Site-urile băncilor centrale ale Cehiei, Poloniei, Ungariei și României

ASPECTE PRIVIND RENTABILITATEA PERMISELOR DE POLUARE NEGOCIABILE (II)

dr. Gabriela Cornelia PICIU*

Rezumat

După anul 2000, problematica referitoare la comercializarea cotelor de emisii a prezentat interes pentru studiu și cercetare, de puțin timp, ca o consecință a observării efectelor negative pe care poluarea mediului le manifestă asupra omului, economiei, societății, naturii.

În ultima perioadă, o parte însemnată a specialiștilor din domeniul protecției mediului a încercat să găsească răspuns la întrebarea: „de ce comercializarea cotelor de emisii a devenit o componentă cheie în reforma politicii de mediu?”. Pentru a răspunde la aceasta întrebare, dar și pentru a oferi o bază consistentă de evaluare cu succes a reformelor ambientale, trebuie definite unele noțiuni cu privire la alocările optime a controlului responsabilității. Teoria pe care se bazează rentabilitatea costurilor - principala bază pentru reglementările actuale - este dezvoltată și utilizată ca una dintre principalele căi de măsurare și apreciere a sistemelor existente.

Abstract

After 2000, the problems regarding the trading of the emissions quotas was only recently of interest for study and research because

* *Cercetător științific III, Centrul de Cercetări Financiare și Monetare "Victor Slăvescu", Academia Română.*

of the adverse effects which environmental pollution has on the humans, economy, society and nature.

Recently, the bulk of environmental protection specialists tried to find an answer to the question: "why did the emissions quota trading became a key component in the reform of the environmental policy"? In order to answer this question, and to provide a consistent basis for the successful evaluation of the environmental reforms, we need to define some notions regarding the optimal allocations of the responsibility checking. The underlying theory of cost profitability – the main basis for the current regulations – is developed and used as one of the main ways to measure and evaluate the existing systems.

Cuvinte-cheie: cote de emisii, rentabilitate, internalizarea externalităților

Clasificare JEL: Q52, Q56

Stabilirea prețurilor permiselor de poluare: modele conceptuale

În sistemul de permise tranzacționabile există două tipuri de preocupările legate de puterea de piață. Prima apare atunci când participanții, fie cumpărători, fie vânzători exercită puterea pe piață, în scopul de a manipula prețul. O a doua preocupare apare atunci când puterea pe piața a permiselor tranzacționabile este utilizată în mod strategic pentru a obține o pârgă pe piața produsului.

Prețul de manipulare

Hahn (1984) a arătat că importanța puterii de piață poate fi afectată de alocarea inițială de certificate de emisii de gaze cu efect de seră¹. Cele mai importante rezultate ale sale demonstrează că

¹ În baza unei bune cunoașteri a problemelor de mediu, autoritatea publică stabilește norme maxime admisibile de poluare pentru fiecare domeniu. Cantitatea totală de poluare tolerabilă se concretizează într-un număr determinat de permise de poluare. Ele sunt emise de stat și puse în vânzare pe o piață specifică. De achiziția lor prin cumpărare sunt interesați agenții economici a căror activitate produce poluare în domeniul vizat de guvern. Numărul de permise deținute va indica și nivelul maxim admis pentru poluatorul proprietar ca și perioada pentru care dreptul de poluare este valabil. A produce poluare dincolo de ceea ce se oferă ca admisibil prin permisele cumpărate înseamnă a suporta cheltuieli cu depoluarea. Între agenții economici interesați se instalează un climat concurențial. Fiecare va fi interesat să cumpere permise de poluare până când costul marginal al unui

potențialul de piață este o funcție de alocare. Intuitiv, acest rezultat este obținut deoarece capacitatea de exercitare a puterii de piață depinde de gradul în care sursa poate afecta prețul creditelor efectiv tranzacționate

Vom presupune că una sau mai multe firme (pe care le vom numi firmele de stabilire a prețurilor) caută să exercite controlul asupra prețurilor permiselor pentru a-și reduce din povara lor financiară. Măsura în care ele reușesc depinde de o serie de factori, dintre care menționăm metoda de alocare inițială.

În cazul în care pe o piață tradițională este folosită o restricție pentru a distribui permisele de poluare tuturor surselor care emit, iar autoritatea de control ar fi numai vânzătorul, capacitatea ca orice sursă sau cumul de surse să influențeze prețul plătit pentru aceste permise depinde de amploarea cererii sale în raport cu cerințele altor surse. Pe o piață cu o singură sursă, aceasta ar putea dobândi permisul de poluare la un cost neglijabil, deoarece orice ofertă pozitivă ar fi decisivă, iar cheltuielile ar fi apropiate de zero pentru această sursă, chiar și în cadrul unei licitații.

O asemenea situație devine complexă pentru mai multe surse. Presupunând că o firmă dorește să exercite controlul asupra prețurilor, în timp ce toți ceilalți jucători de pe piață s-au mulțumit să acționeze ca factori de preț, firma de stabilire a prețurilor, prin articularea în mod artificial unei cereri scăzute de permise, ar putea reduce prețul.

Pentru simplificarea problemei vom alege ca exemplu două surse de licitare pentru aceste permise. Prima sursă se presupune că folosește comportamentul de cumpărare pentru a controla prețul, în timp ce a doua sursă se presupune a fi beneficiarul acestui preț. Fiecare permis de poluare suplimentar achiziționat de către prima sursă ar conduce la un preț mai mare, nu numai pentru permisele suplimentare, ci și pentru toate autorizațiile. Prin urmare, pentru a menține scăzut prețul permiselor de poluare, sursa de stabilire a prețurilor trebuie să achiziționeze mai puține permise decât îi este permis în mod normal, ceea ce înseamnă un nivel mai mare al costurilor sale de control.

asemenea permis devine egal cu cel de depoluare. Statul deține controlul prin fixarea normei generale admise a emisiilor poluante. Mai mult, el poate înăspri condițiile impuse agenților economici prin variații de curs ale permiselor de poluare.

Prin urmare, aceste concluzii dau naștere unui fluxul de intuiții-cheie la acest model conceptual simplu:

- prețurile permiselor de poluare sunt mai mici într-o licitație non-competitivă decât într-o licitație competitivă;
- prețul stabilit de către firmă în urma unor controale ale emisiilor este mult mai mare decât ar fi fost dacă ar fi acționat ca un preț al beneficiarului pe o piață pur competitivă;
- deoarece totalul emisiilor ar fi același pe piețe concurențiale și non-competitive ca urmare a plafonului stabilit (CMA – Concentrația maximă admisibilă, Concentrație maximă a unei substanțe nocive pentru mediul ambiant, permisă de prevederile legale în vigoare), ar trebui să controleze mai puține emisii pe piața non-competitivă decât pe piața concurențială;
- controlul responsabilităților asupra alocării tranzacțiilor non-competitive de piață nu este rentabil;
- costurile totale de control pentru a atinge nivelul țintă de reducere a emisiilor sunt mai ridicate pe piețele non-competitive decât pe piețele competitive.

Din cele prezentate mai sus, se poate spune că sursa care stabilește prețul provoacă prejudicii semnificative altor surse mai puțin agresive. Asemenea rezultate pot să pară surprinzătoare.

Utilizarea permiselor pe piețe în scopuri strategice va fi posibilă numai dacă:

- (1) o parte semnificativă din produsul unei industrii este produs de către firme situate în aceeași zonă geografică;
- (2) piața permiselor tranzacționabile în această regiune este sensibilă la prețul de manipulare.

Eficiență și manipularea prețului

În anul 2000, Godby examinează efectele puterii pieței, atât în cadrul piețelor de permise (*permit market*), cât și în a celor de produs. Într-un experiment cu un singur vânzător, care ar manipula piața, și zece firme periferice, care s-ar comporta drept cumpărători, Godby ajunge la concluzia că rezultatele experimentale sunt mult mai aproape de predicția modelului teoretic al lui Hahn decât de predicția modelului competitiv. Astfel, experimentele sale demonstrează că ineficiența cauzată de puterea piețelor ar putea depăși până și ineficiența cauzată de „comandă-și-control” (*command-and-control*).

Controlul puterii pieței prin proiectarea acesteia

Întrebarea care se pune în mod repetat în legătură cu stabilirea prețurilor permiselor de poluare este: când se întrevade posibilitatea puterii de piață?

Hahn (1983) a realizat o serie de experimente care au implicat trei simulări disparate. Alocarea inițială a permiselor a fost diferită pentru fiecare dintre aceste simulări. Fiecare alocare a fost repetată de zece ori pentru a favoriza procesul de învățare. Hahn (1983) a descoperit că chiar și atunci când alocarea inițială a deviat considerabil față de cea mai puțin costisitoare alocare, licitația cu încasări zero. Experimentele ulterioare ale lui Hahn au susținut aceleași rezultate. Acest lucru confirmă faptul că licitațiile, chiar cele cu încasări 0, sunt mai puțin susceptibile la puterea pieței decât alocările fără niciun fel de distribuții.

Contează tipul de licitație? Muller (2002) s-au concentrat pe formatul unui alt tip de licitație: dubla licitație. După cum s-a observat, acest model a fost gândit ca să fie mai puțin susceptibil la puterea pieței decât alte tipuri de licitație, iar experimentele au fost create cu scopul de a testa această ipoteză. În experimentele realizate s-a introdus puterea pieței de partea vânzătorului sau a cumpărătorului prin agregarea a cinci vânzători, respectiv a cinci cumpărători. Concluzia principală a experimentelor este aceea că licitația dublă nu este la fel de robustă ca puterea de piață, după cum se credea inițial.

Cason (2003) examinează dacă o firmă dominantă ar putea exercita puterea de piață pe piața permiselor utilizând instituția de comerț de dublă licitație. Parametrii din experiment au fost aleși ca să aproximeze costurile surselor de poluare într-o propusă piață de emisii negociabile. Alocarea inițială a permiselor a fost monopolistă și în alt experiment, piața a fost dualistă. S-a observat că prețurile și profiturile vânzătorilor erau mai mari și eficiența mai scăzută în cadrul experimentelor monopoliste, comparativ cu experimentele duopoliste, dar diferența n-a fost substanțială și nici semnificativă statistic. Mai mult decât atât, s-a constatat că prețurile, profiturile și volumele de tranzacționare au fost mult mai apropiate de echilibrul competitiv decât de echilibrul de monopol.

Carlen (2003) a realizat un experiment pentru a simula comerțul internațional de carbon. În experimentul său, a inclus un cumpărător mare care a reprezentat SUA. O caracteristică diferențiată a acestui experiment este că participanților acestuia nu le-a fost dată nicio șansă de a câștiga experiență cu piața repetând experimentul, o caracteristică despre care Carlen afirmă că se apropie de ceea ce se

întâmplă cu adevărat în comerțul internațional de permise datorită noutății sale. În cadrul acestui experiment, el nu găsește nicio modalitate de a explica distorsiunile prin potențiala putere a pieței.

Bohm și Carlen (1999) examinează importanța puterii pieței într-un context politic similar: componenta de implementare comună a Protocolului de la Kyoto. În cadrul implementării comune, investitorii negociază finanțarea unor proiecte de mediu în altă țară. Cum proiectele de implementare comună cer anumite negocieri între câțiva participanți, posibilitatea puterii de piață este prezentă.

Studiul a scos la iveală anumite evidențe ale puterii pieței, însă prea mici pentru a fi luate în considerare. S-a observat că negocierile au rezultat în operații de comerț care per total, au fost considerate eficiente. Astfel, puterea pieței nu a împiedicat desfășurarea acestor operații.

Se pare că o serie de studii oferă dovezi diferite. În timp ce un studiu (Godby, 2000) crede că puterea pieței este o problemă suficient de importantă încât să compenseze toate celelalte avantaje ale permiselor comercializate, din cele mai multe studii rezultă exact contrariu.

Mecanisme pentru controlarea puterii pieței

Pentru orice licitație, tradițională sau nu, dar care pare vulnerabilă la manipularea prețului, se pot crea licitații speciale care să contracareze această putere. Cunoscute drept licitații compatibile ca intenție, acestea folosesc în mod unilateral propriile sale oferte cu scopul de a controla prețul.

Procedurile unei licitații compatibile cu intenția sunt destul de simple. La fel ca în cazul unei licitații obișnuite, fiecare sursă oferă adjudecătorului curba cererii pentru permise, listând numărul de permise dorite la fiecare preț posibil. Adjudecătorul adună aceste oferte, alege prețul de la intersecția curbei cererii cu ofertei, și oferă permisele celor care oferă cel puțin cât prețul de echilibru.

Până acum, procedurile sunt identice cu cele din sistemul de licitații convențional. Diferența apare la determinarea prețurilor care trebuie plătite pentru permisele dorite. Spre deosebire de licitația cu un singur preț, unde toți cei care licitează ar fi trebuit să plătească prețul de echilibru pentru permisele câștigate, prețurile plătite pentru n permise achiziționate într-o licitație compatibilă cu intenția de către oricare sursă, ar fi fost egală cu cele mai ridicate n oferte ale altor surse. Deoarece aceste oferte respinse sunt prin definiție mai scăzute decât prețul pieței (altfel, n-ar mai fi fost respinse), licitațiile

compatibile cu intenția implică cheltuieli mai scăzute cu permisele decât licitațiile tradiționale cu un singur preț.

Această metodă cu determinarea cantității și a prețului elimină intenția sursei de a reduce prețul dintr-o licitație, înțelegându-i cererea. Chiar dacă înțelegerea cererii oricărei surse ar putea duce la mai puține permise, n-ar putea să reducă prețul pe care îl plătește pentru permise în absența coliziunii cu alte surse. Pentru că prețul este determinat de respingerea ofertelor altor surse, nicio sursă nu poate, în mod unilateral să influențeze prețul pe care îl plătește pentru permise prin mărirea sau micșorarea artificială a cererii sale. Nu ar putea decât să mărească costurile de control prin încercarea de a influența procesul.

Din fericire, tot mai puține piețe de permise încorporează un număr ridicat de competitori pe piața de fabricație. Atmosfera nu numai că conține un număr de surse diferite, dar pe multe piețe de permise, sursele industriale care emit un poluant dintr-o anumită arie au rar mai multă acoperire pe piețele de produse.

Absența unei acoperiri sugerează că pe cele mai multe piețe de produse, piața permiselor ar fi un mijloc destul de (sau chiar complet) ineficient pentru ca o sursă prădalnică să o folosească cu scopul de a dăuna competitorilor. Cea mai mare parte a competitorilor de pe piața de permise n-ar mai fi competitori pe piața produselor. Interzicerea permiselor acelor câțiva rivali ar mări povara lor financiară, dar n-ar oferi sursei prădalnice prea mult în sensul câștigului corespunzător.

Au existat întrebări cu privire la abilitatea firmelor existente de a utiliza comerțul cu emisii ca o barieră în calea noilor firme. Chiar dacă nu s-a materializat nicio dovadă a acestui comportament, dorința de a-i reasigura pe cei îngrijorați a dus la crearea unui *set-aside*, un „rezervor” de permise care este disponibil pentru noii intrați.

În UE, Comisia Europeană cere doar statelor membre să descrie cum nou-intrații obțin acces la bonificațiile de emisii. Nu există niciun fel de reguli care să decidă dacă noilor veniți ar trebui să li se acorde bonificații extra. Cu toate acestea, toate statele membre garantează că un anumit volum de bonificații va fi disponibil nou-intraților pe gratis, prin crearea unui așa-zis *set-aside* de bonificații rezervate special pentru nou-veniți. Bonificațiile din aceste rezerve sunt acordate pe principiul „primul venit, primul servit”. (Ahman și alții, 2005)

În unele programe pentru protecția mediului, bonificațiile *set-aside* sunt disponibile la un preț predeterminat. Acest rezervor de bonificații nu a mai fost niciodată accesat, dar asta nu înseamnă că nu a fost

util. S-ar putea să se fi mărit fezabilitatea politică a programului, prin oferirea de reasigurări potențialilor nou-veniți și prin limitarea câștigurilor potențiale de comportamentul prădalnic.

În cele din urmă, dacă vor apărea îngrijorări legate de puterea de piață pe piețele de permise, este posibil să se limiteze concentrarea permiselor în mâinile unei singure surse. Chiar dacă îngrijorările legate de puterea pieței pe piețele permiselor de aer nu a atins nivelul la care limitele de concentrație să fie impuse, anumite piețe le-au adoptat cu succes prin îngreunarea condițiilor de oferire a permiselor (de exemplu în pescării).

După cum s-a observat din experimentul lui Hahn și a modelelor succesive, alocarea responsabilității controlului poate afecta puterea pieței. Faptul că cele mai multe permise sunt distribuite gratis înseamnă că anumite reguli de distribuție specifice pot ridica mai multe probleme decât ar fi fost în cazul unei licitații. Pe de altă parte, nu e evident că regulile de distribuție comune creează tipul de situație care duce fie la manipularea prețului, fie la reducerea competiției de piață.

În timp ce licitațiile tradiționale sau subvenționate, plasează toate sursele pe aceeași parte a pieței, într-o abordare care vizează uzul continuu al proprietății, unele surse sunt cumpărătorii și altele sunt vânzătorii. Această abordare împarte participanții în cumpărători și vânzători. În funcție de regula inițială de distribuție, câteva surse ar încorpora o proporție semnificativă de cumpărători și vânzători, o regulă care duce atât la manipularea prețului, cât și la reducerea competiției.

După cum s-a arătat în analiza de mai sus, regula distribuției care creează cele mai multe probleme alocă folosirea în mod disproporționat a împărțirii de permise la foarte multe surse mai mari. Din cauza economiilor de scară, aceste surse ar putea să vândă permise fără să ducă la creșteri ale controlului costurilor. Sursele de achiziționare, în condițiile unui deficit mare de permise și a unor costurile de control marginale ridicate, sunt vulnerabile manipulării prețului și oricărei alte surse prădătoare care caută să-l excludă din afacere.

În general, regulile de distribuție utilizate deseori sunt benefice în a proteja sursele de prădători. Deoarece alocarea inițială este în general fezabilă economic, sursele existente nu ar trebui să fie forțate să iasă din afacere, chiar dacă nicio altă sursă nu le-ar vinde lor permise. Pe de altă parte, eșecul în achiziționarea altor permise pe o

pieță de licitație ar însemna, în cele mai multe cazuri, închiderea fabricii.

În cadrul piețelor permiselor care există deja, o alocare inițială specifică, crește îngrijorările puterii de piață - alocările stabilite în cadrul Protocolului Kyoto. În acest caz, distribuția alocării inițiale era bazată pe emisiile din 1990. Alegerea unui plan de referință combinat cu un declin serios după anul 1990 în privința productivității economice, ar fi putut să facă țările mai puțin dezvoltate economic importanți vânzători de drepturi de emisii către alte țări. Mai mult decât atât, ca urmare a acestui surplus de permise și a lipsei unei influențe coercitive de la costurile marginale de control (deoarece surplusul n-a mai necesitat niciun fel de reduceri ulterioare), posibilele efecte ale comportamentului monopolistic al Rusiei și Ucrainei în privința permiselor ar reduce eficiența piețelor de permise. Estimări preliminare realizate de Organizația pentru Cooperare Economică și Dezvoltare GREEN sugerează că influența puterii pieței în acest caz ar reduce eficiența pieței cu aproape o treime.

Bibliografie

1. Ahman, M., Burtaw, D., Kruger, J., Zetterberg, L. (2005) – *The Ten-Year Rule: Allocation of Emissions Allowances in the EU Emissions Trading System*, discussion paper 5-30, Washington, DC: Resources for the Future.
2. Bohm, P. and Carlen, B. (1999) – *Emission Quota Trade Among the Few: Laboratory Evidence of Joint Implementation Among Committed Countries*, Resources and Energy 21: 43-66
3. Burniaux, J.M. (1999) – *How Important is Market Power in Achieving Kyoto? An Assessment Based on the GREEN Model*, Paris Organization for Economic Cooperation and Development
4. Carlen, B. (2003) – *Market Power in International Carbon Emissions Trading: A Laboratory Test*, Energy Journal 24(3): 1-26
5. Cason, T.N. (2003) – *A Laboratory Study of Auctions for Reducing Non-point Source Pollution*, Journal of Environmental Economics and Management 46(3): 446-471
6. Dimitriu M., Opreșănescu G. și colectiv (2001) – *Structuri și instrumente financiare utilizate la nivel microeconomic pentru promovarea protecției mediului și a dezvoltării ecologice a*

- economiei, proiect de cercetare, CCFM „Victor Slăvescu”, București
7. Lafferty, W.M. și E. Hovden (2001) – *Environmental Policy Integration: Towards an Analytical Framework*, Environmental Politics 12/ 2001 p.1-22
 8. Godby, R. (2000) – *Market Power and Emissions Trading: Theory and Laboratory Results*, Pacific Economic Review 5(3): 349-363
 9. Hahn, R. (1982) – *Market Power and Transferable Property Rights*, ED. Glen R. Cass, Pasadena, CA: California Institute of Technology
 10. Muller, R.A. (2002), *Can Double Auctions Control Monopoly and Monopsony Power in Emissions Trading Markets?*, Journal of Environmental Economics and Management 44(1): 70-92
 11. Nagy B. și Elek P. (1995) – *Price and Power – A Twentieth Reinterpretation of Interconnected Phenomena*, Akademiai Kiado, Budapesta
 12. Negrei C. C. (2000) – *Instrumente și metode în managementul mediului*, Ed. Economică, București
 13. Negrei C. C. (2000) – *Aplicarea în România a principiului “Poluatorul plătește”*, Ed. Ars Docenti, București
 14. North D. (1990) – *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*, Cambridge: Cambridge University Press
 15. Oprișănescu G., Manolescu Gh. și colectiv (2002) – *Implicațiile financiare ale deteriorării mediului natural. Studii zonale*, proiect de cercetare, CCFM „Victor Slăvescu”
 16. Qizilbash M. (2001) – *Sustainable Development: Concepts and Rankings*, The Journal of Development Studies 37/2001 p. 134-161
 17. Platon V. (1997) – *Protecția mediului și dezvoltarea durabilă*, Editura Didactică și Pedagogică, București
 18. Vădineanu A., Negrei C. C, Lisievici P. (coordonatori) (2000) – *Dezvoltare durabilă – mecanisme și instrumente*, Editura Universității, București.

EVALUARE PRIVIND OBIECTIVUL ADOPTĂRII EURO ÎN CONDIȚIILE MACROECONOMICE ACTUALE

dr. Silviu-Marius ȘEITAN *

Rezumat

În conformitate cu teoria, deși nu există un consens terminologic referitor la conceptul de "guvernanță", rezultă unul din domeniul politicii comparative sau din relațiile internaționale, care se referă la modele alternative de guvernare. Având în vedere conceptul sus-menționat, această lucrare propune un model de administrare a problemelor existente în economia reală internațională. În acest model, în conformitate cu această propunere, principalii factori de management al problemelor societății și economiei sunt următoarele: sistemul administrativ macroeconomic trebuie să devină factorul coordonator al dezvoltării economice; sistemul economiei reale trebuie să devină factorul de acțiune al dezvoltării economice; condiția principală este ca cei doi factori de mai sus să lucreze împreună în conformitate cu regulile unei relații continue de colaborare deplină. Toate aceste elemente trebuie să devină realitate întrucât cel mai important rol al activității economice este acela de a genera sprijinul necesar pentru dezvoltarea societății.

Abstract

According to the theory, even does not exist a terminological consensus regarding the concept of "governance", it comes from the comparative policy field or from international relations one and refers to alternative models of governing. By taking into consideration the above-mentioned concept, the present paper proposal is a model of

* Cercetător științific III, Centrul de Cercetări Financiare și Monetare "Victor Slăvescu", Academia Română.

governance meant to the actual problems of the real international economy. In this model, according to the present proposal, the main factors of management of the society and economy problems are the following: the macroeconomic administrative system should become the coordinating factor of the economic development; the real economy system should become the action factor of the economic development; as the main condition, the above-mentioned factors should work together according to all rules of a continuous full-cooperation relationship. All these elements should become reality by having in mind that the most important role of the economic activity is the generating of the necessary support for the society development.

Cuvinte-cheie: guvernanta, sustenabilitate, integrare, macroeconomic, criza.

Clasificare JEL: E 61

1. Abordare teoretică

Conform teoriei, fără a exista un consens terminologic asupra conceptului de „guvernanta”, acesta vine fie din domeniul politicii comparate, fie din sfera relațiilor internaționale și desemnează forme de guvernare alternative atât la statul unic (modelul „Westminster”, caracterizat prin suveranitatea Parlamentului, puteri decizionale acordate Guvernului și răspundere ministerială directă), care nu mai corespunde dinamicii și complexității societății de tip global, cu nuclee de influență interorganizaționale și interactive, suprastatale sau transnaționale, cât și la modelul tradițional al democrației reprezentative. O primă distincție care trebuie făcută este aceea dintre „guvern” cu acțiunea sa, „guvernarea”, și „guvernanta”. Dacă guvernul este mecanismul de stat investit cu autoritatea și legitimitatea de a acționa asupra cetățenilor prin cele trei mari puteri – legislativă, executivă și judecătorească – și prin instituții care concentrează puterea și aplică deciziile, în esență, referindu-se la instituțiile oficiale ale statului, iar guvernarea la intervenția centrală bazată pe autoritate (Stoker 1998) și căreia, în procesul elaborării politicilor, i se potrivește modelul deciziei raționale și comprehensive, în schimb, guvernanta este o „altfel de guvernare”, o alternativă la acțiunea guvernamentală, care vizează (re)distribuirea puterii în

spațiul public printr-o (re)negociere a autorității și o abordare incrementală a deciziei în rețele parteneriale: parteneriate sociale (guvern – patronat – sindicate), parteneriat public – privat (structuri de stat – mediul de afaceri) sau parteneriat civic (autorități publice – societate civilă).

2. Modelul de guvernare propus

În accepțiunea prezentului studiu, actuala criză internațională nu are rădăcini economice, ci este o criză de sistem generată de devansarea capacității administrative publice de către capacitatea și ritmul de dezvoltare a economiei reale. În ceea ce privește domeniul economic, este vorba despre devansarea capacității administrative macroeconomice de către capacitatea și ritmul de dezvoltare al economiei reale. În direcția soluționării actualelor probleme cu care economia internațională se confruntă, prezentul studiu propune următorul model de guvernare: asumarea, de către sistemul administrativ al politicilor macroeconomice, a rolului de factor coordonator al dezvoltării economice; asumarea, de către sistemul economiei reale, a rolului de factor motor al dezvoltării economice; colaborarea permanentă între cei doi factori ai dezvoltării economice pornind de la următorul concept: rolul activității economice este acela de creare a suportului necesar pentru dezvoltarea societății.

În aceste condiții, pornind de la actuala situație, problema de studiat vizează următoarele aspecte: riscurile adoptării monedei unice europene în contextul actual; scenarii macroeconomice posibile la nivelul UE; scenarii macroeconomice necesare de luat în calcul la nivelul țărilor noi aderente la UE; evaluarea scenariilor.

În condițiile neaplicării modelului de guvernare propus, actualele probleme economice internaționale se vor agrava prin producerea efectelor unor riscuri de tip economico-social.

Această variantă de lucru va fi exclusă din prezenta analiză din următoarele motive:

1. devansarea capacității administrative macroeconomice de către capacitatea și ritmul de dezvoltare al economiei reale se va adânci producând efecte multiplicare în direcții diferite față de cele ce ar trebui să concure la dezvoltarea societății;

2. într-o astfel de situație, stările de dezechilibru macroeconomic național ca și aceea de dezechilibru macroeconomic la nivelul zonei euro se vor amplifica punând în pericol poziția monedei unice în cadrul coșului valutar internațional;

3. pornind de la acest aspect, modelul extinderii zonei euro se transformă în următoarea situație: un mediu macroeconomic dezechilibrat sau cu risc major de dezechilibrare tinde către extindere în direcția acceptării unor elemente noi de dezechilibru reprezentate de sisteme macroeconomice naționale ce tind către aderarea la zona euro, dar care au receptat dezechilibre macroeconomice atât din lipsa aplicării modelului de guvernare propus, cât și din transmiterea de efecte rezultate din dezechilibrarea macroeconomică a zonei euro și în principal din modificarea poziției monedei unice în cadrul coșului valutar internațional – model care, în accepțiunea prezentului studiu, nu este viabil nici din punctul de vedere al logicii economice și nici din punctul de vedere al acceptabilității la nivelul decizional politic.

În consecință, actuala analiză pornește de la ipoteza implementării, atât la nivel european, cât și la nivel național, în timp util față de momentul actual, a proiectului de guvernare propus.

Prezenta analiză consideră modelul propus drept condiție, sau cel puțin soluție de aplicat la nivel administrativ macroeconomic pentru ieșirea din starea macroeconomică internațională actuală.

3. Detalierea problemei

Pornind de la ideea de bază a rolului determinant al activității economice în realizarea progresului societății, cei doi factori ai asigurării dezvoltării societății, respectiv factorul coordonator – administrația macroeconomică și factorul motor – economia reală conlucrează în vederea maximizării oportunităților de dezvoltare și a reducerii nivelurilor riscurilor, având ca fundament variante consolidate și performante la nivel legislativ, instituțional și procedural.

Principalul rezultat al colaborării dintre cei doi factori este coordonarea, prin proiectarea sistemului de politici macroeconomice, a dezvoltării economiei reale. Astfel, conform figurii 1, se elimină posibilitatea creării de piață, la nivelul economiei reale, în „varianta 2”, toate resursele economice, inclusiv valoarea nou creată, urmând să

concure la realizarea trendului economic necesar progresului societății.

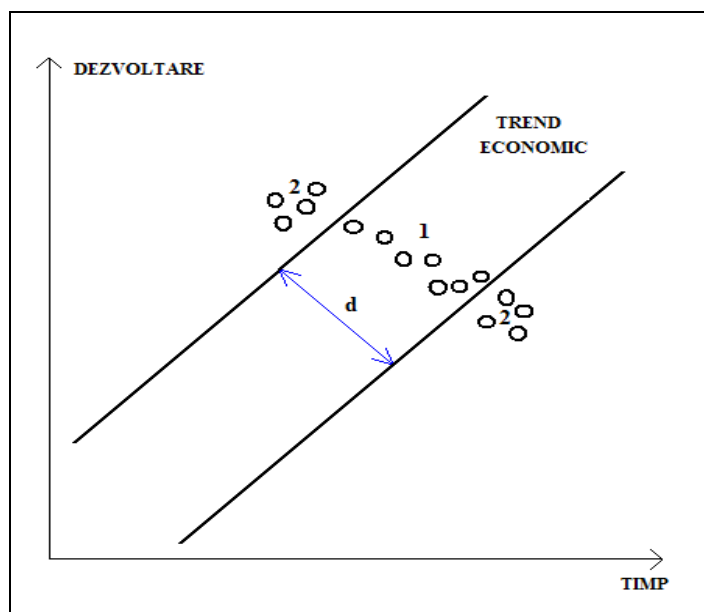

Figura nr.1. Relația „trend economic – dezvoltare – timp”

O mențiune în plus este necesară: se pune problema identificării trendului economic la care politicile macroeconomice fac referire. Această problemă este, în accepțiunea prezentului studiu, o problemă combinată între tendințele reale și intrinseci de dezvoltare și coordonarea din partea factorului coordonator astfel încât progresul social să se realizeze conform necesarului și potențialului de dezvoltare ale societății în condițiile administrării performante a riscurilor.

În legătură cu modelul propus, extinderea zonei euro, respectiv aderarea la zona euro, este strict condiționată de implementarea modelului în calitate de sistem administrativ la nivel macroeconomic. De aici se poate deduce un termen aproximativ corelat, în condițiile prezentului studiu, doar de abordarea administrativă la nivel macroeconomic.

Dintr-o altă perspectivă, respectiv în condițiile în care abordarea sistemului administrativ macroeconomic la nivel național este conform modelului propus, „ce rezultat s-ar obține în urma evaluării oportunității de aderare la zona euro?”. Această întrebare este considerată, în continuare, problema de studiat.

Pornind de la ipoteza convenită, implementarea unui astfel de sistem de abordare administrativă la nivel macroeconomic național ar asigura condiții eficiente de dezvoltare a societății și în acest caz se ridică întrebarea: „ce ar putea aduce în plus aderarea la zona euro?”

Un prim răspuns ar fi accesul la o piață comună și la o monedă comună care ar elimina toate barierele din calea relațiilor economice interstatale în beneficiul dezvoltării acestor relații ca sursă a creșterii economice ulterioare.

Luând în considerare acest răspuns, un contraargument ar fi acela că limitarea fenomenului de integrare europeană ar fi suficientă pentru facilitarea dezvoltării relațiilor economice interstatale. Dar lipsa unei monede unice obligă la tranzacțiile valutare, în relațiile economice apărând, la contabilizarea finalizării operațiunilor derulate, pierderi/câștiguri din diferențe de curs valutar – dorința de eliminare a acestei probleme ar justifica nevoia de adoptare a unei monede unice?

Adoptarea unei monede unice mai are, cel puțin teoretic, și un alt atu – acela al asigurării unui sistem facil de macrostabilizare. În realitate, acest sistem este chiar atât de facil? Riscurile și neajunsurile constituirii unui astfel de sistem pot fi ignorate, administrate sau justificate în fața afirmației legate de atuurile existenței unui sistem monetar unic?

Ca răspuns la aceste probleme ridicate, prezentul studiu propune următoarea abordare:

- **referitor la perspectivele abordărilor de politică monetară**, în prezent, exemplificând pe cazul României și extrapolând la situația statelor noi membre ale Uniunii Europene, acestea se află în plin proces de integrare economică europeană, ceea ce impune acceptarea acestei coordonate ca fiind prioritară pentru proiectarea și implementarea programelor macroeconomice. În același timp, însă, economia națională a unui astfel de stat este un receptor al fenomenelor riscante având ca sursă criza internațională actuală și

potențial vorbind orice alt fenomen de criză, principalele canale de transmitere fiind: relațiile financiare, relațiile comerciale și relațiile din domeniul energetic. Această situație este, de fapt, proprie tuturor statelor lumii, diferența fiind aceea de intensitate a resimțirii efectelor crizei – intensitate care are următoarele coordonate principale:

- **aggravante:** gradul de implicare în relațiile economice internaționale și care este direct proporțional cu nivelul de dezvoltare al sistemului macroeconomic național;

- **atenuante:** nivelul de dezvoltare, continuitatea programelor și gradul de flexibilitate al mecanismelor de management ale sistemului macroeconomic național, în relație de directă proporționalitate cu nivelul de dezvoltare a sistemului macroeconomic național.

Esența problemei este aceea că, în condiții de criză, sisteme macroeconomice cu posibilități diferite de receptare și răspuns și aflate pe poziții economice substanțial diferite sunt, practic, obligate să accepte aceeași priorizare a problematicilor macroeconomice generale, rezultatul fiind prelungirea termenului de existență a unor diferențe substanțiale ale nivelurilor de dezvoltare macroeconomică națională, ceea ce ar putea conduce la îngreunarea realizării unui echilibru macroeconomic regional, ca principal fundament al dezvoltării regionale sustenabile.

Analizând ecuația echilibrului macroeconomic a lui Fischer¹, și utilizând condiția teoretică pentru o economie stabilă, cum este cazul statelor membre cu sisteme economice dezvoltate, cu $V = ct.$, se ajunge la formula:

$$\frac{p * T}{m} = ct. \quad 1)$$

sau, în termeni practici, prin $V \approx ct.$, avem:

¹ De forma: $m \times V = p \times T$, unde: m = masa monetară în circulație; V = viteza de rotație a banilor în economie; p = nivelul prețurilor în economie; T = producția în economie.

$$\frac{p * T}{m} \approx ct. \quad 2)$$

Pentru cazul statelor membre cu economii în dezvoltare, cum este cazul noilor state membre, condiția poate fi scrisă ca: $V \rightarrow ct.$, adică:

$$\frac{p * T}{m} \rightarrow ct. \quad 3)$$

Luând în calcul situația actuală a noilor state membre, descrisă prin ecuația de tipul (3), la momentul integrării lor în Uniunea Monetară Europeană situația acestora va fi descrisă prin ecuația de tipul (2), ca și în cazul statelor membre cu sisteme economice dezvoltate, diferențele de situație de la un stat la celălalt fiind cuantificate de marja de aproximare reprezentată prin ecuația (2). Diferențele agravate de criza economică mondială impun asimilarea unui grad suficient de bun al managementului principalelor politici macroeconomice europene – concept care se transpune în următoarele tendințe necesare:

- adoptarea unui grad de flexibilitate a politicii monetare unice superior celui programat, ca urmare a efectelor crizei economice mondiale, ceea ce determină nevoia de reanalizare a cuantumului masei monetare utilizate în operațiunile de *open market*;
- reanalizarea programului de etapizare a armonizării, în direcția unificării, la nivelul politicilor fiscale, acest aspect decurgând dintr-o necesitate de prim ordin, și anume acela de acordare a unor posibilități suficiente, la îndemâna statelor membre, de intervenție și reglaj asupra situațiilor economice naționale și care ar putea absorbi și o parte din diferențele de aproximare, din cadrul ecuației (2), ceea ce ar da posibilitatea atingerii unui grad superior de corespondență între situațiile macroeconomice naționale ale statelor membre;
- reanalizarea coordonatelor de constituire a bugetului Uniunii, principalele două obiective fiind următoarele: constituirea unui fond anticriză și identificarea unui raport de echilibru între obligațiile statelor membre față de bugetul unic

și nevoile lor interne, în condițiile apariției efectelor crizei economice mondiale.

Pregătirea sistemelor macroeconomice pentru prevenirea și atenuarea efectelor crizei economice mondiale este de natură a crește cuantumul necesar al fondurilor bugetare cu poziții special alocate pentru acest scop, ceea ce era de așteptat; aceste cheltuieli, însă, sunt majorate de poziția de stat membru al Uniunii Europene prin:

- nevoia de susținere a programelor de integrare europeană;
- nevoia de pregătire pentru receptarea unor riscuri decurgând din poziția de stat membru al Uniunii Europene – riscuri ale căror potențiale efecte nu se absorb, în totalitate, prin acțiunile comune.

Revenind la forma prelucrată (2) a ecuației echilibrului macroeconomic al lui Fischer, se poate face și o comparație, la nivelul analizei calitative, între situația statelor membre cu sisteme economice dezvoltate și situația statelor membre cu sisteme economice în dezvoltare, și anume: în ambele cazuri, prețurile produselor similare din economie tind să ajungă la o situație de comparabilitate, diferențele substanțiale păstrându-se pentru producția de bunuri din economie și masa monetară în circulație – diferențe care, cel mai probabil, se vor păstra și ulterior momentului integrării monetare, situație care va atrage după sine necesitatea unui efort mai mare al politicii monetare unice, concretizat printr-o mai mare intensitate a operațiunilor de *open market*, în direcția susținerii problemelor de ordin monetar din statele noi membre.

Referitor la problematica flexibilității unei politici macroeconomice unice, referirea directă fiind pentru cazul politicii monetare unice, aceasta este mai puțin flexibilă decât cazul unei politici monetare naționale, ca urmare a faptului că eforturile concentrate în mod diferențiat către zone monetare a căror omogenitate a nivelurilor de dezvoltare sunt încă departe de a se realiza – situație coexistentă cu necesitatea adoptării unei direcții comune de acțiune care să încerce să acopere o paletă largă a problematicilor de rezolvat. Politica monetară unică și în general orice politică macroeconomică unică va deveni mai flexibilă și își va mări eficacitatea de răspuns asupra unor factori externi pe măsură ce nivelul de dezvoltare economică a statelor membre se vor omogeniza.

În legătură cu posibilitățile de răspuns ale statelor membre la acțiunea unor factori economici externi, se evidențiază următoarele:

- eficacitatea politicilor macroeconomice unice depinde în mod direct de gradul de omogenitate existent între nivelurile de dezvoltare a țărilor membre;
- având în vedere amplificarea situațiilor de acțiune, din exterior, a unor factori de natură economică asupra sistemului macroeconomic al Uniunii Europene, devine din ce în ce mai necesară identificarea și utilizarea unui set de indicatori macroeconomici care să evalueze gradul de eterogenitate/omogenitate existent între nivelurile de dezvoltare a țărilor membre; un astfel de set de indicatori se impune a fi utilizat și pentru dimensionarea temporală a etapelor strategiilor de armonizare și unificare ale altor politici macroeconomice;
- în perioada imediat următoare și mai ales imediat după extinderea Uniunii Monetare, principalele pârghii macroeconomice în direcția consolidării stării de echilibru macroeconomic național și a stabilirii direcțiilor de dezvoltare sustenabilă la îndemâna statelor membre rămân politicile fiscal-bugetare;
- politicile fiscal-bugetare naționale ale statelor membre nu trebuie coordonate spre unificare într-un ritm mai alert decât omogenizarea, într-un quantum suficient și stabil, a nivelurilor de dezvoltare a țărilor membre, întrucât ar deveni iminent riscul de diminuare drastică a posibilităților de răspuns a politicilor macroeconomice la acțiunile unor factori economici din exterior, ceea ce ar determina dezechilibre majore ale sistemului macroeconomic al UE.

Ca o concluzie asupra rezultatelor analizei până în acest moment, în accepțiunea prezentului studiu se consideră necesar a se supune comparației următoarele două variante: **limitarea actului de integrare doar la partea economică a pieței comune versus integrarea economică totală**, ale cărei neajunsuri generatoare de riscuri și eforturi suplimentare se vor estompa în momentul în care se vor atenua diferențele de dezvoltare economico-socială dintre statele

membre. Mai mult decât aceasta, revenind la faptul că noile state membre ale UE se află în plin proces de integrare economică europeană, ceea ce impune acceptarea acestei coordonate ca fiind prioritară pentru proiectarea și implementarea programelor macroeconomice, în accepțiunea prezentului studiu se consideră că această abordare este în opoziție cu abordarea prioritizării intereselor naționale – implicit asociată modelului administrativ macroeconomic propus.

Referitor la situația resurselor macroeconomice necesare relansării economiei în condiții de criză, în varianta existenței uniunii monetare, respectiv a centralizării sistemului de macrostabilizare economică, dată fiind capacitatea diferită a statelor membre de receptare a efectelor crizei, necesarul de resurse și respectiv disponibilitatea resurselor de alocat pentru relansarea economică sunt în cantumuri diferite de la o economie națională la alta, ceea ce, în condițiile în care resursele disponibile de alocat sunt, în cea mai mare parte, reprezentate de masa monetară, poate fi exprimat astfel:

- în condiții de normalitate economică:

$$Mu = \sum_i (Mi), 1 \leq i \leq n$$

și

4)

- în condiții de criză:

$$Mu = \sum (Mj), 1 \leq j \leq m, m < n$$

și pe măsură ce durata crizei crește, situația (9) devine:

$$Mu = \sum (Mj), 1 \leq j \leq m, m < n,$$

6)

concomitent cu creșterea riscului de imposibilitate de returnare, de către statele cu economie în dezvoltare către cele cu economie dezvoltată, a resurselor alocate, astfel având loc, de fapt, un transfer, pe termen lung, a masei monetare la nivelul uniunii – transfer însoțit de riscul dezechilibrării macroeconomice, ca și de cel al îngreunării gestionării politicii monetare unice și respectiv de cel al influențării bugetului uniunii în detrimentul dezvoltării unor proiecte specifice – la

capitolul „proiecte” adăugându-se și creșterea riscului de incertitudine a dezvoltării proiectelor aflate în curs.

În ceea ce privește procesul de integrare ca și obiectivul de consolidare a uniunii – acestea sunt proiectate a se finaliza prin unificarea treptată a tuturor componentelor sistemului de politici macroeconomice în direcția consolidării, la nivel central, a unui sistem unificat și funcțional al politicilor macroeconomice – sistem care, în accepțiunea prezentului studiu, poate funcționa cu maximum de eficiență în condițiile modelului de administrare propus. În acest punct, trebuie menționat faptul că eficiența maximă a procesului de unificare se regăsește numai în finalizarea procesului de unificare. Pornind de la acest aspect, dacă proiectul de integrare este, deocamdată, un model teoretic, atunci practic vorbind, vor fi obținute rezultatele economice scontate? Cu alte cuvinte, economia integrată a uniunii, în condițiile administrative conforme cu modelul propus, va avea capacitatea de asigurare a resurselor necesare dezvoltării societății?

În legătură cu programul de realizare a integrării, traiectoria către atingerea obiectivului este de preferat să nu fie influențată de perioade de criză care, în plus față de motivațiile de mai sus, amână termenul de realizare a procesului de integrare crescând costurile și prelungind perioadele de risc – riscuri îndreptate deopotrivă atât asupra statelor membre cu economii în dezvoltare, cât și asupra statelor membre cu economii dezvoltate.

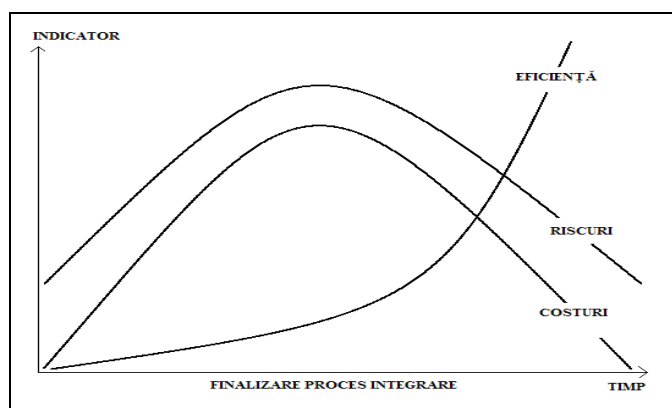

Figura nr. 2 Finalizarea procesului de integrare

Conform figurii 2 există două variante:

- în condițiile în care până la finalizarea procesului de integrare nu sunt situații de criză profundă, au loc următoarele particularități ale derulării procesului de integrare:
 - o panta curbei riscurilor este mai atenuată;
 - o panta curbei costurilor este mai atenuată;
 - o termenul de finalizare a procesului de integrare este, aproximativ, conform termenului proiectat;
- în condițiile în care până la finalizarea procesului de integrare sunt situații de criză profundă, au loc următoarele particularități ale derulării procesului de integrare:
 - o panta curbei riscurilor este mai abruptă;
 - o panta curbei costurilor este mai abruptă;
 - o termenul de finalizare a procesului de integrare depășește termenul proiectat.

Pornind de la cele de mai sus, se pune problema modului de rezolvare a dificultăților în privința derulării procesului de integrare, în condițiile în care apar situații de criză profundă. În acest sens, există două scenarii posibile:

- continuarea procesului de integrare;
- suspendarea procesului de integrare, respectiv păstrarea valorilor deja atinse urmând ca pașii proiectați să fie reluați ulterior atenuării efectelor perioadei de criză.

4. Evaluarea scenariilor

În situația în care, pe parcursul derulării procesului de integrare intervine un fenomen de criză profundă, scenariul privitor la continuarea procesului de integrare ar avea asociate costuri mai mari, riscuri mai mari și posibil dificil de administrat și în plus prelungirea perioadei de realizare a obiectivelor integrării. Într-o astfel de situație cum este aceea proprie crizelor, gradul de previzibilitate al mediului economic se reduce drastic, ceea ce poate induce efecte suplimentare în direcția creșterii costurilor și a amplificării riscurilor – elemente care pot amâna și mai mult termenul de realizare a obiectivelor finale ale procesului de integrare și ar amplifica riscul de dezechilibru macroeconomic la nivelul uniunii – risc deja asociat fenomenului de criză.

În situația în care, pe parcursul derulării procesului de integrare intervine un fenomen de criză profundă, scenariul privitor la suspendarea procesului de integrare (cu păstrarea valorilor deja atinse urmând ca pașii proiectați să fie reluați ulterior atenuării efectelor perioadei de criză) ar putea contribui la protejarea fondurilor uniunii care, în altă situație, ar fi folosite pentru majorări de cheltuieli. De asemenea, s-ar evita o creștere a gradului general de risc putându-se obține astfel, chiar și în condițiile reducerii gradului de previzibilitate asociat fenomenului de criză, o capacitate mai bună a managementului riscurilor, comparativ cu scenariul anterior, prelungirea termenului de realizare a obiectivelor finale ale procesului de integrare fiind asociată unui rezultat firesc al acestui scenariu.

În concluzie, în situația în care, pe parcursul derulării procesului de integrare intervine un fenomen de criză profundă, în accepțiunea prezentului studiu ar fi de preferat adoptarea unui scenariu de suspendare a procesului de integrare, cu păstrarea valorilor deja atinse, urmând ca pașii proiectați să fie reluați ulterior atenuării efectelor perioadei de criză. Acest scenariu poate fi denumit „scenariu preferat”

5. Probleme asociate „scenariului preferat”

În situația „scenariului preferat”, se consideră necesar de detaliat problematica „păstrării valorilor deja atinse”, care în prezentul studiu aceasta are înțelesul de păstrare a capacității de realizare a obiectivelor macroeconomice și administrative necesare continuării procesului de integrare. Această capacitate poate fi asociată sau nu menținerii, pe întreaga durată a derulării fenomenului de criză, a nivelului atins al standardelor macroeconomice necesare continuării procesului de integrare și aceasta datorită necesității de a prioritiza, pe durata derulării fenomenului de criză, interesele naționale în fața intereselor de continuare a procesului de integrare, din rațiuni strict legate de dobândirea unui nivel optim al capacității de administrare a efectelor crizei. Într-o astfel de situație, sunt posibile două subscenarii:

- în situația apariției și a dezvoltării, pe parcursul derulării procesului de integrare, a unui fenomen de criză, administrarea fenomenului de criză permite păstrarea nivelului

atins al standardelor macroeconomice necesare continuării procesului de integrare;

- în situația apariției și a dezvoltării, pe parcursul derulării procesului de integrare, a unui fenomen de criză, administrarea fenomenului de criză nu permite păstrarea nivelului atins al standardelor macroeconomice necesare continuării procesului de integrare, rațiuni legate strict de creșterea capacității de administrare a fenomenului de criză determinând adoptarea unor politici macroeconomice cărora să le fie asociate reduceri, doar pentru durata fenomenului de criză, a nivelului atins al standardelor macroeconomice necesare continuării procesului de integrare, urmând ca după trecerea ultimelor efecte ale fenomenului de criză politicile macroeconomice să-și îndrepte măsurile în direcția revenirii la niveluri ale standardelor macroeconomice necesare continuării procesului de integrare,

Identificarea subscenariului optim urmează să fie rezultatul analizei legate de necesarul de dobândire a capacității optime de gestionare a fenomenului de criză.

6. Concluzii

În actuala situație a crizei internaționale, considerăm că este de preferat ca procesele de integrare să se suspende în beneficiul creșterii capacității macroeconomice de gestionare a fenomenului de criză, pentru o durată egală cu cea a fenomenului de criză, la care trebuie adăugat un termen de siguranță asociat evitării riscului de inducere a oricărei forme de dezechilibru macroeconomic.

De asemenea, în viziunea lucrării, pe parcursul acestei perioade este necesară dobândirea capacității optime de gestionare a fenomenului de criză și prioritizarea intereselor economice naționale în fața intereselor decurgând din necesitatea de pregătire pentru continuarea procesului de integrare.

Conform ideilor din lucrare, este de preferat ca momentele optime ale finalizării etapelor procesului de integrare să fie asociate cu condiția de obținere, prin depășirea etapei respective de integrare, a unui grad de omogenitate minim necesar pentru asigurarea unui grad optim de echilibru macroeconomic al uniunii, altfel spus, cu

condiția de limitare a gradului de eterogenitate la un nivel maxim admisibil.

În ceea ce privește problematica echilibrului macroeconomic al uniunii (eventual chiar a echilibrului macroeconomic în general), în accepțiunea prezentului studiu acesta are semnificația asigurării, la nivelul administrativ macroeconomic, a condițiilor necesare obținerii, prin activitățile economiei reale, a resurselor necesare dezvoltării societății, astfel fiind făcută legătura cu modelul administrativ propus prin prezentul studiu.

Acest articol a beneficiat de suport financiar prin proiectul „Studii post-doctorale în economie: program de formare continuă a cercetătorilor de elită – SPODE”, contract de finanțare nr. POSDRU/89/1.5/S/61755, proiect finanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013.

Bibliografie

1. Lupu, I., Pop, N., Criste, A., Milea, C., Șeitan, S.M., Ivan, M.V., Iordache, F., Ailincă, A.G., Chirilă, V., Chirilă, C., Iarca, I., Mureșan, J.D., Beju, D.G., Filip, A. (2011), *Guvernanța trecerii la euro a țărilor nou aderente la Uniunea Europeană*, CCFM „Victor Slăvescu”, București.
2. Munteanu, M. (2006), *Guvernanța europeană și dinamica formulării politicilor publice în România*, Revista „Sfera Politicii”, nr.126. Fundația Societatea Civilă, București.

INFLUENȚE ALE CONTRIBUȚIILOR SOCIALE ASUPRA COMPORTAMENTULUI AGENTULUI ECONOMIC

drd. Nicoleta MIHĂILĂ *

Rezumat

Sistemul fiscal actual cuprinde în structura sa o mulțime de taxe, impozite și contribuții pe care întreprinderea trebuie să le achite. Însă numărul mare de impozite și taxe ce trebuie plătite creează o presiune fiscală ridicată asupra întreprinderii, un factor important în manifestarea comportamentului fiscal al întreprinderilor fiind contribuțiile sociale.

Angajatorul trebuie să plătească statului din venitul brut acordat angajatului un procent semnificativ, de aproape 30%, care include: contribuția la asigurările sociale, contribuția la fondul de șomaj, contribuția la Fondul Național Unic de Asigurări Sociale de Sănătate, fondul de garantare a salariilor, contribuția la asigurările de sănătate, fondul de accidente și comisionul la Camera de Muncă.

Angajatul trebuie să plătească statului din venitul brut un procent total de 32,5% format din: contribuția la asigurările sociale, contribuția la fondul de șomaj, contribuția la asigurările de sănătate și impozitul pe venit.

La un calcul simplu, se observă că suma pe care o câștigă un angajat din salariul său brut este mult mai mică decât ceea ce câștigă statul din acest salariu. Statul pentru fiecare loc de muncă încasează un procent împovărător de circa 45%, iar angajatul rămâne cu aproape 55%. Acest procent este o frână în calea dezvoltării

* Cercetător științific, Centrul de Cercetări Financiare și Monetare "Victor Slăvescu", Academia Română.

afacerilor private în România, în care forța de muncă este suprataxată într-o manieră sufocantă.

În acest context, presiunea pe care o pune orice mărire de salariu minim pe economie pe antreprenori e una foarte mare, generatoare de șomaj, muncă la negru și evaziune fiscală.

Abstract

The current fiscal system comprises a multitude of taxes, dues and contributions which the enterprise has to pay. The large number of taxes and dues to be paid put a high fiscal pressure on the enterprise and the social contributions are a determining factor in the manifestation of the fiscal behaviour of the enterprises.

The employer has to pay to the state a significant proportion of the gross wage of the employee, almost 30%, which includes: the contribution to the social insurances, the contribution to the unemployment fund, the contribution to the Single National Fund for Health Social Insurance, the contribution to the guarantee fund for wages, the contribution to the health insurances, the contribution to the fund for accidents and the fee for the Chamber of Labour.

The employee must also pay the state a total of 32.5% which consists of the contribution to the social insurances, the contribution to the unemployment fund, the contribution to the health insurances and the income tax.

A simple calculation shows that the net income of the employee from his/her gross income is much lower than the revenue to the state from this wage. The state charges a burdening 45% on each job, while the employee earns almost 55%. This percentage is an obstacle for business development in Romania, where the labour force is overtaxed.

Within this context, the pressure presumed by any increase of the minimal national wage is very strong for the employers and it generates unemployment, informal work and tax evasion.

Cuvinte-cheie: presiune fiscală, contribuții sociale, comportament fiscal

Clasificare Jel: D03, H25, H32, H34

1. Situația contribuțiilor sociale în România și statele membre ale Uniunii Europene

Conform studiului "Nivelul de contribuții datorate statului în Europa Centrală și de Est", realizat de către Accace (companie de outsourcing și consultanță) în șase țări din regiune (România, Cehia, Ungaria, Bulgaria, Polonia și Slovacia), România se află pe locul al doilea într-un top al țărilor în care angajații plătesc cele mai mari taxe către stat aferente contractului de muncă, Ungaria ocupând primul loc.

Pentru compararea valorii taxelor datorate către stat în cazul contractelor individuale de muncă, în toate țările analizate, s-a luat în calcul un salariu net de 1.000 de euro. Raportat la această valoare, Ungaria este țara în care se plătesc cele mai mari contribuții – pentru un angajat cu salariul net de o mie de euro, costurile totale suportate de angajator (care merg către stat și către angajat) sunt de peste 2.000 de euro (207%). Ungaria este urmată, cu valori apropiate, de România (182% din salariul net), Cehia (181%) și Slovacia (180%). Un volum substanțial mai mic de contribuții este plătit în cazul Poloniei (168%) și Bulgariei (143%).

Primele trei țări cu cele mai ridicate contribuții din partea angajatului sunt: Ungaria (60,82%), România (42,57%) și Polonia (41,40%), în timp ce primele trei țări cu cele mai ridicate contribuții din partea angajatorului sunt: Cehia (46,58%), Ungaria (45,83%) și Slovacia (45,78%).

Principalul element ce poate duce la variații în procente menționate este contribuția la fondul de accidente în țări precum: România, Cehia și Polonia, care au stabilite procente aferente în funcție de codul CAEN al companiilor. Alte condiții specifice se întâlnesc în Bulgaria, unde contribuțiile sociale pot crește cu până la 2,5% în cazul persoanelor născute înainte de 1960, și Ungaria, al cărei impozit poate ajunge la 27%.

Într-un top al țărilor privind numărul total de contribuții (angajat și angajator), România ocupă primul loc (cu 10 contribuții), urmată, la egalitate, de Ungaria și Bulgaria (cu 8 contribuții).

În ceea ce privește tipul celor mai ridicate contribuții către stat, cumulate la nivelul tuturor celor șase țări analizate, primele trei sunt asigurările sociale plătite de către compania angajatoare, impozitul pe

venit, datorat de către angajat, și asigurările sociale, suportate de asemenea de către angajat.

În toate țările, contribuțiile sociale aferente companiei sunt cele mai ridicate, singura excepție fiind Bulgaria, unde impozitul pe venit este mai ridicat. În România, cele mai ridicate contribuții pe care un angajator trebuie să le plătească sunt asigurările sociale și sănătatea, iar pentru angajat, impozitul pe venit și contribuțiile sociale.

Din punct de vedere al investitorului

Stabilirea poverii fiscale totale este complexă și implică mult mai multe decât cota de impozit pe profiturile unei companii. Un aspect relevant pentru România este costul administrării taxelor. România are o cotă scăzută de impozit pe profit (16%), dar are și multe alte taxe. Aceasta înseamnă pentru contribuabili ca sunt nevoiți să aloce prea mult timp pentru administrarea taxelor, utilizând resurse ce ar putea fi folosite în activitatea productivă. În plus, contribuțiile sociale sunt mari, iar beneficiile sunt limitate, ridicând costul forței de muncă.

Taxele reprezintă doar o parte dintre multele costuri ale unei afaceri atunci când se decide în ce țară să fie implementată o investiție. România are dezavantajul unei infrastructuri slab dezvoltate, ceea ce generează costuri crescute pentru afaceri. Având în vedere fondurile europene disponibile pentru a sprijini proiectele de infrastructură, Guvernul ar trebui să acorde o prioritate maximă pentru modernizarea infrastructurii țării, pe lângă asigurarea unui climat fiscal avantajos pentru afaceri.

Din punct de vedere al angajatorului

Nivelul contribuțiilor sociale este extrem de ridicat, acest fapt creând impedimente pentru orice angajator doritor de începerea unei afaceri.

Tabel nr.1

Nivelul contribuțiilor în România

Tipul de contribuție	Angajat	Angajator
Contribuție asigurări sociale (CAS)	10,5%	20,8%
		25,8%
		30,8%
Contribuție asigurări sociale de sănătate (CASS)	5,5%	5,2%
Concediu și indemnizații	-	0,85%
Șomaj	0,5%	0,5%
Fond de garantare pentru plata creanțelor salariale	-	0,25%
Riscuri și accidente	-	0,15-0,85%
Comision Inspectoratul Teritorial de Muncă	-	0,25-0,75%

Sursa: G. Lăcrița , „Fiscalitatea veniturilor din muncă”

Luăm ca exemplu o firmă cu activități în comerț, cu cifra de afaceri de 10 milioane euro brut, cu 100 de angajați plătiți cu salariul mediu pe economie și cu un profit brut de 1,6 milioane euro.

Taxe și contribuții sociale plătite la buget

1. cheltuieli anuale cu salariile angajaților 3.072.000lei (peste 730.000euro)

din care:

- șomaj (0,5%) 12.000 lei/an
- CAS (20,8%) 499.200 lei/an
- CASS (5,2%) 124.800 lei/an
- FNUASS (0,85%) 20.400 lei/an
- Fond de Risc și Accidente 9600 lei/an
- Fond de Garantare a Creanțelor Salariale (0,15% - 0,85%)

12.000 lei/an

Total cheltuieli anuale cu contribuțiile aferente salariilor a 100 de angajați: 678.000 lei/an (161.000 euro)

2. Impozit pe profit (16%): 256.000 euro

3. Impozit pe dividende: 215.040 euro

4. TVA (24%) la o marjă comercială de 30%: 792.000 euro

Total taxe și impozite plătite la stat într-un an 1.424.040 euro

Un angajat care primește salariu mediu pe economie

Salariu lunar net¹: 1.424 lei

Cheltuiala totală lunară a angajatorului: 2.560 lei

Raport cheltuială angajator - salariu net: 1,8

Cheltuiala anuală a angajatorului cu contribuțiile sociale și impozitul pe venit: 6.912 lei

În cazul în care angajatul nu economisește banii din salariu, statul mai primește 24% din venitul net anual al angajatului din TVA 4.101 euro

Total taxe plătite la stat pentru un angajat care primește salariul mediu pe economie : 4.222 euro.

¹ Valoarea salariului mediu net pe economie la sfârșitul lui august 2011.

Prin urmare, un angajat cu un salariu mediu net lunar pe economie de 1.400 de lei plătește statului, anual, contribuții și taxe de 15.000 de lei. Mai concret, pentru a da angajatului 1.400 lei, lunar, angajatorul plătește statului încă 1.000 de lei lunar - contribuții sociale și taxe. Deci, cheltuiala sa totală lunară pentru a plăti un salariu de 1.400 lei net lunar este de 2.400 de lei. La acest salariu, virează statului anual 12.000 de lei.

Concluzia este că **povara fiscală trebuie redusă**, și aici ne referim în special la contribuțiile sociale .

2. Studiu de impact al reducerii contribuțiilor sociale cu 2% - 5%

Pornim de la calculul pe care orice întreprinzător privat îl cunoaște privind cheltuielile salariale, și anume acela că din totalul sumei alocate pentru plata salariaților, mai mult de jumătate ajunge la stat și o dată cu acești bani, motivarea angajaților de a munci se reduce corespunzător.

De asemenea, se știe că remunerarea angajaților este una dintre cele mai importante pârghii de dezvoltare ale unei întreprinderi. Resursa umană este cea mai importantă componentă a costului de producție în anumite sectoare de activitate, iar pentru firmele mici și mijlocii ea reprezintă cheia ieșirii din criză.

Reducerea asigurărilor plătite indirect de angajați prin reținere la sursă poate avea, în afară de efectul psihologic al relaxării fiscale și un efect benefic asupra consumului final al societății, aducând pe termen scurt beneficii economiei naționale prin creșterea venitului național disponibil.

Pornind de la studiul Consiliului Național al Întreprinderilor Private Mici și Mijlocii din România privind *„Evaluarea situației de ansamblu a IMM-urilor din România”* se constată că reducerea drastică a numărului de IMM-uri din ultima perioadă, precum și creșterea datoriilor restante în rândul întreprinderilor rămase (fenomen care a dus la reducerea resurselor bugetare) este cauzată, după opinia întreprinzătorilor, de fiscalitatea excesivă pe forța de muncă.

Tabel nr.2

**Indicele aprecierii situației economice a firmelor proprii de către
întreprinzători**

Indicele întreprinorior	Calificativ
-77 – 0 puncte	Foarte nesatisfăcător
0 – 25 puncte	Nesatisfăcător
25 – 50 puncte	Satisfăcător
50 – 70 puncte	Bun
peste 70 de puncte	Foarte bun

Sursa: CNIPMMR, Raport de evaluare semestrială a IMM, 2011

Calculând **indicele întreprinorior**, acesta a înregistrat valoarea de -8,5 de puncte.

Așa cum fiscalitatea crescută a dus la descurajarea întreprinzătorilor de a angaja forță de muncă în mediul privat, la fel ne așteptăm ca reducerea fiscalității salariale să aibă ca efect dezvoltarea mediului de afaceri și în particular a întreprinderilor mici și mijlocii.

Structura sistemului de pensii diferă considerabil între țări datorită dezvoltării diferite din punct de vedere al istoriei economice. De exemplu, țările cu istoric nefavorabil legat de inflație, precum Franța și Germania sunt mai „suspicioase” cu privire la fondurile private de pensii. Țările în care populația nu agreează soluțiile statului, ca Marea Britanie și Statele Unite ale Americii, tind spre dezvoltarea celui de-al doilea și al treilea pilon de pensii. Importanța acestor piloni reiese din mărimea activelor acumulate gestionate de investitorii instituționali. Acolo unde povara fiscală a sistemului public de pensii este mai scăzută, populația este inclinată să constituie provizioane private.

În cele mai multe țări industriale, principalul pilon pentru fondarea provizionului de pensie constă într-un plan de pensii public obligatoriu care este deseori completat de un sistem privat de pensii. Ca regulă, sistemul public de pensii este fondat pe ideea *pay-as-you-go*, adică plata curentă a pensiilor este finanțată din veniturile prezente ale populației lucrătoare. În Canada și SUA sunt acumulate active pentru a face față fluctuațiilor ratei contribuțiilor.

În principiu, sursa principală de finanțare în cazul sistemului public de pensii o reprezintă contribuțiile atât ale angajaților, cât și ale

angajatorilor. În 1998, rata contribuțiilor varia între 6,4%, în Canada și 32,7%, în Italia. În multe țări, contribuțiile angajatorilor sunt egale cu cele ale angajaților. În Franța, aceste rate sunt mai mari pentru angajatori, iar statul contribuie în plus cu 1,6% (în 1998).

În cele mai multe țări, eligibilitatea plăților legate de pensii solicită o anumită vârstă și o perioadă minimă de contribuție. Vârsta de pensionare este în general cuprinsă între 60 și 65 de ani.

Unele țări permit pensionarea anticipată cu o pensie mai mică, dacă sunt atinse o anumită vârstă minimă și o perioadă de contribuție minimă. Suma primită depinde de întinderea perioadei de contribuție și de nivelul veniturilor stabilite. Franța a mărit această perioadă de la 25 la 40 de ani.

Bunăstarea relativă a pensionarilor, comparativ cu populația lucrătoare, depinde de mecanismul de indexare a plăților făcute către ei. Aproape toate țările folosesc indexarea prețurilor, aceasta permițând menținerea pensiei reale constante. Germania merge chiar mai departe și include pensiile în salariile nete, ceea ce îi avantajează pe pensionari, comparativ cu populația lucrătoare. Până de curând, Franța și Japonia au indexat pensiile prin creșterea salariilor. De asemenea, în Franța pensionarii se bucură de cel mai ridicat nivel al pensiilor publice, cu 60% din salariul mediu, în timp ce pensionarii britanici au o pensie de doar 18% din salariul mediu.

În foarte multe țări sistemul public de pensii este suplimentat de cel privat. Provizionul pentru pensii poate fi asigurat fie de către sistemul de pensii ocupațional fie chiar de indivizi. Acestea sunt cel de-al doilea și cel de-al treilea pilon de pensii.

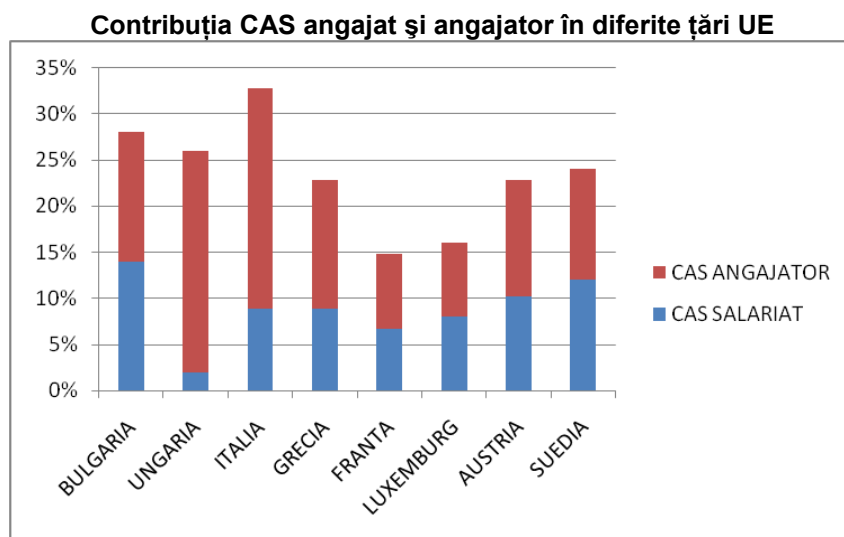
Comaniile sunt de multe ori inclinate să asigure provizioane pentru pensionare pentru a atrage angajați. Oricum, cadrul reglementar și de impozitare are o influență crucială asupra formei și extinderii modului în care angajatorii se implică în acest sistem de pensii ocupațional. Comaniile pot să constituie rezerve, să încheie asigurări de viață în numele angajaților sau să depună banii la un fond de pensii extern sau să încheie un contract de asigurare de viață de grup.

Tabel nr.3

Contribuția CAS în alte țări				
Nr. Crt.	Țara	CAS salariat	CAS angajator	Total
1.	BULGARIA	14%	14%	28%
2.	UNGARIA	2%	24%	26%
3.	ITALIA	8,89%	23,81%	33%
4.	GRECIA	8,87%	14%	23%
5.	FRANȚA	6,65%	8,20%	15%
6.	LUXEMBURG	8%	8%	16%
7.	AUSTRIA	10,25%	12,55%	23%
8.	SUEDIA	12%	12%	24%

Sursa: G. Lăcrița, „Fiscalitatea în lume”, 2011

Grafic nr.1

Sursa: G. Lăcrița, „Fiscalitatea în lume”, 2011

Reducerea CAS este o măsură care în mod evident va avea efecte pozitive pe termen mediu și lung, dar pe termen scurt va produce o scădere bruscă a încasărilor bugetare. Astfel, o reducere cu 3% va costa bugetul circa 80-100 milioane euro lunar, suma urmând să scadă pe măsură ce economia va genera noi locuri de muncă. Problema este însă că efectele pozitive nu vor fi vizibile mai devreme de 12-18 luni, în timp ce reducerea încasărilor se va observa imediat.

Soluții pentru echilibrarea bugetului

- Creșterea vârstei de pensionare

Stabilirea unei vârste de pensionare mai înaintate are efectul de a diminua povara financiară a sistemului public de pensii. Comisia Europeană le-a propus țărilor membre UE să crească vârsta de pensionare pentru a ține cont de îmbătrânirea populației și pentru ajutorarea finanțelor publice ale statelor, deja afectate de criză.

„În Europa este prevăzut ca numărul pensionarilor să se dubleze până în 2060, în raport cu numărul persoanelor care le finanțează pensiile: situația actuală nu este pur și simplu viabilă”, a subliniat Laszlo Andor, în cadrul unei conferințe de presă, relatează Mediafax.

În prezent, raportul este de patru persoane active la un pensionar cu vârsta de peste 65 de ani în Europa, iar în 2060 acesta va fi de două persoane active la una de peste 65 de ani, arată Comisia într-un studiu privind viitorul sistemului de pensii în Europa.

În fața creșterii deficitelor publice și datoriei, mai multe țări au majorat vârsta de pensionare și numărul anilor de muncă necesari pentru primirea pensiei integrale. Spania vrea să ridice vârsta legală de pensionare de la 65 la 67 de ani, la fel ca Germania, care vrea o creștere a vârstei de pensionare de la 65 la 67 de ani, până în 2029, pentru o pensie completă. Grecia și Marea Britanie prevăd măsuri similare, care vor fi incluse în pachetele de austeritate. Executivul european ridică chiar problema introducerii unor mecanisme de ajustare automată în funcție de evoluția demografică în sistemele de pensii, în vederea echilibrării timpului petrecut în activitate cu cel petrecut la pensie.

- Creșterea bazei de impozitare prin încurajarea angajării și absorbției forței de muncă. Creșterea salariului net va încuraja salariații să se îndrepte mai mult către sistemul privat de asigurări și

pensii unde vor găsi noi soluții și servicii de economisire a resurselor proprii.

3. Modalități de reducere a CAS

Reducerea CAS se poate realiza prin următoarele etape:

► **Consolidarea taxelor mici în interiorul CAS** – acest fapt nu înseamnă automat o reducere a taxării totale, însă simplifică birocrăția și identifică niște bani colectați necorespunzător. Pentru un salariu mediu, procentul virat la stat ajunge la 45%. Cota unică de 16% înseamnă doar ceva mai mult de 10 puncte procentuale (pp) prin raportare la cheltuiala totală. CAS plătit de angajat și angajator însumează aproape 25 pp, iar contribuția pentru sănătate – alte 8 pp. Diferența până la 45 sunt taxele pentru fondul de șomaj, concedii medicale, fond de accidente, fond de creanțe salariale și un comision pentru Inspekția Muncii.

► **Renunțarea la caracterul obligatoriu al contribuțiilor redirecționate către pensiile private.** Pensiile obligatorii și-au atins în bună parte scopul, de-a educa financiar populația care poate fi educată, însă de acum ele încep să-și arate mai ales efectele nocive. Contribuția este destul de mare pentru a împovăra și mai mult taxarea deja ridicată, dar nu de ajuns de mare pentru a înlocui pensia de stat, așa cum își propusese inițial. Din această cauză, se produce exact efectul contrar celui scontat. Angajații preferă să-și încaseze banii la „negru” sau la „gri” și nu mai acumulează pentru pensie nici cât înainte.

► **Scoaterea completă a contribuției pentru sănătate din structura impozitului pe muncă.** Această taxă este justificată în țări unde măcar jumătate din populație are contract de muncă și unde serviciile sunt diferențiate în funcție de contribuție. În România, contribuția pentru sănătate este plătită doar de patru milioane de persoane. În aceste condiții, mult mai credibilă ar fi finanțarea sănătății din impozitarea generală, astfel încât să nu existe discriminare. Pentru aceasta însă este nevoie de identificarea unor surse noi de finanțare.

► **Calibrarea.** Există o teorie conform căreia taxele se plătesc de la sine, adică o reducere duce la creșterea colectării în așa măsură încât nivelul total să fie egal sau mai mare cu cel anterior. Totuși, o reducere suplimentară a impozitelor, bine-fundamentată pe calcule,

poate aduce exact diferența necesară pentru a face din nou atractivă munca fiscalizată.

Efecte ale reducerii cu 2% a contribuțiilor sociale asupra IMM

O reducere a contribuțiilor sociale cu două puncte procentuale poate părea mică, dar în cazul întreprinderilor mici și mijlocii poate conduce la o reducere a sarcinii fiscale, iar pentru companiile mari economia este și mai ridicată. De pildă, reducerea contribuțiilor sociale cu 2% ar însemna pentru o companie cu 15 angajați și un fond de salarii de 130.000 de lei pe lună, o economie de 2.600 de lei; pentru companiile cu un număr mare de angajați, reducerile de costuri ar putea fi chiar mai mari.

Reprezentanții Camerei de Comerț Americană în România susțin reducerea contribuțiilor la asigurările sociale, în vederea creșterii numărului de locuri de muncă, menționând că nu este suficientă doar îmbunătățirea legislației muncii în acest sens.

În prezent, baza de calcul a contribuției la pensie (cota de 20,8% pentru angajator) este plafonată la de cinci ori câștigul salarial mediu brut (2.022 lei/lună) înmulțit cu numărul angajaților pentru care se calculează contribuția în luna respectivă.

„În situația în care se va lua în considerare reducerea cotelor de contribuții sociale și la nivel de angajat, acest lucru va afecta venitul net primit de individ, însă surplusul efectiv primit de angajat ar depinde de venitul brut al acestuia și nu de costul la nivel de companie”.²

Tabel nr.4

Reducerea CAS cu 2%	
Fond de salarii (venit brut)	130.000 lei
Total contribuții sociale angajator - aprox. 28,10%	36.450 lei
Total contribuții sociale angajator - aprox. 26,10% (reducere 2%)	33.850 lei

Sursa: Studiu Ernst&Young

² Corina Carpov, tax manager Ernst&Young.

Concluzie

În această lucrare am încercat să subliniem principala dificultate a agentului economic, povara fiscală, determinată în special de contribuțiile sociale.

Este bine-cunoscut faptul că, în condițiile diminuării acestor contribuții, mediul de afaceri, atât de sufocat de impozite și taxe în ansamblu, ar putea respira, fiind încurajate astfel munca, investițiile, crearea de locuri de muncă, creșterea veniturilor fiscale la buget și deci o creștere a economiei. Spre exemplu, marile economii ale Europei s-au ferit să majoreze fiscalitatea în timpul recesiunii, operându-se doar anumite ajustări în sensul măririi bazei de impunere pentru impozitul pe profit (categorie de venituri care oricum a scăzut mult în perioada crizei și este puternic corelată cu ciclul economic) sau al măririi cotelor maxime pentru impozitul pe venit pentru contribuabilii cu venituri mari (Franța, Spania, Italia, Finlanda, Luxemburg, la care se adaugă supraîndatoratele Grecia și Portugalia). În schimb, aceste țări au încercat să stimuleze fiscal economia prin reducerea impozitării muncii și a contribuțiilor sociale. Modelul social european se bazează pe o productivitate ridicată, dar și pe o impozitare considerabilă a muncii, peste nivelul altor mari economii din OECD. Reducerea fiscalității muncii prin reducerea contribuțiilor sociale a avut drept prim obiectiv protejarea locurilor de muncă existente. Țări precum Austria, Suedia, Belgia, Germania, Polonia sau Spania au recurs la astfel de măsuri. Ba chiar și vecinii unguri și bulgari au efectuat diminuări ale impozitării muncii în încercarea de a acorda o „gură de oxigen” mediului privat. Se știe însă că o redresare sustenabilă a economiilor europene va necesita nu doar protejarea locurilor de muncă existente, ci și crearea de noi locuri de muncă, în sectoare cu valoare adăugată mare, care să repornească ciclul angajări - venituri - cheltuieli.

La nivel european este o tendință de reorientare către veniturile din impozite indirecte și taxe de mediu și de reducere a contribuțiilor sociale. Potrivit unei analize efectuate de Comisia Europeană, taxele indirecte au avantajul de a fi mai puțin distorsionare pentru competitivitatea unei țări și mai prietenoase pentru acumularea de capital, inclusiv de capital uman. În plus, atât regimul TVA, cât și accizele sunt mai armonizate la nivel comunitar decât impozitele directe pe venit și pe profit.

Bibliografie

1. Brezeanu P. (2010) - *Fiscalitate. Concepte, teorii, politici și abordări practice*. București, Editura Wolters Kluwer.
2. Comănescu C, I. Modovan, M. Popovici (2010) - *Sistemul fiscal românesc*. Sibiu, Editura Alma Mater.
3. Florea C. G. (2009) - *Analiza economico-financiară. Teorie și studii de caz*. Cluj-Napoca, Editura Nevali.
4. Lăcrița-Grigorie N. (2007) - *Fiscalitatea firmei*. București, Editura Economică.
5. Popa G. (2004) - *Presiunea fiscală, problema actuală a fiscalității*, în volumul **Eficiență și calitate în învățământul superior**, Sibiu, Editura Academiei Forțelor Terestre.
6. Tulai C. I. (2003) - *Finanțele publice și fiscalitatea*. Cluj-Napoca, Editura Cartea Cărții de Știință.
7. Consiliu Național al Intreprinderilor Private Mici și Mijlocii din România (2011) - *Carta Albă a IMM-urilor*.
8. *** (2010) - *Taxation trends in the European Union. Data for the EU Member States and Norway*. Comisia Europeană, Bruxelles.
9. *** (2012) - *Fiscalitatea în România, ediție de buzunar*, PricewaterhouseCoopers.
10. *** Codul fiscal și Normele de aplicare a Legii nr.571/2003 privind Codul fiscal, cu modificările și completările ulterioare.

ECONOMIA REALĂ A ROMÂNIEI ÎN PERIOADA 2005 – 2010

dr. Mihail DIMITRIU*

Rezumat

Scopul acestui studiu îl reprezintă realizarea unei imagini sinoptice, anuale, din punct de vedere financiar, a stării economiei reale, utilizând bilanțurile contabile ale agenților economici. De aceea, obiectivele urmărite în lucrare vizează: implementarea, în analiza și evaluarea economică, a unor indicatori semnificativi (secundari, terțiari, agregați etc.) având o semnificație superioară indicatorilor primari cunoscuți; calculul curent al unor indicatori stabiliți de teoria economică și financiară dar care nu sunt, actualmente, utilizați. Aspectele statistice financiare, cu frecvență anuală și la nivel agregat (național) se evidențiază și se publică în multe documente și rapoarte oficiale (ale BNR, ale INS, ale Guvernului etc.), dar marea majoritate a acestor aspecte este reprezentată de indicatori primari la nivel macroeconomic care, de cele mai multe ori, nu reușesc să ofere o imagine profundă (cu caracter structural) a fenomenului evidențiat. În acest context, realizarea unor interpretări cantitative și, mai ales, calitative a proceselor economico-financiare din economia reală, este considerabil îngreunată. De aceea, devine necesar ca această imensă masă de informații existentă în bilanțurile contabile ale firmelor să fie prelucrată în scopul obținerii de indicatori semnificativi, așa încât fenomenologia economico-financiară din sfera economiei reale să fie pusă în evidență cu mai multă acuratețe.

**Cercetător științific II, secretar științific la Centrul de Cercetări Financiare și Monetare „Victor Slăvescu”, ACADEMIA ROMÂNĂ.*

Abstract

The purpose of this study is to give a financial synoptic, annual image of the state of the real economy, using the annual balance sheets of the economic agents. The objectives of the paper aim to implement some significant indicators (secondary, tertiary, aggregate, etc.) in the economic evaluation, with a higher significance than the known primary indicators, the current calculation of some indicators determined by the economic and financial theory which are not, however, used currently. The financial statistic aspects, with annual frequency and at the aggregate (national) level are recorded and published in official documents and reports (NBR, NSI, Governmental), but most of them are primary, macroeconomic indicators which, most times, don't give a structural image of the particular phenomenon. Within this context, the quantitative and qualitative interpretation of the economic and financial processes from the real economy is rather difficult. Hence, it is necessary that this huge mass of information from the accounting balances of the companies is processed with the purpose to produce significant indicators so that the economic-financial phenomenology from the real economy is revealed with more accuracy.

Clasificare JEL: D24, L25, L60, L70, L80, L90, O12

Cuvinte-cheie: microeconomie, analiza economico-financiară, economia reală

1. Introducere

Proiectul de cercetare „Starea Financiară a României” a devenit, din punctul de vedere al perenității și fondului tematic, un program prioritar al CCFM „Victor Slăvescu”, sub patronajul generos al Academiei Române. Analizele și interpretările referitoare la economia reală a României au la bază metodologia deja dezvoltată pe parcursul ultimilor cinci ani, de prelucrare a informațiilor colectate din bilanțurile contabile ale agenților economici, cu sprijinul Ministerului Finanțelor Publice, rezultatele obținute și publicate fiind apreciate ca reprezentative pentru a observa performanțele agregate ale agenților economici, grupați după obiectul de activitate și localizarea geografică.

Pornind de la ideea exploatării fondului de date ale agenților economici regășibil în bilanțurile anuale ale acestora, în paralel cu dezvoltarea unui set de indicatori reprezentativi de captare a celor mai variate nuanțe ale performanțelor lor economice, putem afirma că în zona microeconomiei s-a reușit decelarea unor aspecte relevante cu privire la dezvoltarea sectorială și regională, de un real folos pentru strategia firmelor în domeniile investițiilor și producției, poziționarea pe piață și comercializare.

De asemenea, pentru autoritățile locale, analiza la nivel microeconomic credem că ajută la cunoașterea potențialului economic al județului, regiunii, al structurării acestuia și mai ales al factorilor care îl susțin. Pornind de la aceste date, autoritățile locale pot argumenta și planifica mai bine resursele lor financiare generate de dezvoltarea economică din județ, precum și planificarea cheltuielilor spre proiecte care să confere consolidarea și continuitatea potențialului economic local, pentru resurse financiare sustenabile.

Începând cu acest număr, publicăm o serie articole referitoare la următoarele aspecte specifice economiei reale a României în perioada 2005 – 2010:

- potențialul economico-financiar al agenților economici;
- gradul de utilizare a potențialului economic;
- rezultatele economico-financiare;
- performanțele economico-financiare;
- corelațiile dintre unii indicatori de performanță a activității societăților comerciale;
- corelațiile dintre unii indicatori de stare din economia reală a României și PIB nominal.

2. Potențialul economico-financiar al agenților economici din economia reală a României în perioada 2005 - 2010

În perioada analizată, ca urmare a influenței unui cumul de factori cu impact negativ sau pozitiv, potențialul economico-financiar al agenților economici din economia reală a României a înregistrat o evoluție pozitivă, ca nivel și ca ritm.

Potențialul economico-financiar este caracterizat de noi prin următorii indicatori de stare: active totale, active imobilizate, stocuri

materiale, disponibilități bănești, active circulante, număr de personal și număr de societăți comerciale.

Din punctul de vedere al activelor totale, la sfârșitul anului 2010 sporul total la nivelul economiei reale reprezenta circa 18,17% din PIB¹, acest fapt datorându-se în mare parte creșterii valorii activelor totale din economia reală cu peste 93.353 mil. lei, la 31 decembrie 2010, față de 31 decembrie 2009. Totuși, în termeni nominali, activele totale din economia reală au sporit în perioada 2005 – 2010 cu 95,09%. Fiind unul dintre indicatorii cei mai sintetici de determinare a potențialului de activitate la nivel microeconomic, aceste rezultate au fost determinate de anumite influențe pozitive și negative asupra structurii acestui indicator. Trebuie menționat că ramura „Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat societățile comerciale” au, în medie, activele totale cu valoarea cea mai mare (peste 141,70 mil. lei pe unitate) dar cu o tendință evidentă de reducere în perioada 2005 – 2010 (în 2010 valoarea activelor totale medii s-a redus cu peste 12,16%, în raport cu 2005).

Cu toate că în ramurile „Sănătate și asistență socială” și „Învățământ” nivelul activelor totale medii este dintre cele mai mici (sub 1% din valoarea activelor în ramura „Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat”), se înregistrează unele dintre cele mai mari ritmuri de creștere (valoarea activelor totale medii la 31 decembrie 2010 era de peste 3,5 ori mai mari față de sfârșitul anului 2005 în „sănătate și asistență socială”).

Desigur, o explicație a situației prezentate o reprezintă procesele tehnologice pentru unele ramuri din economia reală („Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat”) care implică investiții unitare mari, dar și alți factori exogeni au influențat în structurarea activelor totale medii (piața de desfacere, piața forței de muncă etc.).

Din punct de vedere teritorial, există o asimetrie cunoscută privind repartizarea în teritoriu a activității economice: regiunea de dezvoltare București - Ilfov înregistrează cele mai mari valori ale

¹ Întrucât PIB este, prin definiție, un flux, ponderea activelor totale în PIB s-a calculat ca flux de active totale (anul 2010 în raport cu anul 2009).

activelor totale medii, în timp ce la nivelul regiunii de dezvoltare Sud - Vest sunt cele mai mici valori. De asemenea, cele mai mari dinamici s-au înregistrat în regiunea de dezvoltare Sud - Vest care, în perioada 2005 – 2010, s-a înregistrat o creștere a valorii activelor totale medii de peste 1,94 ori. Este demn de menționat faptul că în anul 2010, în regiunea de dezvoltare București – Ilfov s-a înregistrat cel mai mare spor de active totale, față de anul 2005 (+92,20%). Nivelul de concentrare a potențialului de activitate în economia reală, măsurat prin activele totale medii, este semnificativ² și pe termen lung creează probleme economice, culturale și sociale importante.

Fiind o rezultantă „contabilă”, activele totale trebuie să fie analizate și în structura de bilanț. În perioada 2005 – 2010 următoarele elemente au avut o contribuție semnificativă: activele imobilizate, activele circulante, stocurile materiale și disponibilitățile bănești.

Activele imobilizate reprezintă unul dintre elementele importante ale potențialului de activitate la nivel microeconomic și reflectă latura tehnică și tehnologică a procesului de producție.³

Ca și la activele totale medii, în perioada 2005 – 2010 s-au înregistrat creșteri importante ale valorii activelor imobilizate medii (o creștere cu 83,67% la 31 decembrie 2010, în raport cu 31 decembrie 2005). Sintetic, la 31 decembrie 2010, precum și în perioada 2005 – 2010, activele nete imobilizate medii din economia reală repartizate pe ramuri se prezintă ca în tabelul următor. Trebuie menționat că în ramura „Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat” societățile comerciale, în medie, au activele nete imobilizate cu valoarea cea mai mare (peste 107,55 mil. lei) dar cu o tendință evidentă de reducere în perioada 2005 – 2010 (în 2010 valoarea activelor nete imobilizate medii s-a redus cu 14,92%, în raport cu 2005). În ramura „Alte activități ale economiei naționale” valoarea activelor nete imobilizate medii este dintre cele mai mici (sub 1 % din valoarea activelor nete imobilizate medii în

² În regiunea de dezvoltare București – Ilfov valoarea activelor totale medii este de peste 3,21 ori mai mare față de medie, în timp ce în regiunea de dezvoltare Sud – Vest acest indicator reprezintă 29,13% față de media pe țară.

³ Nu trebuie să uităm că în bilanț acest element este reflectat ca activ net (inclusiv influența uzurii fizice a imobilizărilor corporale din dotarea societății comerciale)

ramura „Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat”), iar în ramura „Tranzacții imobiliare, chirie și activități de servicii prestate întreprinderilor” se înregistrează cele mai mari ritmuri de creștere (valoarea activelor nete imobilizate medii la 31 decembrie 2010 era de 6,02 ori mai mare, față de sfârșitul anului 2005). Ca și în cazul activelor totale, valoarea activelor nete imobilizate medii diferă foarte mult de la o ramură la alta, deoarece dotarea tehnică și complexitatea proceselor tehnologice sunt specifice.

Din punct de vedere teritorial, există o asimetrie în repartizarea teritorială a ramurilor economice: în regiunea de dezvoltare București – Ilfov se înregistrează cele mai mari valori ale activelor imobilizate medii, în timp ce în regiunea de dezvoltare Sud – Vest sunt cele mai mici valori. În același timp, cele mai bune evoluții s-au înregistrat în regiunea de dezvoltare București – Ilfov unde, în perioada 2005 – 2010, a sporit valoarea activelor imobilizate medii cu peste 92,04%, în timp ce în regiunea de dezvoltare Sud – Est s-au înregistrat cele mai mici sporuri, măsurate prin valoarea activelor imobilizate medii (în perioada 2005 – 2010 s-a înregistrat o creștere cu doar 3,13%).

Nivelul de concentrare a potențialului de activitate în economia reală, măsurat prin activele nete imobilizate medii este semnificativ și reflectă modul de stimulare teritorială a proceselor investiționale.

Stocurile materiale pot reprezenta unul dintre elementele importante ale potențialului de activitate la nivel microeconomic și reflectă, alături de active (totale, circulante sau imobilizate) latura tehnică și tehnologică a procesului de producție, precum și latura comercială, respectiv nivelul de concordanță în raport cu piața de desfacere.⁴ La nivelul economiei reale, în perioada 2005 – 2010 s-au înregistrat creșteri importante ale valorii stocurilor materiale medii (o creștere cu 74,85% la 31 decembrie 2010, în raport cu 31 decembrie 2005). Societățile comerciale din ramura „Industria extractivă”, în medie, au stocurile materiale cu valoarea cea mai mare (peste 4,14 mil. lei). După ce în anul 2006 s-a înregistrat în această ramură cea mai mare scădere în raport cu anul 2005 (circa 30,76%!), din anul

⁴ Trebuie să amintim că în bilanț acest element este reflectat ca stoc la sfârșitul perioadei și poate fi analizat (cel puțin teoretic!) în corelație cu indicatorii de potențial și rezultate (în special cifra de afaceri) din anul următor.

2007, stocurile materiale au crescut aproximativ constant, ajungând în anul 2010 la nivelul din 2005 (cu doar 2,52% mai mari față de anul de bază). În ramura „Învățământ”, stocurile materiale medii sunt cele mai mici (sub 1 % din valoarea celor din ramura „Industria extractivă”), iar în ramura „Tranzacții imobiliare, chirie și activități de servicii prestate întreprinderilor” se înregistrează cele mai mari ritmuri de creștere (valoarea stocurilor materiale medii la 31 decembrie 2010 era de peste 17,48 ori mai mare față de sfârșitul anului 2005). Ca și în cazul activelor, stocurile materiale medii diferă foarte mult de la o ramură la alta, deoarece dotarea tehnică și complexitatea proceselor tehnologice sunt specifice și, de asemenea, și condițiile specifice de aprovizionare și desfacere.

Din punct de vedere teritorial, există o asimetrie în repartizarea teritorială a ramurilor economice: regiunea de dezvoltare București – Ilfov are cele mai mari stocuri materiale medii, în timp ce la polul opus se situează firmele din regiunea de dezvoltare Sud – Vest. Cele mai mari dinamici s-au înregistrat în regiunea de dezvoltare București – Ilfov care, în perioada 2005 – 2010, a sporit stocurile materiale medii cu 99,77%, în timp ce în regiunea de dezvoltare Sud s-a înregistrat o creștere de doar 33,42%).

Ca și în cazul activelor totale sau imobilizate, nivelul de concentrare a potențialului de activitate în economia reală, măsurat prin stocurile materiale medii este semnificativ și reflectă modul de repartizare teritorială a economiei reale.

Disponibilitățile bănești pot reprezenta unul dintre elementele importante ale potențialului de financiar la nivel microeconomic și reflectă nivelul de concordanță față de piața de aprovizionare și desfacere, precum și importanța acordată în totalul surselor de finanțare.⁵ În perioada 2005 – 2010 s-au înregistrat creșteri importante ale disponibilităților medii (o creștere cu 64,20 % la 31 decembrie 2010, în raport cu 31 decembrie 2005). Trebuie menționat că în ramura „Energie electrică și termică, gaze și apă societățile comerciale”, disponibilitățile bănești în medie, au valoarea cea mai mare (peste 7,51 mil. lei), cu o tendință de creștere în perioada 2005

⁵ În bilanț acest element este reflectat ca stoc la sfârșitul perioadei și în acest moment al analizei în analizăm ca element de potențial al activității.

– 2010 (în 2010 disponibilitățile medii au crescut cu 18,54%, față de anul 2005). În ramura „Alte activități ale economiei naționale” disponibilitățile medii sunt cele mai mici (15,56 mii lei), iar în ramura „Distribuția apei, salubritate, gestionarea deșeurilor, activități de decontaminare” se înregistrează cele mai mari ritmuri de creștere (disponibilitățile bănești medii la 31 decembrie 2010 erau de circa 9,38 ori mai mari față de sfârșitul anului 2005). Disponibilitățile bănești medii diferă foarte mult de la o ramură la alta, deoarece dotarea tehnică, complexitatea proceselor tehnologice, condițiile de aprovizionare și desfacere, precum și politica de finanțare sunt specifice pentru fiecare domeniu.

Din punct de vedere teritorial, există o asimetrie evidentă: regiunea de dezvoltare București – Ilfov înregistrează, în medie, cele mai mari disponibilități bănești, în timp ce în regiunea de dezvoltare Sud – Vest sunt cele mai mici valori (raportul dintre aceste valori era de 8,34, la 31 decembrie 2010). De asemenea, cele mai mari dinamici s-au înregistrat în regiunea de dezvoltare Nord – Est. Astfel, în perioada 2005 – 2010, disponibilitățile bănești medii au sporit cu circa 19,35%, în timp ce în regiunea de dezvoltare București – Ilfov s-a înregistrat o scădere, la sfârșitul perioadei, cu 9,48%, în raport cu anul de bază.

Din punct de vedere contabil, disponibilitățile bănești existente la sfârșitul perioadei sunt incluse în active circulante – element ce va fi analizat în continuare.

Activele circulante medii pot reprezenta unul dintre elementele importante ale potențialului de activitate la nivel microeconomic și reflectă, alături de activele imobilizate, latura economico-financiară a activității. În perioada 2005 – 2010 s-au înregistrat creșteri importante ale activelor circulante medii (o creștere cu 92,29 % la 31 decembrie 2010, în raport cu 31 decembrie 2005). În medie, societățile comerciale din ramura „Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat” au activele circulante medii cu valoarea cea mai mare (peste 37,41 mil. lei), cu o tendință de reducere a nivelului mediu în perioada 2005 – 2010 (în 2010 valoarea activele circulante medii a scăzut cu 17,27%, față de 2005).

În ramura „Alte activități ale economiei naționale”, activele circulante medii sunt cele mai mici (sub 0,16 % din valoarea celor din ramura „Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze,

apă caldă și aer condiționat”), iar în ramura „Învățământ” se înregistrează cele mai mari ritmuri de creștere (valoarea activelor circulante medii la 31 decembrie 2010 erau cu peste 13,05% mai mari față de sfârșitul anului 2005). În perioada 2005 – 2010, „Industria extractivă” a avut cele mai mari reduceri ale activelor circulante cu procente de până la 37,12%. Ca și în cazul activelor imobilizate, activele circulante medii diferă foarte mult de la o ramură la alta deoarece complexitatea proceselor tehnologice și condițiile de aprovizionare și desfacere sunt specifice fiecărui domeniu în parte.

Din punct de vedere teritorial, există o asimetrie evidentă, în regiunea de dezvoltare București – Ilfov sunt cele mai mari valori ale activelor circulante medii pe unitate, în timp ce în regiunea de dezvoltare Sud – Vest se înregistrează cele mai mici valori. De asemenea, cele mai mari ritmuri de creștere s-au înregistrat în regiunea de dezvoltare Nord – Est. Astfel, în perioada 2005 – 2010, activele circulante medii au sporit cu circa 2,93%, în timp ce în regiunea de dezvoltare București – Ilfov s-a înregistrat o scădere de 13,62% în perioada analizată.

Ca și în cazul activelor totale sau imobilizate, nivelul de concentrare a potențialului de activitate în economia reală, măsurat prin activele circulante medii este semnificativ și reprezintă un rezultat al politicilor duse de agenții economici, dar și al influenței politicilor regionale ale administrației publice centrale și a politicilor administrațiilor publice locale.

Personalul angajat reprezenta unul dintre elementele importante ale potențialului de activitate la nivel microeconomic. În bilanțul contabil resursa umană este prezentată atât sub forma numărului de personal, cât și sub forma cheltuielilor cu plata salariilor și a datoriilor către bugetul consolidat al statului în legătură cu personalul. În ceea ce privește numărul de salariați, în perioada 2005 – 2010 s-au înregistrat scăderi ale numărului mediu de salariați (pe total, o scădere cu 10,78% la 31 decembrie 2010, în raport cu 31 decembrie 2005). Trebuie menționat că în ramura „Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat” societățile comerciale au, în medie, personalul cel mai numeros (în medie, 115 salariați), cu o tendință de reducere a nivelului mediu, față de anul de referință 2005 (în 2010 numărul mediu de salariați a scăzut cu 61,02%, față de 2005). În ramurile „Activități profesionale,

științifice și tehnice”, „Învățământ”, „Sănătate și asistență socială” și „Alte activități ale economiei naționale”, societățile comerciale au numărul cel mai mic de personal (sub 5 % din cel din ramura „Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat”), iar în ramura „Activități de servicii administrative și activități de servicii suport” se înregistrează cele mai mari ritmuri de creștere (numărul mediu de salariați la 31 decembrie 2010 erau de 3,28 ori mai mare, față de sfârșitul anului 2005).

În 2010, în opt ramuri ale economiei reale („Industria extractivă”, „Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat”, „Industria prelucrătoare”, „Agricultură, silvicultură și pescuit”, „Alte activități ale economiei naționale”, „Activități profesionale, științifice și tehnice”, „Informații și telecomunicații”, „Construcții”), personalul angajat a fost inferior celui din 2005, cu un procent de până la 31,94 % (în ramura „Industria extractivă”), explicația fiind în reducerea nivelului de activitate în 2010, ca urmare a efectelor crizei economico-financiare.

Din punct de vedere teritorial, există o asimetrie evidentă: în regiunea de dezvoltare București – Ilfov există numărul mediu de personal cel mai mare (20 de persoane în anul 2010). Se observă, de asemenea, că în 2010 toate regiunile de dezvoltare au personalul mediu angajat mai redus în raport cu cel din anul 2005, cu un procent de până la 40% (în regiunea Vest).

Modificarea numărului mediu de personal în perioada analizată s-a corelat cu dinamica indicatorilor de rezultate (în special cifra de afaceri), ceea ce a condus în final la o dinamică specifică a productivității muncii medii pe unitate.

În concluzie, cel mai mare potențial economic al societăților comerciale se află în ramura „Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat”. În plan teritorial, din punct de vedere al potențialului economic, activitatea se concentrează în regiunea de dezvoltare București – Ilfov, iar regiunea Sud – Vest înregistrând valorile cele mai mici.

În ceea ce privește numărul de societăți comerciale, în perioada 2005 – 2010 s-au înregistrat creșteri ale numărului de firme (pe total, o creștere cu 6,032% la 31 decembrie 2010, în raport cu 31 decembrie 2005). Trebuie menționat că în ramura „Comerț cu ridicata și cu amănuntul”, repararea autovehiculelor și motocicletelor există cele

mai multe societăți comerciale (167.318 în 2010), cu o tendință de scădere a numărului de firme față de anul de referință 2005 (în 2010 numărul firmelor a scăzut cu 6,23% față de 2005). În ramura „Informații și telecomunicații”, numărul societăților comerciale s-a redus cel mai mult în perioada analizată, cu 63,15%, în raport cu 2005, iar în ramura „Activități de spectacole, cultură și recreative” numărul de societăți comerciale a crescut cel mai mult, de peste 3,64% ori în 2010, în raport cu 2005.

Din punct de vedere teritorial, există o asimetrie evidentă: regiunea de dezvoltare București – Ilfov are numărul de firme cel mai mare (99.142, în anul 2010). Se observă de asemenea, că în 2010 în regiunea Sud – Vest sunt cele mai puține firme, de doar 30.556, reprezentând circa 30,82% din numărul societăților comerciale din regiunea București – Ilfov. Acest fapt are drept cauză și modalitatea de înregistrare a sediului social pentru o firmă. Sunt numeroase firme, în general de dimensiune medie sau mare, care se înregistrează cu sediul social în municipiul București, pentru a avea o legătură mai ușoară cu „Administrația financiară” (în special pe partea de raportări lunare). Cu toate că în anul 2010 economia reală era în plină criză economico-financiară, numărul de firme a fost în toate regiunile de dezvoltare superior față de anul 2005 (între 3,86% și 8,55%).

În concluzie, cel mai mare potențial economic al societăților comerciale se află în ramura „Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat”. În plan teritorial, din punctul de vedere al potențialului economic, activitatea economică se concentrează în regiunea de dezvoltare București – Ilfov, în timp ce regiunea Sud – Vest înregistrează valorile cele mai mici.

Evoluția potențialului economic trebuie corelată și cu modul în care a fost utilizat acesta. În numărul următor al revistei vom publica o serie de informații referitoare la gradul de utilizare a potențialului economico-financiar al agenților economici din economia reală a României, în perioada 2005 – 2010 și vom prezenta nivelul următorilor indicatori: amortizarea imobilizărilor corporale, cheltuielile cu personalul, cheltuielile de exploatare și cheltuielile totale.

Anexa 1

Evoluția potențialului economico-financiar al agenților economici
din economia reală a României grupați pe domenii de activitate, în perioada 2005 – 2010

a. Valoarea activelor totale medii pe unitate

Nr. crt.	Ramurile economiei naționale	Active nete imobilizate medii la 31 dec. 2010 - lei -	Dinamica (2005=100%)				
			2006	2007	2008	2009	2010
1	Agricultură, silvicultură și pescuit	1918752	92,37	153,23	253,89	257,58	297,61
2	Industria extractivă	39262174	78,85	106,52	117,32	127,85	147,79
3	Industria prelucrătoare	2807276	96,90	145,50	186,92	194,36	215,16
4	Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat	107554203	76,59	67,86	101,00	92,45	85,02
5	Distribuția apei, salubritate, gestionarea deșeurilor, activități de decontaminare	5225030	104,68	186,86	427,04	477,24	519,07
6	Construcții	923475	85,04	130,88	157,46	153,51	179,89
7	Comerț cu ridicata și cu amănuntul, repararea autovehiculelor și motocicletelor	419105	103,70	176,29	251,68	235,39	247,72
8	Transport și depozitare	1612190	64,01	131,27	148,27	161,85	126,81
9	Hoteluri și restaurante	642615	106,72	168,13	230,13	203,50	217,00
10	Informații și comunicații	282841	79,99	66,46	17,51	19,56	22,48
11	Tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate în principal firmelor	8855542	115,99	198,22	346,25	448,79	601,64
12	Activități profesionale, științifice și tehnice	377790	142,83	187,01	291,19	264,32	322,48
13	Activități de servicii administrative și activități de servicii suport	197646	72,07	106,05	72,06	2,43	2,60
14	Învățământ	139797	105,76	181,89	212,23	222,66	197,91
15	Sănătate și asistență socială	280970	113,82	191,79	291,88	303,70	353,52
16	Activități de spectacole, cultură și recreative	1399812	94,91	134,16	446,47	354,36	413,28
17	Alte activități ale economiei naționale	92935	99,72	153,22	164,99	166,04	165,25
	Total	1423556	86,93	132,40	176,75	162,59	183,67

b. Valoarea activelor imobilizate medii pe unitate

Nr. crt.	Ramurile economiei naționale	Active nete imobilizate medii la 31 dec. 2010 - lei -	Dinamica (2005=100%)				
			2006	2007	2008	2009	2010
1	Agricultură, silvicultură și pescuit	1918752	92,37	153,23	253,89	257,58	297,61
2	Industria extractivă	39262174	78,85	106,52	117,32	127,85	147,79
3	Industria prelucrătoare	2807276	96,90	145,50	188,92	194,36	215,16
4	Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat	107554203	76,59	67,86	101,00	92,45	85,02
5	Distribuția apei, salubritate, gestionarea deșeurilor, activități de decontaminare	5225030	104,68	186,86	427,04	477,24	519,07
6	Construcții	923475	85,04	130,88	157,46	153,51	179,89
7	Comerț cu ridicata și cu amănuntul, repararea autovehiculelor și motocicletelor	419105	103,70	176,29	251,68	235,39	247,72
8	Transport și depozitare	1612190	64,01	131,27	148,27	161,85	126,81
9	Hoteluri și restaurante	642615	106,72	168,13	230,13	203,50	217,00
10	Informații și comunicații	282841	79,99	66,46	17,51	19,56	22,48
11	Tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate în principal firmelor	8855542	115,99	198,22	346,25	448,79	601,64
12	Activități profesionale, științifice și tehnice	377790	142,83	187,01	291,19	264,32	322,48
13	Activități de servicii administrative și activități de servicii suport	197646	72,07	106,05	72,06	2,43	2,60
14	Învățământ	139797	105,76	181,89	212,23	222,66	197,91
15	Sănătate și asistență socială	280970	113,82	191,79	291,88	303,70	353,52
16	Activități de spectacole, cultură și recreative	1399812	94,91	134,16	446,47	354,36	413,28
17	Alte activități ale economiei naționale	92935	99,72	153,22	164,99	166,04	165,25
	Total	1423556	86,93	132,40	176,75	162,59	183,67

c. Valoarea stocurilor materiale medii pe unitate

Nr. crt.	Ramurile economiei naționale	Stocuri materiale medii la 31 dec. 2010 - lei -	Dinamica (2005=100%)				
			2006	2007	2008	2009	2010
1	Agricultură, silvicultură și pescuit	402083	94,61	122,11	168,20	168,65	179,29
2	Industria extractivă	4146560	69,24	88,79	96,29	107,65	102,52
3	Industria prelucrătoare	776628	90,55	132,05	169,90	148,60	171,94
4	Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat	3450481	92,35	100,60	180,27	167,70	96,66
5	Distribuția energiei electrice, gaze, aer condiționat	435901	85,26	109,08	162,13	119,82	137,02
6	Construcții	247808	96,83	129,06	190,27	184,38	248,70
7	Comerț cu ridicata și cu amănuntul, repararea autovehiculelor și motocicletelor	299116	92,12	156,96	223,93	189,04	213,72
8	Transport și depozitare	60939	79,78	126,49	158,02	147,28	148,12
9	Hoteluri și restaurante	51199	99,89	153,62	183,31	177,93	187,11
10	Informații și comunicații	92569	97,03	102,10	134,78	130,48	141,83
11	Tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate în principal firmelor	482667	259,76	634,28	1367,25	1363,76	1748,92
12	Activități profesionale, științifice și tehnice	44262	100,92	133,18	168,99	199,35	272,26
13	Activități de servicii administrative și activități de servicii suport	42159	86,07	101,12	111,90	96,49	105,12
14	Învățământ	10059	99,95	153,78	173,25	157,57	174,86
15	Sănătate și asistență socială	16679	107,62	168,45	228,00	231,41	299,01
16	Activități de spectacole, cultură și recreative	82051	75,24	154,14	371,72	284,25	313,60
17	Alte activități ale economiei naționale	24129	93,27	142,34	173,40	169,79	187,32
	Total	282615	89,04	134,60	181,84	159,43	181,77

d. Valoarea disponibilităților bănești medii pe unitate

Nr. crt.	Ramurile economiei naționale	Disponibilități medii la 31 dec. 2010 - lei -	Dinamica (2005=100%)				
			2006	2007	2008	2009	2010
1	Agricultură, silvicultură și pescuit	109304	95,52	144,55	148,72	159,99	208,12
2	Industria extractivă	2002322	54,30	35,56	19,69	18,55	22,40
3	Industria prelucrătoare	286586	112,14	167,81	197,83	197,09	240,95
4	Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat	7517889	84,83	75,83	208,30	154,54	118,54
5	Distribuția apei, salubritate, gestionarea deșeurilor, activități de decontaminare	727202	98,91	173,14	613,37	904,23	938,48
6	Construcții	182847	109,65	146,63	128,96	133,06	165,10
7	Comerț cu ridicata și cu amănuntul, repararea autovehiculelor și motocicletelor	82701	106,69	181,31	205,30	178,42	197,69
8	Transport și depozitare	98221	99,51	145,65	146,74	129,93	129,70
9	Hoteluri și restaurante	39523	115,13	212,54	228,43	184,51	172,52
10	Informații și comunicații	70922	90,15	87,79	49,58	43,39	49,20
11	Tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate în principal firmelor	220852	118,98	188,13	214,45	190,22	187,13
12	Activități profesionale, științifice și tehnice	99984	122,63	158,31	183,35	176,04	203,41
13	Activități de servicii administrative și activități de servicii suport	82962	75,38	107,41	98,22	60,83	59,70
14	Învățământ	47891	120,66	144,74	142,24	137,49	204,42
15	Sănătate și asistență socială	53885	104,44	208,80	250,36	268,79	282,11
16	Activități de spectacole, cultură și recreative	223574	92,17	91,73	164,88	150,27	184,21
17	Alte activități ale economiei naționale	15561	95,77	140,92	144,36	134,28	149,48
	Total	142113	98,18	137,46	161,04	145,62	164,20

e. Valoarea activelor circulante medii pe unitate

Nr. crt.	Ramurile economiei naționale	Active circulante medii la 31 dec. 2010 - lei -	Dinamica (2005=100%)				
			2006	2007	2008	2009	2010
1	Agricultură, silvicultură și pescuit	1048839	88,83	266,32	174,43	384,20	88,83
2	Industria extractivă	13832429	62,88	129,74	66,87	138,27	62,88
3	Industria prelucrătoare	2279944	94,84	277,24	165,88	316,82	94,84
4	Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat	37414770	82,73	144,48	133,36	220,49	82,73
5	Distribuția apei, salubritate, gestionarea deșeurilor, activități de decontaminare	3194415	88,57	247,80	221,57	548,27	88,57
6	Construcții	1181879	96,52	263,80	163,80	352,52	96,52
7	Comerț cu ridicata și cu amănuntul, repararea autovehiculelor și motocicletelor	834483	93,73	310,95	208,51	379,55	93,73
8	Transport și depozitare	720037	93,63	305,41	166,98	327,88	93,63
9	Hoteluri și restaurante	209196	106,19	342,02	226,95	411,37	106,19
10	Informații și telecomunicații	438876	88,31	190,94	82,13	146,82	88,31
11	Tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate în principal firmelor	1464048	110,14	410,53	309,23	622,48	110,14
12	Activități profesionale, științifice și tehnice	410264	110,05	314,43	185,90	376,56	110,05
13	Activități de servicii administrative și activități de servicii suport	355196	72,46	174,04	88,11	74,18	72,46
14	Învățământ	209025	113,05	320,22	180,03	359,78	113,05
15	Sănătate și asistentă socială	146349	105,86	369,72	258,36	596,46	105,86
16	Activități de spectacole, cultură și recreative	828557	93,29	262,03	255,19	471,10	93,29
17	Alte activități ale economiei naționale	63337	94,87	266,94	146,02	277,88	94,87
	Total	1013045	90,44	134,58	170,88	160,17	192,29

f. Numărul mediu de personal angajat pe unitate

Nr. crt.	Ramurile economiei naționale	Numărul mediu de personal angajat la 31 dec. 2010	Dinamica (2005=100%)				
			2006	2007	2008	2009	2010
1	Agricultură, silvicultură și pescuit	10	58,33	75,00	75,00	133,33	83,33
2	Industria extractivă	69	50,93	50,46	37,50	34,72	31,94
3	Industria prelucrătoare	24	74,19	90,32	87,10	93,55	77,42
4	Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat	115	75,59	59,66	59,66	49,49	38,98
5	Distribuția apei, salubritate, gestionarea deșeurilor, activități de decontaminare	35	74,07	92,59	148,15	133,33	129,63
6	Construcții	12	76,92	84,62	84,62	84,62	92,31
7	Comerț cu ridicata și cu amănuntul, repararea autovehiculelor și motocicletelor	6	80,00	100,00	120,00	200,00	120,00
8	Transport și depozitare	11	72,73	100,00	100,00	109,09	100,00
9	Hoteluri și restaurante	6	83,33	133,33	133,33	116,67	100,00
10	Informații și comunicații	8	66,67	66,67	66,67	88,89	88,89
11	Tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate în principal firmelor	7	66,67	133,33	133,33	133,33	233,33
12	Activități profesionale, științifice și tehnice	5	83,33	100,00	83,33	100,00	83,33
13	Activități de servicii administrative și activități de servicii suport	23	71,43	85,71	328,57	271,43	328,57
14	Învățământ	5	80,00	100,00	100,00	160,00	100,00
15	Sănătate și asistență socială	5	75,00	100,00	125,00	150,00	125,00
16	Activități de spectacole, cultură și recreative	8	62,50	87,50	112,50	125,00	100,00
17	Alte activități ale economiei naționale	5	66,67	83,33	83,33	83,33	83,33
	Total	9	73,06	92,43	97,94	111,67	89,22

g. Numărul de societăți comerciale

Nr. crt.	Ramurile economiei naționale	Numărul de societăți comerciale la 31 dec. 2010	Dinamica (2005=100%)				
			2006	2007	2008	2009	2010
1	Agricultură, silvicultură și pescuit	15536	154,13	121,48	124,08	121,24	129,23
2	Industria extractivă	1002	157,51	138,93	166,56	166,88	161,87
3	Industria prelucrătoare	44743	124,25	103,67	94,38	87,71	83,30
4	Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat	704	120,45	147,17	102,23	118,02	142,51
5	Distributia apei, salubritate, gestionarea deșeurilor, activități de decontaminare	2210	132,60	115,78	119,44	122,97	134,67
6	Construcții	40341	152,69	154,58	176,20	161,97	141,54
7	Comerț cu ridicata și cu amănuntul, repararea autovehiculelor și motocicletelor	167318	131,88	105,42	86,73	97,45	92,77
8	Transport și depozitare	30163	139,45	128,16	135,87	125,19	122,39
9	Hoteluri și restaurante	24464	135,44	113,87	116,62	127,90	127,38
10	Informații și comunicații	4690	135,56	121,33	37,88	39,88	36,85
11	Tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate în principal firmelor	13103	189,33	145,95	138,48	136,20	130,02
12	Activități profesionale, științifice și tehnice	47065	137,08	124,77	109,75	119,32	110,52
13	Activități de servicii administrative și activități de servicii suport	8501	143,98	131,13	165,98	175,93	169,11
14	Învățământ	2550	158,15	157,38	184,85	198,62	196,15
15	Sănătate și asistență socială	8177	132,04	118,15	113,92	126,95	127,63
16	Activități de spectacole, cultură și recreative	16871	146,23	128,97	358,18	389,43	384,78
17	Alte activități ale economiei naționale	6282	144,16	123,71	124,28	128,63	122,60
	Total	433720	136,26	115,68	107,10	111,58	106,03

Anexa 2

**Evoluția potențialului economico-financiar al agenților economici
din economia reală a României grupați pe regiuni de dezvoltare, în perioada 2005 – 2010**

a. Valoarea activelor totale medii pe unitate

Nr. crt.	Regiune de dezvoltare	Total active medii pe unitate la 31 dec. 2010 - lei -	Dinamica (2005=100%)				
			2006	2007	2008	2009	2010
1	NORD – VEST	851303	98,3%	142,8%	184,6%	187,9%	175,5%
2	NORD – EST	804018	103,6%	152,7%	188,9%	192,6%	176,3%
3	SUD – VEST	701319	86,3%	133,6%	187,7%	194,0%	155,4%
4	SUD – EST	795551	85,3%	119,8%	155,7%	155,5%	127,3%
5	SUD	802928	92,0%	132,6%	177,6%	164,2%	153,3%
6	CENTRU	870218	96,5%	142,7%	193,8%	181,5%	157,4%
7	VEST	937121	100,8%	148,5%	197,6%	175,3%	161,8%
8	BUCUREȘTI - ILFOV	773455	84,3%	126,2%	166,9%	146,6%	192,2%
	Total	2407018	88,3%	131,2%	171,6%	159,2%	184,0%

b. Valoarea activelor imobilizate medii pe unitate

Nr. crt.	Regiune de dezvoltare	2.5. Active nete imobilizate medii la 31 dec. 2010 - lei -	Dinamica (2005=100%)				
			2006	2007	2008	2009	2010
1	NORD – VEST	416366	100,01	152,88	203,31	209,36	180,02
2	NORD – EST	396250	106,35	163,41	211,49	211,54	180,48
3	SUD – VEST	311564	85,53	137,23	201,64	231,88	140,95
4	SUD – EST	400278	80,33	112,24	148,05	138,49	103,13
5	SUD	374198	97,25	151,04	210,05	188,86	162,00
6	CENTRU	439940	97,56	145,52	211,18	194,73	148,60
7	VEST	475741	107,88	158,44	217,30	194,09	163,70
8	BUCUREȘTI - ILFOV	4857384	82,61	126,64	169,89	148,39	192,04
	Total	1423556	86,93	132,40	176,75	162,59	183,67

c. Valoarea stocurilor materiale medii pe unitate

Nr. crt.	Regiune de dezvoltare	3.5. Stocuri materiale medii la 31 dec. 2010 - lei -	Dinamica (2005=100%)				
			2006	2007	2008	2009	2010
1	NORD – VEST	137628	99,45	129,12	172,90	163,39	161,80
2	NORD – EST	153084	94,52	136,67	170,99	169,02	166,24
3	SUD – VEST	125308	81,77	124,82	173,82	151,09	146,91
4	SUD – EST	130688	93,80	133,78	184,21	175,88	164,67
5	SUD	139907	78,72	109,32	146,39	134,09	133,42
6	CENTRU	143243	94,40	132,34	175,88	167,07	160,81
7	VEST	148319	86,81	130,07	175,73	149,79	151,24
8	BUCUREȘTI - ILFOV	763302	86,87	138,45	191,28	155,76	199,77
	Total	282615	89,04	134,60	181,84	159,43	181,77

d. Valoarea disponibilităților bănești medii pe unitate

Nr. crt.	Regiune de dezvoltare	4.5. Disponibilități medii la 5.5. 31 dec. 2010 - lei -	Dinamica (2005=100%)				
			2006	2007	2008	2009	2010
1	NORD – VEST	59897	117,72	150,66	166,97	168,43	117,72
2	NORD – EST	52593	119,35	159,90	164,37	144,14	119,35
3	SUD – VEST	50808	116,15	177,19	209,39	180,48	116,15
4	SUD – EST	58694	101,03	151,88	171,39	157,08	101,03
5	SUD	60125	108,70	152,90	188,12	172,20	108,70
6	CENTRU	63570	113,59	163,37	170,77	167,60	113,59
7	VEST	61320	113,12	157,31	168,60	150,84	113,12
8	BUCUREȘTI - ILFOV	423865	90,52	126,79	155,31	133,98	90,52
	Total	142113	98,18	137,46	161,04	145,62	164,20

e. Valoarea activelor circulante medii pe unitate

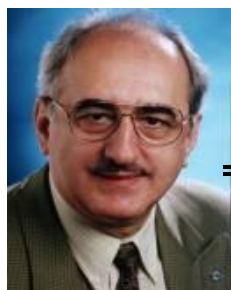
Nr. crt.	Regiune de dezvoltare	6.5. Active circulante medii la 7.5. 31 dec. 2010 - lei -	Dinamica (2005=100%)				
			2006	2007	2008	2009	2010
1	NORD – VEST	441007	96,24	266,74	170,04	355,57	96,24
2	NORD – EST	424835	102,93	291,14	173,34	364,39	102,93
3	SUD – VEST	407853	87,78	263,41	178,34	334,37	87,78
4	SUD – EST	415089	94,42	266,38	171,59	379,23	94,42
5	SUD	449191	88,42	238,23	154,71	302,07	88,42
6	CENTRU	444489	100,39	286,26	178,48	346,06	100,39
7	VEST	471588	94,19	278,17	179,52	319,43	94,19
8	BUCUREȘTI - ILFOV	2956554	86,38	263,10	170,64	295,23	86,38
	Total	1013045	90,44	134,59	170,88	160,17	192,29

f. Numărul mediu de personal angajat pe unitate

Nr. crt.	Regiune de dezvoltare	Numărul mediu de personal angajat la 31 dec. 2010	Dinamica (2005=100%)				
			2006	2007	2008	2009	2010
1	NORD – VEST	6	75,00	116,67	116,67	116,67	75,00
2	NORD – EST	6	87,50	100,00	100,00	228,57	87,50
3	SUD – VEST	6	85,71	133,33	150,00	133,33	85,71
4	SUD – EST	7	66,67	133,33	133,33	150,00	66,67
5	SUD	6	75,00	116,67	133,33	183,33	75,00
6	CENTRU	7	77,78	128,57	142,86	157,14	77,78
7	VEST	7	60,00	150,00	150,00	183,33	60,00
8	BUCUREȘTI - ILFOV	20	72,22	138,46	123,08	153,85	72,22
	Total	9	73,06	92,43	97,94	111,67	89,22

g. Numărul de societăți comerciale

Nr. crt.	Regiune de dezvoltare	Numărul de societăți comerciale la 31 dec. 2010	Dinamica (2005=100%)				
			2006	2007	2008	2009	2010
1	NORD – VEST	60326	140,04	117,92	111,59	112,88	106,57
2	NORD – EST	47977	132,64	114,52	109,87	108,43	103,86
3	SUD – VEST	30556	137,27	112,02	96,83	110,53	105,54
4	SUD – EST	51721	132,65	112,79	105,46	108,72	104,03
5	SUD	50217	132,23	114,52	108,03	111,98	107,98
6	CENTRU	53192	135,62	115,90	106,34	108,67	103,96
7	VEST	40589	139,62	116,98	107,30	111,64	105,17
8	BUCUREȘTI - ILFOV	99142	117,52	106,95	115,65	108,55	108,55
	Total	433720	136,26	115,68	107,10	111,58	106,03

THE FINANCIAL CRISIS, A PROBLEM OF ECONOMIC ETHICS AND OF MORALITY?

Ph.D. Napoleon POP*

"I used to think that the world is shaped with love"
Hilmar Kopper, banker, Former Deutsche Bank President

Rezumat

Mulți experți interesați în explicarea și înțelegerea profunzimii ultimei crize financiare, care este încă departe de a fi rezolvată, au mers dincolo de aparențele surprinse de știința economică. Este mai mult decât sigur că bula de pe piața imobiliară americană a fost numai detonatorul unui mecanism mult mai complex construit în timp în spatele scenei sistemului financiar. Două lucruri sunt mai ușor de perceput, lipsa de reglementări cuprinzătoare dar care să nu supraîncarce, și produsele financiare sofisticate înțelese mai puțin chiar și de managerii instituțiilor financiare care le folosesc. O întrebare rămâne încă: cine a fost efectiv responsabil de explozia și natura schimbătoare a produselor derivate, întrucât nu este totdeauna de vină inovația în fiecare sector de activitate umană? Atunci când criza a erupt, vorbeam de produse financiare toxice cu o capacitate imensă de a contamina întregul glob. Când lucrurile s-au mai calmar puțin, am început să le denumim produse financiare exotice, iar acum există un vag simțământ de uitare a impactului pe care l-au produs, concentrându-ne pe noile reglementări de care este nevoie în

* Scientific researcher I, Romanian Academy.

sistemul financiar global, lăsând la o parte comportamentul uman. Ceea ce vedem este că lumea financiară a devenit imensă în comparație cu economia reală și, precum spunea un fost bancher cu multă experiență, volume imense de bani caută profituri și mai mari, producând și mai mulți bani din nimic. Această reflecție simplă ne aduce la etica economică și la moralitatea din sistemul financiar complet inversate față de situația normală, dacă ne uităm la mișcarea anticiclică între politica bonusurilor și pierderile sau nereușita unor bănci din ultimii ani. Legătura poate fi găsită în managementul hazardat al riscului pe piețele foarte expuse la asimetria informației, hazardului moral și comportamentului de turmă.

Acest articol este doar rădăcina inspiratoare a unui studiu cuprinzător dedicat banilor la nivel global, în căutarea a ceea ce putem numi pregătirea lumii ca să gândească diferit despre integrarea financiară globală.

Abstract

Many experts interested in explaining and understanding the deepness of latest financial crisis, far away yet to be solved, have gone beyond the appearances capture only by the economic science. It is more than sure that bubble on US prime rate real estate market was a only the detonator of much more complex mechanism built in time behind the scene of the financial system. Two things are more perceivable, the lack of comprehensive, but not overburdened, regulations and the sophisticated financial products less understood even by the managers of the financial institutions using them. A question still remains. Who was actually in charge with the explosion and the changing nature of the derivatives products, as innovation in every field of human activity is not always to be blamed? When the crisis burst, we were talking about toxic financial products with a huge capability to contaminate the entire globe. When the things became a little calmer, we started to call them exotic financial products and now it is a vague feeling of forgetting about the bad impact they produced, focusing ourselves on the new and more needed regulation of the global financial system, leaving aside the human behavior. What we see is that financial world became huge as

compared with the real economy and, as a long time and well experienced former banker said, huge money are looking for more huge yields, producing more money out of nothing. That simple thought brings us to the ethic in economics and morality in the financial system, completely reversed from the normality, if just have a look to the anti cycle movement between the bonus policy and the losses or failures of some banks in the latest years. The connection is to be found in the risky management of the risks in very exposed markets to the information asymmetry, moral hazard and herd behavior.

We let you know that this article is an inspiring root for an extensive study dedicated to the global money, in search of what we may call the preparedness of the world to think differently about the global financial integration.

Keywords: financial system, risk, regulation, moral behaviour, rating agency

JEL classification: D81, G01, G18

We are living the time of an increasing resentment towards the financial industry. It engulfs from the simple people who saves, to the upper classes saving for new investments and maybe for fortune. No state of facts, under the conditions in which the fight for transparency, as basic trait of the economic democracy, and not only, becomes increasingly fierce, brought about so much confusion as the last financial crisis.

The answer to the emerged confusion was that the people saving because they were educated so, or because they want to spend in the future, while not losing the value of their money, want explanations, although they don't have advanced knowledge, and this thing happens because the confidence in the financial system is dropping, the confidence in what the people expected the banks to do with their money, some of them going into thundery bankruptcies. Wrath has its

forms of manifestation: from the pace full Wall Street occupation to the trap-letter sent to Josef Ackermann, president of the Deutsche Bank.

Briefly, we are talking of excesses in the broadest meaning of the word, the most concrete ones being in the nature of financial products and deceiving incentives promoted by the financial institutions: high, fast yields. The meaning of the obligation to secure the savings turned into risking the money by those people who, in their market play, forgot their duty towards the depositors to the banks, who had brought money from “sound” sources: work incomes, pensions, capital gains etc.

The price of this direction of the financial ethics, opposed to the risk stimulated by the “herd effect” (why, if some people risk and gain, can’t we risk more and more) was the explosion of the speculative bubble which was forced-grown between the dynamics of the real economy and the financial economy, the latter being reduced to “making money directly from money”, without the ingredient of work, which brings value added by the production of non-financial goods and services.

The discrepancy of dynamics is explained by the analysis as an objective phenomenon of the moment. Regulation cannot match the speed of the financial transactions and of the financial innovation, with the information technology which enable the transactions, with the reality that the whole globe is a playground for the brokers, plus the fact that never before there has been so much money (much of it worthless) in circulation.

Other two facts show the slow speed of regulation: the difference between the generations of the people doing financial transactions, with relevance in taking the risk, and the fact that the involved people don’t necessarily have economic background or even higher education. This is a reality about which the old and educated bankers, from a different stage, say that the traditional discipline can never be reinstated. The people can just get used to such reality, for which not only the bankers are accountable. From their point of view, any regulation of the international financial system, which continues the tradition, will only increase further the tension on the financial markets.

A claimed cause of the current crisis, which “inspired” the exacerbation of the ethic-less behaviour of the financial system, originates in an ethic decision, of state policy, adopted out of the desire of two US Presidents – Bill Clinton and George W. Bush – that every US citizen has its own dwelling, including the people who couldn’t afford it, particularly after the money became cheaper after 9/11. “Could the banks refrain from such bid business?” rightfully asked Hilmar Kopper, banker, former Deutsche Bank President.

We will keep referring to the perception of this personality, exposed in an interview for „*Der Spiegel*“, due his power to synthesize an experience lived by an experimented banker spanning over 55 years of banking activity. What Kopper shows in his interview helps us in our endeavour regarding the aspects of ethics and morality.

Different media said that regulation is not liked by the young generation working in the financial system, because it would make them lose from the huge global financial field, while the actual incentives they may offer to the depositors, particularly to those with political responsibilities, they may influence the behaviour of the politic and inspire options of the legislative. This is one of the causes which question the finality of the measures taken by the European Union and by G-20 in matter of global uniform financial regulation, because any spatial differentiation will degenerate into a competition which will antagonize further the policy decision-makers of the states.

A problem of economic ethics which draws attention to the economic mechanism within the current paradigm of the maximal liberalizations, particularly of the capital flows, is the size of the discrepancy between the real economy and the financial one: in 2011, the global GDP amounted to 70,000 billion US dollars, while the financial economy amounted to 1,007,000 billion US dollars, which supports Kopper’s idea that, whether we like it or not, the purpose of the financial industry became increasingly to transform the “*money into money, more money*”. Generalising, we may say that the virtual world, although a necessity of modernity, is cut from reality. Such discrepancy goes unnoticed in terms

of long-term effects as long as we think that the banks actually only respond to the demands of the real economy by granting credits.

Kopper also refers to the selectivity of the bank's clients, giving priority to the large funds – average businesses starting from more than 50 million Euros. This fact shows not just the orientation towards large target groups – financial entities holding important funds, which bring large profits from fewer clients, while being arrogant towards the smaller clients, involved in the real economy. Didn't they always say that the small and medium enterprises are those making the real economy work, or that in the USA, this type of business contributes by 90% to the GDP, which is also valid for other advanced European economies? Indeed, the clientele of the systemic banks consists of giant clients, in terms of financial power, and their failure has the known consequences.

The daily transactions of the giant give boundless dimensions to the financial markets, and the build-up of yields, small as percentage, but applied to large amounts, lead to huge accumulations. The funds operating in this manner can no longer be considered to represent the capital in its classical meaning, because they are just seeking yields. Furthermore, these funds, mainly the hedging funds, the sovereign funds, the pension funds, are administered by a small number of specialists who usually don't work with bankers or banks. This is another type of distortion of the global financial system, which makes it impossible to apply the existing regulations and which are difficult to control or survey, not to speak of the fact that they have nothing in common with the support of the real economy, compared to the old times when they were providing the capital for investments in the production of goods and services.

What measures of limiting can be applied to such inertia of a moving, virtual mass of money, in what they are calling the **real time of globalization**? Of course, the nature of these limitations can only be ethic or moral, as authentic capitalists and rational financial analysts say. However, we must not forget that as long as the markets allow such transactions, they cannot be stopped. It is such funds which started speculations with the basic products, while not investing anything in their

production, because their “concern” is to make more money. Such speculations shadow the fundamentals of the demand and offer of real goods in terms of the utility and level of the price which allows the correct allocation of the resources for the production of high value added goods. On the other hand, they lead to the artificial increase of the prices downstream, as it was the case of the fuels and agro-food raw materials, to the artificial induction of inflation of the offer side, which not even the central bank cannot control.

The problem of ethics and morality of the globalized financial system is about to capture the **phenomenon of emergence**. The economic analysts speak of the **lower opportunities of the emergent countries to go on with this process**. In other work we defined emergence not as a phenomenon intrinsic to the countries labelled in this way, rather as a properly sought purpose induced not for the sake of the development of those countries, but for the sake of yields, of higher surpluses, however, not by normal saving. We are also watching the **return of a general process of impoverishment** generated not by factors similar to those of the 1960-1980 years of the past century, but the decisions of dealers from London, New York or Chicago.

Of course, many deny a direct correlation between the speculations and the mentioned effects, while not denying that the speculations exacerbate such phenomena. The empirical researches are to support or deny the idea that the movement of prices – even if this is done with the purpose to find reserve assets, other than “other currencies” – is influenced by such speculations. We must accept the fact that the markets have compensation force, but they don’t guarantee that this mechanism is the result of a correct human behaviour, just as there are realities which proved that neither the human decency can stop a roller started by speculations.

What can regulation do in such situations? The G-20 (with the presence of the European Union) stated loudly, and from ethic reasons, that the players must obey rules, and that the money need rules, all this being the responsibility of the states. However, the states are represented by state people whose behaviour is under the influence of

the finances. We end talking of the values fundamenting an order, and what we see is that things get farther and farther from the basic elements which define any order, which means that the solution must be sought starting from this level.

And yet, speaking of the financial ethics, we see that the banking system, the best regulated one, is amending the reality. This is case of the expansion of credits given without a correct risk management, the higher number of unsolvable debtors, the higher rates of provisions until they are recapitalized.

“Is it to blame on the fact that morality is an impediment in the financial industry” were wondering Georg Masolo and Thomas Tuma, reporters for *Der Spiegel*.

It is clear that the financial system too evolves under the pressure of the professional competition from the most various fields, not just professional bankers, but workers in the most diverse professions related to innovation, mathematics, IT etc., and even under the pressure of the risk intuition. As Josef Ackerman, the acting President of Deutsch Bank was noticing, the bankers would better keep remembering that “putting the reputation of the institution at risk is much worse than losing a business”.

However, we cannot overlook that the financial system is led by the principle of making profit, which is undeniable, even from the necessity of the noble criterion of its stability given by the proper adequacy of the capital in relation with solvability and liquidity. If we take into consideration the aspects we already mentioned when speaking of the ethics of the financial system, the huge amounts of money they administrate, the fact that a lot of money is traded just to make even more money, that in this way the financial systems move even farther from financing the real economy, then, we can only accept the conclusion of the bankers that **morality is an impediment** in the operation of the financial system when it comes to competition and success.

Of course, the need for financing the real economy has other reasons and it is conditioned by the conjuncture of the markets for non-

financial goods and services, meaning by a solvable demand. Nobody takes credits just for the sake of taking credits, without having the prospects of a sufficiently high profit enabling to return the loan and to have money left for future uses. If crediting is not working, then the money holders cannot be prevented from finding other placements for that money, just like an excess of credits will call the central bank to use of instruments to sterilize the liquidity – market operations and RMO – in order to immobilize temporary resources of the commercial banks, just to avoid the stimulation of inflation. We also must consider the fact that the crediting operation is no longer the traditional one as long as the commercial banks are seeking ways to diffuse their risks using securitizing instruments, many of which eventually became toxic derivatives.

In these innovative evolutions, which may have started correctly from the need of a better risk management, we need to seek the place of morality within the financial system, even if it considered an impediment to the financial performance. The border of morality has certainly kept moving between the traditional culture of the refusal of the banks to enter doubtful business in terms of their effects on capital adequacy and bank's reputation, and the objective of making as much profit as possible. Therefore, in practice, the financial system uses the best lawyers in defence of this border.

Kopper's interview is representative in many ways for the subject of morality, because he has extensive experience in this field. He stated that morality within the financial system is demonstrable, particularly currently, by a good expertise in writing, just to make sure that all the legal aspects are covered. Indeed, it is known that the transactions using exclusively money usually as a precarious, versatile business. However, we may have reached the situation when we ask ourselves whether morality, speaking of moving its border towards the area closer to obscuring the knowledge of the financial instruments from the public at large, can be justified just by the legality of the business with money, or whether it should also include something unwritten, but intrinsic to the human behaviour of the people administering a lot of money.

The financial world is penetrated, due to the progress in the technology of communication, by a language which is deficient not just due to the “easiness of expression” caused by the need for speed and synthesis, but also due to the gap of knowledge between the people on both sides of the desk from a financial institution. We are thus speaking of an asymmetry of information, the unequal knowledge of a financial instrument in use, although people say that not even those officers from the financial institution actually working with these instruments don’t know them properly.

The immorality in this case resides in the appraisal of the way in which the clients have been fooled, from criticisms of the competitors in front of close friends just for the sake of showing own aptitudes. Kopper says that such manner of speaking must have probably existed all along the banking history, but there were three essential differences which shocked him: they were not stored in servers own by other people, which could use them as evidence for hearings; didn’t have the current, malicious, tough and irreverent tone; and were not a generalised phenomenon.

More recently, we met suspicions of immorality within the financial institutions, as an increasing negative reaction addressed to the banks from the fiscal paradises or to those with reputation. In one case it is about protecting the clients having clear tax evasion intentions, but whose accounts and names are kept secret, while in the other case (ten banks, among which RBS, Société Générale, Credit Suisse) are suspected of manipulating the LIBOR (*London Interbank Offered Rate*) and TIBOR (*Tokio Interbank Offered Rate*) interest rates in order to make more expensive credits in Swiss Francs and Japanese Yens, or the transactions with derived instruments, obviously in favour of the bank profits. The casuistic seems to grow larger, but the foe time being the system immorality is “cleaned” by fines, which only apparently are smarting.

Is the regulation claimed by everybody, including by the politicians attending the highest forums (European Council, G-20, Davos Forum, IMF meetings etc.), the solution to the fading ethics and morality within

the financial system? And in this case, which is the acceptable proportionality between the level of profit and the morality of creating it by the mere rolling of the financial instruments?

Many people think these are mere political statements calming things down, only to continue thereafter on the same track with some tiny cosmetic touches. A solution closer to the expected effect should be related to what characterizes the international order in the field of financial order. Either they are written as treaties or assumed regulations, or they are voluntarily observed by education in general and by the professional education, in particular, the agreements in any field must be observed (*pacta sunt servanda*), according to a consensual moral which succeeded to change the world to the better for past 400 years from the Westphalia peace.

We cannot end the subject without looking “into the eyes” of the famous rating agencies, which have actually monopolised the “evaluation” of financial system’s morality by what they are calling protection of the investors. Just days before the start of the financial crisis or before the crash of some systemic financial institutions, these agencies were releasing top investment ratings, only to intrigue the whole world thereafter. The monopoly situation, maybe the good performance up to a moment, and even the privileged position of a low number of these agencies, allowed the ratings issued by Moody’s, Fitch or Standard and Poor’s, to provide guarantees and peace to the investors.

As of 2007, all these rating agencies experienced a major crisis of credibility which, for less known reasons, is fuelled by themselves. It all started with “rating some toxic financial instruments with the Investment grade”, said T. Lordache, mathematician and financial analyst with 15 years of experience on Wall Street (“Rating Agencies, the end of an era”, Forbes, 2012). Unfortunately, in exchange of fees whose size cannot be overlooked, they protected the issuers of doubtful financial instruments, not the investors.

The bitterness on the rating agencies went, but with no effects, as far as their discontinuation, banning from rating some countries confronted

with sovereign debts, the intention of the European Union to establish its own rating agency, all this showing the loss of credibility in a very sensitive area. Something was certainly wrong with their professionalism, since some people even resigned. However, their activity went on and it causes trouble because of the loss of rating by all the countries experiencing financial problems with relevance on the financial market. More consistent analyses claim that the newer verdicts of the rating agencies are passing through a confusing, contradictory area, they make the markets nervous by the criteria which are not applied uniformly and by arbitrary interpretations. A significant example of the “end of the road” for the rating agencies is the lack of logic for a 4.5 time higher cost of assuming the governmental obligations for France than for the USA, under the conditions in which France had the best rating, while the USA didn’t. We come back thus to the same tormenting question: are the indicators to be blamed because they are badly built and irrelevant in certain conditions, or are the people interpreting them to be blamed because they make the interpretations as they please, according to deviant competencies, etc.?

The financial crisis revealed a major defection pertaining to the human behaviour, of the forgotten subject of the economic science, overlooked because of an exaggerated concern for the object of economy, which is anyhow complex and not deciphered to the last consequence. We don’t think that the illusion of the material, amorphous, limited economic resources can bring added value by themselves without merging them with the human qualities. However, as the human work is closely linked to a behaviour determined by behavioural values, it means that the human practician must be brought back to the values if ethics and morality, and we think this is not a mere problem of regulation or of introducing a tax on financial transactions.

A tax has primarily a fiscal nature, or of fine if we use another perception, which enables us to say that the fines have never been a factor of education, rather a factor of bitterness, with effects of escalation. The subject of the tax on the financial transactions seems to be a new box of Pandora. It may prove to be another impediment for the

much expected economic growth. My opinion is that not the free movement of the available financial resources is the cause of the evil, but the people doing this, and the way they are doing it.

THE BALKANS: BETWEEN ECONOMIC CRISIS AND EUROPEAN INTEGRATION

Ph.D. Andrei RADULESCU *

Rezumat

Regiunea Balcanilor (cunoscută și sub denumirea de *butoiul cu pulbere* al Europei) a constituit dintotdeauna o problemă Europeană (a Europei Occidentale, după cum menționa, încă din 1922, Arnold Toynbee). În prezent Uniunea Europeană se confruntă cu al V-lea val de extindere (cunoscut și sub denumirea de „post-conflict”) – integrarea statelor Balcanice. Bulgaria a aderat la Uniunea Europeană în 2007. Croația a semnat Tratatul de Aderare la finele anului 2011 și va deveni membru în 2013. Celelalte state Balcanice se află în diferite stadii ale integrării europene.

Acest process de integrare europeană a țărilor Balcanice prezintă o serie de provocări și dileme, atât pentru Uniunea Europeană, dar și pentru enclava Balcanică. Principala provocare a acestui val de extindere a Uniunii Europene constă în reconcilierea construcției statelor-națiune și integrarea europeană.

Din punct de vedere economic, regiunea Balcanilor este subdezvoltată. Printre factorii principali care determină această situație economică se numără: lipsa resurselor naturale, situația politică de-a lungul secolelor (conflictele militare) și factorii culturali. În prezent regiunea resimte consecințele celei mai severe crize economico-financiare mondiale de la finele celui de-Al Doilea Război Mondial.

* Senior Investment Analyst, SSIF Broker.

Abstract

The Balkans region (also known as the „***powder keg***” of Europe) has always been an European question (a Western question, as underlined by Arnold Toynbee in 1922). At present European Union is confronted with the fifth enlargement, also known as the “post-conflict” enlargement – the integration of Balkan states. Bulgaria joined European Union in 2007. Croatia signed the Accession Treaty in 2011 and is expected to become an EU member in 2013. The other countries encounter in different stages of european integration.

However, this process presents several challenges and dilemmas, either for European Union, or for the Balkan enclave. The main challenge in the case of this enlargement is to reconcile the nation-state building and the European integration.

From the economic point of view, the Balkans region is underdeveloped. Several factors determined this stance of the region: the poor endowment in terms of natural resources, the political situation over the centuries (the military conflicts) – impeding the economic development, the cultural factors. At present, the region is confronted with the consequences of the worst economic and financial crisis o global economy since the end of World War II.

Keywords: The Balkans, economic crisis, european integration

JEL Classification: P51, G01, G32, F15

Introduction

Situated in South-Eastern Europe, the Balkans region is a small one, with an area of around 500 000 sq km and a population estimated at 50 million. It is a border of Europe, a link between Europe and Asia, between Central Europe and Middle East. The region is generally poor in terms of natural resources (however, there can be mentioned the fertile soils on the plains and some deposits of metal ores).

From the economic point of view, the Balkans region is underdeveloped. Several factors determined this stance of the region: the poor endowment in terms of natural resources, the political situation

over the centuries (the military conflicts) – impeding the economic development, the cultural factors. At present, the region is confronted with the consequences of the worst economic and financial crisis of global economy since the end of World War II.

However, this region has an important geostrategic position, as during the past centuries, the great powers (Ottoman Empire, Russian Empire and Austro-Hungarian Empire) crossed their interests in the Balkans.

At the same time, from the ethnic, linguistic and religious composition is a complex region, a rich one – the result of millenniums of changes, including ***“the interplay of migrant tribes, expanding kingdoms, conquering empires and developing nations”***.

The Balkans region (also known as the „***powder keg***” of Europe) has always been an European question (a Western question, as underlined by Arnold Toynbee in 1922). At present, European Union is the main international actor in this area. Croatia signed the Accession Treaty in December 2011. The other countries encounter in different stages of European integration.

The rest of the paper is structured as follows: chapter I reviews the economic evolution of the Balkan economies before the worst world economic and financial crisis since World War II; chapter II presents the main consequences of this crisis; the last chapter underlines the economic challenges for these countries in the process of European integration.

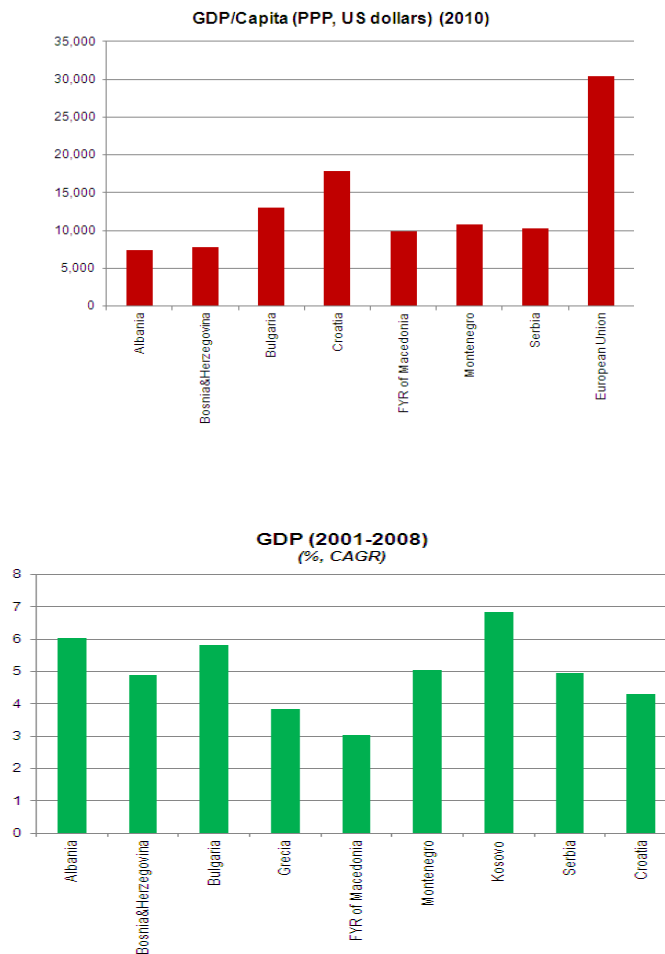
I. The Balkans before the crisis

The countries in the Balkans present several common economic characteristics: they are small-open economies (their evolution is highly dependent on the global and European business climate and the sentiment on the international financial markets), underdeveloped, with a very high dependence on external financing and a poor functioning of labor markets.

On the other hand, there are some important differences, especially in terms of openness (some countries are more integrated with European Union economies, for instance Bulgaria, FYR of Macedonia, or Montenegro), but also in terms of exchange rate regime (unilateral euro

Microeconomics

adoption in Kosovo and Montenegro; currency boards in Bulgaria and Bosnia; managed floats in Croatia and Serbia; hard pegs in FYR of Macedonia and floating exchange rates in Albania).

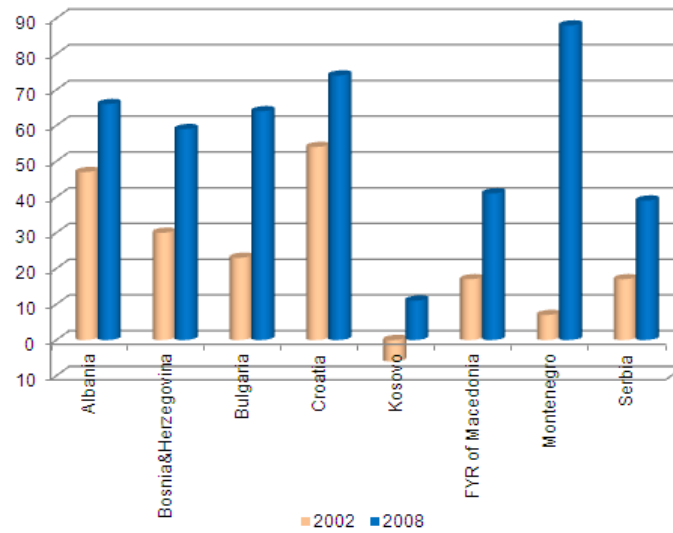
At present, GDP/capita (calculated on the base of purchasing power parity, in US dollars) for these countries is below one third of the European Union level (except for Bulgaria and Croatia).

The region embarked on a period of economic growth at the end of the 1990s. This evolution was determined by political and international economic factors. In this context, we have to mention the political stability achieved after the end of Kosovo War (1999), when the European Union tried to promote regional cooperation in the Balkans, launching two institutional arrangements ("The Stability Pact for South East Europe" and "The Stabilisation and Association Process"). At the same time, the region benefited from the international macroeconomic context before the crisis (The Great Moderation period, with low risk aversion) and the spillover effects generated by the enlargement of European Union towards Central and Eastern Europe.

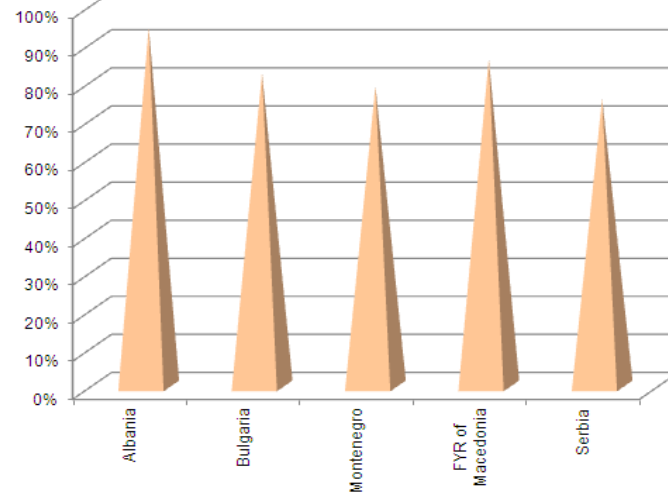
The countries in the region grew at an average annual rate of 5% during the period 2001-2008. The growth model of the region during this period was common for all the countries and was based on 4 pillars: exports towards European Union countries; private credit expansion; foreign direct investments; labor force migration. The evolution of these pillars over the past years (before the crisis) suggests the convergence of the area towards the European Union (we can say that, from the economic point of view, these countries are increasingly becoming **de facto** members of EU).

For instance, private credit grew sharply in the region during the period 2002-2008, financing the private consumption and the investments. The generally expansion of credit (by the foreign banks) was determined by the decreasing risk aversion (on the global and European level), but also by the underdevelopment of the region (potential growth on medium-long term, the process of convergence). As mentioned, the credit was provided by foreign banks, which dominated the banking sectors in these countries.

Domestic credit provided by banking sector
(% of GDP)

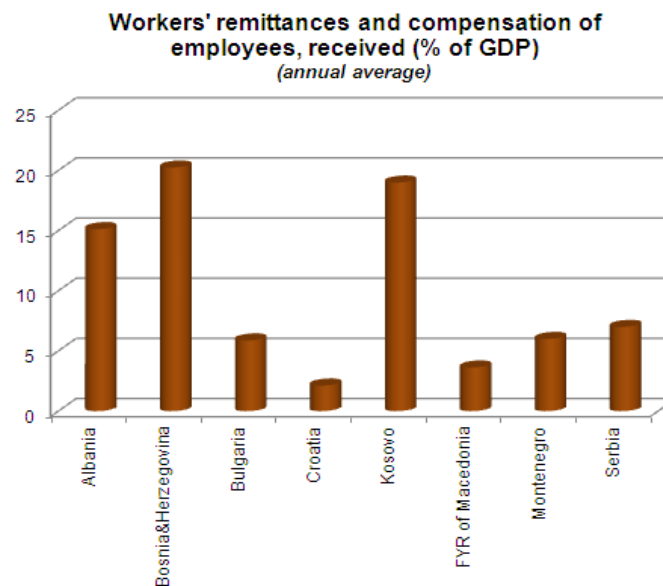

Weight of foreign capital in the banking sector
(2007)

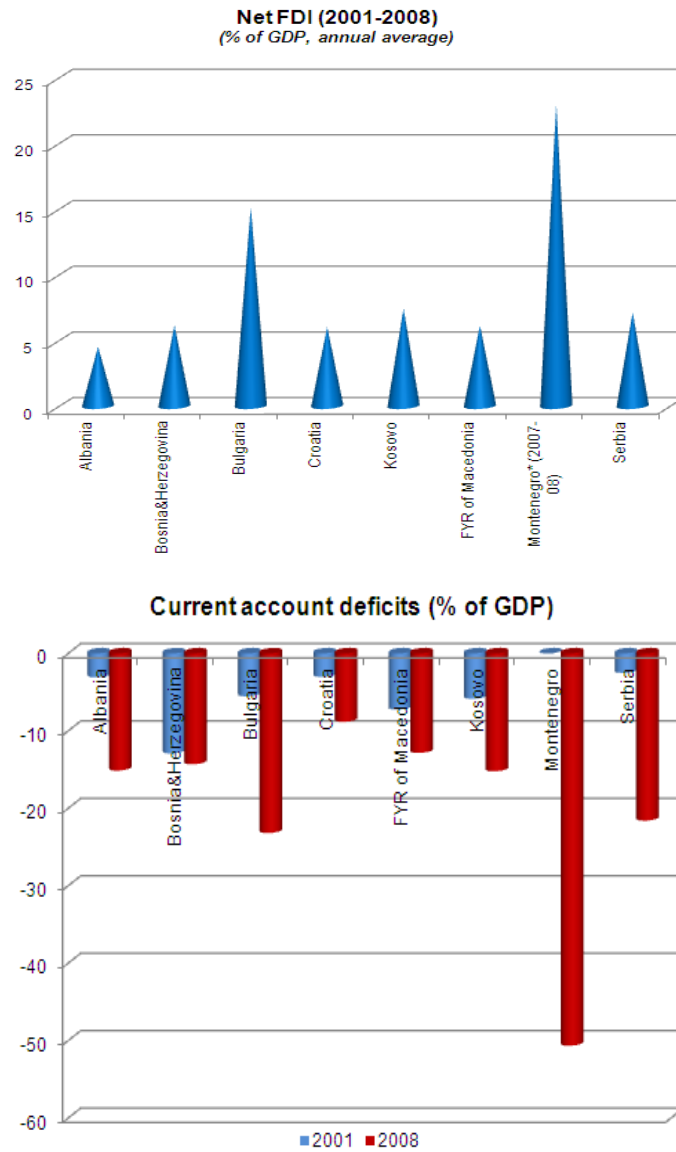

Also, foreign direct investments fueled the growth of the region during this period (which seemed sustainable before the start of the crisis). As can be seen on the following graph, these countries received net Foreign Direct Investment of at least 5% (of their GDP) every year during the period 2001-2008.

At the same time, another important source of financing the growth process (especially for Bosnia and Herzegovina, Kosovo and Albania) is represented by the remittances of the population working in the European Union member countries.

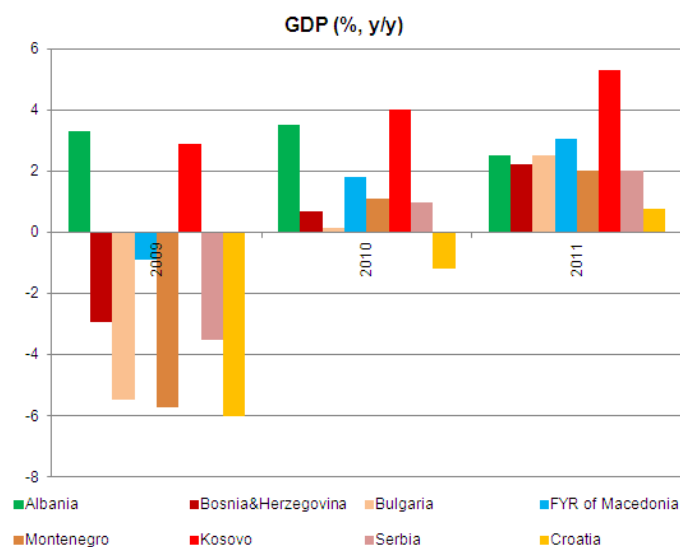
Microeconomics

However, this growth model determined the accumulation of macroeconomic imbalances in the region before the start of the crisis. We mention the huge current account deficits in 2008, generally above 10% of GDP (with a record 50% of GDP in Montenegro).

And the worst financial and economic crisis in decades transformed this model into a failure (the “**successful**” stories turned into vulnerable economies during the crisis). All the countries in the region were affected by the **sudden-stop** of foreign capital. The crisis (its first wave and now the second wave) affected the population: the unemployment increased; the import prices rose; the access to credit was restricted; the poverty level in the region turned higher.

II. The impact of the financial and economic crisis

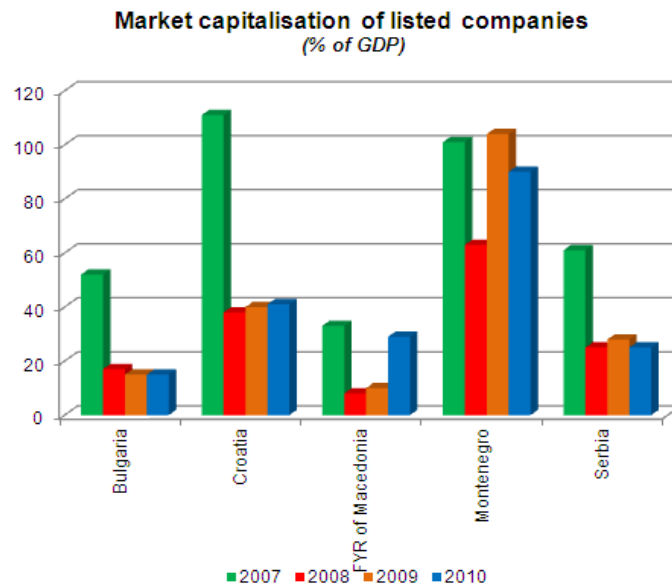

The region felt the first wave of the worst financial and economic crisis of global economy since the end of World War II. All the countries in the region faced economic contraction in 2009, except for Albania and Kosovo. In the case of Albania the recession was avoided given the

flexibility of exchange rate. On the other hand, Kosovo grew in 2009, given the low level of integration with the international economy, but also the embryonic state of the banking system.

Severe contractions (deeper than 4% y/y) were registered by Bulgaria, Montenegro and Croatia. In fact, Croatian economy also contracted in 2010.

As mentioned above, the crisis hit the region through the main channels of the economic model: trade channel, capital flows and workers' remittances.

The arrival of the crisis was forecasted by the evolution of stock exchanges in the region. Although in the case of Balkans economies the capital markets are less developed (frontier markets), the predictive power of the evolution of the stock exchange indexes is strong. The evolution of these stock exchanges is dependent mainly on the foreign capital flows. The deep decline of market capitalization of listed companies in the region during 2008 was a strong signal of the crisis in 2009.

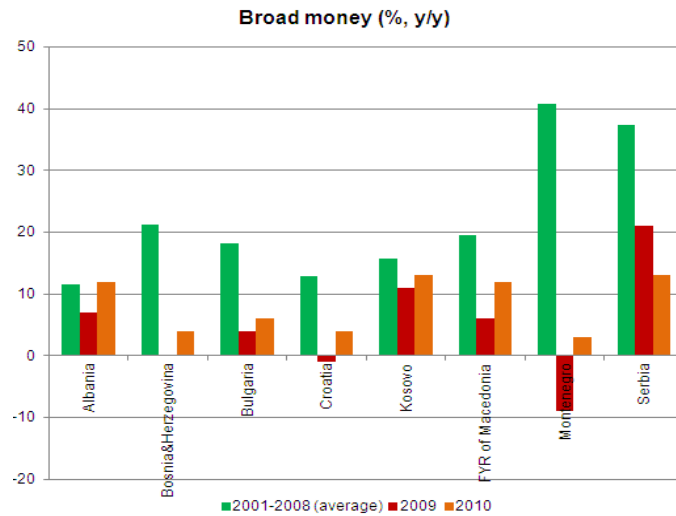
As can easily be noticed in the following graph, all stock exchanges in the region registered severe falls during 2008, when the international financial crisis intensified (the Lehman Brothers moment, in September 2008). This evolution expressed the fact that foreign capital was leaving the region, a strong signal for the sudden stop of capital in the real economy that followed afterwards.

In terms of exports, the most affected countries in the region by the contraction of European Union in 2009 were Bulgaria and FYR of Macedonia (with a higher exposure of exports to EU). On the other hand, the countries less affected by the fall of foreign demand were Croatia and Serbia (a lower openness degree).

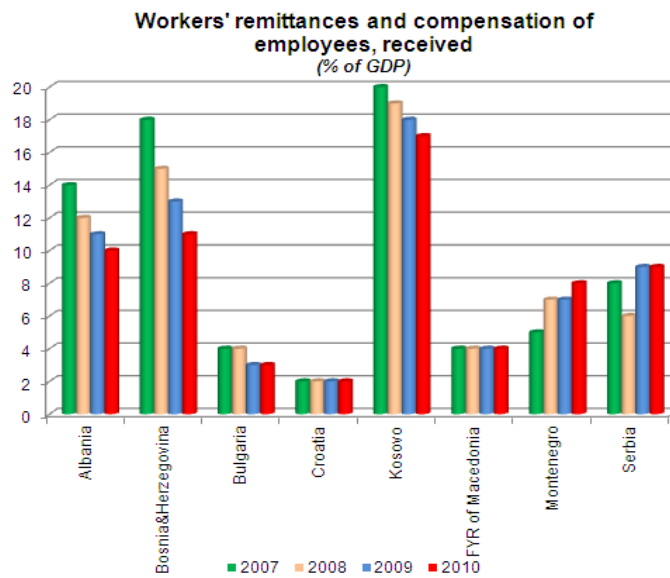
However, the financial crisis hit the region through the phenomenon of sudden stop in capital inflows (as the region is dependent on foreign financing), due to several reasons: high level of external debt (especially in Croatia, Bulgaria and Serbia); high level of external financing needs (as mentioned earlier, all the countries in the region had a current account deficit in excess of 10% of GDP); the heterogeneity of international reserve adequacy to cope with such situations of sudden stop of capital.

After hitting the financial sector, the crisis transferred to the real economy in the region. The access to financing became difficult, as foreign capital was either leaving the region, or access to financing was restricted. It can be noticed on the following graph the evolution of broad money in 2009 (strong deceleration, or even contraction in some countries, when compared to 2008). The evolution of this indicator continued to be affected by the crisis also in 2010 (as can be seen on this graph), given the risk aversion, the arrival of the second wave of the crisis (public debt crisis in Europe) and the dependence on foreign banks financing.

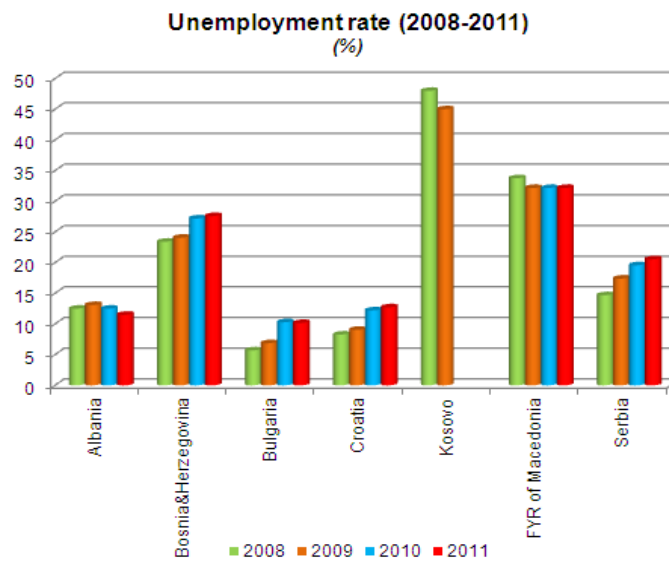
Microeconomics

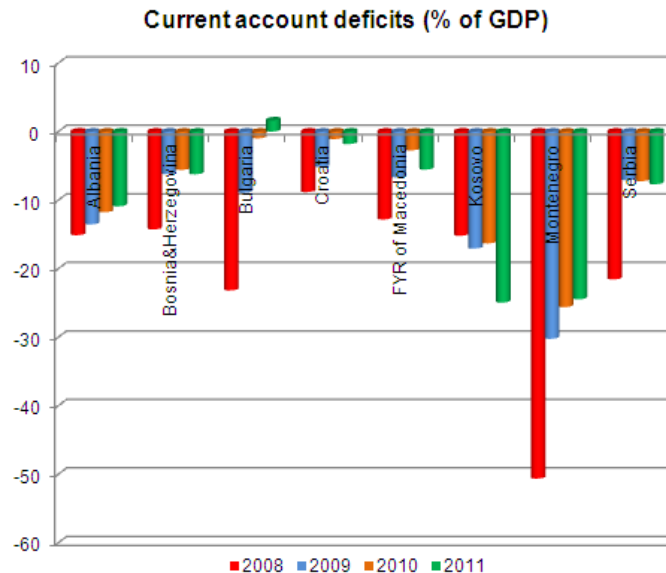
Another factor that affected the region was the decline in workers'

remittances. In the context of the economic crisis in European Union, the migrant population of the Balkans in EU confronted with the deterioration in labor markets conditions: high level of unemployment and a decline of wages. Consequently, the remittances declined in the region during the quarters of the first wave of crisis, especially in Albania, Bosnia and Herzegovina and Kosovo.

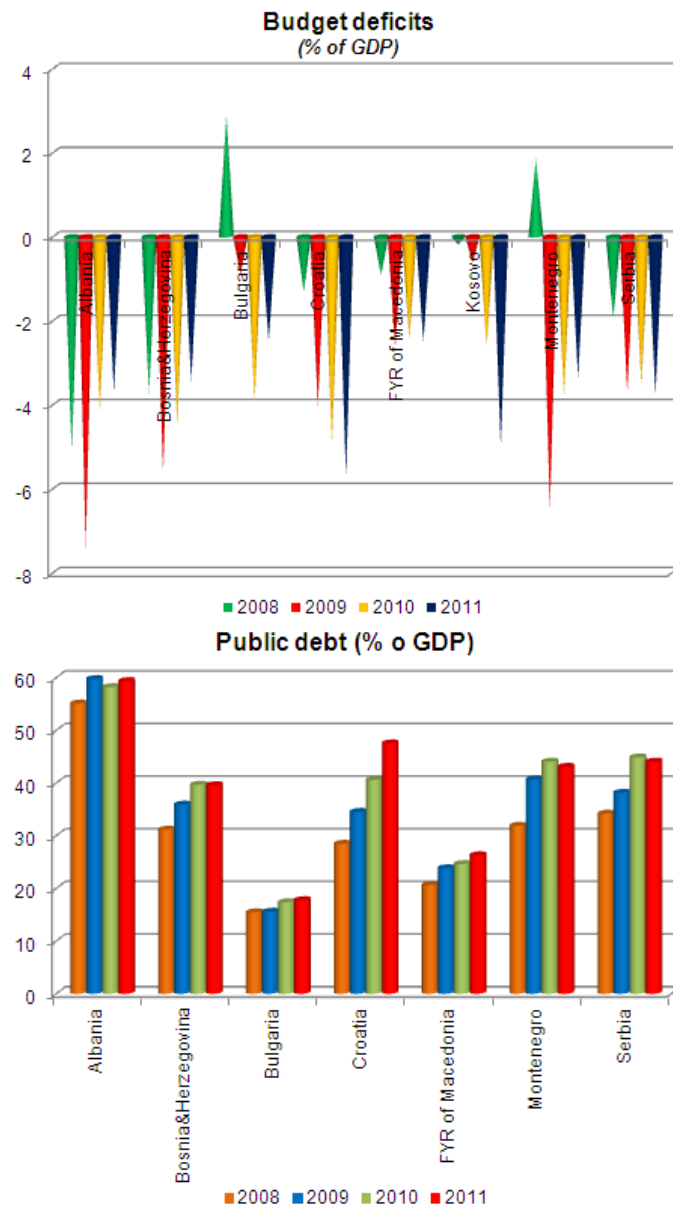

The main consequences of the first wave of the world financial and economic crisis were: a higher unemployment rate; macroeconomic adjustment (lower current account deficits); the increase of non-performing loans rate; deterioration of public finance positions.

The deterioration of the macroeconomic context in the region (economic contraction or deceleration) determined tougher conditions on labor markets. The unemployment rate increased in the region, generally above the level of 10% in 2009 and 2010. Actually, unemployment rate almost doubled in Bulgaria and Croatia; rose to almost 20% in Serbia and 25% in Bosnia and Herzegovina and maintained over 30% in FYR of Macedonia.

After the financial crisis hit the region, the macroeconomic adjustment process began. There can be noticed a decline of current account deficits in the region, from the unsustainable level of 10% of GDP (in 2008). For instance, in Bulgaria the current account deficit declined from above 20% of GDP in 2008 to only 1% of GDP in 2010. At the same time, current account deficit decreased in Montenegro from above 50% of GDP in 2008 to 25% of GDP in 2010. On the other hand, current account deficit increased in Kosovo during the period 2008-2011, from 15% of GDP to above 20% of GDP. Overall, the external imbalances remain high in the region, especially in countries like Albania and Serbia, but also Kosovo and Montenegro.

In the context of financial and economic crisis the public finances stances deteriorated in the region. This evolution was determined either by the decline of budgetary revenues (given the economic contraction or deceleration), or by the increase of budgetary expenses (expansionary budgetary policies to cushion the impact of the economic crisis). For instance, Bulgaria passed from a budget surplus of almost 3% of GDP in 2008 to a budget deficit of about 4% of GDP in 2010. Also, Montenegro passed from a budget surplus of 1.8% of GDP in 2008 to a budget deficit above 6% of GDP in 2009. At present (2011, according to IMF estimates), all countries in the region present budget deficits, generally above 3% of GDP (except for Bulgaria and FYR of Macedonia), the highest are registered in Croatia (5.7% of GDP), Kosovo (5% of GDP), Serbia (3.8% of GDP) and Albania (3.7% of GDP).

Consequently, the public debt (as a weight of GDP) increased in the region significantly over the past years. At present, public debt represents about 60% of GDP in Albania and around 40% of GDP in Bosnia and Herzegovina, Croatia, Montenegro and Serbia. The public debt is lower in Bulgaria (18% of GDP) and FYR of Macedonia (26.3% of GDP).

III. The main challenges of European integration of Balkan states

At present European Union is confronted with the fifth enlargement, also known as the “post-conflict” enlargement – the integration of Balkan states. Bulgaria joined European Union in 2007. Croatia signed the Accession Treaty in 2011 and is expected to become an EU member in 2013. FYR of Macedonia and Montenegro have EU candidate status. Serbia was refused the candidate status in 2011, given the problem with Kosovo (this status is conditioned by finding a solution to this aspect). Kosovo cannot start a dialogue for European integration until it reaches an agreement with Serbia. And the progress of Albania and Bosnia and Herzegovina towards EU membership is questioned by the political and social crises in these countries.

However, this process presents several challenges and dilemmas, either for European Union, or for the Balkan enclave. The main challenge

in the case of this enlargement is to reconcile the nation-state building and the European integration.

On the one hand, we have to mention the enlargement fatigue and the deep economic crisis in the European Union. The Balkan area is a European affair, but until now the integration of this enclave into European Union is perceived mainly as a necessary, unpleasant duty (a burden).

On the other hand, we mention the accession fatigue in the Balkans, but also the long distance of this area towards the European Union, from several points of view (including the economic one). The Balkan countries have to irreversibly consolidate their democracies. These countries confront with several democratic issues: high level of corruption, influential organized crime structures, defects of democratic structures, bureaucratic burdens on the economy, unresolved internal and external political problems, persisting ethnic cleavages. In this respect, the Balkan countries must meet the **good government** criteria: the rule of law, an independent judiciary system, an adequate administrative capacity and an efficient anti-corruption strategy.

Overall, the region presents some assets for the European Union: the most secularized and pro-Western Muslim communities in the world; multi-religious nations composed of Muslims and Christians; two relatively efficient multiethnic states; high level of Roma integration in some states; know-how of political and economic transition.

From the economic point of view, a deeper integration with the European Union seems the only feasible economic policy solution on the long run in the Balkans. However, a successful economic integration of these countries within European Union is dependent on the implementation of structural reforms, in order to promote sustainable economic growth (important for institutional strength, but also to avoid asymmetric shock after European integration).

Among the main economic challenges for these countries in the European integration process there can be mentioned: finding a new growth model (develop more domestic sources of investment); addressing the slow pace of reform; boosting the low innovation capacity; reposition in the European constellations. The strategy "**Europe 2020**" should be an anchor for the reform in the Balkans – deep economic

integration with the EU will continue to drive economic growth, while providing an anchor for political and structural reforms.

In this context, the countries must address the problem of human capital development, as sustainable economic growth cannot be attained through low labor costs and commodity exports. The labor markets do not function properly in this region (the unemployment rate presents very high levels), given cultural reasons (a high proportion of Muslims), but also the huge gaps between the skills demands of the market and the education coming out of schools. Consequently, there is the need to focus on education and vocational training.

Albania Challenges

1. High level of unemployment
2. Current account deficit
3. Dependence on remittances
4. Fiscal consolidation
5. Informal economy
6. Greek crisis (Greece is an important economic partner)

Albania							
Indicator/year	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
GDP (USD, bil.)	9.0	10.7	13.0	12.2	11.9	13.3	14.2
GDP (% , y/y)	5.4	5.9	7.5	3.3	3.5	2.5	3.5
Inflation (% , y/y)	2.4	2.9	3.4	2.2	3.6	3.9	3.5
Unemployment rate (%)	13.8	13.5	12.5	13.1	12.5	11.5	11.0
Budget deficit (% GDP)	-3.3	-3.3	-5.1	-7.4	-4.2	-3.7	-4.5
Public debt (% GDP)	56.7	53.8	55.1	59.8	58.2	59.4	59.2
Current account (% GDP)	-5.6	-10.4	-15.1	-13.5	-11.8	-10.9	-9.8

Source: International Monetary Fund, 2011

Bosnia and Herzegovina Challenges

6. High level of unemployment
7. Social security system
8. Dependence on remittances
9. Fiscal consolidation
10. Competitiveness

Bosnia&Herzegovina							
Indicator/year	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
GDP (USD, bil.)	12.4	15.2	18.5	17.0	16.5	18.3	19.4
GDP (% , y/y)	6.0	6.2	5.7	-2.9	0.7	2.2	3.0
Inflation (% , y/y)	6.1	1.5	7.4	-0.4	2.1	4.0	2.5
Unemployment rate (%)	31.1	29.0	23.4	24.1	27.2	27.6	27.0
Budget deficit (% GDP)	2.2	0.2	-3.8	-5.6	-4.5	-3.5	-1.9
Public debt (% GDP)	21.8	32.9	31.2	35.9	39.7	39.6	38.4
Current account (% GDP)	-8.0	-10.7	-14.3	-6.2	-5.6	-6.2	-5.6

Source: International Monetary Fund, 2011

Bulgaria Challenges

5. Unemployment
6. Brain-drain
7. European funds

Bulgaria							
Indicator/year	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
GDP (USD, bil.)	33.2	42.1	51.8	48.6	47.7	54.3	57.7
GDP (% , y/y)	6.5	6.4	6.2	-5.5	0.2	2.5	3.0
Inflation (% , y/y)	7.4	7.6	12.0	2.5	3.0	3.8	2.9
Unemployment rate (%)	9.0	6.9	5.7	6.9	10.3	10.2	9.5
Budget deficit (% GDP)	3.3	3.3	2.9	-0.9	-3.9	-2.5	-2.2
Public debt (% GDP)	23.4	18.6	15.5	15.6	17.4	17.8	20.5
Current account (% GDP)	-17.6	-30.2	-23.2	-8.9	-1.0	1.6	0.6

Source: International Monetary Fund, 2011

8. Structural reforms

Croatia Challenges

1. Long-term unemployment (over 50%)
2. Fiscal consolidation
3. Institutional reforms
4. Banking sector risks
5. External debt

Croatia							
Indicator/year	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
GDP (USD, bil.)	49.9	59.4	69.9	63.4	60.8	64.2	66.9
GDP (% , y/y)	4.9	5.1	2.2	-6.0	-1.2	0.8	1.8
Inflation (% , y/y)	3.2	2.9	6.1	2.4	1.0	3.2	2.4
Unemployment rate (%)	11.1	9.4	8.3	9.1	12.2	12.7	12.2
Budget deficit (% GDP)	-2.6	-2.1	-1.3	-4.1	-5.0	-5.7	-5.1
Public debt (% GDP)	34.8	32.3	28.5	34.5	40.6	47.5	50.0
Current account (% GDP)	-6.6	-7.2	-8.8	-5.2	-1.1	-1.8	-2.7

Source: International Monetary Fund, 2011

Kosovo Challenges

1. Current account deficit
2. Competitiveness
3. Unemployment (long-term unemployment – 80%)

Kosovo							
Indicator/year	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
GDP (USD, bil.)	3.9	4.7	5.7	5.4	5.6	6.7	7.3
GDP (% , y/y)	3.4	6.3	6.9	2.9	4.0	5.3	5.0
Inflation (% , y/y)	0.6	4.4	9.4	-2.4	3.5	8.3	2.6
Unemployment rate (%)	45.0	46.0	48.0	45.0	n.d.	n.d.	n.d.
Budget deficit (% GDP)	2.5	5.0	-0.2	-0.6	-2.6	-5.0	-3.5
Public debt (% GDP)	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.
Current account (% GDP)	-6.7	-8.3	-15.2	-17.1	-16.3	-25.0	-20.5

Source: International Monetary Fund, 2011

4. Dependence on remittances
5. **FYR of Macedonia Challenges**
3. Unemployment rate
4. Greek crisis (Greece – an important economic partner)

FYR of Macedonia							
Indicator/year	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
GDP (USD, bil.)	6.6	8.2	9.9	9.3	9.2	10.3	11.0
GDP (% , y/y)	5.0	6.2	5.0	-0.9	1.8	3.0	3.7
Inflation (% , y/y)	3.2	2.3	8.4	-0.8	1.5	4.4	2.0
Unemployment rate (%)	36.0	34.9	33.8	32.2	32.2	32.2	32.2
Budget deficit (% GDP)	-0.5	0.6	-0.9	-2.7	-2.5	-2.5	-2.2
Public debt (% GDP)	32.0	24.0	20.6	23.8	24.6	26.3	28.2
Current account (% GDP)	-0.9	-7.0	-12.8	-6.7	-2.8	-5.5	-6.6

Source: International Monetary Fund, 2011

Montenegro Challenges

1. High current account deficit
2. Banking sector problems – high level of non-performing loans
3. Economic restructuring
4. Competitiveness

Montenegro							
Indicator/year	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
GDP (USD, bil.)	2.7	3.7	4.5	4.2	4.0	4.2	4.4
GDP (% , y/y)	8.6	10.7	6.9	-5.7	1.1	2.0	3.5
Inflation (% , y/y)	3.0	4.2	8.5	3.4	0.5	3.1	2.0
Unemployment rate (%)	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.
Budget deficit (% GDP)	3.1	6.3	1.8	-6.5	-3.8	-3.4	-2.5
Public debt (% GDP)	32.6	27.5	31.9	40.7	44.1	43.1	42.2
Current account (% GDP)	-24.1	-39.5	-50.6	-30.3	-25.6	-24.5	-22.1

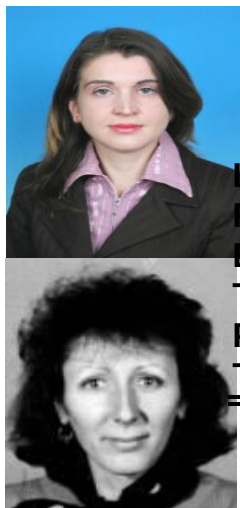
Source: International Monetary Fund, 2011

Serbia Challenges

6. High level of inflation
7. Unemployment rate
8. Fiscal consolidation
9. Public sector reform
10. External debt

Serbia							
Indicator/year	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
GDP (USD, bil.)	29.3	39.0	47.7	40.1	38.0	46.4	49.0
GDP (% , y/y)	3.6	5.4	3.8	-3.5	1.0	2.0	3.0
Inflation (% , y/y)	12.7	6.5	12.4	8.1	6.2	11.3	4.3
Unemployment rate (%)	21.6	18.8	14.7	17.4	19.6	20.5	20.6
Budget deficit (% GDP)	-1.0	-1.4	-2.0	-3.7	-3.6	-3.8	-3.6
Public debt (% GDP)	43.0	35.6	34.2	38.2	44.9	44.1	44.5
Current account (% GDP)	-10.2	-16.1	-21.6	-7.1	-7.2	-7.7	-8.9

Source: International Monetary Fund, 2011

THE CURRENT REFORMS OF THE LABOUR MARKETS AND OF THE RELATED SOCIAL POLICIES AT EUROPEAN UNION LEVEL – ARE THEY THE BEST SOLUTIONS TO SOLVE THE PROBLEMS WHICH APPEARED DURING THE CRISIS?

PhD. Candidate Alina Georgeta Ailincă*
PhD. Floarea Iordache**

Rezumat

Criza economică și financiară globală pare a avea și în prezent o remanență nefastă materializată în creșterea deficitelor bugetare și a datoriilor publice la nivelul Uniunii Europene, situație remarcată cu precădere în vechile state membre. Printre efectele majore ale crizei se poate remarca o accentuare a problemelor din sfera fiscal-bugetară dar și din cea socială și a pieței muncii, cu un impact considerabil asupra restabilirii echilibrelor macroeconomice prezente și viitoare. De fapt, măsurile menite a repune finanțele publice pe linia de plutire pentru asigurarea sustenabilității fiscal-bugetare au constituit baza de plecare

* Scientific researcher III, Centre for Financial and Monetary Research “Victor Slăvescu”, Romanian Academy.

** Scientific researcher III, Centre for Financial and Monetary Research “Victor Slăvescu”, Romanian Academy.

pentru declanșarea reformelor economico-sociale, acestea din urmă având nu de puține ori mai degrabă efecte negative decât pozitive asupra economiilor analizate. Astfel, în acest articol vom prezenta măsurile propuse de guvernele câtorva țări ale UE în privința pieței muncii, a sistemelor de sănătate, educație și protecție socială, cu sublinierea aspectelor criticabile, precum lipsa unor fructificări concrete ale programelor destinate creșterii ocupării și a unor politici sociale destinate ameliorării și compensării efectelor procesului de îmbătrânire a populației.

Abstract

The global economic and financial crisis seems to have unfortunate residual effects materialised in the increase of the budget deficits and of the public debt within the European Union, situation observed mostly in the old member states. Among the major effects of the crisis we can notice more serious fiscal-budgetary problems, as well as social and labour market problems, with a strong impact on the restoration of the present and future macroeconomic balance. Actually, the measures meant to restore the public finances on their floating line, thus ensuring the fiscal-budgetary sustainability, were the starting line for the economic and social reforms, which many times had rather adverse effects than beneficial effects on the analysed economies. In this paper we will present the measures proposed by the governments of some EU (European Union) countries for the labour market, health systems, education and social protection, highlighting the criticisable aspects, such as the lack of concrete results of the employment programs and of the social policies aiming to ameliorate and compensate the effects of population ageing.

Keywords: labour market, structural reforms, crisis, public policies

JEL: G01, J08, J26

Introduction

The current economic and financial crisis struck rather hard the states of the European Union, the impact of this crisis generating a financial and economic shock across the real and nominal economy, with a devastating effect particularly on the public budgets. This situation occurred because of a major lack of coherence and coordination of the EU member states, in the field of the public economic and social policies. The major economic effects of the present global financial and economic crisis have generated the strong decrease of the economic growth and of the consumption, concomitantly with the increase of the public deficits, of the public indebtedness and of the unemployment. We may thus note more dramatic major problems of the labour market and of the social field.

The short, medium, and long-term sustainability of the public finances plays a major role in the restoration of the EU macroeconomic balances, and this is the starting point for the present national economic and social reforms. The crisis compelled the fiscal policies to reconcile the sustainable accomplishment of the fiscal criteria of convergence and the measures that may allow limiting the effects of the global economic and financial crisis on the European economies.

The excessive stress on the sustainability of the fiscal criteria, with no concrete support from the real economy, without actually trying to limit the effects of the crisis (by economic revival and job creation), led and leads to the development and implementation of insufficient, sometimes even useless, structural reforms whose effects are rather perverse than positive.

The European macroeconomic revival is to be accomplished by: reduction of the public debt and of the budget deficit; reform of the system of social protection, of the health care system and of the pension system; increase of the employment rate, measures which are indispensable for most programs of convergence and stability from the EU member states. These aspects are stipulated in a rather formal manner in the current structural reforms and don't involve an actual and correct simultaneity and harmonization of these objectives. A significant

example is the European Union vision on the pensions systems from the EU member states, which stipulates further sanctions if the “healthy” reforms imposed by the Union are delayed by the member states, or if the private systems of pensions are affected (for instance, Hungary). The necessity of making substantial economies within the public budgets for the harmonization of the fiscal-budgetary deficits imposed major restrictions within the social systems from the EU member states, systems which should be protected utmost from the adverse effects of the global economic and financial crisis. The exposure of the population to new waves of restrictions within the health care and social protection systems, as well as the lack of real results from the programs aiming to increase the employment rate, because of the population ageing, will certainly generate new medium-term and long-term misbalances of the public budgets, which will have to be stabilised by new major interventions on the labour market and in the policies mentioned above. Invoking the phenomenon of population ageing as source of the “bad things” with no concrete measures to stimulate a higher birth rate and to improve the educational and professional training system, is a simplistic and certainly inadequate measure for the economic, political and social sustainability of the European Union, within the context of the need for a higher work productivity and for a better international competitiveness of the EU products and services.

Aspects regarding the reforms of the labour market and of the related social policies in some countries outside the Eurozone

The reduction of the structural deficit (to less than 2% from the GDP by 2014) and the adoption of the Euro by 2015 are important anchors in the promotion of the budgetary and structural reforms necessary in order to increase the economic flexibility of Romania.

Taking into account the objectives stipulated by the Europe 2020 strategy, the Euro Plus pact and the preventive agreement with the CE (European Commission) and IMF (International Monetary Fund), in Romania, the medium term and long term strategy has the following objectives: consolidation of the public finances sustainability,

consolidation of the financial stability, promotion of competitiveness and of employment.

In terms of employment, the strategy aims to increase occupation and flexicurity by implementing the new Labour Code; modification of the legal framework for the stimulation of employment and for the system of unemployment benefits; development of a unitary framework for the wage system in the public sector by adopting the *Framework law 284/2010* regarding the unitary payment of the staff paid from public funds; consolidated flexicurity of the process of negotiation and of the social dialogue; correlation of the educational system with labour market requirements; reform of the legal framework for the professional formation of the adult people; implementation of the *National strategy for the reduction of the informal work in 2010-2011*; change *Law 279/2005 regarding the on-the-job apprenticing*; development of a simplified framework, on mutual basis, for the acknowledgement of diplomas within the European area; implementation of the law regarding the occasional work done by casual workers; reform of the social assistance system with the purpose to achieve a better distribution of the financial and human resources within the system, including in the decentralised structures of the local public administration.

The evolution of the pension system, of the national education system and of the public health system has a particular impact on the labour market and on the economy in general. The Government of Romania, through the current Program of Convergence, stipulates the following measures (already implemented or under implementation) in agreement with the objectives of Euro Plus pact:

- Entering in force of the law on the unitary system of public pensions, *Law 263/2010*, by which: the standard age for retirement will be gradually increased by 2030, to 65 for men and 63 for women, while the full period of subscription will increase gradually by 2030, to 35 years for men and women; tightened conditions for partial early retirement by setting a penalty of 0.75% for each month earlier than the standard age of retirement. In this way, the government considered that the people will be encouraged to prolong their active professional life;

- Acceleration of the process of reducing the arrears of the consolidated general budget by the reorganisation of the health care system;
- Operate the program of indemnities for children rearing;
- Ensure the predictability of the system of pre-university education using the principle “the financing follows the student”; improve the formula of financing by student for the pre-university education, according to the Law of the national education, 1/2011.
- Finalise the legislative framework for the social assistance, including the social work and services.

However, the actual results on the labour market and in the field of the social policies show that there was no coherence of these policies, and that the necessary and adequate measures failed to be implemented.

This can be seen from the discrepancy between the evolution of the number of employees in the national economy and the number of registered unemployed people: both indicators had a similar evolution, decreasing during the past three years¹. The explanation of this situation resides in: the hard effects of the crisis on the private and public sector, in the layoffs and pay-cut applied since the summer of 2010, which forced many people out of the labour market; lack or inefficiency of the public policies on the labour market, which failed to increase the employment rate in agreement with the governmental provisions; the young population, properly trained, leaves the country to work abroad because here there are no jobs adequate to their training, while the pay is improper; lack of correlation between the professional training of the young people and the real necessities of the labour market; decreased proportion of the young population, which shows a dramatic ageing of the population, which will decrease further the proportion of occupied

¹ Thus, the number of employees in the national economy reached 4,113 thousand people in March 2011, after three years of successive reductions, just to increase modestly to 4,185 thousand people in June 2011. At the same time, the number of registered unemployed decreased gradually over the same period, to just 436 thousand people in June 2011. Source: INS, Monthly statistical bulletin no. 6/2011.

population; deterring the unemployed population to register formally within the system of social insurances and the lack of motivation for the registered unemployed people to seek a job.

The pensions system must operate on the basis of a sustainable balance between the number of contributors and the number of pensioners, i.e. a rather physical (employee to pensioners ratio) than financial balance. Furthermore, under normal conditions, the system of pensions should represent an accumulation and even a fructification of capital, not an allotment of these funds towards other destinations in the budget, so that there should be no problem of the ratio of the employees to the pensioners. According to INS (National Institute of Statistics) data, the average number of pensioners decreased in 2009-2010, and even in 2011, from 5,688 thousand people in the first quarter of 2009, to 5,628 people in the first quarter of 2011. This decrease is due both to the mortality among the old people, and to the tightened criteria for retirement, for all types of pensions (gradual increase of the standard age for retirement, gradual increase of the full period of subscription, freezing the early retirement between June-December 2010, cancelling the pension for invalidity for a number of beneficiaries after all cases were reviewed, etc.), which decreased the number of new-comers into the pensions system.

Aiming to improve the long-term sustainability of the public finances, the Government of Romania aims to restrict the expenditure with the social work and medical care, next to the reform of the public system of pensions starting in 2011, by broadening the basis of social contributions, simultaneously with the reduction of the additional costs related to population ageing. Thus, according to the view of the Government, the structural reform of the healthcare system from Romania aims to improve the quality and efficiency of the health care services and to increase the access of the population to medical care. The measures taken to this purpose include: organisational and decisional decentralization and debureaucratization of the healthcare system, rationalization of the healthcare system and of the number of hospitals in Romania; establishment of a legislative and institutional

framework which to allow the development of the Romanian healthcare system in interconnection with the European healthcare system; improved quality of the health care and higher access to preventive and curative medical services; higher access of the patient to modern treatments at affordable prices through a new policy of setting the price of medicines; redefinition of the basic package of medical services; informatization of the healthcare system and operationalization of the health card; development of the private health insurances; development of the primary and ambulatory health care through a better financing; decrease of the costs with medical assistance in the hospitals by improving the management of hospitals which should operate on the basis of the financial autonomy; development and planning the human resources working in the healthcare system; establishment and consolidation of the national system for emergency medical assistance and qualified first aid; increase the taxation basis by increasing the number of contributors; efficientization of the cost with medicines by introducing the system of the reference price and by decreasing the profit added to the medicines; decentralisation of competencies in the field of healthcare; supplementation of the sources of financing for the public healthcare system using the clawback system (the producers of medicines contribute progressively to the cost of the medicines purchased or compensated by the state); decentralisation of the National Fund for Health Social Insurances (FNUASS) to the level of the County house for healthcare insurance; efficient use of FNUASS by the development of practice protocols as basis for accounting; rationalization of the network of hospitals to increase the quality and efficiency of services; introduction and finalization of the co-payment concept.

Similarly to Romania and to other regional countries, in order to decrease the expenditure from the budget, **Hungary** imposed several measures of austerity since 2010: higher taxes, freezing the wages paid from the budget, elimination of the 13th pension; freezing the social aids for a period of two years, increasing the retirement age to 65. The *Convergence Program of Hungary 2011-2015* stipulates the reform of the

labour market, of the pension system, of the healthcare system and of the educational system.

Although the Hungarian labour market was marked by the negative evolution from the end of 2009, starting with August 2010, the number of employees started to increase: the number of fulltime employees increased, as well as the hours worked in the sector of tradables, while in the sector of nontradables increased the number of half-time employees. Despite the fact that the unemployment rate, stabilized at 11.2% at the end of 2010, decreased to 9.7% in July 2011, the long-term employment and the unemployment rate among the young people exceed the EU average (according to Eurostat data); the employment rate also is extremely low, which shows structural and conjunctural problems of the labour market in Hungary. The Magyar government wants to increase the employment rate by decreasing the tax on the personal income, by modernising the vocational education and by supporting the scientific and engineering educational programs, which may help the development of the human capital.

Next to these measures, the improvement of the employment rate among the people from the disadvantaged groups and among the people with low educational level, as well as job creation and assistance for integration on the labour market are some of the objectives set in the National Public Employment Programme. A strong motivational element, built into the plan for structural reform, is that the sum of the social benefit for a citizen must be lower than the income from working in the public sector, so that the result of the social benefits on the offer of labour is not counterproductive. The mentioned plan of structural reform redefined the pay for medical leave²; the total social transfers, on grounds of legal reasons, were set to a level which is lower than the minimal wage; the period during which a person seeking a job received allocation was reduced from 270 to 90 days and the unemployment benefit was cancelled; a nominal level was set for the family allocations

² *Setting the upper limit to half of the previous value.*

and benefits; the benefits for the passive measures of the labour market policies and for the reform of the pension system were decreased³.

The Hungarian system of pensions was restructured (at the end of 2010): the funds of compulsory private pensions were discontinued, and the state pensions plus the facultative pensions replaced the former three-pillar system. This was done because the government considered that the assets of pillar II of the compulsory private pensions may alleviate the decrease of the budget deficit in 2011 and 2012 by about 2% and 1% of the GDP, respectively.

Although the expenditures for healthcare are below the average EU level, the pharmaceutical expenses are higher than the international average. Thus, during the subsequent period, the pharmaceutical subsidies will be reduced substantially and there will be a minimal increase of the subsidies for the consumer prices in 2011. Some aspects of the system of pharmaceutical subsidies were defined in early 2011, so that economies can be obtained by: encouraging the prescriptions using active substances agreed by the Fund for Health Insurances; review of the rules for the definition in advance of the relevant therapeutic areas, taking into account the financing protocols for these areas, in order to provide for a higher cost efficiency; changing the application forms so as to accept new drugs in order to ensure the lowest cost at European level. Thus, the most efficient measures to attract funds in the field of pharmaceuticals were the increase of the fees for the sales representatives; getting 12% from the payments of the producers and reviewing the volume of contracts.

The reorganisation of the educational system in Hungary relies on the new law of education which aims to increase the competitiveness in this field by focusing on the technical sciences, by improving the system of training and by producing optimal results in relation with the costs of the system. Some rules governing the higher education system were changed in 2010 by adding supplementary requirements for admission

³ Source: *Convergence Programme of Hungary 2011 – 2015 Based on the Széll Kálmán Plan*, Budapest, April 2011.

and by reducing the number of seats financed from the state budget for some faculties and specialisations. Overall, for the next period, the number of seats financed from the budget will decrease from 53,450 students in 2012, to just 30,000 students in 2014, the government arguing this decision by the demographical evolution of the Hungarian population. Furthermore, the organisational and institutional structure of the educational system (of the higher education, particularly) will be reviewed in order to rationalise and efficientize the expenditure in this field.

In Czech Republic, most measures to reorganise the public budget aimed rather the incomes⁴ than the expenditures. However, on the side of public expenditure, some social benefits were decreased, the pensions were frozen, the wages in the public sector were cut (by 10⁵ and the pay rise was set at a low level for 2012-2014; the wage of the officials and judges were decreased and some positions in the governmental sector were cut. Although unemployment raises no special problems in Czech Republic (the unemployment rate decreased gradually since the end of 2010, to reach 6.4% in July 2011⁶), the Czech government focused, none the less, on the reduction of the structural unemployment and on the increase of employment. Thus, it aims to implement reforms of the social policies which to increase the motivation of the inactive people to get employed, and which to focus better the social benefits towards the areas which are most exposed socially. At the same time, the reforms highlight the need for a more flexible legislation of the labour market, particularly concerning the prolonging of the trial period and of the maximal working period for a contract of services, the introduction of the possibility for the temporary transfer of an employee

⁴ *The VAT and the excises were increased and the tax on property was doubled. Source: Ministry of Finance Czech Republic, Convergence Program of Czech Republic, April 2011.*

⁵ *However, the wages will increase in the educational and healthcare systems, in order to stimulate and improve the quality of these systems. Source: Ministry of Finance Czech Republic, Convergence Program of Czech Republic, April 2011.*

⁶ *Source: Eurostat data*

from one employer to another, and the change of the conditions for payments upon the termination of the work contracts and of the conditions for the compensation payments. Also, in order to responsabilize the people seeking a job by limiting the access to unemployment benefits (if the employee quits, he/she will receive just 45% of the net average monthly income).

The legislative changes programmed by the Czech government to the system of pensions consider the establishment of a more precise and predictable system, particularly since, as the population ages, the dynamics of the expenditure with the pensions gets problematic. Thus, they plan to increase the retirement age by 2 months per year, even after reaching the limit age of 65; the age limit for retirement will increase by 6 months per year for the women born in 1956 and afterwards, aiming to unify the retirement age for men and women⁷. At the same time, the system of pension indexing will be done in agreement with the evolution of the index of consumer prices and by a third from the increase of the real wage. The penalties for early retirement will increase. In Czech Republic, pillar II of the system of pensions is set to be introduced as of 2013 for the people up to the age of 35 at the time when the reform was initiated; the people above this age may decide to join this pillar until mid-2012. Pillar two will be financed from the funds transferred from pillar one – 3% from a total contribution of 28%, of which the employee pays 6.5% - and the insured persons will have to pay an additional 2% from own resources⁸. Furthermore, the people choosing an insurance policy which also protects their parents will have to pay an additional 1%. Therefore, in order to support the reform of the system of pensions with this new

⁷ A full unification of the retirement age at 66 and 8 months is expected by 2041 for the people born in 1975. For each year after 1975, the retirement age will increase with an additional 2 months, with no limit. Source: Ministry of Finance Czech Republic, Convergence Program of Czech Republic, April 2011.

⁸ Consequently, the contribution of a person just to the first pillar will represent 29%, while the contribution to the second pillar too, will represent 31%. Source: Ministry of Finance Czech Republic, Convergence Program of Czech Republic, April 2011.

pillar, the contribution to social insurances will be increased to 30%, of which 25% will be transferred to pillar one (PAYG) and the rest to pillar 2.

The governmental reform of the healthcare system aims the introduction of hospitalization taxes and of taxes for checking by a specialist doctor without having an address from the family doctor. New standards for the public healthcare insurances will be introduced, which stipulate that the patient will have to pay for the medical services not included in the standard package.

The governmental measures in the field of education aim to adjust this system to the requirements of the Czech economy, oriented towards the industrial production and export. Thus, the tertiary education will be reformed by redefining the typology of the higher education institutions for a better relation between the state and the higher education institutions. Thus, the universities will be diversified and the quality of their results will have to be improved, while the educational taxes will have to cover the educational expenditure.

In **Poland**, the labour market and the social policies proved to be really flexible during the period of crisis because they allowed the economy to stimulate the use of the private sector for investments required by the fast increase of competitiveness on the foreign markets. In 2010, the improved economic activity had a positive influence on the demand for work, which increased particularly in the field of services. Although the number of employees and of self-employed increased in 2010, the rate of employment according to Europe 2020 strategy⁹ decreased from 65% to 64.6% in 2008-2010. In Poland, like in other European states, during the period of economic and financial crisis, occupation increased due to the temporary employment, not due to the permanent employment. The general instability observed on the labour market from EU 27 and from Poland caused the unemployment rate to increase to 9.6% in 2010 (from 7.1% in 2008), only to decrease slightly to

⁹ The Europe 2020 strategy target for occupation is 75%. This indicator is calculated for the population aged 20 – 64, not for the population aged 15 - 64. Source: Eurostat.

9.4% in the first seven months of 2011 (July 2011)¹⁰. Unemployment was still high compared with the period before crisis. The low increase of the work productivity, the planned reduction of jobs in the public sector and the freezing of the wage funds for the public sector led and will lead in 2011-2012 to a rather modest increase of the wages, according to the Polish government¹¹.

Until 2011, the Polish government took short-term measures to increase the revenues to the budget and used few structural changes that may affect substantially the labour market and the social policies. However, starting with 2011, the need to decrease the budget deficit and the public expenditure within the limit imposed by the convergence criteria, determined further measures: decreasing or freezing the public expenditure for investment, social benefits, wages and pensions; limiting the early retirement possibilities and replacing it with the bridging pension, while for the teachers, the replacement of early retirement with a compensatory allocation, a temporary solution like the bridging pension; the early retirement was maintained for the army and miners; the social security and the pension systems were reformed; establishment of the demographic reserve fund¹², which supplements the pension fund. Some expenses for the less efficient programs of the labour market have been cut substantially.

In Poland, unlikely from Hungary, the reforms of the system of compulsory pension with private administration determined a decrease of the contributions to this system. As of May, 1st, 2011, the contributions transferred from the system of social insurances to the open pension funds decreased from 7.3% to just 2.3%, while from 2017 they will amount to 3.5% from the basis for the contribution for pension. This

¹⁰ Source: Eurostat.

¹¹ Source: Republic of Poland Convergence Programme 2011 Update, Warsaw, April 2011.

¹² It is estimated to 4 billion Polish zloty, which is 0.47% of the GDP. Source: Republic of Poland Convergence Programme 2011 Update, Warsaw, April 2011.

reduction is intended to alleviate the budget deficit by about 1.1% in 2011-2012.¹³

Despite the increase of the number of students from the tertiary education, the Polish educational system is not correlated with the real necessities of the labour market. The number of adult people and of people with poor skills interested or integrated in life-long education and in vocational education is very low. The research-development system is poorly implemented in industry and in the higher education. The Polish government intends to increase the number of preschool care for children (nurseries, day-care centres etc.) thus allowing the young mothers to integrate faster and in larger numbers on the labour market. This goes for the adult women too, who are often forced to withdraw earlier from the labour market in order to raise their nephews or other people in need of care.

Aspects regarding the reform of the labour market and related social policies in some countries from the Euro zone

Although they are within the Euro zone, **Estonia, Slovakia** and **Slovenia** also suffered strong economic and social losses during the global economic and financial crisis. Thus, in 2008-2010, the unemployment rate increased dramatically (almost tripled in Estonia), the employment rate decreased impressively, the wages were almost frozen like in most EU countries, the long-term unemployment and the unemployment of young people soared much over the European average (except Slovenia). This situation doesn't seem to recover in the coming years, at least if we consider these indicators for the first three months of 2011. The reform of the labour market and of its related fields aims to decrease unemployment and to increase the employment rate by focusing on the active policies of the labour market, which make work more attractive by fiscal and non-fiscal incentives so that the entrepreneurs employ an increasing number of young people. The

¹³ Source: Republic of Poland Convergence Programme 2011 Update, Warsaw, April 2011.

reform also plans limited expenditure for the pensions and social and medical care, so that the budget deficit returns to the normal parameters.

Confronted with unprecedented fiscal-budgetary problems, **Greece** is in its third year of recession and it was saved repeatedly from default by the financial agreements with the IMF and European Union. The 25% cut of the wages in the public systems and of the pensions (since 2010) were not enough to return to the normal state. Unemployment hiked since 2010 (12.6%¹⁴), on the background of the worsening social perspectives. The government took measures to decrease the expenditure in hospitals, to reduce the bonuses and to freeze the wages of the public officials, to increase the retirement age, to increase the excises on fuels, as well as other constraining measures. These austerity measures aggravated the recession and wiped a lot of jobs, the resulting unemployment matching that from Spain and Italy.

In **Spain**, the reforms and measures of austerity from 2010 and 2011, such as increasing the retirement age to 67, worsening the rules for early retirement, 5% cut of the wages for the public officials, freezing the pensions, cancelling the 2500 euro bonus for the new-borns, decreasing the investments and increasing the VAT, didn't yield the expected results. Thus, the unemployment rate reached 21% (June 2011), the highest level in EU and the public debt exceeded 65% of the GDP.

Italy is also confronted with a public debt in excess of 120% of the GDP, more than in any other EU member state. The huge problems confronting Italy, such as low economic growth, population ageing, political incertitude and high unemployment rates may take Italy along the road followed by Greece, endangering the European Union and the Euro. Because its problems are much more serious than those of Greece, there are voices saying that Italy needs more drastic austerity measures, including for the labour market and the social policies in order to avoid the state of default.

¹⁴ Source: Eurostat, data from 5.09.2011.

In **Germany**, the extremely good domestic performance supports an unemployment rate at minimal levels so as not to hinder the economic growth, which is supported both by the domestic demand (2/3 of it) and by the foreign demand. If the employment rate decreased in France, Italy, Spain, Portugal and Greece, it increased in Germany, reaching 74.9%, little under the 75% target of Europe 2020 strategy. The German labour market proved to be strong in times of crisis: the companies adopted a plan for fewer working hours, which didn't affect dramatically the labour market. Thus, the number of unemployed people decreased by 179 thousand people in 2010, and the number of employees increased to 40.48 million people. The reform of the German labour market aims to increase occupation, expecting 320 thousand more people employed in 2011. Because of the negative demographic evolution, the German authorities plan prolonging the retirement age to 67 years, while introducing additional restrictions for early retirement¹⁵.

References

1. Alesina A.; Ardagna S.; Galasso V. (2010), *The Euro and Structural Reforms*, in: Alesina A. și Giavazzi F. (ed.) *Europe and the Euro*. London: University of Chicago Press.
2. Baldwin R.; Wyplosz C. (2004), *The Economics of European Integration*. Maidenhead: McGraw-Hill Education.
3. Beres, P. (2011), *Report on the financial, economic and social crisis: recommendations concerning the measures and initiatives to be taken*, European Parliament, 15 June 2011.
4. Calmfors L. (2001), *Unemployment, Labour Market Reform and Monetary Union*. Journal of Labour Economics, vol. 19, nr. 2, April, pp. 265-289. Chicago: University of Chicago Press.
5. Dăianu, D. (2011), *EU Economic Governance Reform: Are We at a Turning Point?* *Romanian Journal of European Affairs*, vol. 11, no. 1.

¹⁵ Source: Federal Ministry of Finance, *Fiscal and Economic Policy, German Stability Programme 2011 Update*.

6. Daly, H., Cobb, J, Cobb, C. (1989), *For the common good: Redirecting the economy toward community, the environment, and a sustainable future*, Beacon Press, 1989.
7. Economides, N., Smith, R. (2011), *Greece must meet its restructuring fate*, Financial Times, 19.04.2011.
8. Irving, S. (2011), *Prepare for a European Union Divided in Two*, Hudson Institute, Washington.
9. Juncker, J.-D., (2011), *Athens Is Not Broke*, Der Spiegel, 23.05.2011
10. Pop, N. (coordinator) (2011), *Macroeconomic policies in the countries candidate to the euro zone. Challenges and reflections* (in Romanian), SEDCOM LIBRIS, Iași, ISBN 978-973-670-407-9.
11. Reiermann, C. (2011), *Athens Mulls Plans for New Currency, Greece Considers Exit from Euro Zone*, Der Spiegel, 6.05.2011.
12. Roth F. (2011), *The Eurozone Crisis and its Effects on Citizens' Trust in the National Parliament*. FMA Bulletin nr. 34, March, pp. 29-30.
13. *** (1994), *Employment Outlook*, Paris: Organisation for Economic Cooperation and Development.
14. *** (2010), *Council Decision addressed to Greece with a view to reinforcing and deepening fiscal surveillance and giving notice to Greece to take measures for the deficit reduction judged necessary to remedy the situation of excessive deficit*. (2010/320/EU), European Commission, Brussels.
15. *** (2011), *Council Recommendation, on the implementation of the broad guidelines for the economic policies of the Member States whose currency is the euro*, (2011/C 217/05), European Commission, Brussels.
16. *** (2011), *German Stability Programme 2011 Update*, Federal Ministry of Finance, Fiscal and Economic Policy.
17. *** (2011), *Recommendation of the Council regarding the National plan of reform for 2011 for Romania; agreement of the Council for the updated Convergence Program of Romania for 2011-2014*, Brussels, 12 July, (2011/C 216/03).

18. *** (April 2011), *Convergence Program of Czech Republic*, Ministry of Finance Czech Republic.
19. *** (April 2011), *Convergence Programme of Hungary 2011 – 2015 Based on the Széll Kálmán Plan*, Budapest.
20. *** (April 2011), *National Reform Programmes* of Poland, Bulgaria (2011 – 2015), Cyprus (2011 - Planning Bureau), the Slovak Republic (2011-2014), Ireland, Latvia, Spain, Belgium (2011), Finland (Spring 2011 - Ministry of Finance), The Netherlands (2011 - Ministry of Economic Affairs, Agriculture and Innovation), Denmark (Ministry of Finance), Malta (Ministry of Finance, the Economy and Investment), Luxembourg (Le Gouvernement du Grand-Duché de Luxembourg), Lithuania, the Czech Republic (2011), UK (2011 - HM Government), Greece (2011-2014 - Hellenic Republic Ministry of Finance), Hungary (Government of the Republic of Hungary), Estonia (Government of Estonia), Sweden (2011 - Government Offices of Sweden), Slovenia (2011-2012 - Government of the Republic of Slovenia), Germany (2011), France (2011-2014), Austria (2011), Portugal (Council of Ministers).
21. *** (April 2011), *Convergence Program for 2011-2014*, Government of Romania.
22. *** (April 2011), *National Program of Reform (2011 – 2013)*, Government of Romania, Bucharest.
23. *** (April 2011), *Republic of Poland Convergence Programme 2011 Update*, Warsaw.
24. *** (January 2011), *Global Risks 2011, Sixth Edition, An initiative of the Risk Response Network*, World Economic Forum.
25. *** (May 2010), *Convergence Report*, European Central Bank.
26. *** (October 2006), *Monthly bulletin*, National Bank of Romania.
27. *** INS, Monthly statistic bulletins.
28. *** Websites of the central banks from Czech Republic, Poland, Hungary and Romania.

ASPECTS REGARDING THE PROFITABILITY OF THE NEGOTIABLE POLLUTION PERMITS (II)

Ph.D. Gabriela Cornelia PICIU¹

Rezumat

După anul 2000, problematica referitoare la comercializarea cotelor de emisii a prezentat interes pentru studiu și cercetare, de puțin timp, ca o consecință a observării efectelor negative pe care poluarea mediului le manifestă asupra omului, economiei, societății, naturii.

În ultima perioadă, o parte însemnată a specialiștilor din domeniul protecției mediului a încercat să găsească răspuns la întrebarea: „de ce comercializarea cotelor de emisii a devenit o componentă cheie în reforma politicii de mediu?”. Pentru a răspunde la aceasta întrebare, dar și pentru a oferi o bază consistentă de evaluare cu succes a reformelor ambientale, trebuie definite unele noțiuni cu privire la alocările optime a controlului responsabilității. Teoria pe care se bazează rentabilitatea costurilor - principala bază pentru reglementările actuale - este dezvoltată și utilizată ca una dintre principalele căi de măsurare și apreciere a sistemelor existente.

Abstract

¹ *Scientific researcher III, Centre for Financial and Monetary Research “Victor Slăvescu”, Romanian Academy.*

After 2000, the problems regarding the trading of the emissions quotas was only recently of interest for study and research because of the adverse effects which environmental pollution has on the humans, economy, society and nature.

Recently, the bulk of environmental protection specialists tried to find an answer to the question: “why did the emissions quota trading became a key component in the reform of the environmental policy”? In order to answer this question, and to provide a consistent basis for the successful evaluation of the environmental reforms, we need to define some notions regarding the optimal allocations of the responsibility checking. The underlying theory of cost profitability – the main basis for the current regulations – is developed and used as one of the main ways to measure and evaluate the existing systems.

Keywords: emissions quotas, profitability, internalization of the externalities

JEL classification: Q52, Q56

Setting the prices for the polluting permits: conceptual models

Within the system of tradable permits there are two types of concerns regarding the market power. The first one appears when the participants, buyers or sellers, exercise their power on the market in order to manipulate the price. The second concern appears when the market power of the tradable permits is used strategically in order to get an advantage on the product market.

The manipulation price

Hahn (1984) has shown that the importance of the market power can be affected by the initial allocation of greenhouse gas emissions certificates². His most important results show that the market potential is

² Based on a better knowledge of the environmental problems, the public authority sets maximal allowed pollution norms for each area of activity. The total amount of tolerable

a function of allocation. Intuitively, this result is obtained because the capacity of exerting the market power depends on the degree to which the sources can affect the price of the credits actually traded.

We will suppose that one or more companies (which we will call price-setting companies) try to gain control on the price of the permits in order to ease their financial burden. The extent to which they succeed to do this depends on several factors, one of which being the initial method of allocation.

When a restriction is used on a traditional market when distributing the pollution permits to all the emission sources, and the single control authority would be the seller, the capacity that any source or several sources influence the price paid for these permits depends on the size of the demand related to the demands for other sources. On a market with a single source, this source might get the polluting permit with extremely low costs, because any positive offer would be decisive, and the expenses would be close to zero for this source, even if a tender is organised.

Such situation becomes complex for several sources. Supposing that a company wants to have control on the prices, while all the other players on the market just settled to act as price factors, the company settling the prices, by claiming an unjustified low demand for permits, might reduce the price.

pollution is materialised in a determined number of pollution permits. They are issued by the state and sold on a specific market. The economic enterprises polluting in the field targeted by the government are interested to buy them. The number of permits in possession will determine the maximum admitted level for the polluter which holds the permits and period for which the pollution right is valid. Polluting beyond the quota allowed by the bought permits involves expenses for depollution. A climate of competition builds up between the economic enterprises interested in the pollution permits. Each one will be interested to buy pollution permits until the marginal cost of such permit becomes equal to the cost of depollution. The state holds control by setting the general admitted quantity of the polluting emissions. Furthermore, it can harden the conditions imposed on the economic enterprises by varying the price of the pollution permits.

To simplify the matter we will pick the example of two sources of bidding for these permits. Suppose the first source uses the buying behaviour in order to control the price, while the second is the beneficiary of this price. Each additional pollution permit purchased by the first source would lead to a higher price, not just for the additional permits, but also for all the permits. Therefore, in order to maintain a low price of the pollution permits, the source which is setting the prices must buy fewer permits than normally allowed, which means a higher cost of control.

Therefore, these conclusions yield a flow of key-intuitions about this simple conceptual pattern:

- The prices of the polluting permits are lower in a non-competitive tender than in a competitive tender;
- The price set by the company after the checking of emissions is much higher than if it would have acted as price of the beneficiary on a purely competitive market;
- Because the total emissions would be the same on the competitive and non-competitive markets because of the set ceiling (MAC – maximal allowed concentration, highest concentration of a noxious substance in the environment allowed by the acting rules), it would have to control less emissions on the non-competitive market than on the competitive market;
- The control of the responsibilities for the market allocation of the non-competitive transactions is not profitable;
- The total control costs in order to reach the target level of reducing the emissions are higher on the non-competitive markets than on the competitive markets.

From what we showed above, we may say that the source which sets the price causes significant prejudices to other, less aggressive sources. Such results can be surprising.

The use of the permits on markets with strategic purposes will only be possible if:

- (1) A significant part of the output of an industry is produced by companies located in the same geographical area;

- (2) The market for the tradable permits in this region is sensitive to the manipulation price.

Efficiency and price manipulation

In 2000, Godby examined the effects of the market power, both on the permit market and on the product market. In an experiment with a single seller, which would manipulate the market, and ten peripheral companies, which would behave as buyers, Godby concluded that the experimental results are much closer to the prediction of Hahn's theoretical model, than of the prediction given by the competitive pattern. Thus, his experiments show that the inefficiency caused by the power of markets might exceed even the inefficiency caused by the command-and-control.

Market control through market design

The repeatedly asked question regarding the setting of the pollution permits is: when is the possibility of the market power foreseen?

Hahn (1983) conducted several experiments which involved three disparate simulations. The initial allocation of the permits was different for each of these simulations. Each allocation was repeated ten times in order to ease the learning process. Hahn (1983) discovered that even when the initial allocation deviated considerably from the least cost allocation, the tender with zero cashing. Subsequent experiments by Hahn supported these results. This confirms the fact that the tenders, even those with 0 cashing, are less susceptible to market power than the allocations with no distribution.

Does the type of bidding matter? Muller (2002) focused on the format of another type of bidding, the double bidding. As noticed, this pattern was thought to be less susceptible to the power of market than other types of bidding, and the experiments were designed to test this hypothesis. These experiments introduced the market power on the side of the seller or buyer, by the aggregation of five sellers and of five buyers, respectively. The main conclusion of the experiments is that the double bidding is not as tough as the market power, as initially thought.

Cason (2003) examined whether a dominant company might exert the market power on the permit market using the double bidding trading institution. The parameters of the experiment were set as to approximate the costs of the pollution sources in a proposed market of negotiable permits. The initial allocation of the permits was monopolist in another experiment too, while in other experiment the market was dualist. It was noticed that the price and profit of the sellers were higher and that the efficiency was lower in the monopolist experiments, compared to the duopolistic experiments, but the difference was not substantial, or statistically significant. Furthermore, it was noticed that the prices, profit and traded volumes were much closer to the competitive balance than to the monopoly balance.

Carlen (2003) conducted an experiment in order to stimulate the international trade of carbon. In his experiment he included a large buyer which represented the United States. A differential characteristic of this experiment was that the participants in the experiment didn't have any opportunity to gain market experience by repeating the experiment, a characteristic about which Carlen said that it is close to what really happens in the international trade of permits due to its novelty. In this experiment, he didn't find any way to explain the distortions by the potential market power.

Bohm and Carlen (1999) examined the importance of the power market within a similar political context: the component of joint implementation the Kyoto protocol. Within the joint implementation, the investors negotiate the financing of environmental projects in another country. As the project with joint implementation requires specific negotiations between several partners, there is the possibility for the manifestation of the market power.

The study revealed some evidences of the market power, which were too small, however, to be taken into consideration. It was noticed that the negotiations resulted into trading operations which, overall, were efficient, however. Thus the market power didn't prevent the execution of these operations.

It seems that several studies provide different evidences. While a study (Godby, 2000) considers that the market power is a sufficiently important problem as to compensate for all the other advantages of the traded permits, most studies considered exactly the opposite.

Mechanisms to control the market power

For any bidding, traditional or not, but which looks vulnerable to price manipulation, special biddings can be made, which counteract this power. Known as intention-compatible biddings, they use unilaterally their own offers with the purpose to control the price.

The procedures of an intention-compatible bidding are rather simple. Same as with an ordinary bidding, each source inputs the curve of the demand for permits, listing the number of permits wanted for each possible price. The judge collects all these offers, sets the price at the intersection of the demand curve with the offer curve and gives the permits to those offering at least the balance price.

Until now, the procedures are identical with those from the conventional system of bidding. The difference appears when determining the price to be paid for the wanted permits. Unlike the bidding with a single price, where all those bidding should pay the balance price for the earned permits, the prices paid for n permits purchased by any source through an intention-compatible bidding, should be equal with the highest n offers of other sources. Because these rejected offers are by definition lower than the market price (otherwise they would have not been rejected), the intention-compatible biddings involve lower expenses with the permits than the traditional biddings with a single price.

This method which determines the amount and the price removes the intention of the source to reduce the price of bidding, understanding the demand. Even if the understanding of the demand of any source might lead to fewer permits, it could not reduce the price paid for permits in absence of the interaction with other sources. Because the price is determined by the rejection of the offers from other sources, no source can, unilaterally, influence the price it pays for permits by the artificial

increase or decrease of its demand. It could only increase the controlling cost by the attempt to influence the process.

Fortunately, fewer and fewer permit markets incorporate a high number of competitors on the production market. The atmosphere not only includes a number of different sources, but on most permits markets, the industrial sources polluting a specific area, rarely has a higher coverage on the product markets.

The absence of coverage suggests that on most product markets, the permit market would be a quite (sometimes fully) inefficient means to be used against the competitors by a predating source. Most competitors on the permit market would no longer have competitors on the product market. The banning of permits for the few rivals would increase their financial burden, but would not offer the predating source too much gain.

There have been questions regarding the ability of the existing companies to use the emission trading as a barrier to other companies. Even if no evidence for this behaviour has been materialized, the desire to reassure the worried ones lead to the establishment of a set-aside, a pool of permits available for the new-comers.

In the EU, the European Commission demands the member states to describe the way in which the newcomers obtain access to the emissions bonuses. There are no rules deciding whether the newcomers should receive extra bonuses. However, all member states guarantee that a specific volume of bonuses will be available freely to the newcomers, by the establishment of a set-aside of bonuses especially for the newcomers. The bonuses from this set-aside are given according to the principle "first to come, first to be served". (Ahman et al, 2005)

In some programs for environmental protection, the set-aside bonuses are available at a predetermined price. This pool of bonuses has never been accessed afterwards, but this doesn't mean it was not useful. It might have increased the political feasibility of the program by providing reinsurances to the newcomers and by limiting the potential gains of the predating behaviour.

Ultimately, if there will be worries about the market power on the permit markets, it is possible to limit the concentration of the permits at a

single source. Even if the worries about the market power on the air permits markets never reached the level at which the limitation of concentration are imposed, some markets adopted them successfully by introducing more difficult conditions for permits (for instance in fisheries).

As noticed from the experiment of Hahn and from the successive patterns, the allocation of control responsibility may affect the market power. The fact that most permits are distributed freely means that some specific rules of distribution might raise more problems than in the case of bidding. On the other hand, it is not obvious that the common distribution rules create the type of situation which leads either to price manipulation, or to the reduction of market competition.

While the traditional or subsidised biddings place all sources on the same side of the market, in the approach of the continuous utilisation of the property, some sources are the buyers, while other sources are the sellers. This approach divides the participants in buyers and sellers. Depending on the initial rule of distribution, some sources would incorporate a significant proportion of buyers and sellers, a rule which leads both to price manipulation and to a lower competition.

As shown above, the rule of distribution which creates most problems allows the disproportionate use of the distribution of permits to very many large sources. Because of the scale economies, these sources might sell permits without increasing the cost of control. The purchasing sources, under the conditions of a high deficit of permits and of high marginal costs of control, are vulnerable to price manipulation and to any other predating source which tries to exclude it out of the business.

Generally, the used distribution rules are often beneficial in protecting the sources from predators. Because the initial allocation is generally economically feasible, the existing sources should not be forced out of the business even if no other source would sell them permits. On the hand, the failure to purchase permits on a bidding market would mean, in most cases, closing down the factory.

In the case of the existing permit markets, a specific initial allocation increases the worrying of the market power – the allocations set by the Kyoto Protocol. In this case, the distribution of the initial allocation was

based on the 1990 emissions. The selection of a reference plan combined with a serious decline of the economic productivity after 1990, might have made the less economically developed countries important sellers of emission rights to other countries. More than that, following this surplus of emission permits, and the lack of a coercive influence from the marginal costs of control (because the surplus didn't require any subsequent reductions), the possible effects of the monopolistic behaviour of Russia and Ukraine regarding the permits would reduce the efficiency of the permit markets. Preliminary estimations of the Organisation for Economic Cooperation and Development GREEN suggest that the influence of market power would reduce by almost one third market efficiency.

References

1. Ahman, M., Burtaw, D, Kruger, J., Zetterberg, L. (2005) – *The Ten-Year Rule: Allocation of Emissions Allowances in the EU Emissions Trading System*, discussion paper 5-30, Washington, DC: Resources for the Future.
2. Bohm, P. and Carlen, B. (1999) – *Emission Quota Trade Among the Few: Laboratory Evidence of Joint Implementation Among Committed Countries*, Resources and Energy 21: 43-66
3. Burniaux, J.M. (1999) – *How Important is Market Power in Achieving Kyoto? An Assessment Based on the GREEN Model*, Paris Organization for Economic Cooperation and Development
4. Carlen, B. (2003) – *Market Power in International Carbon Emissions Trading: A Laboratory Test*, Energy Journal 24(3): 1-26
5. Cason, T.N. (2003) – *A Laboratory Study of Auctions for Reducing Non-point Source Pollution*, Journal of Environmental Economics and Management 46(3): 446-471
6. Dimitriu M., Oprișănescu G. et al. (2001) – *Financial structures and instruments used at the microeconomic level to promote environmental protection and the ecologic economic development*

- (in Romanian), research project, CCFM „Victor Slăvescu”, Bucharest
7. Lafferty, W.M. și E. Hovden (2001) – *Environmental Policy Integration: Towards an Analytical Framework*, Environmental Politics 12/ 2001 p.1-22
 8. Godby, R. (2000) – *Market Power and Emissions Trading: Theory and Laboratory Results*, Pacific Economic Review 5(3): 349-363
 9. Hahn, R. (1982) – *Market Power and Transferable Property Rights*, ED. Glen R. Cass, Pasadena, CA: California Institute of Technology
 10. Muller, R.A. (2002), *Can Double Auctions Control Monopoly and Monopsony Power in Emissions Trading Markets?*, Journal of Environmental Economics and Management 44(1): 70-92
 11. Nagy B. and Elek P. (1995) – *Price and Power – A Twentieth Reinterpretation of Interconnected Phenomena*, Akademiai Kiado, Budapesta
 12. Negrei C. C. (2000) – *Instruments and methods for environmental management* (in Romanian), Economic Press, Bucharest
 13. Negrei C. C. (2000) – *Application of the “polluter pays” principle in Romania* (in Romanian), Ars Docenti, Bucharest
 14. North D. (1990) – *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*, Cambridge: Cambridge University Press
 15. Opreșănescu G., Manolescu Gh. et al. (2002) – *Financial implications of the environmental deterioration. Zonal studies* (in Romanian), research project CCFM „Victor Slăvescu”
 16. Qizilbash M. (2001) – *Sustainable Development: Concepts and Rankings*, The Journal of Development Studies 37/2001 p. 134-161
 17. Platon V. (1997) – *Environmental protection and sustainable development* (in Romanian), Didactic and Pedagogic Press, Bucharest
 18. Vădineanu A., Negrei C. C, Lisievici P. (coordinators) (2000) – *Sustainable development – mechanisms and instruments* (in Romanian), University Press, Bucharest.

EVALUATION OF THE OBJECTIVE TO ADOPT THE EURO WITHIN THE PRESENT MACROECONOMIC CONDITIONS

PhD. Silviu-Marius ȘEITAN *

Rezumat

În conformitate cu teoria, deși nu există un consens terminologic referitor la conceptul de "guvernare", rezultă unul din domeniul politicii comparative sau din relațiile internaționale, care se referă la modele alternative de guvernare. Având în vedere conceptul sus-menționat, această lucrare propune un model de administrare a problemelor existente în economia reală internațională. În acest model, în conformitate cu această propunere, principalii factori de management al problemelor societății și economiei sunt următoarele: sistemul administrativ macroeconomic trebuie să devină factorul coordonator al dezvoltării economice; sistemul economiei reale trebuie să devină factorul de acțiune al dezvoltării economice; condiția principală este ca cei doi factori de mai sus să lucreze împreună în conformitate cu regulile unei relații continue de colaborare deplină. Toate aceste elemente trebuie să devină realitate întrucât cel mai important rol al activității economice este acela de a genera sprijinul necesar pentru dezvoltarea societății.

** Scientific researcher III, Centre of Financial and Monetary Research "Victor Slăvescu", Romanian Academy.*

Abstract

According to the theory, even does not exist a terminological consensus regarding the concept of “governance”, it comes from the comparative policy field or from international relations one and refers to alternative models of governing. By taking into consideration the above-mentioned concept, the present paper proposal is a model of governance meant to the actual problems of the real international economy. In this model, according to the present proposal, the main factors of management of the society and economy problems are the following: the macroeconomic administrative system should become the coordinating factor of the economic development; the real economy system should become the action factor of the economic development; as the main condition, the above-mentioned factors should work together according to all rules of a continuous full-cooperation relationship. All these elements should become reality by having in mind that the most important role of the economic activity is the generating of the necessary support for the society development.

Keywords: governance, sustainability, macroeconomic integration, crisis

JEL Classification: E 61

1. Theoretical approach

According to the theory, although there is no terminological consensus on the concept of “governance”, it comes either from the field of the compared policies, or from the field of the international relations and it designates alternative forms of governing, both for the single state (the „*Westminster*” pattern characterised by the sovereignty of the Parliament, decisional power entrusted to the Govern and direct ministerial accountability), which no longer fits the dynamics and complexity of the global society, with inter-organisational and interactive nuclei of influence, suprastatal or transnational, and for the traditional pattern of the representative democracy. The first distinction to do is that

between “government”, with its action “governing”, and “governance”. The government is the state mechanism invested with the authority and legitimacy to act on the citizens via its three powers – legislative, executive and judicial – and via institutions which concentrate the power and enforce the decisions, essentially referring to the official state institutions, and governing refers to the central intervention based on authority (Stoker 1998) relying on rational and comprehensive decisions. Governance is a “different form of governing”, an alternative to the action of the government, which aims to (re)distribute the power within the public space by (re)negotiating the authority and by an incremental approach of the decision-making within the partnership networks: social partnerships (government – owners – unions); public-private partnership (state structures – business environment) or civic partnership (public authorities – civil society)

2. Proposed pattern of governance

In the acceptance of this study, the current international crisis has no economic roots; rather it is a systemic crisis because the public administrative capacity was outran by the capacity and rate of development of the real economy. Regarding the economic area, the macroeconomic administrative capacity was outran by the capacity and rate of development of the real economy. The study proposes a pattern of governance to solve the current problems confronting the world economy: the administrative system of the macroeconomic policies assumes the role of coordinating factor of the economic development; the system of the real economy assumes the role of driving factor for the economic development; permanent collaboration between the two factors of the economic development based on the following concept: the role of the economic activity is to create the support for the development of the society.

Under these circumstances, starting from the current situation, the problem to be studied approaches the following aspects: the risk of adopting the single European currency within the current context; possible macroeconomic scenarios at EU level; macroeconomic

scenarios to be taken into consideration by the new EU member states; evaluation of the scenarios.

Unless the proposed pattern of governance is enforced, the current international economic problems will worsen because the economic-social risks will produce effects.

This working variant will be excluded from this analysis on the following grounds:

1. The outrun of the macroeconomic administrative capacity by the capacity and rate of development of the real economy will increase and will yield effects multiplied in directions that are different from those which should support the development of our society;

2. Under such circumstances, the states of national macroeconomic misbalance and the macroeconomic misbalance within the Euro zone will only amplify, endangering the state of the single currency among the other world currencies.

3. Starting from this aspect, the pattern of the Euro zone enlargement will transform into the following situation: a misbalanced macroeconomic environment, or a major risk of misbalancing will tend to accept new elements of misbalancing represented by the national macroeconomic systems aiming to join the Euro zone; however, these national macroeconomic systems experienced macroeconomic misbalances both because of failing to implement the proposed pattern of governance, and because the macroeconomic misbalance of the Euro zone reverberated its effects over them, while the single European currency changed status in relation with the other world currencies. In the acceptance of this study, this pattern is not viable in terms of the economic logic or in terms of the acceptability by the policy decision-makers.

Consequently, this analysis starts from the hypothesis of the European and national implementation, in due time, of the proposed pattern of governance.

This analysis considers the proposed pattern as condition, or at least solution to be applied at the macroeconomic administrative level, in order to end the current international macroeconomic state.

3. Detailing the matter

Starting from the basic idea of the determining role of the economic activity for the progress of society, the two factors which ensure the development of our society – the coordinating factor, the macroeconomic administration, and the driving factor, the real economy – work together to maximize the development opportunities and to reduce the risks, based on consolidated variants with a good performance at the juridical, institutional and procedural level.

The main result of the collaboration between the two factors is the coordination of the real economy development by the proper design of the macroeconomic policies. Thus, according to Figure 1, the possibility of creating a market is eliminated, at the level of the real economy, in “variant 2”, all the economic resources, the new created value included, contributing to the establishment of the economic trend required by progress of our society.

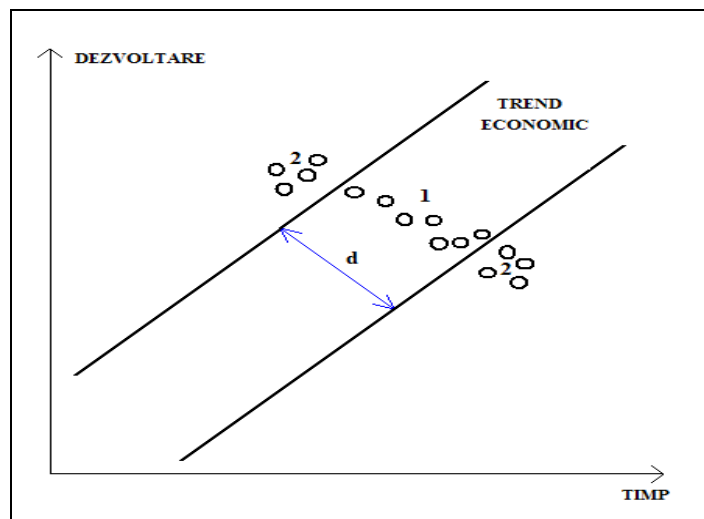

Figure no.1. „Economic trend– development – time” relation

The economic trend referred to by the macroeconomic policies has to be identified. This matter is, in the acceptance of this study, a combination of the real and intrinsic trends of development and the coordination by the organising factor, so that the social progress is achieved according to society requirements and potential of development under the conditions of a performing risk management.

The enlargement of the Euro zone is strictly conditioned by the implementation of the pattern as macroeconomic administrative system. An approximate term can be inferred, correlated with the macroeconomic administrative approach.

From another perspective, if the national approach of the macroeconomic administrative system is in agreement with the proposed pattern, “what would result from the evaluation of the opportunity to join the Euro zone?” This question is considered subsequently.

Starting from the agreed hypothesis, the implementation of such a system of national macroeconomic administrative approach would ensure efficient conditions for the development of our society and this triggers the question: “what more could bring the affiliation to the Euro zone?”

A first answer would be the access to a common market and to a common currency, which would remove all barriers from the interstate economic reactions, to the benefit of the development of these relations as source for economic growth.

Taking into consideration this answer, a counterargument is that the limitation of the phenomenon of European integration would be enough to facilitate the development of the interstate economic relations. The lack of a single currency makes necessary the currency exchanges and this leads to gains/losses from the difference of the exchange rates, when the transactions are finished. Is the will to remove this problem justifying the adoption of a single currency?

The adoption of a single currency has, at least theoretically, an advantage: an easy system of macro-stabilisation. Actually, is this system as easy as that? Can the risks and shortcomings of such system

be ignored, managed or justified in front of the assertion regarding the advantages of a single currency system?

In response to these problems, we propose the following approach:

- **Regarding the perspectives of the monetary policy approaches**, currently, taking the case of Romania and extrapolating to the situation of the new EU member states, they are in the process of European economic integration, which presumes accepting this coordinate as having priority for the design and implementation of the macroeconomic programs. At the same time, however, the national economy of such state is receiving risky phenomena from the current international crisis and, potentially, any other phenomenon of crisis, the main channels of transmission being the financial relations, the commercial relations and the energy relations. This situation occurs worldwide, but with different intensities of the felt effect. This intensity has the following main coordinates:

- **aggravating**: the degree of involvement in the international economic relations, which is directly proportional with the development of the national macroeconomic system;

- **attenuating**: the level of development, the consistency of the programs and the flexibility of the management mechanisms of the national macroeconomic system, directly proportional with the development of the national macroeconomic system.

The essence of this matter is that, under conditions of crisis, substantially different macroeconomic systems with different possibilities to receive and respond, are practically forced to accept the same prioritization of the general macroeconomic problems; the result is a longer period of existence of substantial differences in the level of national economic development, which may hinder the establishment of a regional macroeconomic balance, as basis for the sustainable regional development.

Analysing Fisher's¹ equation of the macroeconomic balance, and using the theoretic condition for a stable economy, as it is the case for the members states with developed economies, with $V = ct.$, we obtain the formulation:

$$\frac{p * T}{m} = ct. \quad 1)$$

Or, using $V \approx ct.$, we obtain:

$$\frac{p * T}{m} \approx ct. \quad 2)$$

For the new member states, with developing economies, the condition can be written as: $V \rightarrow ct.$, which yields:

$$\frac{p * T}{m} \rightarrow ct. \quad 3)$$

Taking into consideration the current situation of the new member states, described by equation (3), at the moment of their integration into the European Monetary Union, their situation will be described partially by equation (2), same as for the member states with developed economies, the difference of situation between states being quantified by the margin of approximation represented by equation (2). The differences, aggravated by the world economic crisis presume the assimilation of a good management of the main European macroeconomic policies – concept which requires the following:

- Adopting a higher flexibility of the single monetary policy than the programmed one, due to the effects of the world economic crisis, which calls reviewing the volume of the monetary mass used in open market operations;

¹ Of the following form: $m \times V = p \times T$, where: m = monetary mass in circulation; V = speed of money rotation within the economy; p = level of prices within the economy; T = production of the economy.

- Reanalysing the programmed stages of harmonization towards the unification of the fiscal policies due to a major necessity: allowing sufficient opportunities for the member states to intervene and adjust the national economic situations, which would absorb part of the differences of approximation from equation (2) and would enable reaching a higher degree of correspondence between the national macroeconomic situations of the member states;
- Reanalysing the coordinates of the Union budget formation, the main two objectives being the establishment of an anti-crisis fund and the identification of a balance between the obligations of the member states towards the single budget and their domestic requirements, under the conditions of the effects caused by the world economic crisis.

The preparation of the macroeconomic systems for the prevention and control of the world economic crisis effects will increase the funds from the budget allocated specially to this purpose, which was expected, but this expenditure is increased from the position of EU member state by:

- The need to support the programs for European integration;
- The need to get ready to cope with the risks resulting from the position of EU member state – whose potential effects are not absorbed completely by the common actions.

Reverting to the processed (2) form of Fisher's equation of the economic balance, we can make a comparison, in terms of qualitative analysis, between the situation of the member states with developed economies and the situation of the member states with developing economies: in both cases, the price of the similar products from the economy tend to reach a situation of comparability, substantial differences still remaining for the production of goods and for the monetary mass in circulation – differences which will, most probably, persist after the monetary integration as well. This will call for a stronger effort of the single monetary policy, materialized in a higher intensity of

the open market operations, to support the monetary problems of the new member states.

Regarding the flexibility of the single macroeconomic policy, the direct reference being to the case of the single monetary policy, this is less flexible than the national monetary policy, because the monetary areas with different stages of development demand different efforts, which calls for a common direction of action for the broad range of problems to be solved. The single monetary policy and, in general, any single macroeconomic policy, will become more flexible and will increase its efficacy of response to external factors, as the stage of economic development of the member states will homogenize.

Several issues can be highlighted regarding the member states' possibilities of response to the action of external economic factors:

- The efficacy of the single macroeconomic policies depends directly on the level of homogeneity existing between the level of development of the member states;
- Since the external economic factors will continue to act on the macroeconomic system of the European Union, it is increasingly necessary to identify and use a new set of macroeconomic indicators which to evaluate the degree of heterogeneity/homogeneity of the member states' level of development; such set of indicators has to set the timescale of the stages of the strategies of harmonization and unification of other macroeconomic policies;
- In the immediately following period, particularly as soon as the Monetary Union enlarges, the fiscal-budgetary policies will be the main macroeconomic instruments used to consolidate the national macroeconomic balance
- The national fiscal-budgetary policies of the member states must not be coordinated towards unification faster than the pace of the sufficient and stable homogenization of the member states' levels of development, because the macroeconomic policies would have too few possibilities to respond to the action

of external economic factors, and this would yield major imbalances in the EU macroeconomic system.

In conclusion on the results of the analysis as far as this moment, in the acceptance of this study, we need to compare the following two variants: **limiting the act of integration just to the economic part of the common market, versus the full economic integration**, whose risk- and additional efforts-generating deficiencies will vanish when the differences in the economic and social development between the member states will lessen. More than that, since the new member states are in full process of European economic integration, which requires the acceptance of this coordinate as being priority for the design and implementation of the macroeconomic programs, in the acceptance of this study, we consider that this approach is in opposition with the prioritization of the national interests – implicitly associated to the proposed macroeconomic administrative model.

Regarding the situation of the macroeconomic resources necessary to revive the economy under conditions of crisis, in the variant of the monetary union, of the centralised system of economic macro-stabilization, given the different capacity of the member states to receive the effects of the crisis, the requirement of resources and the availability of the resources to be allocated for the economic revival differ from one national economy to another; as most of the available resources to be allocated are represented by the monetary mass, this situation can be expressed as follows:

- Under conditions of economic normality:

$$M_u = \sum_i (M_i), 1 \leq i \leq n$$

4)

and

- Under conditions of crisis:

$$M_u = \sum_j (M_j), 1 \leq j \leq m, m < n$$

5)

As the period of crisis gets longer, situation (9) becomes:

$$Mu = \sum (M_j), 1 \leq j \leq m, m \ll n,$$

6)

Concomitantly, there is an increasing risk that the developing countries will not be able to return to the developed countries the resources they received, which means a long-term transfer of the monetary mass, within the Union, transfer accompanied by the risk of macroeconomic misbalance, by the risk of a more difficult management of the single monetary policy and by the risk of influencing the union budget to the detriment of the development of specific projects; at the “projects” chapter we may also add the higher risk of uncertain development of the running projects.

The process of integration and the goal of consolidation of the union are designed to finalise by the gradual unification of all the components of the system of macroeconomic policies towards the consolidation, at central level, of a unified and functional system of the macroeconomic policies – system which, in the acceptance of this study, may operate at maximum efficiency under the proposed model of administration. At this point, we need to mention that the maximal efficiency of the process of unification is found only in the finalisation of the process of unification. Starting from this aspect, if the project of integration is, for the time being, a theoretical one, then, practically speaking, will there be the expected economic results obtained? In other words, will the integrated economy of the union, under administrative conditions in agreement with the proposed model, have the capacity to ensure the resources needed for the development of the society?

The path towards reaching the goal of integration would better not be influenced by periods of crisis which, in addition to the above motivations, will delay the deadline of the process of integration, increasing the costs and prolonging the periods of risk – risks both for the

member states with developing economies, and for the member states with developed economies.

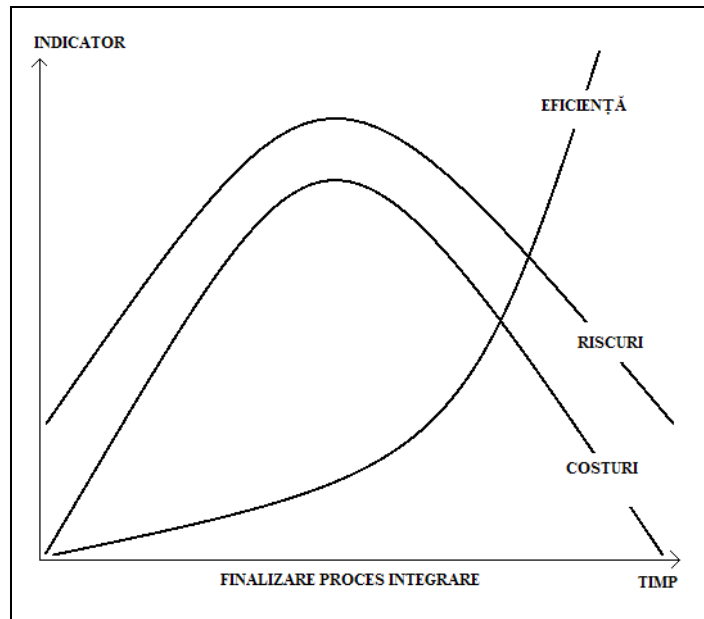

Figure no.2. Finalisation of the process of integration

According to Figure 2, there are two variants:

- If, until the process of integration ends, there will be no situations of deep crisis, the process of integration will have the following particularities:
 - The slope of risks is smoother;
 - The slope of costs is smoother;
 - The deadline for finishing the process of integration is essentially according to the set deadline;

- If, until the process of integration ends, there will be situations of deep crisis, the process of integration will have the following:
 - o The slope of risks is steeper;
 - o The slope of risks is steeper;
 - o The deadline for finishing the process of integration exceeds the set deadline.

Starting from the above, we will have to find a way to solve the difficulties with the integration process, if situations of deep crisis occur. There are two possible scenarios:

- The process of integration continues;
- The process of integration is suspended; the values already achieved are preserved, and the project is resumed after the effects of crisis weaken.

4. Evaluation of the scenarios

If, until the process of integration ends, there will be situations of deep crisis, the scenario for the continuation of the process of integration may have higher costs associated to it, higher risks which will possibly be more difficult to manage, while the period of achievement may get longer. Under such situations, such as crisis, the predictability of the economic environment decreases drastically, which may induce additional effects such as higher costs and risks – elements which may delay further the deadline for accomplishing the final objectives of the process of integration and which would amplify the risk of macroeconomic misbalance at the Union level – risk already associated to the crisis.

If, until the process of integration ends, there will be situations of deep crisis, the scenario for the suspension of the process of integration (while preserving the values already achieved and resuming the project after the effects of crisis weaken) might help protection the Union funds which, otherwise, would have been used for higher expenditures. This would also avoid a higher level of general risk allowing a better risk

management performance compared to the previous scenario even if the level of economic predictability decreases in times of crisis, the prolongation of the deadline for the accomplishment of the final objectives process of integration being a natural result of this scenario.

In conclusion, if situations of deep crisis occur during the process of integration, in the acceptance of this study it would be preferable to adopt a scenario with the suspension of the process of integration, which will be resumed after the effects of the crisis weaken. This scenario may be called "preferred scenario".

5. Problems associated to the „preferred scenario”

In the situation of the "preferred scenario", it is necessary to detail the aspect of "preserving the values already achieved", which in this study has the understanding of preserving the capacity of accomplishing the macroeconomic and administrative objectives necessary in order to continue the process of integration. This capacity may be associated or not to the maintenance, throughout the entire period of the crisis phenomenon, of the reached level of the macroeconomic standards; this is due to the necessity to prioritize, throughout the period of the crisis phenomenon, the national interests in front of the interests to continue the process of integration, from reasons strictly related to the achievement of an optimal level of the capacity to manage the effects of crisis. Two sub-scenarios are possible in such situation:

- If situations of deep crisis occur and develop during the process of integration, the management of the crisis phenomenon allows preserving the achieved level of the macroeconomic standards necessary to continue the process of integration;
- If situations of deep crisis occur and develop during the process of integration, and the management of the crisis phenomenon doesn't allow preserving the achieved level of the macroeconomic standards necessary to continue the process of integration, from reasons strictly related to the capacity to manage the crisis phenomenon, the achieved level of the macroeconomic standards needed for the continuation of

integration will have to be reduced just for the period of the crisis phenomenon; after the final effects of the crisis vanish, the macroeconomic policies will resume the former macroeconomic standards needed for the continuation of integration.

The most favourable scenario is to be determined by analysing the necessary optimal capacity for crisis management.

6. Conclusions

Within the present situation of the international crisis, we consider that the processes of integration would preferably be suspended to the benefit of increasing the macroeconomic capacity to manage the crisis, for as long as the crisis lasts, plus a safety period needed to avoid inducing any form of macroeconomic misbalance.

During this period it is necessary to acquire the optimal capacity to manage the crisis phenomenon and to prioritize the national economic interests in front of the interests resulting from the necessity to get ready to continue the process of integration.

It is preferable that the optimal moments of finishing the process of integration are associated to a minimal degree of homogeneity (by passing through this stage of integration) necessary in order to achieve an optimal macroeconomic balance of the Union, in other words, with the condition of limiting the heterogeneity as much as possible.

The macroeconomic balance of the Union (or even the macroeconomic balance in general) presumes ensuring, at the macroeconomic administrative level, the conditions required to obtain, from the activity of the real economy, the resources necessary for the development of the society, which is linked to the administrative pattern proposed by this study.

* * *

This work was supported by the project “Post-Doctoral Studies in Economics: Training Program for Elite Researchers – SPODE” co-funded from the European Social Fund through the Development of

Human Resources Operational Programme 2007-2013, Contract No. POSDRU/89/1.5/S/61755.

References

1. Lupu, I., Pop, N, Criste, A., Milea, C., Şeitan, S.M., Ivan, M.V., Iordache, F., Ailincă, A.G., Chirilă, V., Chirilă, C., Iarca, I., Mureşan, J.D., Beju, D.G., Filip, A. (2011), *Governance of adopting the Euro in the new EU member states* (in Romanian), CCFM „Victor Slăvescu”, Bucharest.
2. Munteanu, M. (2006), *The European governance and the dynamics of public policies formation in Romania* (in Romanian), „Sfera Politicii” Journal, nr. 126. Foundation Civil Society, Bucharest.

INFLUENCE OF THE SOCIAL CONTRIBUTIONS ON ENTERPRISE BEHAVIOUR

Ph.D. student Nicoleta MIHĂILĂ *

Rezumat

Sistemul fiscal actual cuprinde în structura sa o mulțime de taxe, impozite și contribuții pe care întreprinderea trebuie să le achite. Însă numărul mare de impozite și taxe ce trebuie plătite creează o presiune fiscală ridicată asupra întreprinderii, un factor important în manifestarea comportamentului fiscal al întreprinderilor fiind contribuțiile sociale.

Angajatorul trebuie să plătească statului din venitul brut acordat angajatului un procent semnificativ, de aproape 30%, care include: contribuția la asigurările sociale, contribuția la fondul de șomaj, contribuția la Fondul Național Unic de Asigurări Sociale de Sănătate, fondul de garantare a salariilor, contribuția la asigurările de sănătate, fondul de accidente și comisionul la Camera de Muncă .

Angajatul trebuie să plătească statului din venitul brut un procent total de 32,5% format din: contribuția la asigurările sociale, contribuția la fondul de șomaj, contribuția la asigurările de sănătate și impozitul pe venit.

* Scientific researcher, Centre for Financial and Monetary Research "Victor Slăvescu", Romanian Academy.

La un calcul simplu, se observă că suma pe care o câștigă un angajat din salariul său brut este mult mai mică decât ceea ce câștigă statul din acest salariu. Statul pentru fiecare loc de muncă încasează un procent împovărător de circa 45%, iar angajatul rămâne cu aproape 55%. Acest procent este o frână în calea dezvoltării afacerilor private în România, în care forța de muncă este suprataxată într-o manieră sufocantă.

În acest context, presiunea pe care o pune orice mărire de salariu minim pe economie pe antreprenori e una foarte mare, generatoare de șomaj, muncă la negru și evaziune fiscală.

Abstract

The current fiscal system comprises a multitude of taxes, dues and contributions which the enterprise has to pay. The large number of taxes and dues to be paid put a high fiscal pressure on the enterprise and the social contributions are a determining factor in the manifestation of the fiscal behaviour of the enterprises.

The employer has to pay to the state a significant proportion of the gross wage of the employee, almost 30%, which includes: the contribution to the social insurances, the contribution to the unemployment fund, the contribution to the Single National Fund for Health Social Insurance, the contribution to the guarantee fund for wages, the contribution to the health insurances, the contribution to the fund for accidents and the fee for the Chamber of Labour.

The employee must also pay the state a total of 32.5% which consists of the contribution to the social insurances, the contribution to the unemployment fund, the contribution to the health insurances and the income tax.

A simple calculation shows that the net income of the employee from his/her gross income is much lower than the revenue to the state from this wage. The state charges a burdening 45% on each job, while the

employee earns almost 55%. This percentage is an obstacle for business development in Romania, where the labour force is overtaxed.

Within this context, the pressure presumed by any increase of the minimal national wage is very strong for the employers and it generates unemployment, informal work and tax evasion.

Keywords: fiscal pressure, social contributions, fiscal behaviour

JEL classification: D03, H25, H32, H34

1. Social contributions in Romania and in other EU member states

According to the study “Level of the social contributions due to the state in Central and Eastern Europe”, conducted by Accace (outsourcing and consultancy company) in six countries of the area (Romania, Czechia, Hungary, Bulgaria, Poland and Slovakia), Romania is second only to Hungary in the classification of the countries according to the size of the labour contributions to the state.

The comparison of the taxes and dues to the state was done using a standard 1,000 Euros net wage. Related to this value, Hungary is the country with the highest contributions. The total costs for the employer (going to the state and to the employee) for 1,000 Euros net wage, exceed 2,000 Euros (207%) in Hungary, followed by Romania (182% of the net wage), Czechia (181%) and Slovakia (180%). Poland (168%) and Bulgaria (142%) have lower contributions.

The top three countries in terms of the contributions of the employee are Hungary (70.82%), Romania (42.57%) and Poland (41.40%), and the top three countries in terms of the contributions of the employer are Czechia (46.58%), Hungary (45.83%) and Slovakia (45.78%).

The main element that may bring variations in these percentages is the contribution to the fund for accidents in countries such as Romania, Czechia and Poland, which set the percentage according to the CAEN code of the companies. Other specific conditions are met in Bulgaria,

where the social contributions can increase by up to 2.5% for the people born before 1960 and in Hungary, where the income tax may reach 27%.

The ranking of countries in terms of total number of contributions (employee and employer) shows Romania on the top position (contributions) followed by Hungary and Bulgaria (8 contributions each).

The highest contributions to the state are the social insurances paid by the employer, the income tax paid by the employee and the social insurances paid by the employee.

In all countries, the social contributions paid by the enterprises are the highest, except for Bulgaria, where the income tax is higher. In Romania, the highest taxes paid by the employer are the social insurances and the health contributions, while the highest contributions paid by the employee are the income tax and the social contributions.

In terms of the investor

Setting the fiscal burden is complex and involves much more than the tax on company profit. A relevant aspect for Romania is the cost of tax administration. Romania has a low tax on profit (16%), but it also has many taxes. This means that the taxpayers have to spend a lot of time with tax administration, thus using resources that might otherwise have been used for the productive activity. Furthermore, the social contributions are high and the benefits are limited, increasing the cost of the labour force.

The taxes are just part of the many costs of a business, when the investor makes a decision as where to invest. Romania has the disadvantage of a poorly developed infrastructure, which generates highest costs for business. Given the European funds available for infrastructure projects, the Government should give absolute priority to modernising the country infrastructure, besides ensuring a fiscal environment favourable for business.

In terms of the employer

The level of the social contributions is extremely high, which is an obstacle for any employer willing to start a business.

Table no.1

Level of contributions in Romania

Type of contribution	Employ	Employer
Contribution to social insurances (CAS)	10.5%	20.8%
		25.8%
		30.8%
Contribution to social insurances for health (CASS)	5.5%	5.2%
Vacation and indemnities	-	0.85%
Unemployment	0.5%	0.5%
Fund guaranteeing the payment of wages	-	0.25%
Risks and accidents	-	0.15-0.85%
Fee for the territorial labour inspectorate	-	0.25-0.75%

Source: G. Lăcrița, „Fiscality of the work income”

We will take as example a trading company with a gross turnover of 10 million Euros, with 100 employees, paid with the average national wage and with a gross profit of 1.6 million Euros.

Taxes and social contributions paid to the budget

1. The annual expenditure with employee wages, 3,072,000 lei (over 730,000 Euros)

Of which:

- Unemployment (0.5%) 12,000 lei/year
- CAS (20.8%) 499,200 lei/ year

- CASS (5.2%) 124,800 lei/ year
- FNUASS (0.85%) 20,400 lei/ year
- Fund for risks and accidents 9,600 lei/ year
- Fund guaranteeing the payment of wages (0.15% - 0.85%) 12,000 lei/ year

Total annual expenditure for the wages of 100 employees: 678,000 lei/ year (161,000 euro)

2. Tax on profit (16%): 256,000 euros
3. Tax on dividends: 215,040 euros
4. VAT (24%) for 30% trading margin: 792,000 euros

Total taxes and dues paid to the state over one year, 1,424,040 euros

An employee receiving the average national wage

Net monthly average wage¹: 1,424 lei

Total monthly expenditure of the employer: 2,560 lei

Ratio of the employer expenditure to the net wage: 1.8

Annual expenditure of the employer with the social contributions and with the income tax: 6,912 lei.

¹ Value of the average national wage at the end of August 2011.

If the employee doesn't save the wage money, the state receives a further 24% of the annual net income of the employee from VAT, 4,101 euro

Total taxes paid to the state for an employee receiving the average national wage: 4,222 euro.

Therefore, an employee receiving the average national wage of 1,400 lei per month pays to the state, each year, contributions and taxes amounting to 15,000 lei. More precisely, in order to pay 1,400 lei each month to the employee, the employer spends a further 1,000 lei monthly consisting in social contributions and taxes. Therefore, its total costs for 1,400 monthly wage amounts to 2,400 lei. For this wage the employer pays each year 12,000 lei to the state.

The conclusion is that the **fiscal burden has to be reduced**, and we refer here mainly to the social contributions.

2. Study of the impact of a 2-5% reduction of the social contributions

We start from the calculation which any private entrepreneur knows regarding the cost of wages i.e. that of the total amount allocated to the payment of employees, more than half goes to the state; together with this money, employee motivation to work decreases accordingly.

It is also known that employee payment is one of the most important ways for enterprise development. The human resources are the most important component of the production cost in some sectors of activity, while for the small and medium enterprises it is the key to survive the crisis.

The reduction of the insurances paid indirectly by the employees (money deducted by the enterprise from their wage) may have, besides the psychological effect of fiscal loosening, a beneficial effect upon the final consumption of the society, bringing benefits to the national economy, on the short term, by increasing the available national income.

Starting from the study of the Romania National Council of the Private Small and Medium Enterprises regarding the "*Evaluation of the general situation of the SMEs from Romania*", one can notice that the drastic reduction of the number of SMEs in Romania over the recent period, as well as the increase of the outstanding debts of the enterprises which are still active (which caused the reduction of the revenues to the budget) is due to the excessive fiscality regarding the labour force.

Table no. 2

Index of the enterprise's economic situation self-appreciation

Entrepreneurial index	Qualification
-77 – 0 points	Very unsatisfactorily
0 – 25 points	Unsatisfactorily
25 – 50 points	Satisfactory
50 – 70 points	Good
over 70 points	Very good

Source: CNIPMMR, Report for semestral evaluation of the SMEs, 2011

Calculating the **entrepreneurial index**, we obtained a value of -8.5 points.

Just like the high fiscality deterred the private entrepreneurs to employ labour force, we are expecting the reduction of wage taxation to develop the business environment, the small and medium enterprises particularly.

The structure of the pension system differs considerably among the countries because of the different development in terms of economic history. For instance, the countries with an unfavourable history of inflation, such as France and Germany, are more “suspicious” regarding the private funds of pensions. The countries in which the population doesn’t agree the solutions proposed by the state, such as the United Kingdom and the United States of America, tend towards the development of the second and third pillars of pensions. The importance of these pillars is revealed by the size of the assets managed by the institutional investors. Where the fiscal burden of the public pensions system is lower, the population is favouring the establishment of private provisions.

In most industrial countries, the main pillar for the establishment of the pension provision is a mandatory public plan of pensions, which is often complemented by a private system of pensions. Usually, the public system of pensions relies on the *pay-as-you-go* principle, meaning that the current payment of the pensions is financed by the current revenues of the working population. In Canada and the USA, assets are accumulated in order to cope with the fluctuation of the contributions.

In principle, the main source of financing for the public system of pensions is represented by the direct contributions of the employees and

of the employers. In 1998, the rate of contributions varied between 6.4% in Canada and 32.7% in Italia. In many countries, the contributions of the employers are equal with those of the employees. In France, these rates are higher for the employers, and the state contributes with a further 1.6% (in 1998).

In most countries, the eligibility of payments for pensions requires a specific age and a minimal period of contributions. The retirement age is generally between 60 and 65.

Some countries allow the early retirement with a lower pension, provided a specific minimal age and a specific minimal period of contribution are met. The amount of the pension depends on the length of the period of contribution and on the level of incomes. France increased this period from 25 to 40 years.

The relative welfare of the pensioners, compared to the working population depends on the mechanism of pension indexation. Almost all countries use price indexation, which allow maintaining a constant real pension. Germany goes even further and includes the pension in the net wages, which advantages the pensioners over the working population. Until recently, France and Japan indexed the pensions with the increase of wages. In France, the pensioners have the highest level of the public pensions, 60% of the average wage, while the British pensioners have just 18% of the average wage.

In very many countries, the public system of pensions is supplemented by the private system. The provision for pensions may be established either by occupational system of pensions, or by the individual people. These are the second and third pillars of pensions.

The companies many times offer provisions for retirement in order to draw in employees. However, the regulatory and taxation framework has a crucial influence on the form and expansion of the way in which the employers get involved in this occupational system of pensions. The

companies may set reserves, may conclude life insurances on behalf of their employees, or may save the money in an external fund of pensions, or they may conclude a group contract for life insurances.

Table no.3

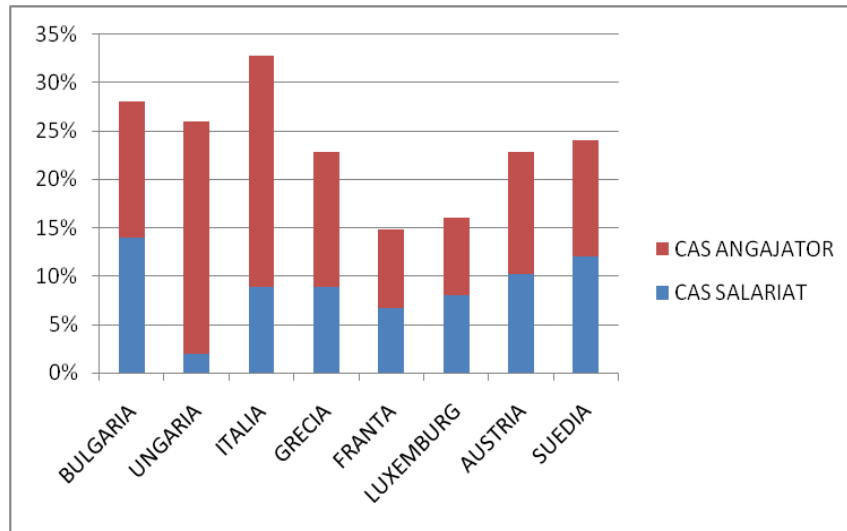
Contributions for social insurances (CAS) in other countries

No.	Country	CAS employee	CAS employer	Total
1.	BULGARIA	14%	14%	28%
2.	HUNGARY	2%	24%	26%
3.	ITALY	8.89%	23.81%	33%
4.	GREECE	8.87%	14%	23%
5.	FRANCE	6.65%	8.20%	15%
6.	LUXEMBOURG	8%	8%	16%
7.	AUSTRIA	10.25%	12.55%	23%
8.	SWEDEN	12%	12%	24%

Source: G. Lăcrița, „Fiscality worldwide”, 2011

Chart no.1

CAS of the employee and employer in different EU member states

Source: G. Lăcrița, „Fiscality worldwide”, 2011

The reduction of the contributions to social insurances is a measure with obvious positive effects on the medium and long-term. However, on the short term it will decrease suddenly the revenues to the budget. Thus, a 3% reduction will cost the budget some 80-100 million Euros each month, but this amount is to decrease as the economy will create new jobs. The problem however, is that the positive effects will become visible only after 12-18 months, while the lower revenues will be noticed immediately.

Solutions to balance the budget
- Increasing the retirement age

Setting a higher retirement age will lessen the financial burden on the public system of pensions. The European Commission proposed the EU member states to increase the retirement age in order to take into account population ageing and to assist the public finances of the states which are already affected by the crisis.

“In Europe, the number of pensioners is forecast to become double by 2060 compared to the number of active people financing their pensions: the current situation is simply not viable”, highlighted Laszlo Andor, in a press conference, according to Mediafax.

Currently, the ratio is four active persons to a pensioner aged 65+ in Europe, and in 2060 the ratio will be two active people for a people aged 65, shows the Commission in a study of the future of the pension system in Europe.

Given the higher public deficits and the higher debts, some countries increased the retirement age and the number of working years necessary in order to receive full pension. Spain intends to increase the retirement age from 65 to 67, same as Germany which wants to increase the retirement age from 65 to 67 for full pension, by 2029. Greece and the United Kingdom consider similar measures, which will be part of the austerity measures. The European executive even considers introducing mechanism for the automatic adjustment of the pension systems function of the demographic evolution, with the purpose to balance the active time with the time spent at pension.

- **Increasing the taxation basis** by encouraging the employment and absorption of the labour force. The increase of the net wage will encourage the employees to use the private system of insurances and pensions, where they will find new solutions and services for saving their own resources.

3. Ways to reduce the contributions to social insurances

The reduction of CAS can be done in several stages:

► **Consolidation of the small taxes within the CAS** – this doesn't mean automatically a lower total taxation, but it simplifies bureaucracy and identifies the money collected improperly. For an average wage, the percent directed to the state reaches 45%. The single taxation rate of 16% means just a little more than 10 percent points (pp) in relation with the total expenditure. The CAS paid by the employee and by the employer amounts to almost 25 pp, while the contribution for health insurances amounts to other 8 pp. The difference to 45 consists of the taxes for unemployment, medical leave, fund for accidents, fund for wage payment and fee for the Labour Inspectorate.

► **Giving up the compulsory character of the contributions directed towards the private pensions.** The compulsory pensions reached largely their purpose, to educate financially the population that can be educated, but they are starting to show particularly their negative effects now. The contribution is large enough to increase the already high level of taxation, but not large enough to replace the state pension, as the initial idea was. Hence, it produces effects contrary to the expected effects. The employees prefer to cash their wages "informally" or quasi informally and fail to save for pension, saving less than before.

► **Full removal of the contribution for health insurances from the structure of the tax on work.** This tax is justified in countries where

less than half of the population has work contract and where the services are differentiated according to the contribution. In Romania, the contribution to health insurances is paid only by four million people. Under these circumstances, it would be much more credible to finance health care by general taxation, so that there would be no discrimination. This will require, however, the identification of additional sources of financing.

► **Calibration.** There is a theory that the taxes are paying by themselves, which means that a reduction of the tax would increase the collection rate to such extent that the total level would be equal or even higher than before. However, an additional reduction of the taxes, properly grounded, may bring just the difference needed in order to make the taxed work attractive again.

Effects of the 2% reduction of the social contributions on the SMEs

A 2 pp reduction of the social contributions may seem small, but for the small and medium enterprises it may ease the fiscal burden, while for the large companies the saving is even higher. For instance, the 2% decrease of the social contributions is an economy of 2600 lei for a company with 15 employees and a monthly wage fund of 130,000 lei. The cost savings may be even larger for the companies with a larger number of employees.

The representatives of the American Chamber of Commerce in Romania support the reduction of the contributions to social insurances as a means to increase the number of jobs, warning that it is not enough to improve the labour legislation to this end.

Presently, the calculation basis for the contribution to pension (the 20.8% rate for the employer) is ceiled at 5 times the average gross wage (2,020 lei per month), multiplied by the number of employees for which the contribution is calculated in that particular month.

“If the rates of the social contribution will decrease for the employee too, this would affect the net income received by the employee, but the

extra money received depends on the gross income of the employee, not on the cost at the company level".²

Table no.4

2% reduction of the CAS	
Fund for wages (gross income)	130,000 lei
Total social contributions of the employer - about 28.10%	36,450 lei
Total social contributions of the employer - about 26.10% (2% reduction)	33,850 lei

Source: Ernst&Young study

Conclusion

In this paper, we tried to highlight the main difficulty of the entrepreneurs, the fiscal burden, determined particularly by the social contributions.

It is well-known that if these contributions decrease the business environment, so smothered by taxes and dues, might take a breath, thus encouraging work, investments, job creation, increasing the revenues to the budget, thus economic growth. For instance, the large European economies didn't increase fiscality during the recession, just making some adjustments by increasing the taxation basis for the profit tax (category of incomes which has anyhow decreased substantially during the crisis and which is strongly correlated with the economic cycle), or by increasing the highest rates for the income tax levied on the taxpayer with large incomes (France, Spain, Italy, Finland, Luxembourg, Greece and Portugal). In exchange, these countries tried to stimulate the economy fiscally by decreasing the labour taxes and the social

² Corina Carpov, tax manager Ernst&Young.

contributions. The European social model relies on a high productivity and on a considerable taxation of the labour, more than in other large OECD economies. The reduction of labour fiscality by decreasing the social contributions was meant to protect the existing jobs. Countries such as Austria, Sweden, Belgium, Germany, Poland or Spain used such measures. Even Hungary and Bulgaria decreased labour taxation in an attempt to give a “breath of oxygen” to the private business environment. However, a sustainable revival of the European economies will require not just the protection of the existing jobs, but the creation of new jobs, in sectors with high added value, which to reignite the cycle of employment income – expenditure.

At the European level there is a trend to redirect towards the revenues from indirect taxes and from environmental taxes, while decreasing the social contributions. According to an analysis of the European Commission, the indirect taxes have the advantage of being less distorting for the competitiveness of a country and more friendly for the accumulation of capital, human capital included. Furthermore, both the VAT system and the excises are more harmonized at the community level than the direct taxes in income and profit.

References

1. Brezeanu P. (2010) - *Fiscality. Concepts, theories, policies and practical approaches* (in Romanian). Bucharest Wolters Kluwer.
2. Comănescu C, I. Modovan, M. Popovici (2010) – *The Romanian fiscal system*. Sibiu (in Romanian), Alma Mater.
3. Florea C. G. (2009) – *Economic and financial analysis. Theory and case studies* (in Romanian). Cluj-Napoca, Nevali.
4. Lăcrița-Grigorie N. (2007) – *Company fiscality* (in Romanian). Bucharest, Economic press.

5. Popa G. (2004) – *Fiscal pressure, current problem of taxation*, in the volume **Efficiency and quality in the higher education** (in Romanian), Sibiu, Land Army Academy Press.
6. Tulai C. I. (2003) – *Public finances and fiscality* (in Romanian). Cluj-Napoca, Science Books Press.
7. National Council of the Small and Medium Enterprises from Romania (2011) – *White Chart of the SMEs*.
8. *** (2010) - *Taxation trends in the European Union. Data for the EU Member States and Norway*. European Commission, Brussels.
9. *** (2012) – *Fiscality in Romania, pocket edition* (in Romanian), PricewaterhouseCoopers.
10. *** Fiscal code and the norms of application of Law 571/2003 regarding the fiscal code, with subsequent changes and completiouns (in Romanian).

THE REAL ECONOMY OF ROMANIA IN 2005 – 2010

Ph.D. Mihail DIMITRIU*

Rezumat

Scopul acestui studiu îl reprezintă realizarea unei imagini sinoptice, anuale, din punct de vedere financiar, a stării economiei reale, utilizând bilanțurile contabile ale agenților economici. De aceea, obiectivele urmărite în lucrare vizează: implementarea, în analiza și evaluarea economică, a unor indicatori semnificativi (secundari, terțiari, agregați etc.) având o semnificație superioară indicatorilor primari cunoscuți; calculul curent al unor indicatori stabiliți de teoria economică și financiară dar care nu sunt, actualmente, utilizați. Aspectele statistice financiare, cu frecvență anuală și la nivel agregat (național) se evidențiază și se publică în multe documente și rapoarte oficiale (ale BNR, ale INS, ale Guvernului etc.), dar marea majoritate a acestor aspecte este reprezentată de indicatori primari la nivel macroeconomic care, de cele mai multe ori, nu reușesc să ofere o imagine profundă (cu caracter structural) a fenomenului evidențiat. În acest context, realizarea unor interpretări cantitative și, mai ales, calitative a proceselor economico-financiare din economia reală, este considerabil îngreunată. De aceea, devine necesar ca această imensă masă de informații existentă în bilanțurile contabile

**Scientific researcher II, Secretary of science, Centre for Financial and Monetary Research „Victor Slăvescu”, Romanian Academy.*

ale firmelor să fie prelucrată în scopul obținerii de indicatori semnificativi, așa încât fenomenologia economico-financiară din sfera economiei reale să fie pusă în evidență cu mai multă acuratețe.

Abstract

The purpose of this study is to give a financial synoptic, annual image of the state of the real economy, using the annual balance sheets of the economic agents. The objectives of the paper aim to implement some significant indicators (secondary, tertiary, aggregate, etc.) in the economic evaluation, with a higher significance than the known primary indicators, the current calculation of some indicators determined by the economic and financial theory which are not, however, used currently. The financial statistic aspects, with annual frequency and at the aggregate (national) level are recorded and published in official documents and reports (NBR, NSI, Governmental), but most of them are primary, macroeconomic indicators which, most times, don't give a structural image of the particular phenomenon. Within this context, the quantitative and qualitative interpretation of the economic and financial processes from the real economy is rather difficult. Hence, it is necessary that this huge mass of information from the accounting balances of the companies is processed with the purpose to produce significant indicators so that the economic-financial phenomenology from the real economy is revealed with more accuracy.

JEL classification: D24, L25, L60, L70, L80, L90, O12

Keywords: microeconomy, economic-financial analysis, real economy

1. Introduction

The research project "Financial State of Romania" became a priority program of CCFM „Victor Slăvescu”, under the generous patronage of the Romanian Academy. The analyses and interpretations regarding the real economy of Romania rely on the methodology, developed during the

past five years, for the processing of the information collected from the accounting balance sheets of the economic agents, with the support of the Ministry of Public Finances. The published results were appreciated as representative and revealing for the aggregate performance of the economic agents grouped by the object of activity and geographical location.

Starting from the idea of exploiting the fund of data which the economic agents publish in their annual balance sheets, in parallel with the development of a set of representative indicators capturing the most varied nuances of their economic performance, we may say that we managed to detect relevant microeconomic aspects regarding the sectoral and regional development, of a real use for the investment and production strategy of the companies, for their market standing and sales strategy.

The microeconomic analysis helps the local authorities by knowing the economic potential of the county or region, its structure and the supporting factors. Starting from these data, the local authorities may argue and plan better their financial resources generated by the economic development of the county; they may also plan the expenditure on projects which can further consolidate the local economic potential, for sustainable financial sources.

Starting with this issue, we are publishing several articles regarding the following specific aspects of the real economy in Romania for 2005-2010:

- Economic-financial potential of the economic enterprises;
- Degree of utilization of the economic potential;
- Economic-financial results;
- Economic-financial performance;
- Correlations between some indicators showing the performance of the commercial companies;
- Correlations between some indicators of state from the real economy of Romania, and the nominal GDP.

2. Economic-financial potential of the economic enterprises from the real economy of Romania in 2005 - 2010

During the analysed period, due to the influence of an accumulation of factors, with negative or positive impact, the economic-financial potential of the economic agents from the real economy of Romania displayed a positive evolution, in terms of level and rate.

The economic-financial potential is characterised by us using the following indicators of state: total assets, immobilized assets; stocks of materials; available funds; circulating assets; number of staff and number of commercial companies.

In terms of the total assets, at the end of 2010, the total growth of the real economy was about 18.17% of the GDP¹, largely due to the increase of the value of the total assets from the real economy, by more than 93,353 thousand lei, on December 31, 2010, compared to December 31, 2009. However, in nominal terms, the total assets from the real economy increased in 2005-2010 by 95.09%. Being one of the most synthetic indicators determining the potential of activity at the microeconomic level, these results have been determined by certain positive and negative influences on the structure of this indicator. The commercial companies from the economic branch of "Production and supply of electric power, heat, cooking gas, hot water and conditioned air" have in average the highest value of the total assets (over 141.70 million lei per unit), but with an obvious decreasing trend over 2005-2010 period (in 2010, the average value of the total assets was 12.16% lower than in 2005).

Although the level of the average total assets is among the lowest in the companies from the economic branches of "Health and social assistance" and "Education" (below 1% of the value of the assets from "Production and supply of electric power, heat, cooking gas, hot water and conditioned air"), they display one of the largest rates of increase

¹ Because the GDP is by definition a flow, the proportion of the total assets within the GDP was calculated as flow of total assets (2010 compared to 2009).

(the value of the average total assets on December 31, 2010, was over 3.5 times larger than at the end of 2005, for of “Health and social assistance”).

Of course, an explanation of this situation is given by the technological processes for some branches of the real economy (“Production and supply of electric power, heat, cooking gas, hot water and conditioned air”), which involve large unit investments, but there have also been other exogenous factors which influenced the structure of the average total assets (the sales market, the labour force market etc.).

Territorially, there is a known asymmetry of the regional distribution of the economic activities: Bucharest-Ilfov region of development has the highest average value of the assets, while South-West region of development has the lowest average values. The highest rates of growth were recorded for South-West region of development, where the average value of the total assets increased over 1.94 times in 2010 compared to 2005.

It is noteworthy that in 2010, Bucharest-Ilfov region of development displayed the highest increase of total assets compared to 2005 (+92.20%). The degree of concentration of the potential of activity in the real economy, measured by the average total assets is significant² on the long-term too and it creates important economic, cultural and social problems.

Being an “accounting” result, the total assets must be analysed in the balance sheet too. In 2005-2010, the following elements had a significant contribution: the immobilized assets, the circulating assets, the stocks of materials and the available funds.

² In Bucharest – Ilfov region of development, the value of the average total assets is over 3.21 times higher than the national average, while in South-East region of development, the value of this indicator is just 29.13% from the national average.

The **immobilized assets** are one of the important elements of the potential of activity at the microeconomic level and they reflect the technical and technological side of the production process.³

Like the average total assets, in 2005-2010, the average value of the immobilized assets increased strongly (83.67% increase at December 31, 2010 compared to December 31, 2005). Synthetically, on December 31, 2010, and during 2005-2010, the from the real economy assigned by economic branch are distributed as shown in the table below. The commercial companies from the economic branch of "Production and supply of electric power, heat, cooking gas, hot water and conditioned air" have the highest average value of the net immobilized assets (in excess of 107.55 million lei), but with an obvious decreasing trend over 2005-2010 period (in 2010, the average value of the net immobilized assets was 14.92% lower than in 2005). The economic branch "Other activities of the national economy" has one of the lowest average value of the net immobilized assets (below 1% of the value of the net immobilized assets from "Production and supply of electric power, heat, cooking gas, hot water and conditioned air"), while the branch of "Real estate, rents and services provided to enterprises" displayed the highest rate of increase (the value of the average net immobilized assets on December 31, 2010, was over 6.02 times larger than at the end of 2005). Similar to the case of the total assets, the value of the average net immobilized assets differs very much from one economic branch to another due to the specific technical endowment and complexity of the technological processes.

Territorially, there is an asymmetry of the regional distribution of the economic activities: Bucharest-Ilfov region of development has the highest value of the average net immobilized assets, while South-West region of development has the lowest values. At the same time, the best

³ We must not forget that in the balance sheet, this element is shown as net asset (including the influence of the physical wear and of the corporal immobilizations of the commercial company)

evolutions were recorded in Bucharest-Ilfov region of development where the value of the average net immobilized assets increased by more than 92.04% in 2010 compared to 2005, while the lowest increase was recorded in South-East region of development (3.13% in 2010 compared to 2005).

The degree of concentration of the potential of activity in the real economy, measured by the average net immobilized assets is significant and reflects the manner of territorial stimulation of investments.

The **stock of materials** may be one of the important elements of the potential of activity at the microeconomic level and it reflects, next to the assets (total, circulating or immobilized) the technical and technological side of the production process, as well as the commercial side, i.e. the degree of agreement with the sales market.⁴ Important increases of the value of the average stock of materials were noticed in 2005-2010 in the real economy (74.85% higher on December 31, 2010, compared to December 31, 2005). The commercial companies from the branch of "Extractive industry" had stocks of materials with the highest value (over 4.14 million lei). After a steep decrease in 2006 compared to 2005 (about 30.76%), as of 2007, the stocks of materials increased constantly, reaching in 2010 the level of 2005 (2.52% higher than the baseline year). In the "Education" branch, the average stocks of materials are the lowest (below 1% of the value of the stocks of materials from the "Extractive industry"), while the economic branch of "Real estate, rents and services provided to the enterprises" had the highest rate of increase (the value of the average stocks of materials was over 17.48 times higher on December 31, 2010, compared to December 31, 2005). Like in the case of the assets, the average stocks of materials differ very much from one branch to another, because the technical endowment and the complexity of the technological processes are specific, just like are the conditions of procurement and sales.

⁴ In the balance sheet, this element is shown as stock at the end of the period and it can be analysed (at least theoretically) in correlation with the indicators of potential and results (particularly the turnover) from the subsequent year.

Territorially, there is an asymmetry of the regional distribution of the economic activities: Bucharest-Ilfov region of development has the highest value of the average stocks of materials, while the companies from the South-West region of development are at the opposite end. The highest rates of development were noticed in Bucharest-Ilfov region of development where the average sticks of materials increased by 99.77% in 2005-2010, while the increase was of just 33.42% in South region of development.

Like in the case of the total or immobilised assets, the degree of concentration of the potential of activity in the real economy measured by the average stocks of materials is significant and it reflects the territorial distribution of the real economy.

The **available funds** may be one of the important elements of the financial potential at the microeconomic level and they reflect the agreement with the market for procurement and sales, as well as the importance given within the total sources of financing.⁵ In 2005-2010, important increases of the average availabilities were noticed (64.20% increase on December 31, 2010 compared to December 31, 2005). In the economic branch "Electric power and heat, cooking gas and water", the average available funds had the highest value (over 7.51 million lei), displaying an increasing trend in 2005-2010 (the available funds increased by 18.54% in 2010 compared to 2005).). In the economic branch "Other activities of the national economy", the available funds are the lowest (15.56 thousand lei), while the branch "Water distribution, salubrity, waste management, decontamination activities" displayed the highest rate of increase (9.38 times increase on December 31, 2010 compared to the end of 2005). The average available funds differ very much from one branch to another, because the technological endowment, the complexity of the technological processes, the acquisition and sales conditions, as well as the financing policy are specific to each area.

⁵ In the balance sheet, this element is reflected as stock at the end of the period, and at this time of the analysis, we take it as potential element of the activity.

From the territorial point of view, there is an obvious asymmetry between Bucharest-Ilfov region of development which has the highest average available funds and the South-West region which has the lowest average available funds (8.34 ratio on December 31, 2010). The North-East region of development scored the highest dynamics in 2005-2010, with 19.35% increase of the average available funds, compared to Bucharest-Ilfov region of development, with 9.48% increase from the year of reference.

From the accounting point of view, the funds available at the end of the period are included in the circulating assets, element which will be analysed subsequently.

The **average circulating assets** may be one of the important elements of the potential of activity at the microeconomic level, and they reflect, next to the immobilised assets, the economic-financial side of the activity. In 2005-2010, there has been a significant increase of the average circulating assets (92.29% on December 31, 2010, compared to December 31, 2005). On the average, the branch "Production and supply of electric power, heat, cooking gas, hot water and conditioned air" had the average circulating assets with the highest value (over 37.41 million lei), showing a decreasing trend over the analysed period (the value of the average circulating assets was 17.27% lower in 2010, compared to 2005).

The average circulating assets from the branch "Other activities of the national economy" have the lowest value (less than 0.16% from the value recorded for the "Production and supply of electric power, heat, cooking gas, hot water and conditioned air"), while the branch of "Education" displayed the highest rates of increase (13.05% higher on December 31, 2010, compared to December 31, 2005). The branch of "Extractive industry" recorded the largest decreases of the circulating assets in 2005-2010, up to 37.12%. Same as for the immobilized assets, the average circulating assets differ very much from one branch of economy to another, because the complexity of the technological processes and the conditions of procurement and sales are specific to each individual branch.

Territorially, there is an obvious asymmetry between Bucharest-Ilfov region of development which has the highest average value of the circulating assets per unit, and the South-West region which has the lowest average circulating assets per unit. The North-East region of development showed the highest rates of increase in 2005-2010, with 2.93% increase of the average circulating assets, while in Bucharest-Ilfov region of development, the value decreased by 13.62% from the year of reference.

Same as in the case of the total or immobilized assets, the concentration of the potential of activity in the real economy, measured by the average circulating assets, is significant and it is the result of the policy implemented by the economic units and of the regional policies of the central and local public administration.

The employed staff is one of the important elements of the potential of activity at the microeconomic level. In the accounting balance, the human resource is presented both as number of employees and as expenditure with the wages and staff-related dues to the state budget. The average number of employees was 10.78% lower on December 31, 2010, compared to December 31, 2005. The commercial companies from the branch of "Production and supply of electric power, heat, cooking gas, hot water and conditioned air" had, on average, the highest number of employees (115, in average) with a decreasing trend compared to the reference year (61.02% lower in 2010 compared to 2005). The economic units from the branches of "Professional scientific and technical activities", "Education", "Health and Social Assistance" have the lowest number of employees (less than 5% of the number of employees from the branch of "Production and supply of electric power, heat, cooking gas, hot water and conditioned air"). The highest rates of increase were noticed in the branch of "Activities of administrative services and activities of support services" (the average number of employees was 3.28 times higher at the end of 2010, compared to the end of 2005).

In 2010, in eight branches of the real economy ("Extractive industry", "Production and supply of electric power, heat, cooking gas, hot water

and conditioned air”, “Processing industry”, “Agriculture, forestry and fishing”, “Other activities of the national economy”, “Professional scientific and technical activities”, “IT and telecommunications”, “Constructions”), the employed staff was up to 31.94% (in the branch of “Extractive industry”) lower than in 2005, due to the lower rates of economic activity caused by the economic and financial crisis.

Territorially, there is an obvious asymmetry: Bucharest-Ilfov region of development has the highest average number of employees (20 people in 2010). In 2010, in all regions of development, the average number of employees was up to 40% lower (West region) than in 2005.

The change of the average number of employees during the analysed period correlated with the dynamics of the performance indicators (the turnover, particularly), which yielded a specific dynamics of the work productivity for each unit.

In conclusion, the commercial companies from the branch of “Production and supply of electric power, heat, cooking gas, hot water and conditioned air” display the highest economic potential. Territorially, in terms of the economic potential, the activity concentrates in Bucharest-Ilfov region of development, while South-West region of development displays the lowest values.

The number of commercial companies was 6.032% higher on December 31, 2010, compared to December 31, 2005. The economic branches of “Wholesale and retail trading, reparation of cars and motorcycles” have the highest number of commercial companies (167,318 in 2010); however, this number was 6.23% lower than in 2005. The number of commercial units decreased most (63.15% in the branch of “IT and telecommunications” compared to 2005, while the branch of “Activities of shows, culture and recreation” displayed the highest rate of increase of the number of economic units, 3.64 times higher in 2010 compared to 2005.

Territorially, there is an obvious asymmetry: Bucharest-Ilfov region of development has the highest number of companies (99,142 in 2010), while South-West region of development has the lowest number of companies, 30,556 (about 30.82% of the number of companies in

Bucharest-Ilfov region of development). This aspect is related to the registration of company headquarters. A large number of companies, generally small and medium enterprises, have their headquarters in Bucharest in order to have an easier access to the "Financial administration" (particularly for the monthly reports).

Even though in 2010, the real economy was in the midst of the economic and financial crisis, the number of companies was 3.86% to 8.55% higher than in 2005 in all regions of development.

In conclusion, the commercial companies from the branch of "Production and supply of electric power, heat, cooking gas, hot water and conditioned air" display the highest economic potential. Territorially, in terms of the economic potential, the activity concentrates in Bucharest-Ilfov region of development, while South-West region of development displays the lowest values.

The evolution of the economic potential must also be correlated with the way in which it was used. The next issue of the journal will publish a paper on the degree of utilization of the economic and financial potential of the commercial units from the real economy in 2005-2010 and will give data on the following indicators: amortisement of the corporal immobilizations, expenditure with the staff, operational expenditure and total expenditure

Evolution of the economic and financial potential of the commercial enterprises
from the real economy of Romania, grouped by area of activity, 2005 – 2010

a. Value of the total average assets by enterprise

No.	Branches of the national economy	Total Average assets by enterprise, 31 Dec. 2010 - lei -	Dynamics (2005=100 %)				
			2006	2007	2008	2009	2010
1	Agriculture, forestry and fisheries	2772463	90,26	141,17	215,08	224,52	250,28
2	Extractive industry	60637260	69,93	88,40	95,04	101,17	116,72
3	Processing industry	5076490	97,73	142,19	176,53	177,38	204,66
4	Production and supply of electric power, heat, cooking gas, hot water and conditioned air	141708339	78,24	67,32	107,95	95,73	87,84
5	Water distribution, salubrity, waste management, decontamination activities	5883224	96,70	155,81	287,95	292,93	300,82
6	Constructions	2131146	91,12	131,37	158,87	164,15	200,90
7	Wholesale and retail trading, reparation of cars and motorcycles	1269274	96,78	162,28	222,11	204,97	233,98
8	Transportation and storage	2012171	68,41	125,05	138,89	146,23	124,00
9	Hotels and restaurants	850233	106,47	168,89	228,64	203,02	218,28
10	IT and telecommunications	706987	82,98	75,63	36,66	35,68	39,96
11	Real estate, rents and services provided to enterprises	10162021	116,39	201,03	340,48	421,61	557,58
12	Professional, scientific and technical activities	767802	123,23	168,94	226,93	217,40	270,34
13	Activities of administrative services and activities of support services	552873	69,95	100,73	69,14	6,04	6,84
14	Education	251189	106,90	170,85	192,89	195,86	205,83
15	Health and social assistance	431265	110,90	190,20	280,52	301,17	351,91
16	Activities of shows, culture and recreation	2248404	95,73	131,79	355,75	298,17	357,69
17	Other activities of the national economy	158368	97,89	146,47	158,14	156,32	160,45
	Total	2407018	88,35	131,25	171,60	159,21	184,00

b. Value of the average immobilised assets by enterprise

No.	Branches of the national economy	Average immobilised assets, December 31, 2010 - lei -	Dynamics (2005=100%)				
			2006	2007	2008	2009	2010
1	Agriculture, forestry and fisheries	1918752	92,37	153,23	253,89	257,58	297,61
2	Extractive industry	39262174	78,85	106,52	117,32	127,85	147,79
3	Processing industry	2807276	96,90	145,50	186,92	194,36	215,16
4	Production and supply of electric power, heat, cooking gas, hot water and conditioned air	107554203	76,59	67,86	101,00	92,45	85,02
5	Water distribution, salubrity, waste management, decontamination activities	5225030	104,68	186,86	427,04	477,24	519,07
6	Constructions	923475	85,04	130,88	157,46	153,51	179,89
7	Wholesale and retail trading, reparation of cars and motorcycles	419105	103,70	176,29	251,68	235,39	247,72
8	Transportation and storage	1612190	64,01	131,27	148,27	161,85	126,81
9	Hotels and restaurants	642615	106,72	168,13	230,13	203,50	217,00
10	IT and telecommunications	282841	79,99	66,46	17,51	19,56	22,48
11	Real estate, rents and services provided to enterprises	8855542	115,99	198,22	346,25	448,79	601,64
12	Professional, scientific and technical activities	377790	142,83	187,01	291,19	264,32	322,48
13	Activities of administrative services and activities of support services	197646	72,07	106,05	72,06	2,43	2,60
14	Education	139797	105,76	181,89	212,23	222,66	197,91
15	Health and social assistance	280970	113,82	191,79	291,88	303,70	353,52
16	Activities of shows, culture and recreation	1399812	94,91	134,16	446,47	354,36	413,28
17	Other activities of the national economy	92935	99,72	153,22	164,99	166,04	165,25
	Total	1423556	86,93	132,40	176,75	162,59	183,67

c. Value of the average stock of materials per enterprise

No.	Branches of the national economy	Average stock of materials, December 31, 2010 - lei -	Dynamics (2005=100%)				
			2006	2007	2008	2009	2010
1	Agriculture, forestry and fisheries	402083	94,81	122,11	168,20	168,65	179,29
2	Extractive industry	4146560	69,24	88,79	96,29	107,65	102,52
3	Processing industry	776628	90,55	132,05	169,90	148,60	171,94
4	Production and supply of electric power, heat, cooking gas, hot water and conditioned air	3450481	92,35	100,60	180,27	167,70	96,66
5	Water distribution, salubrity, waste management, decontamination activities	435901	85,26	109,08	162,13	119,82	137,02
6	Constructions	247808	96,83	129,06	190,27	184,38	248,70
7	Wholesale and retail trading, reparation of cars and motorcycles	299116	92,12	156,96	223,93	189,04	213,72
8	Transportation and storage	60939	79,78	126,49	158,02	147,28	148,12
9	Hotels and restaurants	51199	99,89	153,62	183,31	177,93	187,11
10	IT and telecommunications	92569	97,03	102,10	134,78	130,48	141,83
11	Real estate, rents and services provided to enterprises	482667	259,76	634,28	1367,25	1363,76	1748,92
12	Professional, scientific and technical activities	44262	100,92	133,18	168,99	199,35	272,26
13	Activities of administrative services and activities of support services	42159	86,07	101,12	111,90	96,49	105,12
14	Education	10059	99,95	153,78	173,25	157,57	174,85
15	Health and social assistance	16679	107,62	168,45	228,00	231,41	299,01
16	Activities of shows, culture and recreation	82051	75,24	154,14	371,72	284,25	313,60
17	Other activities of the national economy	24129	93,27	142,34	173,40	169,79	187,32
	Total	282615	89,04	134,60	181,84	159,43	181,77

d. Value of the average available funds per enterprise

No.	Branches of the national economy	Average available funds, December 31, 2010 - lei -	Dynamics (2005=100%)				
			2006	2007	2008	2009	2010
1	Agriculture, forestry and fisheries	109304	95,52	144,55	148,72	159,99	208,12
2	Extractive industry	2002322	54,30	35,56	19,59	18,55	22,40
3	Processing industry	286586	112,14	167,81	197,83	197,09	240,95
4	Production and supply of electric power, heat, cooking gas, hot water and conditioned air	7517889	84,83	75,83	208,30	154,54	118,54
5	Water distribution, salubrity, waste management, decontamination activities	727202	98,91	173,14	613,37	904,23	938,48
6	Constructions	182847	109,65	146,63	128,96	133,06	165,10
7	Wholesale and retail trading, reparation of cars and motorcycles	82701	106,69	181,31	205,30	178,42	197,69
8	Transportation and storage	98221	99,51	145,65	146,74	129,93	129,70
9	Hotels and restaurants	39523	115,13	212,54	228,43	184,51	172,52
10	IT and telecommunications	70922	90,15	87,79	49,58	43,39	49,20
11	Real estate, rents and services provided to enterprises	220652	118,98	188,13	214,45	190,22	187,13
12	Professional, scientific and technical activities	99984	122,63	158,31	183,35	176,04	203,41
13	Activities of administrative services and activities of support services	82962	75,38	107,41	98,22	60,83	59,70
14	Education	47891	120,66	144,74	142,24	137,49	204,42
15	Health and social assistance	53885	104,44	208,80	250,36	268,79	282,11
16	Activities of shows, culture and recreation	223574	92,17	91,73	164,88	150,27	184,21
17	Other activities of the national economy	15561	95,77	140,92	144,36	134,28	149,48
	Total	142113	98,18	137,46	161,04	145,62	164,20

e. Value of the average circulating assets per enterprise

No.	Branches of the national economy	Average circulating assets, December 31, 2010 - lei -	Dynamics (2005=100%)				
			2006	2007	2008	2009	2010
1	Agriculture, forestry and fisheries	1048639	88,83	265,32	174,43	384,20	88,83
2	Extractive industry	13832429	62,88	129,74	66,87	138,27	62,88
3	Processing industry	2279944	94,84	277,24	165,88	316,82	94,84
4	Production and supply of electric power, heat, cooking gas, hot water and conditioned air	37414770	82,73	144,48	133,36	220,49	82,73
5	Water distribution, salubrity, waste management, decontamination activities	3194415	88,57	247,80	221,57	548,27	88,57
6	Constructions	1181879	96,52	263,80	163,80	352,52	96,52
7	Wholesale and retail trading, reparation of cars and motorcycles	834483	93,73	310,95	208,51	379,55	93,73
8	Transportation and storage	720037	93,63	305,41	166,98	327,88	93,63
9	Hotels and restaurants	209196	106,19	342,02	226,95	411,37	106,19
10	IT and telecommunications	438876	88,31	190,94	82,13	146,82	88,31
11	Real estate, rents and services provided to enterprises	1464048	110,14	410,53	309,23	622,48	110,14
12	Professional, scientific and technical activities	410264	110,05	314,43	185,90	376,56	110,05
13	Activities of administrative services and activities of support services	355196	72,46	174,04	88,11	74,18	72,46
14	Education	209025	113,05	320,22	180,03	359,78	113,05
15	Health and social assistance	146349	105,86	369,72	258,36	596,46	105,86
16	Activities of shows, culture and recreation	828557	93,29	262,03	255,19	471,10	93,29
17	Other activities of the national economy	63337	94,87	266,94	146,02	277,88	94,87
	Total	1013045	90,44	134,59	170,88	160,17	192,29

f. Average number of employees per enterprise

No.	Branches of the national economy	Average number of employees, December 31, 2010	Dynamics (2005=100%)				
			2006	2007	2008	2009	2010
1	Agriculture, forestry and fisheries	10	58,33	75,00	75,00	133,33	83,33
2	Extractive industry	69	50,93	50,46	37,50	34,72	31,94
3	Processing industry	24	74,19	90,32	87,10	93,55	77,42
4	Production and supply of electric power, heat, cooking gas, hot water and conditioned air	115	75,59	59,66	59,66	49,49	38,98
5	Water distribution, salubrity, waste management, decontamination activities	35	74,07	92,59	148,15	133,33	129,63
6	Constructions	12	76,92	84,62	84,62	84,62	92,31
7	Wholesale and retail trading, reparation of cars and motorcycles	6	80,00	100,00	120,00	200,00	120,00
8	Transportation and storage	11	72,73	100,00	100,00	109,09	100,00
9	Hotels and restaurants	6	83,33	133,33	133,33	116,67	100,00
10	IT and telecommunications	8	66,67	66,67	66,67	88,89	88,89
11	Real estate, rents and services provided to enterprises	7	66,67	133,33	133,33	133,33	233,33
12	Professional, scientific and technical activities	5	83,33	100,00	83,33	100,00	83,33
13	Activities of administrative services and activities of support services	23	71,43	85,71	328,57	271,43	328,57
14	Education	5	80,00	100,00	100,00	160,00	100,00
15	Health and social assistance	5	75,00	100,00	125,00	150,00	125,00
16	Activities of shows, culture and recreation	8	62,50	87,50	112,50	125,00	100,00
17	Other activities of the national economy	5	66,67	83,33	83,33	83,33	83,33
	Total	9	73.06	92.43	97.94	111.67	89.22

g. Number of commercial companies

No.	Branches of the national economy	Number of commercial companies December 31, 2010	Dynamics (2005=100%)				
			2006	2007	2008	2009	2010
1	Agriculture, forestry and fisheries	1 5536	154,13	121,48	124,06	121,24	129,23
2	Extractive industry	1002	157,51	138,93	166,56	166,88	161,87
3	Processing industry	44743	124,25	103,67	94,38	87,71	83,30
4	Production and supply of electric power, heat, cooking gas, hot water and conditioned air	704	120,45	147,17	102,23	118,02	142,51
5	Water distribution, salubrity, waste management, decontamination activities	2210	132,60	115,78	119,44	122,97	134,67
6	Constructions	40341	152,69	154,58	176,20	161,97	141,54
7	Wholesale and retail trading, reparation of cars and motorcycles	167318	131,88	105,42	86,73	97,45	92,77
8	Transportation and storage	30163	139,45	128,16	135,87	125,19	122,39
9	Hotels and restaurants	24464	135,44	113,87	116,62	127,90	127,38
10	IT and telecommunications	4690	135,56	121,33	37,88	39,88	36,85
11	Real estate, rents and services provided to enterprises	13103	189,33	145,95	138,48	136,20	130,02
12	Professional, scientific and technical activities	47065	137,08	124,77	109,75	119,32	110,52
13	Activities of administrative services and activities of support services	8501	143,98	131,13	165,98	175,93	169,11
14	Education	2550	158,15	157,38	184,85	198,62	196,15
15	Health and social assistance	8177	132,04	118,15	113,92	126,95	127,63
16	Activities of shows, culture and recreation	16871	146,23	128,97	358,18	389,43	364,78
17	Other activities of the national economy	6282	144,16	123,71	124,28	128,63	122,60
	Total	43 3720	136,26	115,68	107,10	111,58	106,03

**Evolution of the economic and financial potential of the commercial enterprises from the real economy of Romania,
grouped by regions of development, 2005 – 2010**

a. Value of the average total assets per enterprise

No.	Region of development	Average total assets, December 31 2010 - lei -	Dynamics (2005=100%)				
			2006	2007	2008	2009	2010
1	NORTH-WEST	851303	98,35	142,89	184,69	187,91	175,56
2	NORTH-EAST	804018	103,66	152,79	188,95	192,66	176,38
3	SOUTH-WEST	701319	86,32	133,62	187,77	194,07	155,46
4	SOUTH-EAST	795551	85,32	119,80	155,74	155,52	127,31
5	SOUTH	802928	92,07	132,60	177,61	164,29	153,36
6	CENTRE	870218	96,56	142,72	193,83	181,56	157,44
7	WEST	937121	100,82	148,51	197,63	175,37	161,87
8	BUCHAREST-ILFOV	7734555	84,30	126,25	166,90	146,69	192,20
	Total	2407018	88,35	131,25	171,60	159,21	184,00

b. Value of the average immobilised assets per enterprise

No.	Region of development	8.5. Net assets immobilised, 31 Dec. 2010 - lei -	Dynamics (2005=100%)				
			2006	2007	2008	2009	2010
1	NORTH-WEST	416366	100,01	152,88	203,31	209,36	180,02
2	NORTH-EAST	396250	106,35	163,41	211,49	211,54	180,48
3	SOUTH-WEST	311564	85,53	137,23	201,64	231,88	140,95
4	SOUTH-EAST	400278	80,33	112,24	148,05	138,49	103,13
5	SOUTH	374198	97,25	151,04	210,05	188,86	162,00
6	CENTRE	439940	97,56	145,52	211,18	194,73	148,60
7	WEST	475741	107,88	158,44	217,30	194,09	163,70
8	BUCHAREST-ILFOV	4857384	82,61	126,64	169,89	148,39	192,04
	Total	1423556	86,93	132,40	176,75	162,59	183,67

c. Value of the average stock of materials per enterprise

No.	Region of development	9.5. Average stock of materials, December 31, 2010 - lei -	Dynamics (2005=100%)				
			2006	2007	2008	2009	2010
1	NORTH-WEST	137628	99,45	129,12	172,90	163,39	161,80
2	NORTH-EAST	153084	94,52	136,67	170,99	169,02	166,24
3	SOUTH-WEST	125308	81,77	124,82	173,82	151,09	146,91
4	SOUTH-EAST	130688	93,80	133,78	184,21	175,88	164,67
5	SOUTH	139907	78,72	109,32	146,39	134,09	133,42
6	CENTRE	143243	94,40	132,34	175,88	167,07	160,81
7	WEST	148319	86,81	130,07	175,73	149,79	151,24
8	BUCHAREST-ILFOV	763302	86,87	138,45	191,28	155,76	199,77
	Total	282615	89,04	134,60	181,84	159,43	181,77

d. Value of the average available funds per enterprise

No.	Region of development	10.5. Average available funds, 11.5. 31 Dec. 2010 - lei -	Dynamics (2005=100%)				
			2006	2007	2008	2009	2010
1	NORTH-WEST	59897	117,72	150,66	166,97	168,43	117,72
2	NORTH-EAST	52593	119,35	159,90	164,37	144,14	119,35
3	SOUTH-WEST	50808	116,15	177,19	209,39	180,48	116,15
4	SOUTH-EAST	58694	101,03	151,88	171,39	157,08	101,03
5	SOUTH	60125	108,70	152,90	188,12	172,20	108,70
6	CENTRE	63570	113,59	163,37	170,77	167,60	113,59
7	WEST	61320	113,12	157,31	168,60	150,84	113,12
8	BUCHAREST-ILFOV	423865	90,52	126,79	155,31	133,98	90,52
	Total	142113	98,18	137,46	161,04	145,62	164,20

e. Value of the average circulating assets per enterprise

No.	Region of development	12.5. Avera ge circulating assets, 13.5. 31 Dec. 2010 - lei -	Dynamics (2005=100%)				
			2006	2007	2008	2009	2010
1	NORTH-WEST	441007	96,24	266,74	170,04	355,57	96,24
2	NORTH-EAST	424835	102,93	291,14	173,34	364,39	102,93
3	SOUTH-WEST	407853	87,78	263,41	178,34	334,37	87,78
4	SOUTH-EAST	415089	94,42	266,38	171,59	379,23	94,42
5	SOUTH	449191	88,42	238,23	154,71	302,07	88,42
6	CENTRE	444489	100,39	286,26	178,48	346,06	100,39
7	WEST	471588	94,19	278,17	179,52	319,43	94,19
8	BUCHAREST-ILFOV	2956554	86,38	263,10	170,64	295,23	86,38
	Total	1013045	90,44	134,59	170,88	160,17	192,29

f. Average number of employees per enterprise

No.	Region of development	Average number of employees, 31 Dec. 2010	Dynamics (2005=100%)				
			2006	2007	2008	2009	2010
1	NORTH-WEST	6	75,00	116,67	116,67	116,67	75,00
2	NORTH-EAST	6	87,50	100,00	100,00	228,57	87,50
3	SOUTH-WEST	6	85,71	133,33	150,00	133,33	85,71
4	SOUTH-EAST	7	66,67	133,33	133,33	150,00	66,67
5	SOUTH	6	75,00	116,67	133,33	183,33	75,00
6	CENTRE	7	77,78	128,57	142,86	157,14	77,78
7	WEST	7	60,00	150,00	150,00	183,33	60,00
8	BUCHAREST-ILFOV	20	72,22	138,46	123,08	153,85	72,22
	Total	9	73,06	92,43	97,94	111,67	89,22

g. Number of commercial companies

No.	Region of development	Number of commercial companies. December 31 2010	Dynamics (2005=100%)				
			2006	2007	2008	2009	2010
1	NORTH-WEST	60326	140,04	117,92	111,59	112,88	106,57
2	NORTH-EAST	47977	132,64	114,52	109,87	108,43	103,86
3	SOUTH-WEST	30556	137,27	112,02	96,83	110,53	105,54
4	SOUTH-EAST	51721	132,65	112,79	105,46	108,72	104,03
5	SOUTH	50217	132,23	114,52	108,03	111,98	107,98
6	CENTRE	53192	135,62	115,90	106,34	108,67	103,96
7	WEST	40589	139,62	116,98	107,30	111,64	105,17
8	BUCHAREST-ILFOV	99142	117,52	106,95	115,65	108,55	108,55
	Total	433720	136,26	115,68	107,10	111,58	106,03

**ACADEMIA ROMÂNĂ
CENTRUL DE CERCETĂRI FINANCIARE
ȘI MONETARE „VICTOR SLĂVESCU”**

Calea 13 Septembrie, nr.13, Casa Academiei,
Corp B, et.5, sector 5, cod poștal 050711
Punct de contact: ccfm@icfm.ro, icfm01@icfm.ro
Telefon: 040-21-318.24.19
Pagina web CCFM: www.icfm.ro
EconPapers_ RePEc: <http://econpapers.repec.org/>